Strategische milieubeoordeling

Operationeel programma EFRO 2021-2027

Eerste versie van het milieueffectenrapport

16/08/2021

Inhoud

Maatregel denominatie tabel: 5

Inleiding 6

1. Een samenvatting van de inhoud, een omschrijving van de voornaamste doelstellingen van het programma en de verbanden met andere relevante plannen en programma's 9

1.1. Wereldwijde referentiekaders 20

1.1.1. 2030-agenda voor duurzame ontwikkeling en de VN-doelstellingen voor duurzame ontwikkeling (2015) 20

1.1.2. De Overeenkomst van Parijs (2015) 21

1.1.3. Het Nieuwe Programma voor steden (2016) 22

1.2. Plannen en programma's op EU-niveau 23

1.2.1. ESF+ Programma 2021-2027 (Europees Sociaal Fonds) 23

1.2.2. Herstelprogramma van de Europese Unie (2020) 23

1.3. Gewestelijke plannen en programma's 25

1.3.1. Ruimtelijk ontwikkelingsplan ('Schéma de Développement de l'Espace Régional', SDER) 25

1.3.2. Regionale mobiliteitsstrategie 2030 (RS) 26

1.3.3. Strategie "Digital Wallonia" 27

1.3.4. Plan Circular Wallonia (voortzetting van het Waalse plan voor afvalverwerking) 28

1.3.5. Plan Get Up Wallonia 29

1.3.6. Lucht-klimaat-energieplan tegen 2030 (PACE 2030) 30

1.3.7. Waalse strategie voor energierenovatie 31

1.3.8. Waalse strategie voor slimme specialisatie (S3): Een vernieuwend, concurrerend en samenwerkend Wallonië, ten dienste van uitgesproken economische en maatschappelijke ambities 32

1.3.9. Operationeel programma EFRO Wallonië 2014-2020 33

2. De relevante aspecten van de milieutoestand en de vermoedelijke ontwikkeling ervan als het programma niet wordt uitgevoerd 34

2.1. Energie en klimaat 35

2.2. Natuurlijk milieu 40

2.3. Bebouwing (archeologisch en cultureel erfgoed inbegrepen) en grondgebruik 44

2.4. Landschap reliëf 48

2.5. Sociaaleconomische activiteiten 50

2.6. Mobiliteit 53

2.7. Gezondheid (verontreiniging, veiligheid) 56

2.8. Gebruik van hulpbronnen (afval, natuurlijke hulpbronnen) 60
2.9. Water 64
2.10. Bodem en ondergrond 66
2.11. Algemene situatie doorheen de tijd 69
3. De milieukenmerken van de gebieden die behoorlijk getroffen kunnen worden 72
3.1. Provincie Henegouwen 74
3.2. Provincie Waals-Brabant 78
3.3. Provincie Namen 81
3.4. Provincie Luik 85
3.5. Provincie Luxemburg 89
4. Milieuproblemen die verband houden met het plan of programma, in het bijzonder die welke betrekking hebben op gebieden van bijzonder milieubelang, zoals aangewezen krachtens de Richtlijnen 79/409/EEG en 92/43/EEG 93
4.1. Definitie en ligging van de gebieden van bijzonder belang voor het milieu 93
4.2. Waarschijnlijke en niet te verwaarlozen gevolgen voor de gebieden van bijzonder belang voor het milieu 95
5. De relevante doelstellingen inzake milieubescherming en de wijze waarop rekening wordt gehouden met die doelstellingen en de milieuoverwegingen bij de uitwerking van het programma 99
6. De vermoedelijke aanzienlijke milieueffecten, meer bepaald de permanente en tijdelijke, zowel positieve als negatieve, secundaire, cumulatieve, synergetische milieueffecten op korte, middellange en lange termijn, ook op de biodiversiteit, de bevolking, de gezondheid van de mens, de fauna, de flora, de grond, het water, de lucht, de klimaatfactoren, de materiële goederen, het culturele erfgoed, architectonisch en archeologisch erfgoed inbegrepen, de landschappen en de wisselwerkingen tussen die factoren 105
6.1. Evaluatiemethodologie en traject naar de conclusies 105
6.2. Maatregel 1: Steun voor onderzoek (COOTECH) 106
6.3. Maatregel 2: Steun voor onderzoek "Digitale transformatie van kmo's" 108
6.4. Maatregel 3: Steun voor O&I- en valorisatieacties 112
6.5. Maatregel 4: Investeringssteun 114
6.6. Maatregel 5: Financieringsinstrumenten (kmo's) 116
6.7. Maatregel 6: Steun voor ondernemingen en ondernemers-projecteigenaars 119
6.8. Maatregel 7: Herinrichting van bedrijventerreinen of -sites 121
6.9. Maatregel 8: Energierenovatie van gewestelijke en lokale overheidsgebouwen 123
6.10. Maatregel 9: Circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik 125

6.11. Maatregel 10: Financieringsinstrument "Steuninstrument voor de transitie van kmo's naar koolstofarme/circulaire economie" 128
6.12. Maatregel 11: Steun aan ondernemingen naar circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik 130
6.13. Maatregel 12: Sanering oude industrieterreinen 131
6.14. Maatregel 13: Duurzame lokale en regionale mobiliteit 134
6.15. Maatregel 14: State-of-the-art infrastructuur en uitrusting voor beroepsopleiding en hoger en universitair onderwijs 137
6.16. Maatregel 15: Stedelijke ontwikkeling 139
6.17. Algemene overzichtstabellen 142
7. De maatregelen om elk aanzienlijk negatief milieueffect als gevolg van de uitvoering van het programma te voorkomen, te beperken of binnen de mogelijkheden te compenseren 148
7.1. Methodologie 148
7.2. Algemene aanbevelingen: te nemen maatregelen 148
7.3. Aanbevelingen per thema: te nemen maatregelen 149
8. Een verklaring waarin de redenen voor de keuze van de beoogde oplossingen worden samengevat en een beschrijving wordt gegeven van de wijze waarop de beoordeling is uitgevoerd, met inbegrip van eventuele moeilijkheden die zijn ondervonden bij het verzamelen van de vereiste informatie, zoals technische tekortkomingen of een gebrek aan knowhow 155
8.1. Procedure die is toegepast voor de uitwerking van het OP en het MER 155
8.2. Ondervonden moeilijkheden 158
9. Een beschrijving van de geplande opvolgingsmaatregelen, overeenkomstig artikel 59 van het Milieuwetboek 160
Bibliografie 164
Lijst van figuren 166
Lijst van tabellen 169
Woordenlijst 170
Lijst van afkortingen 172
Lijst van bijlagen 175

Maatregels denominatie tabel:

Maatregel 1: COOTECH	Steun voor onderzoek (COOTECH)
Maatregel 2: Steun voor numeriek onderzoek	Steun voor onderzoek "digitale transformatie van kmo's"
Maatregel 3: O&I-steun	Steun voor O&I- en valorisatieacties
Maatregel 4: Invest. Steun / Investeringssteun	Investeringssteun
Maatregel 5: Financ. instrumenten kmo's / kmo's FI	Financieringsinstrumenten (kmo's)
Maatregel 6: Steun aan bedr	Steun voor ondernemingen en ondernemers-projecteigenaars
Maatregel 7: Herinrichting bedrijventerreinen/sites	Herinrichting van bedrijventerreinen of -sites
Maatregel 8: Energieren. geb.	Energierenovatie van gewestelijke en lokale overheidsgebouwen
Maatregel 9: Circ. Eco.	Circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik
Maatregel 10: Low Carbon FI	Financieringsinstrument "Steuninstrument voor de transitie van kmo's naar koolstofarme/circulaire economie"
Maatregel 11: Circ. eco. Steun	Steun aan ondernemingen naar circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik
Maatregel 12: San	Sanering oude industrieterreinen
Maatregel 13: Mobiliteit	Duurzame lokale en regionale mobiliteit
Maatregel 14: Opleiding	State-of-the-art infrastructuur en uitrusting voor beroepsopleiding en hoger en universitair onderwijs
Maatregel 15: Stedelijke Ontw	Stedelijke ontwikkeling

Inleiding

Voorstelling van de aanbestedende overheid

De aanbestedende overheid voor de studie is het Waals Gewest, vertegenwoordigd door mevrouw Sylvie MARIQUE, secretaris-generaal, en de studie wordt opgevolgd door het Departement voor de Coördinatie van de Structuurfondsen van de Waalse Overheidsdienst (DCFS). De contactgegevens van de aanbestedende overheid zijn de volgende:

Waalse Overheidsdienst, secretariaat-generaal
Mevrouw Sylvie MARIQUE, secretaris-generaal
Departement Coördinatie Structuurfondsen, Place Joséphine-Charlotte 2
5100 Namen

Presentatie van de opdrachtnemer

Het consortium van de ondernemingen AUPa bvba, evalux UG en WUA bvba is door het Departement voor de Coördinatie van de Structuurfondsen van de Waalse Overheidsdienst (DCFS) aangemeld voor de uitvoering van de Strategische Milieubeoordeling (SMB) van het Operationeel Programma (OP) EFRO 2021-2027.

Dit consortium vormt een geïntegreerd team met ervaring op alle gebieden van milieudeskundigheid (landschap, biodiversiteit, waterkwaliteit, bodemkwaliteit, luchtkwaliteit, klimaat, enz.) en in andere aanvullende disciplines zoals stadsplanning, ruimtelijke ordening, bouwkundig erfgoed, mobiliteit, sociaaleconomische dynamiek en beheer van een participatief proces. Voor de uitvoering van de SMB worden de competenties van de verschillende leden van het consortium gebundeld en vullen zij elkaar aan op het gebied van de evaluatie van overheidsbeleid op het gebied van milieu en energie (evalux), stadsplanning, architectuur, landschap, milieu en evaluatie van plannen en projecten (AUPa) en sociaaleconomische aspecten, kennis van systemen en participatie (WUA).

DOELSTELLINGEN VAN HET ONDERZOEK

Deze strategische milieubeoordeling (SMB) heeft als doel de milieueffecten te meten die zouden voortvloeien uit de uitvoering van het operationele programma EFRO 2021-2027 voor Wallonië (OP), en ervoor te zorgen dat de bevoegde autoriteiten bij de opstelling van het OP de milieuoverwegingen terdege in aanmerking hebben genomen.

Deze beoordeling wordt uitgevoerd tijdens de uitwerking van het OP, zodat het hieraan een bijdrage kan leveren, en in het licht van de verkregen resultaten verbeteringen kan aanbrengen om de milieueffecten te verminderen.

INHOUD EN STUDIEVOORTGANG

Deze beoordeling wordt uitgevoerd overeenkomstig de voorschriften van het Waals Milieuwetboek (laatste van kracht zijnde bepaling verschenen op 1 juni 2021), met name de artikels 52 tot en met 61, en in toepassing van Richtlijn 2001/42/EG van het Europees Parlement en de Raad van 27 juni 2001.

Deze strategische milieubeoordeling bevat:

Fase 1 'Scoping':

- Het scopingdocument (zie artikel 56 van het Waals Milieuwetboek)
- Het document van de eerste raadpleging over de scoping

Fase 2 'Eerste versie van het MER':

- De eerste versie van het MER met de aanbevelingen van de beoordelaar
- De niet-technische samenvatting van het MER (zie artikel 56 van het Waals Milieuwetboek)

Fase 3 'Openbaar onderzoek':

- De vragenlijst van de enquête voor de openbare raadpleging over de milieueffecten (zie artikel 57 van het Waals Milieuwetboek)
- Het verslag over de informatie en de adviezen die zijn verstrekt naar aanleiding van het openbaar onderzoek en bij de raadplegingen over de milieueffecten, met eventuele aanvullende aanbevelingen

Fase 4 'Afronding van de SMB':

- De tweede versie van het MER, met de ontvangen adviezen en vergezeld van eventuele aanbevelingen van de beoordelaars om gevolg te geven aan deze adviezen, alsmede een operationele samenvatting
- De beschrijving van de genomen maatregelen inzake opvolging en monitoring (zie artikel 59 van het Waals Milieuwetboek)
- De slotverklaring die samenvat op welke manier in de eindbeslissing rekening is gehouden met de milieuoverwegingen en de uitgebrachte adviezen (Evaluatieverslag over de wijze waarop Wallonië rekening heeft gehouden met de resultaten van het openbaar onderzoek) (zie artikel 60 van het Waals Milieuwetboek)

Fase 5: Goedkeuring van de SMB

BEPALING VAN HET GEOGRAFISCH GEBIED DAT DOOR HET TE BEOORDELEN PROGRAMMA WORDT BESTREKEN

Het operationele programma EFRO 2021-2027 heeft betrekking op het gehele Waalse Gewest, d.w.z. 262 gemeenten verdeeld over 5 provincies.

In het cohesiebeleid worden drie categorieën regio's onderscheiden die bepalend zijn voor de toegewezen begrotingsenveloppe:

- minder ontwikkeld: bbp/inwoner < 75% EU-gemiddelde;
- in overgang: 75% < bbp/inwoner < 100% EU-gemiddelde;
- meer ontwikkeld: bbp/inwoner < 100% EU-gemiddelde.

De provincies Henegouwen, Luik en Namen in Wallonië worden geclassificeerd als 'overgangsregio's', terwijl Waals-Brabant wordt geclassificeerd als een 'meer ontwikkelde' regio. Luxemburg is dan weer een 'minder ontwikkelde' regio.

STRUCTUUR VAN HET MILIEUEFFECTENRAPPORT (MER)

De inhoud van het MER is gebaseerd op artikel D.56 van Boek I van het Milieuwetboek. Dit artikel beschrijft de minimale inhoud die moet worden geanalyseerd bij een milieubeoordeling van een programma; deze zal dus bestaan uit de 10 hieronder uitgewerkte punten om het operationele programma EFRO 2021-2027 voor Wallonië te beoordelen

1. Een samenvatting van de inhoud, een omschrijving van de voornaamste doelstellingen van het programma en de verbanden met andere relevante plannen en programma's

In dit hoofdstuk worden in het kort de inhoud, de maatregelen en de prioriteiten van het operationeel programma uiteengezet, alsmede de verbanden met andere relevante plannen of programma's (op Europees, Belgisch en Waals niveau).

Het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) heeft tot doel de economische en sociale samenhang in de Europese Unie te versterken door de onevenwichtigheden tussen de regio's weg te werken. De EFRO-investeringen zijn gericht op verschillende prioritaire gebieden, zoals innovatie en onderzoek, digitale strategie, steun voor de kleine en middelgrote ondernemingen (kmo's) en de koolstofarme economie.

De Europese Commissie (EC) heeft haar strategische doelstellingen (SD's) uitgesplitst in specifieke doelstellingen die zijn aangepast voor het EFRO. Het operationeel programma (OP) 2021-2027 van het Waals EFRO is in overeenstemming met deze strategische richtsnoeren en tracht tegemoet te komen aan de prioriteiten die de Europese Commissie heeft vastgesteld in haar "landenverslag 2019" (zie Europees semester 2019) en in bijlage D daarvan, waarin de richtsnoeren voor de investering van fondsen in het kader van het cohesiebeleid 2021-2027 voor België zijn vastgesteld. De formulering van het OP 2021-2027 was ook gebaseerd op verscheidene raadplegingen die in 2020 en 2021 met sociaaleconomische partners zijn gehouden (zie hoofdstuk 5 voor meer details) en op de aanbevelingen van verscheidene evaluaties die zijn uitgevoerd in het kader van het OP 2014-2020.

De Commissie maakt de volgende opmerkingen over de situatie in België:

- De lage productiviteitsgroei blijft een uitdaging.
- Er is behoefte aan een grotere concentratie van investeringen ter versterking van het groeipotentieel, alsook op vervoersdiensten en -infrastructuur (chronische congestie van het wegennet, slechte kwaliteit en kosten van de wegeninfrastructuur).
- Om de energie/klimaatdoelstellingen tegen 2030 te halen, zijn aanvullende maatregelen en volgehouden investeringen nodig.

En wat de specifieke situatie in Wallonië betreft:

- De regio is minder veerkrachtig dan de rest van het land in de nasleep van de crisis.
- Het is van belang de industriële structuur aan te passen aan de mondiale uitdagingen en nieuwe benaderingen van de industriële overgang te testen (cf. proefprojecten in regio's die een industriële overgang doormaken).
- Er zijn nog steeds verschillen tussen regio's en provincies op het gebied van innovatie, arbeidsmarkt, onderwijs, gezondheid en mobiliteit.

Inhoud van het OP

Het OP omvat de grote prioriteiten van Wallonië op het gebied van het overheidsbeleid en wil ook beantwoorden aan de doelstellingen die zijn vastgesteld in de **regionale beleidsverklaring**: onderzoek, ontwikkeling en innovatie; digitaal; scheppen van werkgelegenheid; energiebesparing en isolatie van gebouwen; mobiliteit; opleiding die is afgestemd op de uitdagingen van morgen en territoriale ontwikkeling.

In een context van bezuinigingen, waarbij het voor Wallonië gereserveerde EFRO-budget voor de periode 2021-2027 met 24% daalt ten opzichte van het budget voor 2014-2020, is het niet mogelijk om aan alle door de Europese Commissie vastgestelde prioriteiten tegemoet te komen. Het aantal door de Waalse Regering geselecteerde prioriteiten is dus beperkt en de middelen van het operationeel programma worden op bepaalde acties geconcentreerd. De voorgestelde prioriteiten voor het operationeel programma voor Wallonië zijn als volgt:

EG-prioriteiten	**Prioriteiten van het Waalse OP**	**Focus van het OP**
SD 1: Een slimmer Europa	Een intelligenter en concurrerender Wallonië	Onderzoek, innovatie en digitaal, economie en werkgelegenheid
SD 2: Een groener, koolstofvrij Europa	Een groener Wallonië	Energie en klimaat, circulaire economie, sanering en economisch herstel van verontreinigde sites
SD 3: Een meer verbonden Europa	Een meer verbonden Wallonië	Intermodaliteit
SD 4: Een socialer Europa	Een socialer Wallonië	State-of-the-art infrastructuur en uitrusting
SD 5: Een Europa dat dichter bij de burger staat	Een Wallonië dichter bij de burger	Geïntegreerde territoriale ontwikkeling

Prioriteiten en maatregelen van het Waalse OP:

De prioriteiten van het OP worden vervolgens uitgesplitst in 15 maatregelen (volgens de versie van het OP die op 14 juli 2021 door de Waalse regering in tweede lezing is goedgekeurd):

- Prioriteit 1: Een intelligenter en concurrerender Wallonië
  - Maatregel 1: Steun voor onderzoek (COOTECH)
  - Maatregel 2: Steun voor onderzoek "digitale transformatie van kmo's"
  - Maatregel 3: Steun voor O&I- en valorisatieacties
  - Maatregel 4: Investeringssteun
  - Maatregel 5: Financieringsinstrumenten (kmo's)
  - Maatregel 6: Steun voor ondernemingen en ondernemers-projecteigenaars
  - Maatregel 7: Herinrichting van bedrijventerreinen of -sites

- Prioriteit 2: Een groener Wallonië
    - Maatregel 8: Energierenovatie van gewestelijke en lokale overheidsgebouwen
    - Maatregel 9: Circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik
    - Maatregel 10: Financieringsinstrument "Steuninstrument voor de transitie van kmo's naar koolstofarme/circulaire economie"
    - Maatregel 11: Steun aan ondernemingen naar circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik
    - Maatregel 12: Sanering oude industrieterreinen

- Prioriteit 3: Een meer verbonden Wallonië
    - Maatregel 13: Duurzame lokale en regionale mobiliteit

- Prioriteit 4: Een socialer Wallonië
    - Maatregel 14: State-of-the-art infrastructuur en uitrusting voor beroepsopleiding en hoger en universitair onderwijs

- Prioriteit 5: Een Wallonië dichter bij de burger
    - Maatregel 15: Stedelijke ontwikkeling

Het OP tracht een antwoord te geven op de verschillende **uitdagingen** waarmee Wallonië wordt geconfronteerd:

- Enerzijds van economische aard, zoals de lage werkgelegenheidsgraad, de vertraging van de productiviteit, de economische, sociale en territoriale ongelijkheden (het BBP per hoofd van de bevolking in Wallonië ligt 27,9% onder het nationale gemiddelde; de armoede-indicatoren liggen hoger dan in de rest van het Europese grondgebied). Volgens de Regionale Economische Vooruitzichten 2020-2025 zal de vertraging van de groei van het regionale bbp in 2019 nog verergeren met de recessie die in 2020 wordt verwacht als gevolg van de pandemie, maar wordt voorspeld dat van 2023 tot 2025 de gemiddelde jaarlijkse groei van het Waalse bbp min of meer zal terugkeren naar de waarde van 2019 (1,1%). Verwacht wordt echter dat de totale binnenlandse werkgelegenheid in 2021 zal dalen (-1,7%, of 29.000 banen), zodra de steunmaatregelen van de overheid worden opgeheven. Verwacht wordt dat de binnenlandse werkgelegenheid in 2023 weer in de buurt van het niveau van 2019 zal komen.
- Ze betreffen aan de andere kant de noodzaak om de opwarming van de aarde tegen te gaan en het milieu te beschermen. Het hoofddoel is de uitstoot van broeikasgassen (BKG) en de druk op ecosystemen te verminderen. met name via het Nationaal Energie- en Klimaatplan (NECP) - waarin de Waalse bijdrage is opgenomen -, de Regionale Beleidsverklaring en de Regionale Mobiliteitsstrategie (RS).

De **maatregelen** zijn hoofdzakelijk financiële prikkels in de vorm van subsidies: financiering van de aankoop van uitrusting, personeelskosten of onderzoek; steun voor duurzame, digitale en koolstofarme

mobiliteit; steun voor beroepsopleiding; steun voor duurzame stadsontwikkeling, overgangssteun en professionele ondersteuning aan de kmo's; renovatie van gebouwen en openbare infrastructuur of uitrustingsprojecten; sanering van braakliggende industrieterreinen, maar ook in de vorm van financiële instrumenten.

De **doelgroepen** zijn zeer divers: gemeenten en verenigingen van gemeenten, provincies, bovengemeentelijke verenigingen, plaatselijke besturen en andere lokale overheden, bureaus voor territoriale ontwikkeling, Waalse ondernemingen (zeer kleine ondernemingen (VSE), kleine en middelgrote ondernemingen (kmo's) en grote ondernemingen (LSE)), alsmede universiteiten, hogescholen en onderzoekcentra. **Het zijn de groepen die gemotiveerd worden hun gedrag te veranderen om een door het OP gestelde doelstelling te bereiken.**

Het onderstaande **effectmodel** helpt om de logica van de actie te visualiseren, uitgaande van de behoeften en rekening houdend met de middelen die zullen worden ingezet en de verwachte verwezenlijkingen. Aangezien het OP nog niet is uitgevoerd en de projecten nog niet bekend zijn, kan men zich slechts een voorstelling maken van de eventuele directe, indirecte, positieve of negatieve effecten van het OP op de doelgroepen en begunstigden.

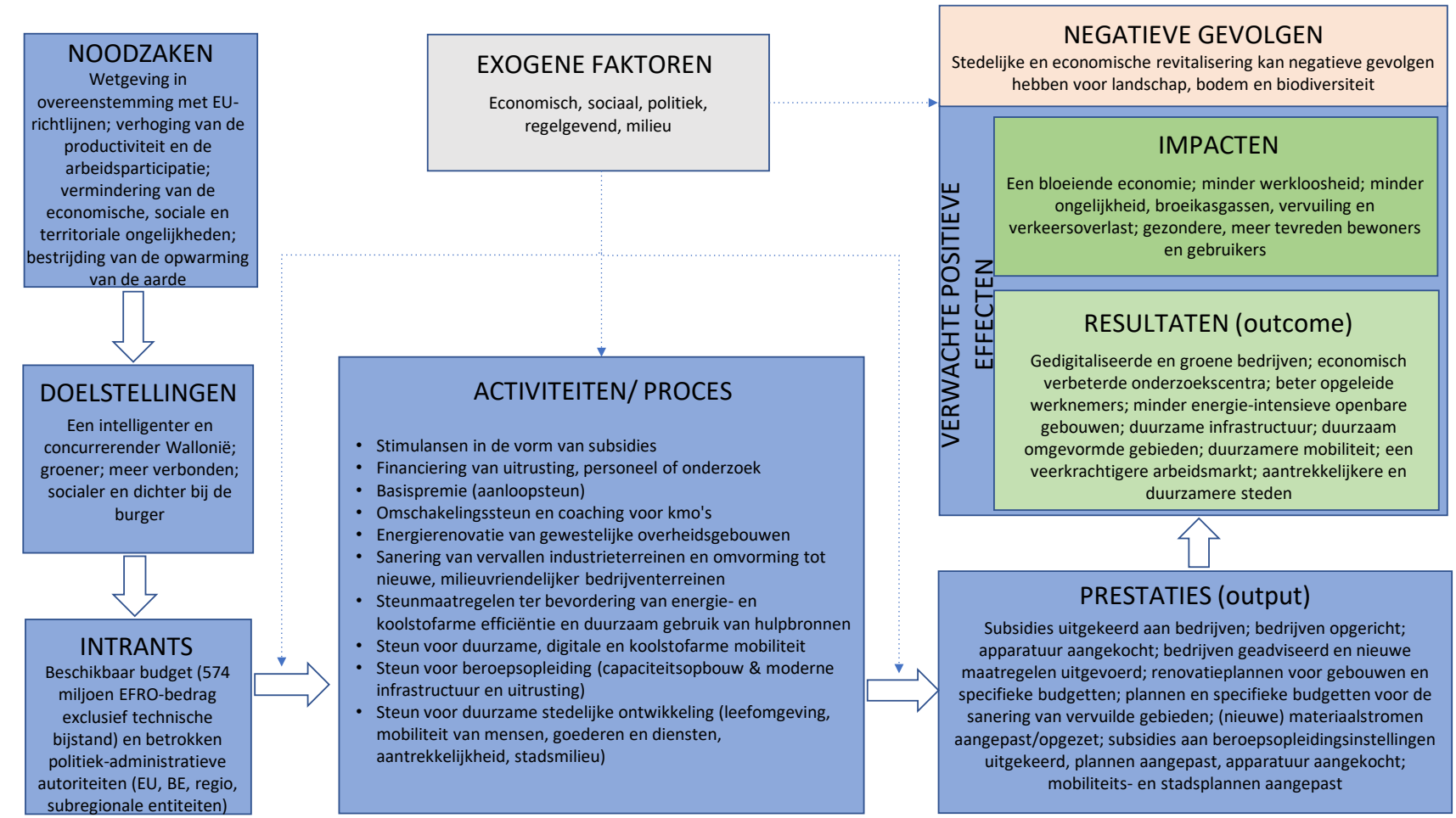

Figuur 1. Logica van de actie van het OP

Het OP is geïntegreerd in en vloeit rechtstreeks voort uit drie plannen en programma's, namelijk (i) de Gewestelijke Beleidsverklaring 2019-2024, (ii) bijlage D van het "landenverslag 2019" van de Europese Commissie voor België en (iii) het Europese Groene Pact (Green Deal - met het investeringsplan voor een duurzaam Europa en de "Just Transition Facility"). Deze komen overeen met het kader van het OP en worden hieronder kort toegelicht.

(i) Gewestelijke Beleidsverklaring 2019-2024

De Gewestelijke Beleidsverklaring is een document dat is opgesteld door de Waalse regering en dat gebaseerd is op een sociale, ecologische en economische ambitie. Deze drieledige ambitie is opgesplitst in 29 verschillende hoofdstukken, die elk een specifiek thema behandelen, zoals overgang, werkgelegenheid, huisvesting, klimaat, energie, natuur, biodiversiteit, milieu, erfgoed of Europa en de internationale scène.

Verband met het OP: In het OP, en meer bepaald in de inleiding, wordt meermaals verwezen naar de Gewestelijke Beleidsverklaring 2019-2024, namelijk naar de belangrijkste ontwikkelingsuitdagingen en de vastgestelde actielijnen (bv. in het kader van de economische, sociale en territoriale ongelijkheden). Het is heel duidelijk dat het OP, via vier prioriteiten, aansluit bij de drieledige ambitie van de regionale beleidsverklaring 2019-2024:

- Prioriteit 1 (de prioriteit met de meeste maatregelen) is volledig gericht op de economische dimensie, met de wil om onderzoek en ontwikkeling te bevorderen en de kmo's te versterken/helpen, zowel uit financieel oogpunt (maatregelen van 1 tot 5 COOTEC; Steun voor numeriek onderzoek; O&I-steun; Investeringssteun; kmo's FI) en "materieel" (maatregelen 6: Steun ondern. en 7: Heruitrusten. Sites/bedrijfsterreinen).
- Prioriteit 2 is erop gericht economische ambitie te combineren met ecologische ambitie door de ontwikkeling van de circulaire economie te ondersteunen (maatregelen 9 Eco. Circ. 10 - Koolstofarm FI; 11 -) steun bedrijven circ. eco. Bovendien is, symmetrisch met Prioriteit 1, maatregel 12 (Depo.) specifiek gericht op het creëren van nieuwe ontvangstruimten voor bedrijven.
- Prioriteit 3 is transversaal, in die zin dat op alle niveaus actie wordt ondernomen op het gebied van mobiliteit om duurzame en groene, op mobiliteit gerichte infrastructuren met elkaar te verbinden.
- Prioriteit 4 heeft zowel een sociale als een economische ambitie door ernaar te streven opleiding (beroepsopleiding en onderwijs, maatregel 14) voor iedereen betaalbaarder te maken.
- Prioriteit 5 heeft betrekking op alle drie de ambities want maatregel 15 (Stadsontwikkeling) biedt zeer ruime mogelijkheden voor projecten die in elk ervan of in het geheel ervan kunnen worden opgenomen.

Bovendien komt het thema overgang in de vijf prioriteiten op transversale wijze aan de orde.

(ii) bijlage D van het "Landenverslag 2019" van de Europese Commissie voor België

Deze bijlage bevat de prioriteiten voor de investeringen van de fondsen in het kader van het cohesiebeleid 2021-2027 voor België. Elke prioriteit is gekoppeld aan een van de vijf strategische doelstellingen (SD's) die door de Commissie zijn geformuleerd.

- SD 1 (A More Intelligent Europe): prioritaire behoeften worden vastgesteld op het gebied van O&O en bedrijfsondersteuning.
- SD 2 (Een groener Europa en nul koolstofuitstoot): deze doelstelling behelst de bevordering van de energie-efficiëntie van de kmo's en van gebouwen en de bevordering van de eco-innovatie en de circulaire economie .
- SD 3 (Een meer verbonden Europa): de investeringsprioriteiten betreffen duurzame, intelligente, intermodale en klimaatbestendige mobiliteit.
- SD 4 (Een socialer Europa): de investeringsprioriteiten zijn gericht op verbetering van de toegang tot en de behoeften van de arbeidsmarkt. In bijlage D wordt in het bijzonder verwezen naar het ESF+ in verband met de Europese basis voor sociale rechten.
- SD 5 (Een Europa dichter bij de burger): dit verwijst naar de behoeften om stedelijke gebieden nieuw leven in te blazen en de multimodale mobiliteit te verbeteren.

Naast de prioriteiten van SD's beveelt de Raad van de EU België aan zijn economisch beleid met betrekking tot investeringen toe te spitsen op duurzaam vervoer, energietransitie, onderzoek en innovatie. Ook wordt aanbevolen dat België de groeiende mobiliteitsproblemen aanpakt door de stimulansen te versterken, de administratieve en regelgevingslasten te verlichten om het ondernemerschap te bevorderen, de belemmeringen voor de concurrentie in de dienstensector weg te nemen en de prestaties en de inclusiviteit van de onderwijs- en opleidingsstelsels te verbeteren.

VERBAND MET HET OP: Het OP volgt duidelijk de richtsnoeren en prioriteiten die zijn geformuleerd in bijlage D van het "Landenverslag 2019" van de Europese Commissie voor België. Het sluit in het bijzonder aan bij de Europese wens om energie-efficiëntie in kmo's en gebouwen aan te moedigen en eco-innovatie en de circulaire economie te bevorderen (SD 2), alsook bij de noodzaak om het Belgische economische beleid toe te spitsen op investeringen in duurzaam vervoer, energietransitie, onderzoek en innovatie (aanbeveling van de Raad van de EU). Er zij echter op gewezen dat de noodzaak om de concurrentiebelemmeringen in de dienstensector (telecommunicatie, detailhandel, vrije beroepen) weg te nemen, slechts plaatselijk in het OP tot uiting komt (hoofdzakelijk via maatregel 6 "Steun voor bedrijven en ondernemers").

(iii) het Europese Groene Pact (Green Deal -met haar Investeringsplan voor een duurzaam Europa en haar Just Transition Facility)

Het Groene Pact, dat eind 2019 is goedgekeurd, combineert ecologische en rechtvaardige transitiedoelstellingen. Het heeft tot doel de klimaat- en milieu-uitdagingen om te zetten in kansen voor alle gebieden en deze overgang voor iedereen eerlijk en inclusief te laten verlopen.

Just Transition Fund (JTF): Als onderdeel van het Groene Pact en om de EU-doelstelling van klimaatneutraliteit op een efficiënte en billijke manier te bereiken, heeft de Commissie voorgesteld een Just Transition Mechanism (JTM) op te zetten, met inbegrip van een Just Transition Fund. Volgens haar moet het JTM gericht zijn op de regio's en sectoren die het zwaarst door de overgang worden getroffen omdat zij afhankelijk zijn van fossiele brandstoffen, waaronder steenkool, turf en olieschalie, of van industriële processen met een hoge uitstoot van broeikasgassen.

Het mechanisme zal op drie pijlers rusten: i) het fonds voor een rechtvaardige overgang, ii) een specifieke faciliteit in het kader van het InvestEU-programma en iii) een door de Europese Investeringsbank (EIB) verstrekte leningsfaciliteit voor de overheidssector om extra investeringen in de betrokken regio's te mobiliseren.

VERBAND MET HET OP: Het is de bedoeling dat het Europees Groen Pact zeer veelomvattend is en vele gebieden bestrijkt, zoals onderzoek, economie en industrie, biodiversiteit, voedselsysteem, mobiliteit, klimaat, energie en bouw. Het OP 2021-2027 is gekoppeld aan vier van deze assen:

- De maatregelen 1 (COOTECH) en 3 (O&I-ondersteuning) van het OP hebben betrekking op onderzoek, innovatie en ontwikkeling en sluiten dus aan bij de wens van de EU om onderzoek te mobiliseren en innovatie te bevorderen.
- Maatregel 13 (Mobiliteit) van het OP, dat gericht is op duurzame, intelligente, intermodale en klimaatbestendige mobiliteit, onder meer door de digitalisering en het koolstofvrij maken van het wegvervoer te bevorderen, strookt met de wens van het Groene Pact om de overgang naar duurzame en intelligente mobiliteit te versnellen.
- Maatregel 10 (Low Carbon FI) en 11 (Circulaire economie bedrijfsondersteuning) van het OP, waarin een financieel instrument wordt voorgesteld ter ondersteuning van de koolstofarme overgang, de circulaire economie van de kmo's en de begeleiding van bedrijven bij de circulaire economie en het duurzame gebruik van hulpbronnen via een sectorale aanpak, sluiten aan bij de wens van het Groene Pact om de industrie te mobiliseren voor een schone en circulaire economie, bij de industriële strategie van de EU die erop gericht is de tweeledige uitdaging van de groene en de digitale transformatie aan te gaan door zich te richten op de kmo's en startende ondernemingen, en bij haar actieplan voor een circulaire economie , dat voorziet in maatregelen die gedurende de gehele levenscyclus van producten ten uitvoer moeten worden gelegd.
- Maatregel 8 Energ. renov. geb.) van het OP, dat de energierenovatie van regionale en lokale overheidsgebouwen wil ondersteunen, sluit aan bij de wens van het Groene Pact om

verschillende stimuleringsinstrumenten te ontwikkelen voor de EU en de lidstaten om een "renovatiegolf" van openbare en particuliere gebouwen op gang te brengen.

Anderzijds zijn er aspecten die verband houden met vervuiling, met zijn doelstelling van "nulvervuiling" tegen 2050, met ecosystemen en biodiversiteit, met de voedselketen of met de voorziening van schone energie niet erg aanwezig in het Waalse OP (afgezien van de sanering van industrieterreinen en de circulaire economie).

Het OP maakt deel uit van een ruimer regelgevingskader. Daarom is het van belang de verbanden tussen het OP en andere relevante plannen of programma's in aanmerking te nemen. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de verbanden tussen het OP en andere relevante plannen en programma's. Deze zijn als volgt:

- Globale schaal:
  - De 2030-agenda voor duurzame ontwikkeling en de VN-doelstellingen voor duurzame ontwikkeling (2015)
  - De Overeenkomst van Parijs (2015)
  - Het Nieuwe Programma voor steden (2016)
- Europese schaal:
  - ESF+ programma 2021-2027
  - Herstelprogramma van de Europese Unie (Next Generation)
- Regionale schaal:
  - Ruimtelijk ontwikkelingsplan ('Schéma de Développement de l'Espace Régional', SDER)
  - Regionale mobiliteitsstrategie 2030 (RS)
  - Strategie "Digital Wallonia"
  - Plan "Circular Wallonia"
  - Plan "Get Up Wallonia"
  - Lucht-klimaat-energieplan tegen 2030 (PACE 2030)
  - Waalse strategie voor energierenovatie
  - Waalse strategie voor slimme specialisatie (S3)

	Helemaal in fase (2)
	In fase (1)
	Niet betrokken (0)
	Niet in fase (-1)

Hoe dichter bij 2, hoe meer het OP in overeenstemming is met het plan of programma *Kleurcode -1-0; 0-1; 1-2* *"helemaal" in fase (2) / in fase (1) / niet betrokken (0) / niet in fase (-1)*	G - Agenda 2030 SDO	G - Overeenkomsten van Parijs	G - Nieuw Programma voor steden	EU - ESF+ Programma 2021-2027	EU - EU-herstelprogramma	R - SDT 1999	R - SDT 2018	R - Regionale mobiliteitsstrategie 2030	R - Strategie Digital Wallonia	R- Strategie Circular Wallonia +Afval-Resources	R - Plan Get Up Wallonia	R - PACE 2030	R - Waalse strategie voor energierenovatie	R - Strategie voor slimme specialisatie	PO 2014-2020	Gemiddelde per maatregel
Prioriteit 1: Een intelligenter en concurrerender Wallonië																
Maatregel 1: Steun voor onderzoek (COOTECH)	0,42	0,2		0,5	0,4	-0,13		0,11	0,2	0,36	0,8	0,4	1	1,2	1	**0,43**
Maatregel 2: Steun voor onderzoek "Digitale transformatie van kmo's"	0,5	0,2		0,5	0,6	-0,13	0,25	0,21	1,4	0,36	0,6	0,2	1,67	1,2	1	**0,57**
Maatregel 3: Steun voor O&I- en valorisatieacties	0,67	0,2		0,5	0,8	-0,13		0,05		0,18	0,8	0,4	1	1,2	1	**0,45**
Maatregel 4: Investeringssteun	0,58	0,6		0,17	0,4	-0,13			0,8	0,18	0,8		1	1,2	1,33	**0,46**
Maatregel 5: Financieringsinstrumenten (kmo's)	0,58	0,6	0,14	0,17	0,4	-0,13			0,6	0,18	0,8		1	1,2	1,33	**0,46**
Maatregel 6: Steun voor ondernemingen en ondernemers-projecteigenaars	0,58	0,2		0,5	0,6	-0,13			0,6	0,73	0,8	0,8	1	0,6	1,33	**0,51**
Maatregel 7: Herinrichting van bedrijventerreinen of -sites	0,58	0,2	0,14	0,33	0,4	0,38	1,25	0,21	0,8	0,55	1		1	0,8	1,67	**0,62**
Middelgrote prioriteit 1	**0,56**	**0,31**	**0,04**	**0,38**	**0,51**	**-0,05**	**0,21**	**0,08**	**0,63**	**0,36**	**0,8**	**0,26**	**1,1**	**1,06**	**1,24**	**0,5**
Prioriteit 2: Een groener Wallonië																
Maatregel 8: Energierenovatie van gewestelijke en lokale overheidsgebouwen	0,75	1,2			0,4	0,25	0,5			0,55	0,8	0,8		0,6		**0,39**
Maatregel 9: Circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik	0,5	1,2			0,6	0,88	1,25	0,05	0,4	1,18	0,6	0,6		1		**0,55**
Maatregel 10: Financieringsinstrument "Steuninstrument voor de transitie van kmo's naar koolstofarme/circulaire economie"	0,75	1,2	0,14	0,17	0,6	0,38	0,5		0,8	1,09	0,6	0,6		0,8	0,67	**0,55**
Maatregel 11: Steun aan ondernemingen naar circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik	0,75	1,2		0,17	0,6	0,88	1,25		0,4	1,27	0,8	0,6		1	0,67	**0,64**
Maatregel 12: Sanering oude industrieterreinen	0,58	0,8			0,2	0,5	1,25	0,11		0,45	0,4	0,2		0,4		**0,33**
Middelgrote prioriteit 2	**0,67**	**1,12**	**0,03**	**0,07**	**0,48**	**0,58**	**0,95**	**0,03**	**0,32**	**0,91**	**0,64**	**0,56**	**0**	**0,76**	**0,27**	**0,49**
Prioriteit 3: Een meer verbonden Wallonië																
Maatregel 13: Duurzame lokale en regionale mobiliteit	0,58	1,2	0,14	0,17	0,4	0,88	1,75	1,68	0,6	0,36	0,6	0,6	0,33		0,33	**0,64**
Middelgrote prioriteit 3	**0,58**	**1,2**	**0,14**	**0,17**	**0,4**	**0,88**	**1,75**	**1,68**	**0,6**	**0,36**	**0,6**	**0,6**	**0,33**	**0**	**0,33**	**0,64**
Prioriteit 4: Een socialer Wallonië																
Maatregel 14: State-of-the-art infrastructuur en uitrusting voor beroepsopleiding en hoger en universitair onderwijs	0,5	0,2	0,14	1,67	0,8	0,25		0,05	1	0,55	1	0,4	2		1,33	**0,66**
Middelgrote prioriteit 4	**0,5**	**0,2**	**0,14**	**1,67**	**0,8**	**0,25**	**0**	**0,05**	**1**	**0,55**	**1**	**0,4**	**2**	**0**	**1,33**	**0,66**
Prioriteit 5: Een Wallonië dichter bij de burger																
Maatregel 15: Stadsontwikkeling (bestrijding van stedelijke wildgroei, rationeel gebruik van grond en hulpbronnen, duurzame en sociaal-economische ontwikkeling, vergroting van de aantrekkingskracht, kwaliteitsbeheer van de leefomgeving, mobiliteit)	0,75	1,2	1	1	0,8	0,75	1	0,32	0,8	0,64	2	0,6	2	0,8	1,33	**1**
Middelgrote prioriteit 5	**0,75**	**1,2**	**1**	**1**	**0,8**	**0,75**	**1**		**0,8**	**0,64**	**2**	**0,6**	**2**	**0,8**	**1,33**	**0,98**
Gemiddelde volgens maatregelen	**0,61**	**0,69**	**0,11**	**0,39**	**0,53**	**0,29**	**0,6**	**0,19**	**0,56**	**0,58**	**0,83**	**0,41**	**0,8**	**0,8**	**0,87**	

Tabel 1 :Samenvattende tabel van de mate van overeenstemming tussen het OP en de gepresenteerde relevante plannen en programma's. Scores tussen 2 (volledig in fase), 1 (in fase), 0 (niet betrokken), en -1 (niet in fase of tekortkoming wanneer een dimensie afwezig is terwijl dat wel het geval zou moeten zijn). Elke PP werd afzonderlijk geanalyseerd. In deze tabel staan de gemiddelden per maatregel, per prioriteit en per geanalyseerd PP. Hoe intenser de kleur, hoe dichter bij 2. Een score van 0 wordt weergegeven als een leeg grijs vak

De tabel geeft de mate van overeenstemming weer tussen de maatregelen van het OP en de plannen en programma's die op internationaal, nationaal en regionaal niveau als relevant worden beschouwd. Er werd een waardering gegeven (2: volledig in fase; 1: in fase 0: niet betrokken; -1: niet in fase of tekortkoming wanneer een dimensie ontbreekt terwijl zij aanwezig zou moeten zijn) voor elke maatregel van het OP en elke maatregel van de geïdentificeerde plannen/programma's. Met het oog op de vergelijkbaarheid is een gemiddelde per OP-maatregel berekend. Dit zijn de gemiddelden die in de samenvattende tabel hierboven zijn weergegeven: hoe dichter bij 2, hoe meer het OP in overeenstemming is met het plan of programma.

Het is niet mogelijk dat het OP volledig overeenstemt met een vergeleken PP, want dat zou betekenen dat er redundantie is tussen de twee. Er kan dus geen sprake zijn van een algemeen gemiddelde van 2. Bovendien hebben wij ervoor gekozen de score "0" te behouden, hoewel deze het gemiddelde naar beneden trekt. Als we de nullen in de gemiddelden per maatregel buiten beschouwing laten, leidt dit inderdaad tot een methodologische vertekening. Als maatregel 8 van het OP bijvoorbeeld gedeeltelijk overeenkomt met vier van de vijf maatregelen van de Overeenkomst van Parijs (score van 1) en volledig overeenkomt met één van de maatregelen (score van 2), krijgt hij een gemiddelde van 1,2. Maatregel 4 komt gedeeltelijk overeen met een maatregel (score van 1)en totaal met een andere (score van 2), terwijl drie dimensies niet van toepassing zijn (score van 0). Ze heeft dus een gemiddelde van 1,5 exclusief nullen en 0,6 inclusief nullen. Maatregel 4 komt geheel of gedeeltelijk overeen met twee maten van de vergeleken CP, terwijl maatregel 8 overeenkomt met alle maten van de vergeleken CP. Het is dan ook normaal dat het gemiddelde dit weerspiegelt.

Een tabel voor elk geanalyseerd plan/programma is te vinden in bijlage 1.

Volgens onze analyse varieert het gemiddelde niveau van overeenstemming van de maatregelen tussen 0,11 en 0,87. Geen enkel plan is onder 0. Dit betekent dat het OP in grote lijnen in overeenstemming is met de plannen en programma's. Het plan waarover de minste overeenstemming bestaat, is de Nieuwe Stedelijke Agenda van de VN. Integendeel, het plan dat het meest in de lijn ligt is het plan "Get up Wallonia" (afgezien van het vorige OP).

De OP-maatregel die het meest in overeenstemming is met andere plannen en programma's is maatregel 15 (stedelijke ontwikkeling), met een score van 0,98. Dit is niet verwonderlijk gezien het multidimensionale karakter ervan. Maatregel 12 (sanering van oude industrieterreinen), die zeer specifiek is, ligt daarentegen het minst in de lijn (score van 0,37). Geen van de maatregelen is in strijd met de vergeleken plannen en programma's als zodanig.

Er zij op gewezen dat de prioriteiten, evenals de maatregelen, niet evenwichtig zijn wat betreft de reikwijdte van de actie en de gebruikte instrumenten. Terwijl voor prioriteit 1 7 en voor prioriteit 2 5 maatregelen zijn gepland, is er voor de prioriteiten 3 tot en met 5 respectievelijk slechts één maatregel. De reden hiervoor is dat er een verzoek was om (Europese verplichting) de middelen te concentreren op de Prioriteiten 1 en 2 (85% van de begroting). Voor de andere prioriteiten zijn er minder maatregelen omdat daarvoor minder middelen zijn uitgetrokken. Maatregel 15 (stedelijke ontwikkeling) is zeer algemeen en moet worden gezien als een instrument voor de RIA's en niet als een strategische doelstelling.

Naast de hierboven beschreven beoordelingswerkzaamheden wordt elk geanalyseerd plan en programma hieronder kort gepresenteerd en wordt het verband met het OP toegelicht.

Er zij op gewezen dat de hoge regelgevingsdichtheid in Wallonië leidt tot talrijke overlappingen in de thema's en instrumenten, wat zeker een belemmering vormt voor de tenuitvoerlegging en de verwezenlijking van de doelstellingen van de verschillende plannen en programma's.

1.1. Wereldwijde referentiekaders

1.1.1. 2030-agenda voor duurzame ontwikkeling en de VN-doelstellingen voor duurzame ontwikkeling (2015)

Door in 2015 de 2030-agenda voor duurzame ontwikkeling en de 17 duurzame-ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's) te onderschrijven, heeft de wereldgemeenschap haar engagement voor duurzame ontwikkeling opnieuw bevestigd. Via dit programma hebben 193 lidstaten zich ertoe verbonden te werken aan duurzame en inclusieve economische groei, sociale integratie en milieubescherming in een geest van partnerschap en vrede. De 2030-agenda is het resultaat van een lang proces, dat teruggaat tot de Conferentie van de Verenigde Naties over het menselijk leefmilieu in 1972 en in 2015 zijn hoogtepunt bereikte op de top van de Verenigde Naties om de ontwikkelingsagenda voor de periode na 2015 aan te nemen.

De 2030-agenda moet worden uitgevoerd door de nationale regeringen, die verantwoordelijk zullen worden gehouden voor de uitvoering ervan.

De 2030-agenda omvat de volgende kernbeginselen:

- Universaliteit: de nieuwe doelstellingen zijn universeel en gelden voor alle landen, terwijl de millenniumdoelstellingen alleen in ontwikkelingslanden tot actie moesten leiden
- Niemand mag achterblijven
- Onderlinge afhankelijkheid en ondeelbaarheid: de 2030-agenda is gebaseerd op het onderling afhankelijke en ondeelbare karakter van de 17 SDG's
- Inclusie
- Partnerschappen met meerdere belanghebbenden

Vijf dimensies (menselijkheid, welvaart, planeet, partnerschappen en vrede) liggen ten grondslag aan de beleidsvorming op ontwikkelingsgebied. Dit betekent dat een ontwikkelingsmaatregel, wil hij duurzaam zijn, rekening moet houden met de sociale, economische en milieugevolgen die hij teweegbrengt, en moet leiden tot weloverwogen keuzes inzake de trade-offs, synergieën en spill-over-effecten die hij met zich mee kan brengen.

De SDG's hebben betrekking op armoede, honger, gezondheid en welzijn, onderwijs, het terugdringen van ongelijkheden, verantwoorde productie en consumptie van hulpbronnen (in het algemeen, alsook water, energie, water- en landleven), werk en economische groei, industrie, innovatie en infrastructuur, duurzame steden en gemeenten, bestrijding van klimaatverandering, vrede, rechtvaardigheid en doeltreffende instellingen en partnerschappen voor de verwezenlijking van de doelstellingen.

Volgens het in juni 2020 gepubliceerde Sustainable Development Report 2020 staat België op de 11e plaats van de 166. Met een score van 80 op 100 boekt het goede vooruitgang, maar er is nog veel werk aan de winkel, aangezien momenteel aan geen van de 17 SDG's wordt voldaan. 7 SDG's vereisen nog

inspanningen, 7 SDG's aanzienlijke inspanningen en 3 SDG's grote inspanningen. De SDG's op milieugebied scoren het slechtst.

VERBAND MET HET OP):

Het OP is grotendeels in overeenstemming met de 2030-agenda, omdat het de economische groei van Wallonië wil ondersteunen, de economische, sociale en territoriale ongelijkheden wil verkleinen en maatregelen in de lijn van duurzame ontwikkeling wil bevorderen. Alle 15 maatregelen in het OP komen overeen met ten minste vijf SDG's of groepen SDG's, sommige zelfs met een tiental. Sommige SDG's zijn echter niet in het OP opgenomen, namelijk die welke relevanter zijn voor de realiteit van ontwikkelingslanden (SDG 2 en 16) of zeer specifiek zijn voor de multilaterale context (SDG 17).

1.1.2. De Overeenkomst van Parijs (2015)

De Conferentie van de Partijen (COP) is een belangrijke internationale klimaatconferentie waaraan momenteel 195 landen, waaronder België, deelnemen. Elk jaar komt de COP bijeen om de balans op te maken van de klimaat- en milieuveranderingen.

De Overeenkomst van Parijs werd gesloten tijdens de COP21 in Parijs in 2015. Het verbindt alle landen ter wereld ertoe hun broeikasgasemissies tegen 2100 te verminderen en de opwarming van de aarde onder de door het Intergouvernementeel Panel over klimaatverandering (IPCC) vastgestelde limiet van 2°C te houden. In de tekst wordt rekening gehouden met de middelen en behoeften van elk ondertekenend land.

Naast de verbintenissen van elk land om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen, bevat de overeenkomst ook regels voor de monitoring van de geleverde inspanningen. Evenzo is een agenda van oplossingen geopend waarin initiatieven van niet-gouvernementele actoren worden verzameld. Er is ook een groen klimaatfonds opgericht met 100 miljard dollar per jaar vanaf 2020.

De Overeenkomst van Parijs kent een belangrijke rol toe aan lokale actoren, zoals grote steden. 700 lokale verkozenen uit de hele wereld zijn naar Parijs gekomen om een verklaring te ondertekenen waarin zij zich ertoe verbinden om tegen 2050 voor 100% gebruik te maken van hernieuwbare energie. In de verklaring wordt ook opgeroepen tot een vermindering van de koolstofuitstoot met 80%, eveneens tegen 2050. De Overeenkomst van Parijs is een drijvende kracht nu initiatieven van steden verder en sneller gaan dan nationaal beleid. De staten zullen dan kunnen putten uit de praktijken van hun steden om vooruitgang te boeken met hun verbintenissen.

De akkoorden van Parijs worden in veel plannen en programma's aangehaald. Vele plannen hebben immers tot doel het BKG-verbruik te verminderen en de opwarming van de temperatuur te beperken tot 2°C ten opzichte van het pre-industriële tijdperk. Onder de in dit verslag bestudeerde plannen en programma's die de Overeenkomst van Parijs als referentie aanhalen, is er met name de Waalse strategie voor energierenovatie.

VERBAND MET HET OP:

Het OP is over het algemeen in overeenstemming met de Overeenkomst van Parijs, met name met prioriteit 2 "Een groener Wallonië" en prioriteit 5 "Een Wallonië dat dichter bij de burger staat".

Aangezien de Overeenkomst van Parijs vooral gericht is op ecologische en sociale aspecten, zijn de andere prioriteiten van het OP minder in overeenstemming met de Overeenkomst van Parijs.

1.1.3. Het Nieuwe Programma voor steden (2016)

Het Nieuwe Programma voor steden (ook bekend als de New Urban Agenda) is in overeenstemming met de 2030-agenda voor Duurzame Ontwikkeling met name doelstelling 11 inzake duurzame steden en gemeenschappen), de Overeenkomst van Parijs en andere mondiale ontwikkelingsprogramma's en -overeenkomsten. Het Nieuwe Programma voor steden luidt het begin in van de erkenning van een correlatie tussen goede verstedelijking en ontwikkeling. Het legt de nadruk op de wisselwerking tussen harmonieuze verstedelijking en het scheppen van werkgelegenheid, tussen levenskwaliteit en mogelijkheden om in het levensonderhoud te voorzien, beginselen die in elk beleid en elke strategie voor stadsvernieuwing zouden moeten worden geïntegreerd.

In het Nieuwe Programma voor steden wordt eraan herinnerd dat het voortbestaan van meervoudige vormen van armoede, toenemende ongelijkheid en aantasting van het milieu een van de belangrijkste belemmeringen voor duurzame ontwikkeling in de wereld blijven en dat het, gezien de omvang van de stedelijke bevolking en de verwachte toename daarvan in de komende decennia, van essentieel belang is een gemeenschappelijke strategie te ontwikkelen die specifiek op steden is toegesneden.

Het Nieuwe Programma voor steden bestaat uit 175 verklaringen waarvan de leidende beginselen zijn:

1. het heroverwegen van planning, financiering, ontwikkeling, bestuur en beheer van steden en nederzettingen
2. erkenning van de leidende rol van regeringen bij het bepalen en uitvoeren van doeltreffend en inclusief beleid en wetgeving voor duurzame stedelijke ontwikkeling, en van de even belangrijke bijdrage van subnationale en lokale overheden, het maatschappelijk middenveld en andere belanghebbenden
3. een duurzame, geïntegreerde en mensgerichte aanpak van de stedelijke en territoriale ontwikkeling volgen, rekening houdend met leeftijds- en genderaspecten
    a. Het ontwikkelen en uitvoeren van stedelijk beleid op de juiste niveaus
    b. Versterking van het stedelijk bestuur door de oprichting van levensvatbare instellingen en mechanismen die stedelijke actoren mondiger maken
    c. Een nieuwe impuls geven aan geïntegreerde stedelijke en territoriale planning en ontwikkeling op lange termijn, teneinde de ruimtelijke dimensie van de stedelijke structuur te optimaliseren en de vruchten van de verstedelijking te plukken
    d. Tot stand brengen van doeltreffende, innovatieve en duurzame financieringskaders en -instrumenten die de gemeentelijke financieringssystemen en de begrotingsregelingen van de lokale overheden kunnen versterken

Verband met het OP:

Het OP is in overeenstemming met het Nieuw Programma voor steden in die zin dat het op regionaal niveau wordt uitgewerkt, in de maatregelen die betrekking hebben op stadsontwikkeling (maatregel 15), lokale en regionale mobiliteit (maatregel 13), sanering van oude industrieterreinen (maatregel 12), energierenovatie van gebouwen (maatregel 8) en indirecte financiële steunmaatregelen voor de energietransitie (maatregelen 9-11). De relatief lage score is te wijten aan het feit dat het erg op steden

is gericht, terwijl het OP op een hele regio is gericht en gediversifieerde maatregelen voorstelt in verband met onderzoek, innovatie, mobiliteit, enz. Wat de gemeenschappelijke thema's betreft, ligt het OP in de lijn van het Nieuw Programma voor steden.

1.2. Plannen en programma's op EU-niveau

1.2.1. ESF+ Programma 2021-2027 (Europees Sociaal Fonds)

Het ESF+ 2021-2027-programma is gericht op territoriale en sociale vraagstukken. De hoofdgedachte is Europese middelen toe te wijzen om een socialer Europa tot stand te brengen. Dergelijke plannen worden om de zeven jaar door de Europese Unie herzien en verbeterd. Op dit moment is er nog geen officieel programma voor de periode 2021-2027, dus we hebben ons gebaseerd op het raadplegingsdocument van het partnerschap van mei 2020. Tussen 2014 en 2020, voor het vorige plan, werd meer dan 80 miljard euro besteed aan de bevordering van sociale projecten. Alleen al voor het jongerenwerkgelegenheidsinitiatief werd 3,2 miljard euro uitgetrokken. Om toegang te krijgen tot de fondsen moet elke Lidstaat zijn strategie afstemmen op zijn sociaal-economische context. In deze periode heeft Franstalig België (Wallonië en Brussel) bijna 577 miljoen euro van het ESF ontvangen.

In tegenstelling tot de periode 2014-2020 heeft het programma 2021-2027 geen 11 thematische doelstellingen, maar de volgende 5 prioriteiten:

- Een slimmer Europa
- Een groener, koolstofvrij Europa
- Een meer verbonden Europa
- Een socialer Europa
- Een Europa dat dichter bij de burger staat

Verband met het OP:

Het OP is duidelijk in overeenstemming met het ESF+-programma 2021-2027 (ESF+ wordt expliciet genoemd in maatregel 14 van het OP betreffende opleiding). Hun 5 prioriteiten zijn gemeenschappelijk. Maar aangezien we nog steeds niet op de hoogte zijn van een officieel rapport voor het ESF + programma voor 2021-2027, kan geen rekening worden gehouden met de concrete uitvoering van deze prioriteiten. Alleen de vierde doelstelling, "een socialer Europa", wordt in de raadpleging over het partnerschap van mei 2020 nader uitgewerkt. Dit komt zeer sterk overeen met prioriteit 4 van het OP, die dezelfde naam heeft. In dit stadium kan alleen worden geconcludeerd dat de structuur van het OP perfect lijkt te passen in dit programma in termen van prioriteiten.

1.2.2. Herstelprogramma van de Europese Unie (2020)

De langetermijnbegroting van de EU, in combinatie met NextGenerationEU, het tijdelijke instrument om het herstel te stimuleren, is het grootste stimuleringspakket dat ooit in Europa is gefinancierd. 1 800 miljard euro zal helpen bij de wederopbouw van een Europa van na de COVID-19: een groener, digitaler en veerkrachtiger Europa.

Meer dan 50% van het bedrag is bestemd voor modernisering, waaronder

- onderzoek en innovatie, via Horizon Europa

- eerlijke klimaat- en digitale overgangen, via het Fonds voor billijke overgang en het programma voor een digitaal Europa
- paraatheid, herstel en veerkracht, via de herstel- en veerkrachtfaciliteit, rescEU en EU4Health, een nieuw gezondheidsprogramma, tot bescherming van de biodiversiteit en gendergelijkheid.

De middelen zullen beschikbaar worden gesteld

- van het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO);
- van het Europees Sociaal Fonds (ESF);
- van het Europees Fonds voor hulp aan de meest behoeftigen (EFAH).

NextGenerationEU zal ook aanvullende financiering verstrekken voor andere EU-programma's of -fondsen zoals Horizon 2020, InvestEU, plattelandsontwikkeling of het Fonds voor een rechtvaardige overgang (FTJ).

Elk land moest een nationaal herstelplan bij de EU indienen om zijn deel van het budget (bijna 6 miljard euro voor België) te ontvangen. Het Belgische luik van het herstelplan heeft vijf zwaartepunten:

1. klimaat, duurzaamheid en innovatie
2. digitale transformatie
3. mobiliteit
4. sociaal en samenleven
5. toekomstige economie en productiviteit

Verband met het OP:

In het algemeen sluit het OP 2021-2027 aan bij het herstelprogramma via zijn vijf prioriteiten, die gericht zijn op een intelligenter en concurrerender (prioriteit 1), groener (prioriteit 2), meer verbonden (prioriteit 3), socialer (prioriteit 4) Wallonië dichter bij de burger (prioriteit 5). Om dieper op de analyse in te gaan, moest worden gekeken naar het Belgische deel van het herstelplan.

Het OP sluit qua aard van de voorgestelde maatregelen het best aan bij het zwaartepunt "economie van de toekomst en productiviteit". Het OP is echter nauwelijks terug te vinden in de as "digitale transformatie", die zeer sterk gericht is op cyberveiligheid en de digitale transformatie van overheidsdiensten. Ter herinnering: het Waalse OP is sterk gericht op de digitale transformatie van bedrijven. Bovendien worden in het OP maatregelen voorgesteld om de duurzaamheid op lokaal niveau te verbeteren, terwijl in het herstelprogramma grootschalige projecten worden voorgesteld, zoals het energie-eiland voor de Noordzee. Concluderend kan worden gesteld dat het OP in wezen hetzelfde is als het herstelprogramma, in die zin dat het eveneens gericht is op de verbetering van de duurzaamheid, het aanpassingsvermogen en de veerkracht van de economie, maar verschilt wat de voorgestelde maatregelen betreft.

1.3. Gewestelijke plannen en programma's

1.3.1. Ruimtelijk ontwikkelingsplan ('Schéma de Développement de l'Espace Régional', SDER)

De SDT (voorheen bekend als de SDER) is een document dat de strategische doelstellingen voor de ruimtelijke ordening in Wallonië vastlegt door met name de ruimtelijke structuur van het gewest aan te geven. Dit document dateert van 1999. In 2019 is een nieuwe versie van dit document aangenomen en gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad, die in werking zal treden op een door de regering te bepalen datum. Het belangrijkste verschil tussen deze twee versies is dat de versie van 2018 de operationele doelstelling bevat om de verstedelijking tegen 2030 terug te brengen tot 6 km²/jaar, d.w.z. de helft van het huidige areaal, en tegen 2050 naar 0 km²/jaar gaat.

Volledigheidshalve worden de twee versies van dit document, en de verbanden met het OP, hieronder weergegeven.

SDT 1999 (van kracht)

Deze versie van de SDT is gebaseerd op de volgende 3 principes:

- Het grondgebied van Wallonië is het gemeenschappelijk erfgoed van zijn inwoners
- Duurzame ontwikkeling
- Economische en sociale cohesie

SDT van 2018 (niet van kracht)

Deze versie van de SDT is een bijwerking van de versie van 1999. Het bestaat uit de 4 volgende acties :

- Zich positioneren en structureren
- Anticiperen en muteren
- Bedienen en in evenwicht brengen
- Beschermen en opwaarderen

Verband met het OP:

In de versie van 1999 verwijst de SDT niet naar de plannen en programma's die in dit hoofdstuk worden geëvalueerd. Omgekeerd citeert de SDT in de versie van 2018, bij het uitwerken van het territoriale project voor Wallonië, de akkoorden van Parijs en de 2030-agenda voor duurzame ontwikkeling en de VN-doelstellingen voor duurzame ontwikkeling.
Maar geen van beide versies van de SDT wordt in het OP genoemd. .

SDT 1999	SDT 2018
Alle prioriteiten zijn intrinsiek gericht op duurzame ontwikkeling, hetzij rechtstreeks (prioriteiten 1, 2 en 5), hetzij meer indirect via sociale kwesties (prioriteit 4) of mobiliteit (prioriteit 3).	Net als in de versie van 1999 zijn de acties en doelstellingen op supraregionaal niveau niet terug te vinden in het OP 2021-2027. De andere drie acties worden echter ofwel

Meer in het bijzonder komen de doelstellingen inzake het scheppen van werkgelegenheid en welvaart, mobiliteit en bescherming van de hulpbronnen tot uiting in het OP en de bijbehorende maatregelen. De doelstellingen van transversaliteit, gekoppeld aan de supraregionale schaal, en bewustmaking komen echter niet in het OP voor.	rechtstreeks (mobiliteit, digitale omschakeling, steun aan de kmo's, enz.), ofwel onrechtstreeks (toegang tot opleiding, steun voor burgerprojecten, enz.)

De SDT 1999 scoort slechter dan de SDT 2018, wat grotendeels te wijten is aan het ontbreken van de internationale dimensie in het OP, die in de eerste versie van de SDT expliciet wordt benadrukt.

1.3.2. Regionale mobiliteitsstrategie 2030 (RS)

Deze strategie werd in 2019 aangenomen. Ze is gericht op de operationele uitvoering van de FAST 2030-visie, en bestaat uit twee luiken, die elk verschillende strategische beleidslijnen omvatten:

1e luik - mobiliteit voor mensen (10 strategische beleidslijnen):

1. De uitvoering van een eengemaakte en versterkende strategische sturing van de mobiliteit
2. Uitbreiding van het beleid van openheid en dialoog met de belanghebbenden
3. De ontwikkeling van digitale technologie als hefboom voor mobiliteit
4. Toegankelijkheid van het gehele grondgebied door de totstandbrenging van een hiërarchisch netwerk
5. Intermodaliteit om de continuïteit van de verplaatsingsketens te optimaliseren
6. Verdubbeling en diversificatie van mobiliteitsoplossingen
7. Digitale en energietransities om een coherente, aantrekkelijke dienst aan te bieden
8. Planning van de maatschappij om de behoefte aan mobiliteit te beperken
9. Effectieve steun voor gedragsverandering
10. De invoering van een geïntegreerde prijsstelling en een verantwoorde belastingheffing

Tweede luik - goederen (9 strategische oriëntaties):

1. Zorgen voor resultaatgericht beheer
2. Ontwikkeling van een ecosysteem om deskundigheid en innovatie te genereren
3. Bevordering van een beleid van openheid en samenwerking
4. Gidsen van actoren naar duurzamer vervoer
5. Werken in tijd en ruimte voor efficiënt en duurzaam vervoer
6. Verantwoorde promotie, regulering en prijsstelling: de instrumenten voor verandering
7. Garanderen en verbeteren van het niveau van de infrastructuurdiensten
8. Versterking van de positie van Wallonië in het hart van de handel
9. Bevordering van veilig, schoon en veerkrachtig vervoer

Met deze 19 strategische richtsnoeren wordt beoogd de uitstoot van broeikasgassen tegen 2030 met meer dan 35% te verminderen.

Verband met het OP:

De Regionale Mobiliteitsstrategie is in de inleiding van het OP opgenomen, in samenhang met de Klimaat- en Energieplannen, en is ook gebaseerd op de SDT (en de richtsnoeren voor ruimtelijke ordening daarvan). In het OP 2021-2027 komt mobiliteit echter alleen aan bod via maatregel 13, die specifiek tot doel heeft de lokale en regionale mobiliteit op een duurzame manier te verbeteren. Het mobiliteitsvraagstuk komt indirect aan de orde in de maatregelen 7 (herinrichting van bedrijfsterreinen of -sites), 12 (sanering van braakliggende terreinen) en 15 (stadsontwikkeling).

1.3.3. Strategie "Digital Wallonia"

"Digital Wallonia" is de Waalse digitale strategie. Ze biedt het kader waarbinnen de digitale transformatie van Wallonië moet plaatsvinden. Deze is opgesteld naar aanleiding van het verslag *"Digital Wallonie, proposition pour un Plan du Numérique*", dat in september 2015 is gepubliceerd.

Deze strategie is onderverdeeld in 5 thema's, die op hun beurt zijn gestructureerd rond 9 strategische doelstellingen:

- Digitale sector:
  - Strategische doelstelling 1.1 - Een groeiprogramma voor bedrijven in de sector opzetten
  - Strategische doelstelling 1.2 - Ontwikkeling van de internationale dimensie van de digitale sector
- Economie via het digitale
  - Strategische doelstelling 2.1 - De digitale transformatie van de economie en het bedrijfsleven organiseren
  - Strategische doelstelling 2.2 - De voorwaarden scheppen voor de Waalse e-commerce om op Europees niveau concurrerend te zijn
- Open publieke diensten
  - Strategische doelstelling 3.1 - Versnelde digitalisering en openstelling van overheidsdiensten
- Aangesloten en intelligent grondgebied
  - Strategische doelstelling 4.1 - Uitvoering van een ambitieus beleid voor de digitale ontwikkeling van het grondgebied om de aantrekkingskracht en het concurrentievermogen te vergroten
  - Strategische doelstelling 4.2 - Bevordering van geavanceerde digitale toepassingen in heel Wallonië
- Vaardigheden en werkgelegenheid
  - Strategische doelstelling 5.1 - Scholen voorzien van de modernste apparatuur en infrastructuur

Verband met het OP:

Het OP is gebaseerd op de strategie "Digital Wallonia", met name wat betreft de maatregelen 1 (COOTECH), 3 (O&I-steun) en 14 (Opleiding). Een deel van het OP valt volledig binnen deze regionale digitale ontwikkelingsstrategie. Prioriteit 1 bevat namelijk de maatregelen 1, 2 en 3 die de digitale omschakeling van de kmo's tot doel hebben en verwijst naar de strategie "Digital Wallonia". In de

maatregel 14 (Opleiding) wordt de strategie ook vermeld. Het OP is daarom in lijn met de strategie "Digital Wallonia".

Minder direct, maatregelen 4 (Investeringssteun), 5 (KMO FI) en 6 (Steun bedr.) hebben betrekking op de digitale sector, omdat steun aan de kmo's noodzakelijkerwijs gepaard zal gaan met de ontwikkeling van digitale technologie (maar niet alleen). Het is ook mogelijk deze beschouwing uit te breiden tot maatregelen in verband met de circulaire economie (maatregelen 7 - Heruitrusten. Sites/bedrijfsterreinen, 9 - Eco. Circ., 10 - Koolstofarme FI en 11 - Circ. eco. steun) van prioriteit 2 op de prioriteiten 3 en 4. Prioriteit 5 (en maatregel 15 - Stedelijke ontwikkeling) zouden eveneens in deze digitale strategie kunnen worden opgenomen, hoewel dit minder zeker is.

1.3.4. Plan Circular Wallonia (voortzetting van het Waalse plan voor afvalverwerking)

Op 4 februari 2021 heeft de Waalse regering haar strategie voor de invoering van de circulaire economie goedgekeurd. De circulaire economie is erop gericht goederen en diensten op een duurzame manier te produceren en de verspilling van hulpbronnen te beperken.

Circulair Wallonia moet het volgende mogelijk maken:

- Bevordering van industriële vernieuwing door gebruik te maken van materiaalstromen die momenteel niet in de productiecyclus worden teruggewonnen
- Streven naar duurzaam beheer van zijn natuurlijke hulpbronnen, zowel hernieuwbare als niet-hernieuwbare
- De negatieve gevolgen van consumptie- en productiepatronen voor het milieu zoveel mogelijk vermijden.

Deze strategie heeft betrekking op de volgende punten:

- Bevordering van een duurzaam economisch herstel
- Vermindering van het effect van economische activiteiten op het milieu
- Creëren van lokale banen die niet kunnen worden verplaatst
- De afhankelijkheid van de regio van de aanvoer van grondstoffen en energie verminderen
- De aantrekkelijkheid van Wallonië vergroten.

Circular Wallonia is opgebouwd rond 10 ambities, vertaald in meer dan 60 maatregelen. Zij hebben rechtstreeks betrekking op Waalse bedrijven, maar ook op andere doelgroepen zoals de civiele maatschappij, overheidsactoren, burgers en bedrijven. De strategie besteedt bijzondere aandacht aan zes sleutelsectoren voor de circulaire economie in Wallonië: bouw en gebouwen, kunststoffen, metallurgie, water, textiel en de voedingsindustrie.

Zowel in het PWD-R als in het plan Circular Wallonia wordt een expliciet verband gelegd met de SDG's. Het Circular Wallonia-plan verwijst ook naar het Europees Groen Pact en andere relevante plannen en strategieën: Het energieplan voor het klimaat in de lucht, het initiatief "Get Up Wallonia", de Strategie voor duurzame ontwikkeling, de Strategie voor Intelligente Specialisatie, de Regionale Mobiliteitsstrategie, de Langetermijnstrategie voor de energierenovatie van gebouwen, de Allianties voor Werkgelegenheid en Milieu, de Waalse Strategie ter ondersteuning van de ontwikkeling van de sociale economie "Alternativ'ES

VERBAND MET HET OP:

Het Plan Circular Wallonia is een voortzetting van het PWD-R. Dit plan wordt herhaaldelijk vermeld in het OP, en met name in de inhoud van maatregel 1 (COOTECH), 3 (O&I-steun), 9 (Eco. Circ), 10 (Koolstofvrij FI) en 11 ((Steun Circ. Eco.). Het OP sluit met name aan bij as 1 van Circular Wallonia "Productie en levering van circulaire goederen en diensten" wat betreft de ondersteuning en financiering van bedrijven voor hun ecologische en digitale transitie en om innovatie te bevorderen. Anderzijds komen de aspecten van het beheer van de natuurlijke hulpbronnen, de bewustmaking van de consument of de voorbeeldfunctie van overheidsbedrijven in het OP niet erg uit de verf.

1.3.5. Plan Get Up Wallonia

De doelstelling van het Get Up Wallonia-plan is van Wallonië een regio te maken die gericht is op meervoudige welvaart op het grondgebied, in de bedrijven en bij de bevolking, en die de uitdagingen van de intergenerationele billijkheid integreert. Dit plan is voortgekomen uit de noodsituaties in verband met de gezondheidscrisis Covid-19 en heeft tot doel de toekomst van Wallonië voor te bereiden. De Strategische Raad heeft in april 2021 zijn eindverslag ingediend bij de Waalse regering. Het bevat 51 acties en 18 maatregelen. Meer in het algemeen is dit plan opgebouwd rond de volgende vijf strategische gebieden:

- Nadruk op de jeugd en de talenten van jongeren: betere toegang tot opleiding, investeren in uitrusting
- Zorgen voor milieuduurzaamheid: decarbonisatie, klimaatverbintenissen, mobiliteit, biodiversiteit en natuurlijke hulpbronnen, beheer van oude industrieterreinen, steun voor stadscentra
- Versterking van de economische ontwikkeling: ontwikkeling en verplaatsing van economische sectoren, voedselsoevereiniteit, inzet van (lokale en internationale) bedrijven, overheidsopdrachten en verantwoordingsplicht van bedrijven
- Ondersteuning van het welzijn, de solidariteit en de sociale insluiting van iedereen: herintegratie van mensen die het verst van de arbeidsmarkt af staan, een ondersteunend en doeltreffend gezondheidsbeleid, gendergelijkheid en de bestrijding van alle vormen van discriminatie
- Zorgen voor participatief en innovatief bestuur: openbaar bestuur, digitaal, transversaal en participatief bestuur

In het plan "Get Up Wallonia" wordt verwezen naar de Verklaring over het Gewestelijk Beleid. Beide plannen zijn het er namelijk over eens dat gezondheid, sociale, economische en milieuvraagstukken onderling afhankelijk zijn.

Er zij op gewezen dat het Marshallplan 4.0 en het Waalse Investeringsplan (PWI) (2019-2024) geïntegreerd zijn in het recentere plan Get Up Wallonia. Daarom worden zij in dit hoofdstuk niet uitdrukkelijk vermeld.

VERBAND MET HET OP:

Het OP past goed in het Get Up Wallonia plan. Meer in het bijzonder is prioriteit 5 "Een Wallonië dat dichter bij de burger staat" perfect in overeenstemming met het plan. Hoewel alle prioriteiten zijn opgenomen in het plan "Get Up Wallonia", lijkt de minste aandacht uit te gaan naar prioriteit 3 "Een

meer verbonden Wallonië" door het ontbreken van het mobiliteitsthema in het plan "Get Up Wallonia". In vergelijking met de andere plannen heeft dit plan een hoge mate van overeenstemming met het OP verkregen.

1.3.6. Lucht-klimaat-energieplan tegen 2030 (PACE 2030)

Als onderdeel van haar energie- en klimaatvisie voor 2030 heeft de Europese Commissie in 2016 het wetgevingspakket gepubliceerd dat het klimaat- en energiebeleid van de lidstaten tussen 2020 en 2030 moet sturen, het "Clean Energy Package".

De uit dit wetgevingspakket voortvloeiende "governance"-verordening verplicht de lidstaten ertoe een strategisch energie-klimaatplan op te stellen waarin vijf belangrijke, onderling samenhangende dimensies zijn geïntegreerd: decarbonisatie, energie-efficiëntie, voorzieningszekerheid, organisatie van de energiemarkt en onderzoek en innovatie.

Wat het beleid inzake luchtkwaliteit betreft, zijn de lidstaten op grond van een **Europese richtlijn** verplicht een nationaal programma ter bestrijding van luchtverontreiniging op te stellen om deze doelstellingen te bereiken. Daarom is Wallonië begonnen met een eigen gewestelijk plan ter vermindering van de luchtverontreiniging, dat moet worden ingepast in het Nationale Programma voor België, dat uit drie gewestelijke luiken en een federaal luik bestaat.

Gelet op de belangrijke synergieën tussen het klimaat-, energie- en luchtkwaliteitsbeleid heeft Wallonië beslist om op een geïntegreerde manier te werken aan de ontwikkeling van een Lucht-Klimaat-Energieplan 2030. De definitieve Waalse bijdrage aan het Nationaal Klimaatenergieplan van België is op 28 november 2019 door de Waalse regering goedgekeurd.

Het ontwerp van LKEP 2021-2030 werd op 4 april 2019 goedgekeurd door de Waalse regering. Het is in overeenstemming met de Europese doelstellingen voor de vermindering van broeikasgassen tegen 2050 (-80 tot -95% ten opzichte van 1990) en met de nationale doelstellingen tegen 2030 (-35% ten opzichte van 2005 op Belgisch niveau, -37% op Waals niveau).

De maatregelen in het kader van CAPC 2030 hebben betrekking op decarbonisatie (mobiliteit, vergroening van het wagenpark, versterking van het beleid in de land- en bosbouwsector, vrijwillige overeenkomsten inzake gefluoreerde gassen, decarbonisatie van de industrie, renovatie en energieprestaties van nieuwe gebouwen, groene warmte), hernieuwbare energiebronnen (behoud van een steunregeling voor groene elektriciteit, steun voor groene warmteproductie), gebruik van hernieuwbare energiebronnen in het vervoer, opheffing van administratieve en regelgevingsbarrières), energie-efficiëntie (agentschap voor ESCO's, strategie voor renovatie van gebouwen, strengere eisen voor nieuwe gebouwen, vervoer/mobiliteit, ETS en niet-ETS-industrie), integratie van de energiemarkt (meer lokale flexibiliteit, handhaving van maatregelen ter bescherming van de consument) en onderzoek en innovatie.

Er zij op gewezen dat PACE 2030 verwijst naar de akkoorden van Parijs, het Regionaal Ontwikkelingsplan (Schéma de Développement du Territoire) (SDT) en het Waals Plan van Afval-Bronnen (Plan Wallon des Déchets-Ressources) (PWD-R).

VERBAND MET HET OP:

Het OP is in overeenstemming met het PACE - over belangrijke thema's zoals het koolstofvrij maken van de economie en energie-efficiëntie, met name met betrekking tot modal shift en renovatie van gebouwen. Anderzijds voorziet het CAPC in steunmaatregelen op de interne energiemarkt, wat afwezig is in de OP.

1.3.7. Waalse strategie voor energierenovatie

De Waalse strategie voor energierenovatie werd in april 2017 door de regering goedgekeurd. Het is in toepassing van de richtlijn Energie-efficiëntie 2012/27/EU dat de Waalse langetermijnstrategie voor de energierenovatie van gebouwen werd ontwikkeld.

In 2018 werd de Waalse langetermijnstrategie voor de energierenovatie van gebouwen geactualiseerd naar aanleiding van een nieuwe richtlijn 2018/844/EU, die in 2020 van kracht wordt.

Het bevat doelstellingen die tegen 2050 moeten worden bereikt en is opgebouwd rond 5 methodologieën:

- Het overzicht van het regionale gebouwenbestand;
- Het identificeren van kosteneffectieve renovatiebenaderingen die geschikt zijn voor het type gebouw;
- Beleid en maatregelen om kosteneffectieve renovaties van zware gebouwen te stimuleren, met inbegrip van gefaseerde zware renovaties;
- Toekomstgerichte richtsnoeren voor particulieren, de bouwsector en financiële instellingen bij hun investeringsbeslissingen;
- Een op bewijzen gebaseerde raming van de verwachte energiebesparingen en andere mogelijke voordelen.

De doelstellingen van de Strategie inzake de energierenovatie van het gebouwenbestand luiden als volgt:

- het comfort en de gezondheid van de inwoners te verbeteren, met bijzondere aandacht voor mensen in precaire situaties
- de milieueffecten van het gebruik van het gebouwenbestand en de infrastructuur ervan verminderen
- de energieafhankelijkheid van de regio verminderen.

Praktisch gezien zijn de doelstellingen die in de tekst van de 2020-strategie voor de vernieuwing van het gebouwenbestand worden voorgesteld

- Voor de residentiële sector: tegen 2050 streven naar een gemiddeld koolstofvrij EPB A-label voor het volledige woningbestand en voorrang geven aan de grondige renovatie van de minst efficiënte woningen, waarbij ervoor wordt gezorgd dat elk renovatieproject deel uitmaakt van een globale reflectie die aansluit bij de doelstellingen van de regio, gestructureerd in het uitvoeringsschema van de renovatiestrategie
- Voor de tertiaire gebouwen: tegen 2040 streven naar een energieneutraal (nulenergie) bestand aan tertiaire gebouwen op het vlak van verwarming, sanitair warm water, airconditioning en verlichting.

In de Waalse Strategie voor Energierenovatie wordt verwezen naar tal van andere regionale en internationale plannen en programma's. Hieruit blijkt de bereidheid om aan te sluiten bij bestaande oude programma's. Tegelijkertijd wordt voorkomen dat de te nemen maatregelen elkaar overlappen. Onder de genoemde plannen zijn de Overeenkomst van Parijs, de regionale beleidsverklaring, de SDT, de strategie Circular Wallonia en de PACE 2030.

Verband met het OP:

Het OP past goed in de Waalse strategie voor energierenovatie. Meer in het bijzonder ligt prioriteit 2 "Een groener Wallonië" in de lijn van de milieudoelstellingen van de Waalse strategie voor energierenovatie.

1.3.8. Waalse strategie voor slimme specialisatie (S3): Een vernieuwend, concurrerend en samenwerkend Wallonië, ten dienste van uitgesproken economische en maatschappelijke ambities

De S3 vormt het strategisch kader voor het Waalse onderzoeks- en innovatiebeleid en het industrieel beleid. Het is een geïntegreerde strategie voor economische transformatie die elke Europese regio in staat stelt haar eigen concurrentievoordelen te identificeren en te ontwikkelen op basis van haar sterke punten en haar potentieel. De goedkeuring van een dergelijke strategie is een voorwaarde voor de toegang tot de Europese Structuurfondsen, maar zij gaat verder dan dit kader aangezien zij betrekking heeft op alle hefbomen van het innovatiebeleid en een centraal element vormt van het Waalse herstelplan. De afkorting S3 staat voor "Smart Specialisation Strategy".

Er zijn vijf strategische innovatiegebieden (SIA's) geïdentificeerd (dit zijn inspirerende gebieden met een sterke potentiële impact op de Waalse economie en het leven van de burgers):

- Circulaire materialen
- Innovaties voor een betere gezondheid
- Innovaties voor wendbaar en veilig ontwerp en productie
- Duurzame energiesystemen en huisvesting
- Agrovoedingsketens van de toekomst en innovatief milieubeheer

De BID's zullen worden uitgevoerd aan de hand van stappenplannen die samen met de belanghebbenden worden opgesteld. Daarin zullen de visie en de ambities die met de DIS worden nagestreefd, worden uiteengezet en zullen de strategische gebieden worden afgebakend die nodig zijn voor de invoering van de DIS en waarin de komende jaren moet worden geïnvesteerd. Op operationeel niveau zijn de "Strategische Innovatie-initiatieven" (SII's) portefeuilles van projecten die in deze routekaarten zullen passen: het zijn groepen van onderling verbonden, synergetische en ambitieuze projecten die een coherente kritische massa vormen en gericht zijn op de ontplooiing van waardeketens (met een Waals anker, maar open voor externe partnerschappen).

De uitvoering van de S3 vergt hervormingen van de beleidsmix en aanzienlijke aanpassingen van het bestuur:

- Hervorming van de steun voor onderzoek om de regelingen te rationaliseren en te vereenvoudigen

- Hervorming van het landschap van economische steun en innovatie in kmo's met als doel een kwaliteitsvolle ondersteuning van Waalse ondernemers te garanderen
- Aanpassing van het clusterbeleid aan de nieuwe S3
- Gebruik maken van de lopende hervormingen van het opleidingsbeleid
- Versterkte koppeling met internationale acties

Er zij op gewezen dat de S3 een expliciete link legt met de Gewestelijke Beleidsverklaring (RPS), Digital Wallonia, Circular Wallonia en Get up Wallonië.

Verband met het OP:

Strategische doelstelling 1 "Een slimmer Europa" is volledig in overeenstemming met de Waalse strategie voor slimme specialisatie. Bovendien verwijst het OP in de maatregelen 1 tot en met 5 expliciet naar de S3-strategie: de door de basispremie gesteunde onderzoeksprojecten, prioritaire technologieën, onderzoeksthema's, ontwikkelde expertise en bedrijven moeten binnen ten minste één van de strategische innovatiegebieden (SIA's) van het nieuwe Waalse S3 vallen. Wij konden echter niet de hoogste score toekennen aan de vergelijking tussen deze OP-maatregelen en de Waalse S3, omdat wij niet weten welke projecten in welke BID's zullen passen.

1.3.9. Operationeel programma EFRO Wallonië 2014-2020

De doelstellingen van het operationeel programma 2014-2020 van het Waals EFRO waren de groei van het bbp per hoofd van de bevolking te stimuleren en bij te dragen tot de verwezenlijking van de Europa 2020-doelstellingen voor slimme, duurzame en inclusieve groei. Voor dit programma zijn de volgende prioriteiten geselecteerd:

- Onderzoek, innovatie en technologische ontwikkeling versterken en tegelijk de infrastructuur verbeteren en synergieën tot stand brengen tussen O&O-bedrijven en het hoger onderwijs.
- Stimulering van de oprichting van bedrijven en van het concurrentievermogen van de kmo's
- Investeren in onderwijs, opleiding en leren
- De koolstofarme economie aanmoedigen door middel van hernieuwbare energie, energie-efficiëntie in gebouwen en multimodale stedelijke mobiliteit.
- Behoud en bescherming van het milieu door rationeel gebruik van hulpbronnen aan te moedigen, groene groei te bevorderen en steden aantrekkelijker en hun ontwikkeling duurzamer te maken.

In totaal bedroeg de begroting voor dit programma bijna 1,7 miljard euro.

Net als het huidige OP is het OP 2014-2020 gebaseerd op verschillende referentieplannen en -programma's op verschillende niveaus (Europa 2020-strategie, Gewestelijk Ruimtelijk Ontwikkelingsplan, Waals Lucht- en Klimaatplan, enz.)

VERBAND MET HET OP:

Het OP 2021-2027 sluit bijzonder goed aan bij het OP 2014-2020. Hun prioriteiten lijken inderdaad sterk op elkaar. Meer in het bijzonder liggen de prioriteiten 1 "Een intelligenter Wallonië", 4 "Een socialer Wallonië" en 5 "Een Wallonië dat dichter bij de burger staat" in de lijn van het vorige OP. Merk op dat,

ondanks een prioriteit op milieugebied in het vorige OP, het nieuwe OP meer op dit gebied gericht te lijkt zijn.

2. De relevante aspecten van de milieutoestand en de vermoedelijke ontwikkeling ervan als het programma niet wordt uitgevoerd

In dit hoofdstuk wordt de huidige milieucontext beschreven van het geografisch gebied (Wallonië) waarin het programma plaatsvindt. Onder "milieucontext" worden alle elementen verstaan die de bestaande toestand vormen (begintoestand), met name de **kwetsbaarste componenten van het milieu, de voornaamste (territoriale, menselijke, enz.) factoren die voor druk zorgen en de wisselwerking tussen deze factoren**. Alleen de relevantste elementen worden uitgewerkt. Voor de elementen die in dit verslag niet hoeven te worden uitgewerkt, wordt kort toegelicht waarom ze "niet relevant" zijn.

Vervolgens wordt op basis van deze voorafgaande beschrijving uiteengezet hoe de bestaande toestand (componenten, factoren die voor druk zorgen en wisselwerking tussen deze factoren) zal evolueren als het programma niet wordt uitgevoerd (status quo).

Deze beschrijving gebeurt aan de hand van de beschikbare en toegankelijke gegevens en documenten. Er werd in het bijzonder rekening gehouden met het rapport over de staat van het Waalse leefmilieu (Verslag over de toestand van het Waalse leefmilieu, SPW 2017) en het MER dat in het kader van het vorige OP (2014-2020) werd uitgevoerd. Op dit laatste wordt een beroep gedaan om eenvoudig te kunnen vaststellen welke elementen van de bestaande toestand moeten worden uitgediept of bijgewerkt. Daardoor wordt bovendien de samenhang met de voorgaande SMB's verzekerd.

Voor elk thema hebben wij een onderdeel "referentiesituatie" en een onderdeel "vergelijking" met het MER van het vorige OP (2014-2020) uitgewerkt. In dit deel beoogt de verschillen tussen de huidige milieutoestand en die van zes jaar geleden te belichten. Bovendien wordt aan het eind van dit hoofdstuk voor alle thema's samen een onderdeel "situatie doorheen de tijd" uitgewerkt, namelijk de evolutie van de situatie als het programma niet wordt uitgevoerd.

De 10 bestudeerde thema's zijn de volgende:

- Energie klimaat
- Natuurlijk milieu
- Bebouwing (archeologisch en cultureel erfgoed inbegrepen) en grondgebruik
- Landschap reliëf
- Sociaaleconomische activiteiten
- Mobiliteit
- Gezondheid (verontreiniging, veiligheid)
- Gebruik van hulpbronnen (afval, natuurlijke hulpbronnen)
- Water
- Bodem en ondergrond

Deze thema's worden doorgaans bestudeerd in het kader van milieueffectenstudies, mits de luchtkwaliteit verband houdt met de thematiek van de menselijke gezondheid. Dezelfde thema's komen systematisch aan bod bij de milieueffectenbeoordeling en in het hoofdstuk over de aanbevelingen voor het vermijden en verminderen van de negatieve effecten van het OP.

2.1. Energie en klimaat

REFERENTIESITUATIE

In Wallonië is de drempel voor een temperatuurstijging van **1,5°C** al overschreden, met een gemiddelde van +1,9°C voor België in vergelijking met 1890 *(Klimaat.be, 2020)*. We brengen in herinnering dat België zich er krachtens het Akkoord van Parijs toe heeft verbonden de gemiddelde temperatuurstijging wereldwijd ruim onder de 2°C ten opzichte van het pre-industriële niveau te houden, en inspanningen te blijven leveren om de temperatuurstijging tot 1,5°C te beperken. Naast het syntheseverslag van 2014 heeft het IPCC tussen 2018 en 2019 drie "speciale verslagen" gepubliceerd. Een daarvan gaat specifiek over de opwarming tot 1,5°C. Deze klimaatontregeling leidt tot kettingreacties die het algemene klimaat in Wallonië verstoren. Zo heeft Wallonië sinds de jaren tachtig bijvoorbeeld steeds vaker te kampen met hittegolven, die heviger zijn en langer duren. Hoewel de lentes droger zijn, is de jaarlijkse **neerslag** de laatste drie decennia met 9% toegenomen ten opzichte van het midden van de 19e eeuw. Wallonië is onderhevig aan overheersend westelijke stroomrichtingen, die vochtige luchtmassa's vanaf de oceaan aanvoeren. Het regionale "gematigde" klimaat wordt dan ook gekenmerkt door weersomstandigheden die in alle seizoenen regenachtig kunnen zijn (zie figuur 1). Tussen 1996 en 2015 was de maandelijkse neerslag van jaar tot jaar zeer variabel. Anderzijds was de variatie van de gemiddelde jaarlijkse neerslag in Wallonië veel gematigder van jaar tot jaar (*Verslag over de toestand van het Waalse leefmilieu, SPW 2017*).

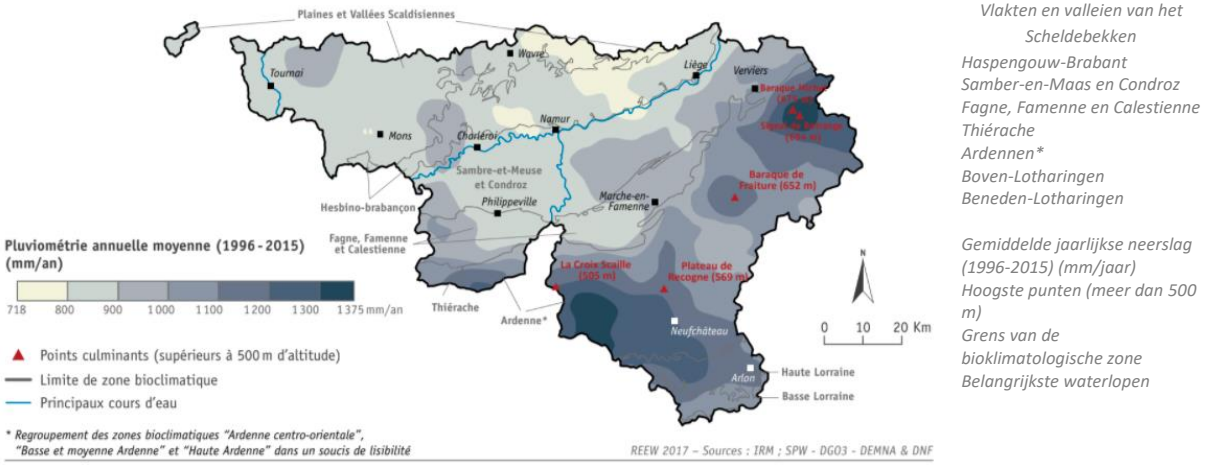

** Groepering van de bioklimatologische zones "Centraal-oostelijke Ardennen", "Lage- en Midden-Ardennen" en "Hoge-Ardennen" met oog op de leesbaarheid*

Figuur 2. Gemiddelde jaarlijkse neerslag in het Waalse Gewest van 1996 tot 2015: De gemiddelde jaarlijkse neerslag neemt toe van noord naar zuid, met een maximum in de provincie Luxemburg (SPW 2017)

Het klimaat beïnvloedt de werking van de ecosystemen via directe en indirecte effecten van diverse factoren, waaronder de zon, de wind, de temperatuur en neerslag. Op Waals niveau werden **bioklimatologische zones** vastgesteld, die in figuur 2 hieronder worden weergegeven. Zo wordt de bioklimatologische zone van de vlakten en valleien van het Scheldebekken bijvoorbeeld gekenmerkt

door een vrij hoge gemiddelde jaartemperatuur en door een vrij geringe jaarlijkse neerslag (in vergelijking met andere bioklimatologische zones), wat gunstig is voor ecosystemen die tot de landschapseenheden van de leemhoudende Henegouwse laagvlakte en Henegouws leemplateau behoren. De bioklimatologische zone van de Hoge Ardennen wordt daarentegen gekenmerkt door een lage gemiddelde jaartemperatuur en een hoge jaarlijkse neerslag, wat ruimte laat voor verschillende ecosystemen (die van de hoogvlakte van de noordoostelijke Ardennen).

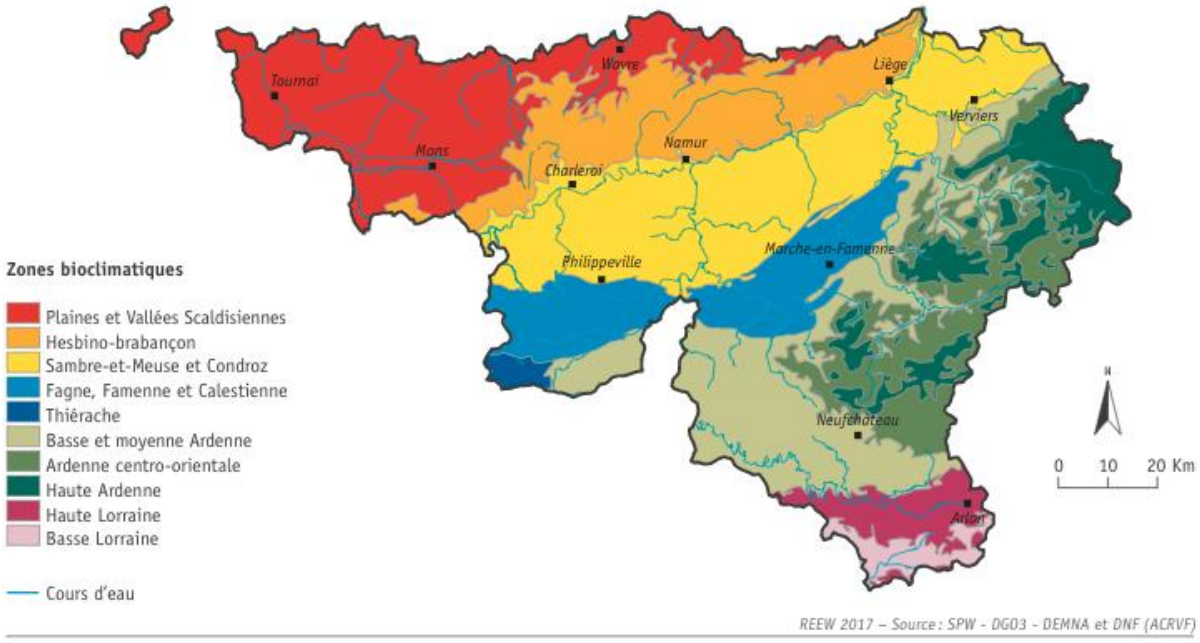

Bioklimatologische zones

Figuur 3. Bioklimatologische zone van Wallonië: er zijn 10 verschillende klimaten in Wallonië. (SPW 2017)

Wat het **industriële energieverbruik** betreft, is het eindverbruik van energie in de Waalse winnings- en verwerkende industrie in de jaren 2000 sterk gedaald (zie figuur 3), voornamelijk als gevolg van de economische crisis. De Waalse industrie is geleidelijk overgeschakeld op minder energieverslindende sectoren dan bijvoorbeeld de staalindustrie. Toch bleef de industrie, met 34% van het totale verbruik, in 2018 de grootste energieverbruikende sector in Wallonië, vóór de sectoren vervoer en huisvesting (IWEPS, 2018).

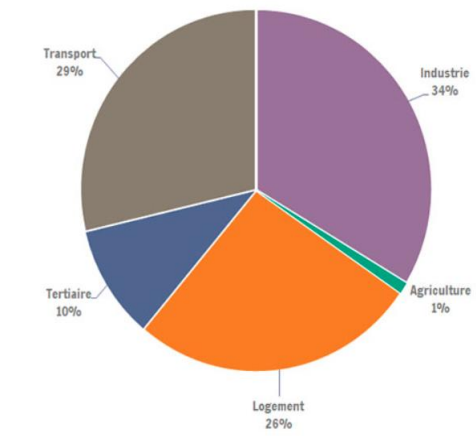

Industrie
Landbouw
Huisvesting
Tertiaire sector
Vervoer

Bronnen: SPW Territoire Logement Patrimoine Energie (Waalse overheidsdienst Ruimtelijke ordening, Huisvesting, Erfgoed, Energie), Direction de la promotion de l'énergie durable, Institut de conseils et d'études en développement durable (ICEDD), gegevens augustus 2020; berekeningen: IWEPS

Figuur 4. Verdeling per sector van het eindverbruik van energie in 2018 voor Wallonië: de industrie is met 34% van het totale verbruik de grootste energieverbruikende sector in Wallonië, gevolgd door de vervoerssector (29%) en de huisvestingssector (26%)

In Wallonië ligt het **energieverbruik van de tertiaire sector** (de vervoerssector niet inbegrepen) lager dan dat van de industrie of de huishoudens (zie figuur 4). De economische groei van de tertiaire sector gaat echter gepaard met een toename van het energieverbruik, in het bijzonder van elektriciteit. Er zij op gewezen dat het Lucht-klimaat-energieplan 2030 verscheidene maatregelen voor de tertiaire sector bevat, die vooral gericht zijn op de energieprestaties van gebouwen.

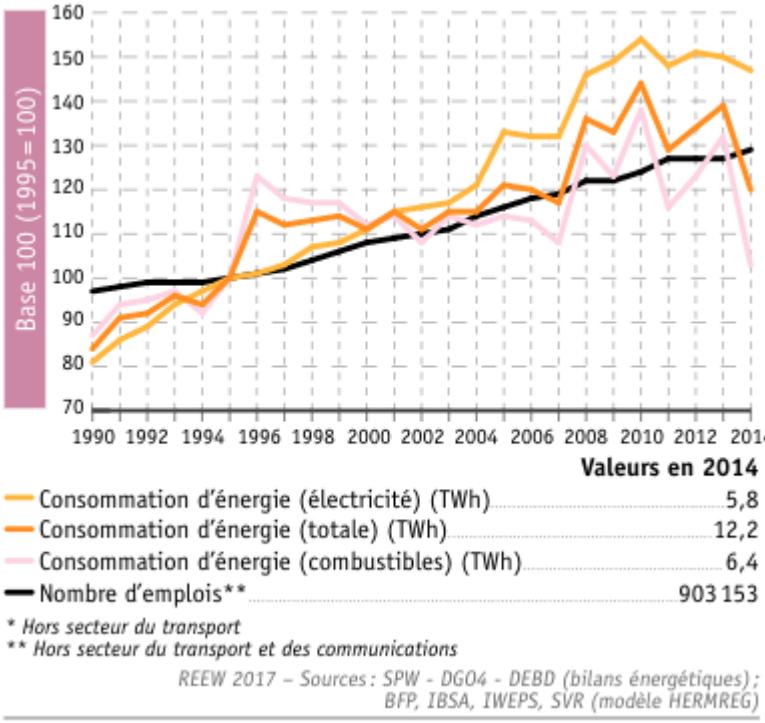

Basis 100 (1995 = 100)
Waarden in 2014
Energieverbruik (elektriciteit) (TWh)
Energieverbruik (totaal) (TWh)
Energieverbruik (brandstoffen) (TWh)
*Aantal banen***

** Vervoersector niet inbegrepen.*
*** Vervoers- en communicatiesector niet inbegrepen.*

REEW 2017 - Bronnen: SPW - DGO4 - DEBD (energiebalansen); FPB, BISA, IWEPS, SVR (HERMREG-model)

Figuur 5. Energieverbruik door de tertiaire sector in Wallonië in 2014: Gemiddeld neemt het energieverbruik van elektriciteit voortdurend toe en het bereikte een plateau in 2010. Het energieverbruik van brandstoffen is veel variabeler (SPW, 2017).

Het eindverbruik van elektriciteit in de huisvestingssector in Wallonië bedroeg 34.435,6 GWh in 2018 (IWEPS, 2021). Dit verbruik lijkt licht te stijgen aangezien het totale elektriciteitsverbruik in Wallonië in 2016 34.081,3 GWh bedroeg en in 2014 31.012,3 GWh. In datzelfde jaar bedroeg het gemiddelde energieverbruik van een Waals huishouden voor zijn woning 22.152 kWh. De **residentiële energie** wordt hoofdzakelijk gebruikt voor de productie van warmte (met name gezien het grote aandeel van stookolie), zoals blijkt uit figuur 5 (*Verslag over de toestand van het Waalse leefmilieu, SPW 2017*).

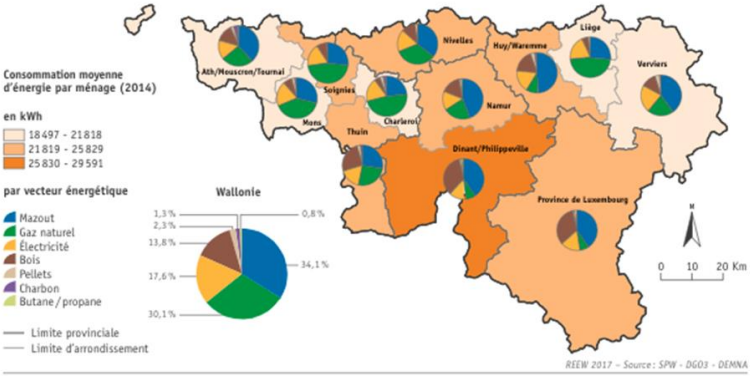

(Residentieel energieverbruik (SPW 2017)

Uit figuur 6.1 blijkt dat het aandeel van **energie uit hernieuwbare bronnen** in het eindverbruik toeneemt. In 2016 was het bruto eindverbruik van energie uit hernieuwbare bronnen goed voor 12,1% van het bruto eindverbruik van energie (SPW 2019). Het Waalse traject zal naar verwachting 20% bereiken in 2030 (*Verslag over de toestand van het Waalse leefmilieu, SPW 2017*). Het Lucht-klimaat-energieplan 2030, dat in 2019 door de Waalse Regering is aangenomen, geeft aan dat hernieuwbare energie nu 12% van het bruto binnenlands verbruik vertegenwoordigt. In 2019 waren wind- en zonne-energie goed voor meer dan de helft van de energiebronnen voor de opwekking van hernieuwbare elektriciteit, namelijk respectievelijk 40 en 22,1%, zo blijkt uit figuur 6.3. De productie van hernieuwbare elektriciteit uit plantaardige en dierlijke bijproducten heeft de fotovoltaïsche sector ingehaald met 25,1% van de totale productie (IWEPS, 2019).

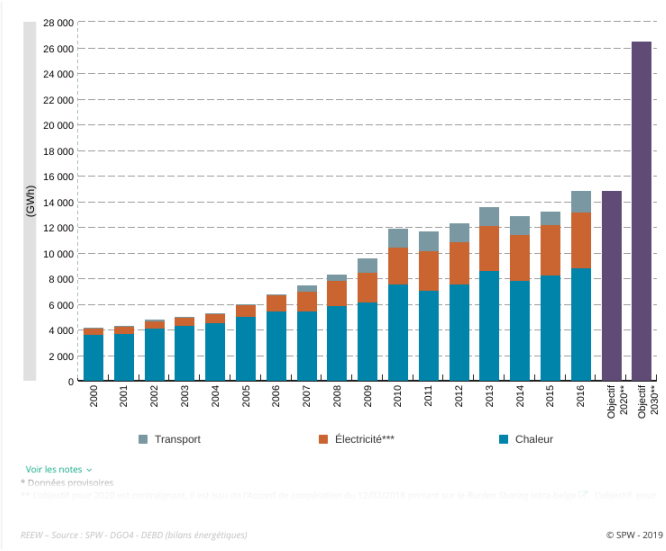

GWh
*Doelstelling 2020***
*Doelstelling 2030***

Vervoer
Elektriciteit
Warmte

2000
TOTAAL: 558 GWh
Windenergie
Fotovoltaïsche energie
Energie uit waterkracht

2016
TOTAAL: 4.471 GWh
Biomassa
Biomassa (exclusief organisch afval) met warmtekrachtkoppeling
Biomassa (exclusief organisch afval) zonder warmtekrachtkoppeling
Verbranding van organisch afval

Vergisting van industrieel afvalwater
Vergisting van organisch huishoudelijk afval
Vergisting van dierlijke mest
Terugwinning van stortgas
Andere vloeibare biobrandstoffen
Elektriciteit uit waterkracht
Windturbines
Fotovoltaïsche zonnecellen
Verbranding van huishoudelijk afval

Figuur 6.1. Bruto eindverbruik van energie uit hernieuwbare bronnen in Wallonië per type gebruik : Dit verbruik is sinds 2000 voortdurend gestegen. In 2016 overtrof het de doelstelling voor 2020 van 13% van het bruto eindgebruik van hernieuwbare elek

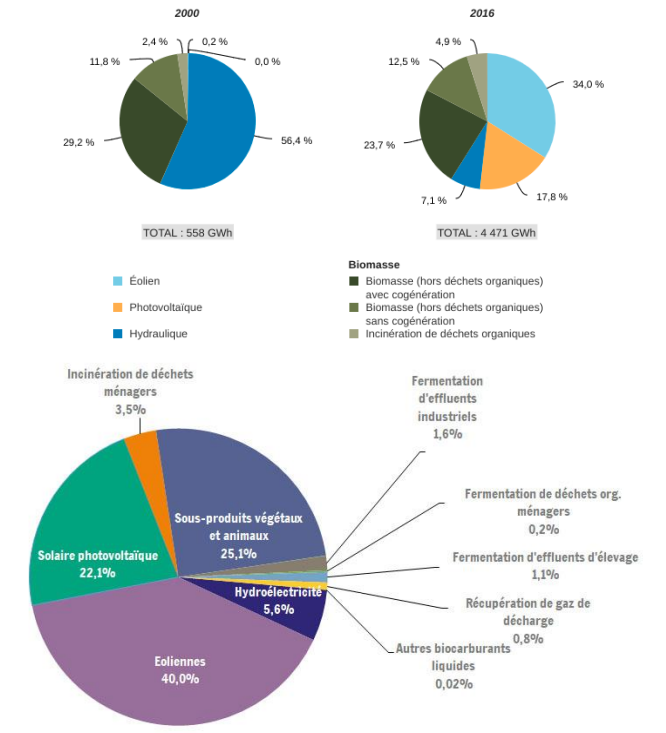

Figuur 6.2. Bruto eindproductie van hernieuwbare elektriciteit in Wallonië (2000 en 2016): In 2016 staat de windenergiesector aan de leiding met 34%, gevolgd door fotovoltaïsche energie met 17,8%. Dit is een wezenlijke verandering ten opzichte van 2000,

Figuur 6.3. Productie van hernieuwbare elektriciteit in 2019. Het grootste deel van de geproduceerde elektriciteit is afkomstig van windturbines (40%).

VERGELIJKING MET HET MER VAN HET VORIGE OP (2014-2020)

- Hernieuwbare energiebronnen vertegenwoordigden in 2010 slechts ongeveer 4% van het eindverbruik in Wallonië. Hun aandeel is dus met ten minste 8 punten gestegen.
- Terwijl het energieverbruik in de industrie is gedaald, is het verbruik in andere sectoren gestegen (in de tertiaire sector met bijna 180 TWh in 2010 en in de vervoerssector met 140 TWh in 2010, waarbij de basis van 100 TWh die van 1990 is).

- Volgens het vorige MER zal de klimaatverandering tegen 2100 leiden tot hittegolven (zoals in de zomer van 2003 bijvoorbeeld). Deze raming van het klimaat tegen 2100 wordt bevestigd en is gebaseerd op het vijfde evaluatieverslag van de Intergouvernementele Werkgroep inzake klimaatverandering (IPCC 2014). Er werden regionale simulaties uitgevoerd en daaruit kwamen twee scenario's naar voren voor de concentratie van broeikasgassen: RCP 4 (gemiddeld scenario, met een matige toename van de broeikasgassen) en RCP 8.5 (ernstig scenario, met een sterke toename van de broeikasgassen). Er valt een gemiddelde temperatuurstijging in Wallonië van bijna 2°C te verwachten in het RCP 4,5-scenario, en van ongeveer 3,5°C voor het scenario RCP 8.5 tegen 2100, in vergelijking met de referentieperiode 1976-2005. Deze temperatuurstijging zal gepaard gaan met een toename van de neerslag (SPW 2018).

2.2. Natuurlijk milieu

REFERENTIESITUATIE

De indeling van soorten in de verschillende beschermingscategorieën die door de Internationale Unie voor Natuurbescherming (IUCN) zijn vastgesteld, weerspiegelt het **risico op uitsterven van soorten** op regionale schaal. Deze indeling is gebaseerd op verschillende criteria (omvang van de populatie, mate van isolement, bezette oppervlakte, omstandigheden waarmee de soort buiten het gewest wordt geconfronteerd, enz.). Figuur 7 toont aan dat 31% van de onderzochte dier- en plantensoorten op Waals niveau met uitsterven wordt bedreigd (kwetsbaar, bedreigd, ernstig bedreigd). Dit geldt in het bijzonder voor vissen, reptielen, dagvlinders en libellen. Bovendien is 9% van de soorten - alle groepen samen - van het gewestelijke grondgebied verdwenen (*Verslag over de toestand van het Waalse leefmilieu, SPW 2017*).

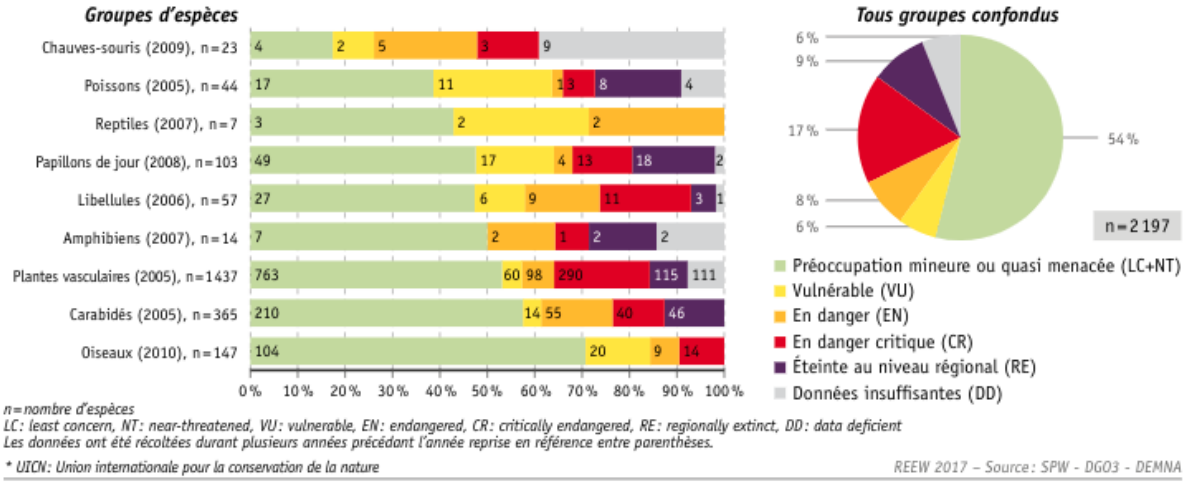

Soortengroepen
Vleermuizen
Vissen
Reptielen
Dagvlinders
Libellen
Amfibieën
Vaatplanten
Loopkevers
Vogels

Alle groepen samen
Minimaal bedreigd of bijna bedreigd (LC+NT)
Kwetsbaar (VU)
Bedreigd (EN)
Ernstig bedreigd (CR)
Regionaal uitgestorven (RI)
Onvoldoende data (DD)

n = aantal soorten
De gegevens zijn verzameld gedurende verschillende jaren voorafgaand aan het jaar vermeld in de referentie tussen haakjes.
** IUCN = Internationale Unie voor Natuurbescherming*

REEW 2017 - Bron: SPW - DGO3 - DEMNA

Figuur 7. Staat van instandhouding van de soorten in Wallonië volgens de IUCN van 2005 tot 2010: Het percentage van 54% toont aan dat de meerderheid van de bestudeerde soorten geclassificeerd is als minimaal bedreigd of bijna bedreigd. Op het Waalse gron

De **vogelrichtlijn** van 1979 is gericht op de bescherming van wilde vogels binnen een ecologisch netwerk dat rekening houdt met hun habitats, maar ook met hun trekbewegingen. In Wallonië worden 65 soorten broed- of trekvogels beschermd door de vogelrichtlijn (*SPW Milieu 2018).* Vooral door de wijziging van habitats neemt de populatie **gewone vogels** op lange termijn globaal af (*Verslag over de toestand van het Waalse leefmilieu, SPW 2017).*

De **honingbijenpopulatie** op haar beurt neemt al tientallen jaren af. Zij zijn een goede indicator voor de toestand van de ecosystemen. Volgens figuur 8 schommelt hun sterftecijfer van jaar tot jaar, maar blijft

het niettemin bijzonder hoog. De waargenomen achteruitgang lijkt multifactorieel te zijn (ziekten, intensieve landbouw, verlies van bloemenrijkdom, klimaatverandering, enz.) (*Verslag over de toestand van het Waalse leefmilieu, SPW 2017).*

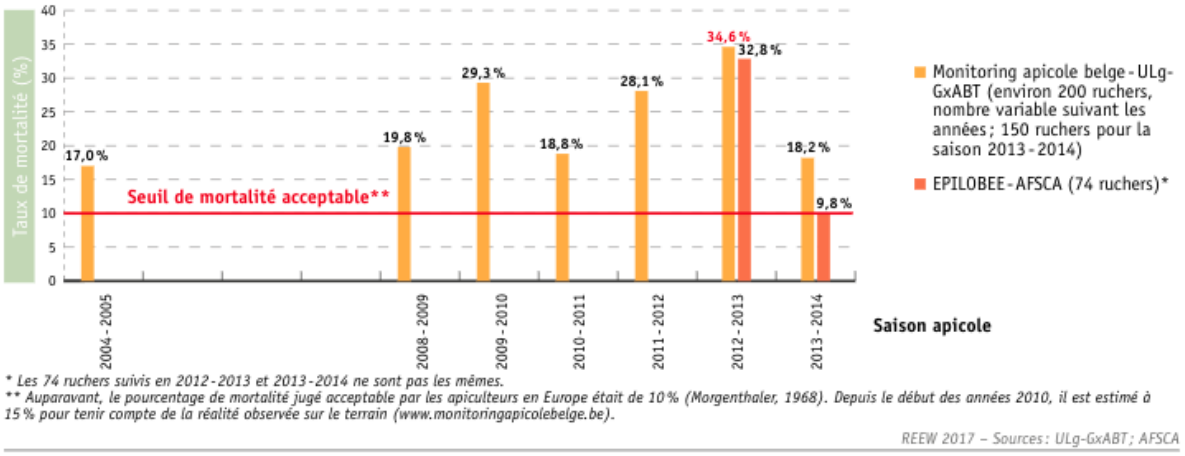

Sterftecijfer (%)
*Aanvaardbare sterftedrempel***
Bijenteeltseizoen

Belgische bijenteeltmonitoring - ULg-GxABT (ongeveer 200 bijenstallen, variabel aantal afhankelijk van het jaar; 150 bijenstallen in het seizoen 2013-2014)
*EPILOBEE-FAVV (74 bijenstallen)**

** De 74 bijenstallen die in 2012-2013 en 2013-2014 zijn gevolgd, zijn niet dezelfde.*
*** Vroeger bedroeg het sterftepercentage dat door imkers in Europa aanvaardbaar werd geacht 10% (Morgenthaler 1968),. Sinds begin 2012 wordt het geraamd op 15% om de realiteit die op het terrein wordt waargenomen te weerspiegelen (www.monitoringapicolebelge.be).*

REEW 2017 - Bronnen : ULg-GxABT - FAVV

Figuur 8. Evolutie van de wintersterfte van honingbijenkolonies in Wallonië: Het sterftecijfer is van 2004 tot 2013 aanzienlijk toegenomen, met een recordjaar in 2012-2013 (34,6%, wat boven de aanvaardbare sterftedrempel ligt). Het jaar daarop is het ste

Op de portaalsite voor het leefmilieu van SPW staan 700 soorten, 500 biotopen en 2.000 gebieden van groot biologisch belang die in Wallonië zijn geteld. Het gewest herbergt op haar grondgebied 41 soorten natuurlijk milieu waarop de Europese Unie zich richt, met name via het **Natura 2000-netwerk (zie woordenlijst)**. Dit laatste is een Europees netwerk dat als doel heeft natuurlijke habitats en bedreigde dier- of plantensoorten te beschermen. Op grond van figuur 9 moet worden opgemerkt dat Natura 2000-gebieden 13% van Wallonië bestrijken en dat de Waalse bossen het merendeel van de voor opname in het Natura 2000-netwerk voorgestelde gebieden vertegenwoordigen (*SPW Milieu, 2018*). Het Natura 2000-netwerk telt in Wallonië 240 gebieden die 221.000 ha bestrijken (*Verslag over de toestand van het Waalse leefmilieu, SPW 2017*).

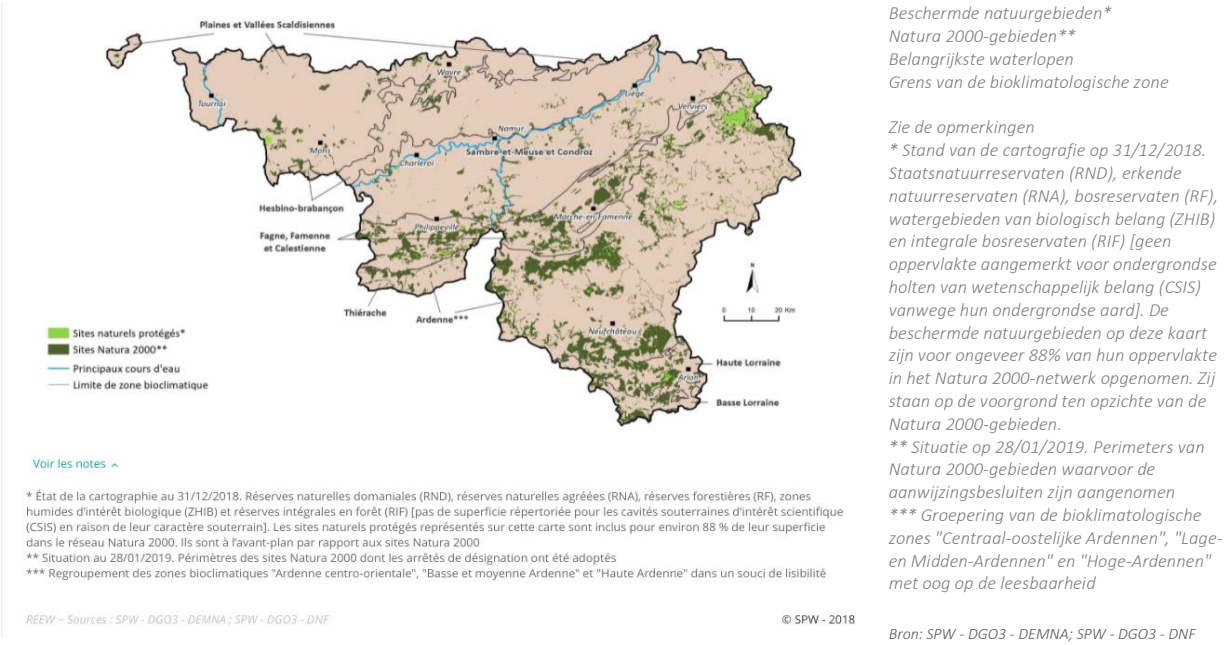

Figuur 9. Natura 2000-natuurgebieden in Wallonië (SPW 2018).

De voornaamste grote soorten **habitats** die in Wallonië voorkomen zijn de volgende:

- Boshabitats (beukenbossen, climax-eikenbossen, ravijn- en hellingbossen, alluviale bossen, veengebieden)
- Waterhabitats (waterpartijen en waterlopen)
- Agropastorale habitats (heide, grasland en jeneverbesstruiken)
- Grashabitats (hooiweiden en voedselrijke ruigten)
- Veenhabitats (hoogveen, overgangsveen, onbegroeid veen, alkalisch laagveen)
- Rotsachtige habitats (rotsen, puinhellingen, buksbossen en grotten) *(SPW Milieu, 2018).*

De **Europese habitatrichtlijn** (92/43/EEG "habitats-fauna-flora") van 1992 schept een kader voor de inventarisering en evaluatie van "natuurlijke habitats van communautair belang" en de totstandbrenging van een ecologisch netwerk voor het instandhouding van deze habitats en van zeldzame of bedreigde soorten flora en fauna (met uitzondering van vogels). Op basis van de in 2018 afgeronde beoordeling wordt slechts één van de 41 in Wallonië in kaart gebrachte soorten natuurlijke habitats geacht in een gunstige staat van instandhouding te verkeren, en genieten 69 planten- en diersoorten (andere dan vogels) bescherming uit hoofde van de richtlijn (*SPW Milieu, 2018*).

De **agromilieuklimaatmaatregelen (AMKM)** geven blijk van een zekere doeltreffendheid met betrekking tot de instandhouding van soorten, zo blijkt uit het rapport over de staat van het Waalse leefmilieu van 2017. Meer in het algemeen hebben deze maatregelen als doel om de vrijwillige uitvoering van acties voor de instandhouding en verbetering van het milieu (oppervlakte- en grondwater, bodem, landschap, biodiversiteit, klimaat, enz.) in agrarische gebieden aan te moedigen. Sommige AMKM's zijn bijvoorbeeld gericht op vochtige of waterachtige omgevingen (onderhoud van poelen en uiterwaarden).

In Wallonië breidt het netwerk van **beschermde natuurgebieden** zich uit, maar het blijft klein. In 2018 besloegen deze gebieden 20.280 ha, d.w.z. 1,2% van het Waalse grondgebied (zie figuur 10), met 228

staatsnatuurreservaten en 157 erkende natuurreservaten (SPW, 2019). De Gewestelijke beleidsverklaring 2019-2024 voorziet in de oprichting van nieuwe natuurgebieden of de uitbreiding van bestaande natuurgebieden. Op lange termijn is er een tendens van verbetering merkbaar: tussen 1990 en 2018 is de oppervlakte aan beschermde natuurgebieden in Wallonië verviervoudigd (*SPW, 2019*).

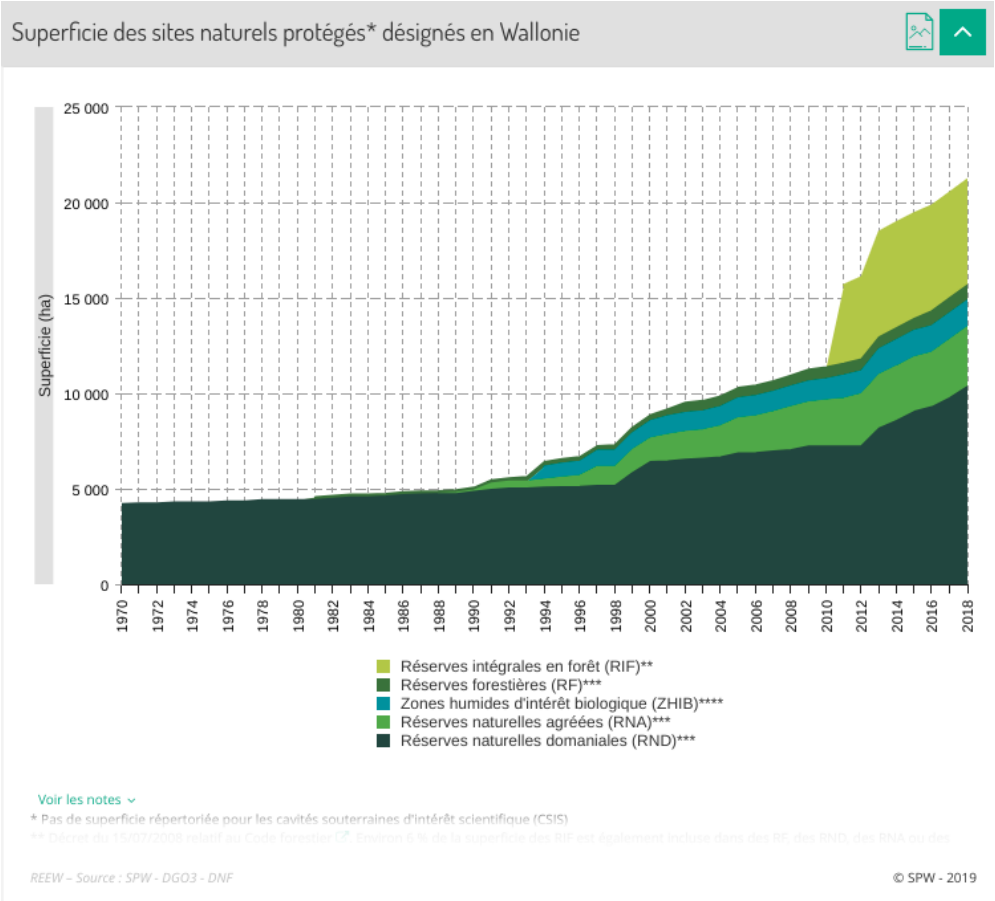

Oppervlakte van de aangewezen beschermde natuurgebieden in Wallonië
Oppervlakte (ha)
Integrale bosreservaten (RIF)
Bosreservaten (RF)
Watergebieden met biologische waarde (ZHIB)
Erkende natuurreservaten (RNA)
Staatsnatuurreservaten (RND)
REEW – Bron: SPW – DGO3 - DNF

Figuur 10. Oppervlakte van de beschermde natuurgebieden in Wallonië: De oppervlakte blijft toenemen en is tussen 1990 en 2018 verviervoudigd.

In Wallonië worden in het kader van andere programma's acties ontwikkeld ter bescherming van het natuurlijk erfgoed dat door de ontwikkeling van menselijke activiteiten kwetsbaar is geworden, zoals de contracten "zolders en klokkentorens" (broedplaatsen, laattijdig maaien) of de riviercontracten. Ondanks al deze plannen en programma's heeft slechts 1% van de beschermde gebieden in Wallonië een hoge beschermingsstatus (*Etopia.be, 2018*).

Vergelijking met het MER van het vorige OP (2014-2020)

- Volgens de sleutelindicatoren van het Waalse milieu van 2012, die in het vorige MER zijn genoemd, geniet in 2011 bijna 11.500 ha natuurgebied een hoge wettelijke bescherming, wat overeenkomt met 0,68% van het Waalse grondgebied. Deze bescherming is dus in zeven jaar tijd met 0,32% toegenomen (in 2018 was dit 1%).

2.3. Bebouwing (archeologisch en cultureel erfgoed inbegrepen) en grondgebruik

REFERENTIESITUATIE

In 2015 werd ongeveer de helft van het Waalse grondgebied gebruikt voor landbouwdoeleinden en ongeveer één derde voor bosbouwdoeleinden. De **geartificialiseerde gronden**, die de laatste 30 jaar zijn toegenomen (zie figuur 11), vertegenwoordigde ten minste 10,4% van het grondgebied (*Verslag over de toestand van het Waalse leefmilieu, SPW 2017*).

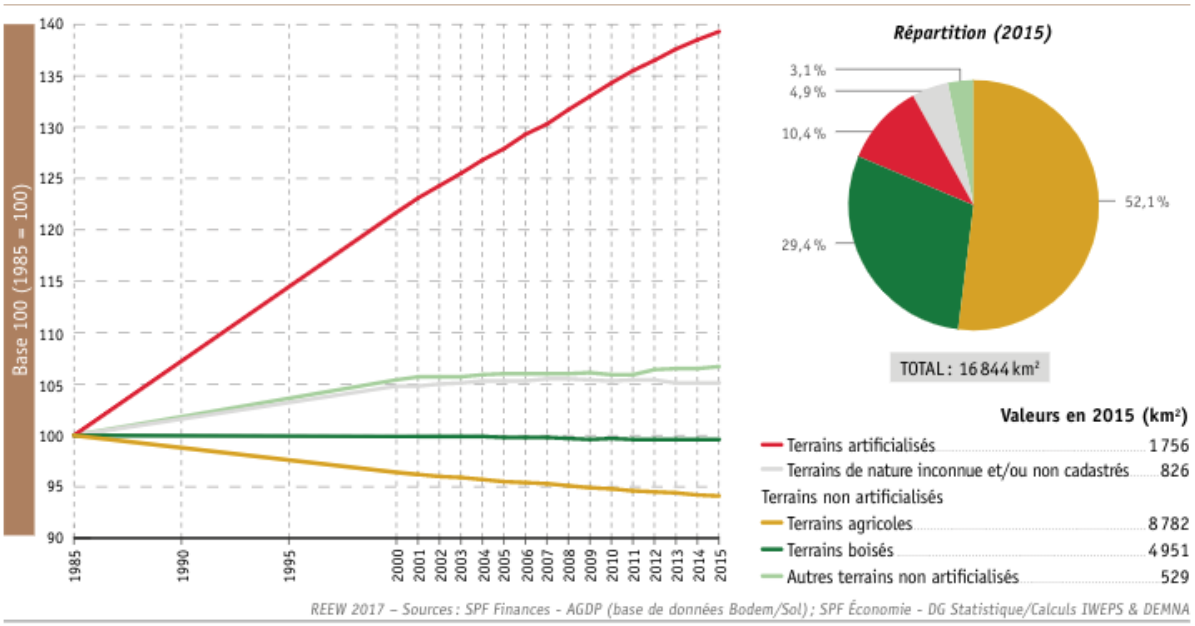

Verdeling (2015)
TOTAAL: 16.844 km²
Waarden in 2015 (km²)
Geartificialiseerde gronden
Land van onbekende aard en/of niet gekadastreerd
Niet-geartificialiseerde gronden
Landbouwgronden
Bosgronden
Niet-geartificialiseerde grond

REEW 2017 - Bronnen: FOD Financiën - AGDP (gegevensbank Bodem/Sol); FOD Economie - DG Statistiek/Berekeningen IWPES & DEMNA.

Figuur 11. Belangrijkste grondgebruik in Wallonië in 2015: De geartificialiseerde grond is sinds 1985 aanzienlijk toegenomen. Landbouwgrond, bosgrond en andere grond zijn over het algemeen stabiel gebleven. Het grootste deel van Wallonië bestaat uit land

Figuur 12 laat zien dat in 2020 29% van het land door bossen wordt ingenomen. Evenzo wordt 29% van het land in beslag genomen door cultuurgrond en blijvende gewassen. 23% van de oppervlakte bestaat uit met gras bezaaide ruimten en braakliggende landbouwgrond. Slechts 7% van de oppervlakte in Wallonië is ingenomen door woongebied *(IWEPS, 2020).*

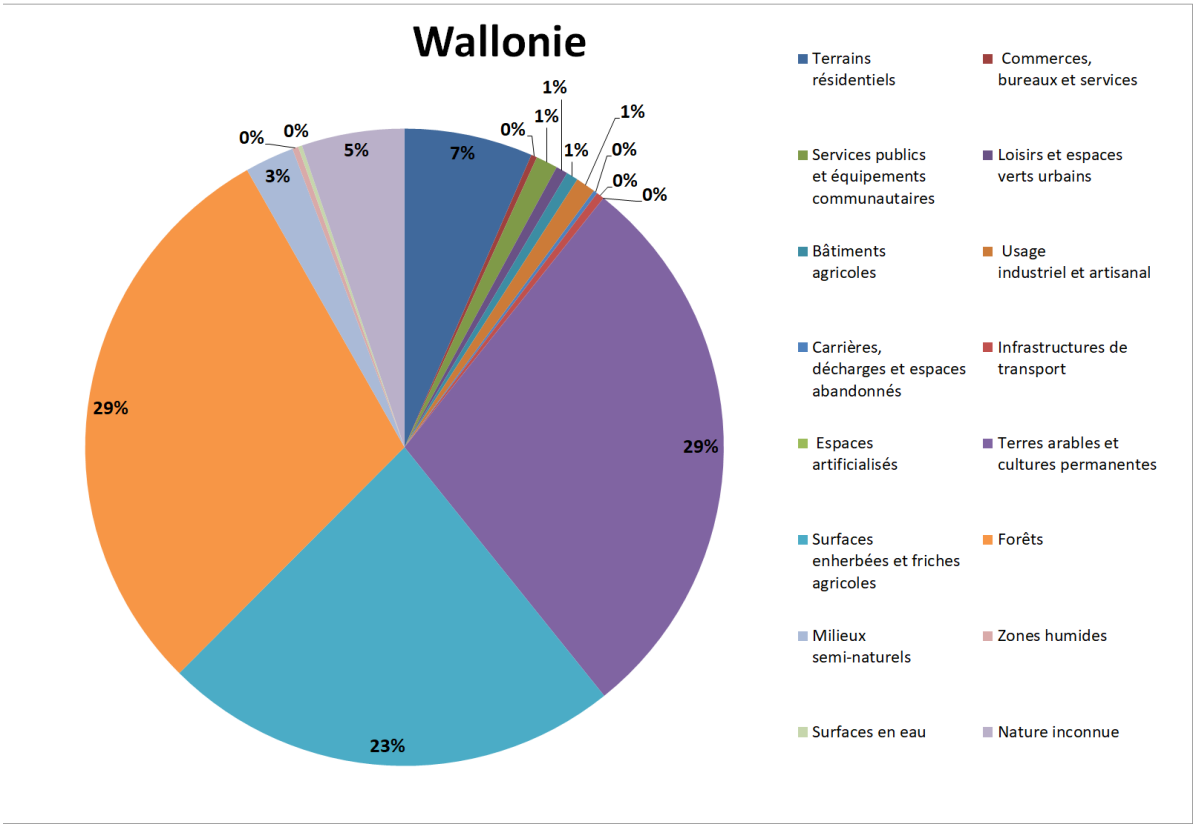

Wallonië
Woongronden
Openbare diensten en gemeenschapsvoorzieningen
Gebouwen met landbouwfunctie
Groeven, stortplaatsen en verlaten ruimten
Geartificialiseerde ruimten
Met gras bezaaide ruimten en braakliggende landbouwgrond
Halfnatuurlijke omgevingen
Waterpartijen
Handelszaken, kantoren en diensten
Vrijetijdsbesteding en stedelijke groene ruimten
Industrieel en ambachtelijk gebruik
Vervoersinfrastructuren
Cultuurgrond en blijvende gewassen
Bossen
Waterrijke gebieden
Aard onbekend

Figuur 12. Grondgebruik in Wallonië (%): 29% van het land wordt ingenomen door bossen. Evenzo wordt 29% van het land in beslag genomen door cultuurgrond en blijvende gewassen. 23% van de oppervlakte bestaat uit met gras bezaaide ruimten en braakliggende

De **ondoordringbaarheidsgraad van de bodem** in Wallonië bedroeg in 2007 gemiddeld 7,2%. Hoe hoger dit percentage, hoe minder water er in de grond kan insijpelen. Er zij op gewezen dat België een van de meest "ondoordringbare" landen van Europa is, met Vlaanderen op kop met een gemiddeld ondoordringbaarheidspercentage van 12,9% voor de periode 2007-2009 (*Verslag over de toestand van het Waalse leefmilieu, SPW 2017)*. Volgens figuur 13 is het noorden van Wallonië veel ondoordringbaarder dan het zuiden, met een maximumwaarde van 26,4% ondoordringbaarheid in sommige gemeenten *(REEW, 2017).* De mate van ondoordringbaarheid van de bodem is te wijten aan het natuurlijke aspect van de bodem, maar ook aan de aanwezigheid van geartificialiseerde grond. Om die reden bestaat het noorden van Wallonië - dat dichter is bevolkt en dus over meer geartificialiseerde grond beschikt - uit bijzonder ondoordringbare bodems.

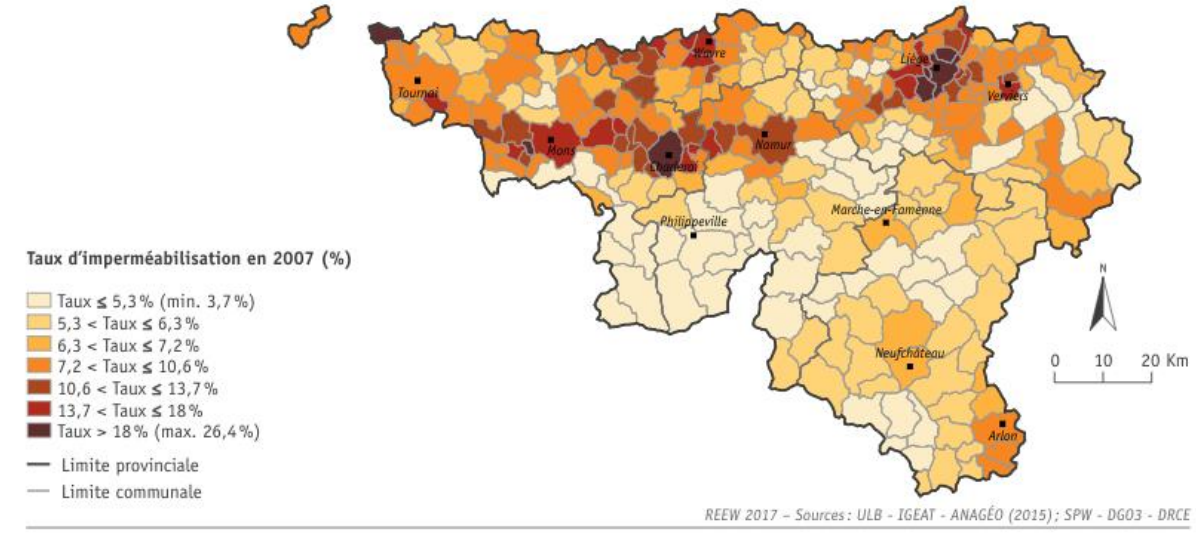

Ondoordringbaarheidsgraad in 2007
Percentage
Provinciegrens
Gemeentegrens
REEW 2017 - Bronnen: ULB - IGEAT - ANAGÉO (2015); SPW - DGO3 - DRCE.

Figuur 13. Ondoordringbaarheid van de bodem in Wallonië: De ondoordringbaarheidsgraad varieert van 3,7% tot 26,4%. Het noorden van Wallonië blijkt over het algemeen veel ondoordringbaarder te zijn dan het zuiden, vooral in de grote steden (Bergen, Charle

In 2015 is meer dan twee derde van de woongebieden (WG) in het gewestplan bebouwd en beslaan de landbouwgebieden (LG) bijna de helft van Wallonië. Bovendien nemen bosgebieden (BG) iets minder dan een derde van het Waalse grondgebied in beslag. Tot slot beslaan de gebieden voor groene ruimten (GR) en de natuurgebieden (NG) respectievelijk 2,2% en 1,4% van Wallonië (*Verslag over de toestand van het Waalse leefmilieu, SPW 2017*).

Volgens figuur 14 omvatten alle gebieden, zelfs de natuurgebieden, een deel geartificialiseerde grond. Het is belangrijk duidelijk te stellen dat in de versie van het ROP van 2018 (die momenteel niet van kracht is, zie punt 1) wordt voorzien in een stopzetting van de verstedelijking van nieuwe ruimten tegen 2050. Evenzo bevatten de meest verstedelijkte gebieden ook een deel beboste of niet-geartificialiseerde grond.

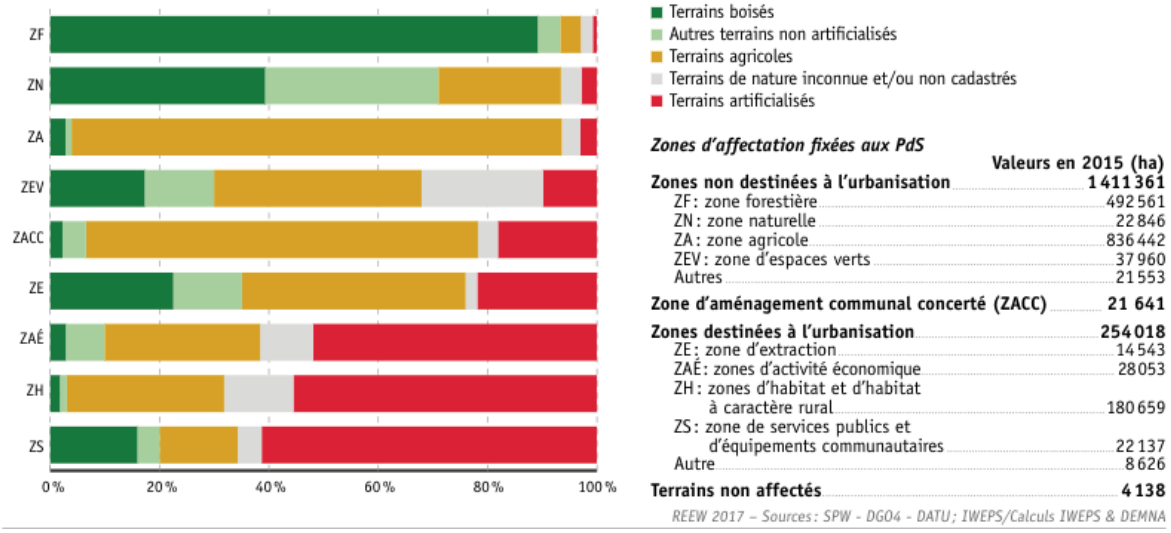

Bestemmingsgebieden vastgesteld in het Gewestplan
Waarden in 2015
Gebieden die niet zijn bestemd voor verstedelijking
BG: bosgebied
NG: natuurgebied
AG: agrarisch gebied
GR: gebieden voor groene ruimten
Overige
Inrichtingszone in gemeentelijk overleg (ZACC)
Gebieden die zijn bestemd voor verstedelijking
OG: ontginningsgebied
ZEA: Zone voor economische activiteit
WG: woongebieden en woongebieden met een landelijk karakter
GD: gebieden voor openbare diensten en gemeenschapsvoorzieningen
Andere
Niet-toegewezen grond
REEW 2017 - Bronnen: SPW - DGO4 - DATU; IWEPS/Berekeningen IWEPS & DEMNA

Figuur 14. Benuttingsgraad van de bestemmingsgebieden in de gewestplannen in Wallonië: Alle gebieden beschikken ten minste over een deel geartificialiseerde grond. De meest geartificialiseerde gebieden zijn, niet verrassend, de gebieden die bestemd zijn

Volgens het besluit van de Waalse Regering tot bepaling van de lijst van het **uitzonderlijke onroerende erfgoed** van Wallonië (2016) telt Wallonië bijna 4.000 beschermde eigendommen. Er zijn vier categorieën, afhankelijk van de aard van het onroerend goed: monumenten (bv. het verpleeghuis Saint-Gilles in Namen), sites (bv. het Slagveld van Waterloo), architecturale gehelen (bv. het gehucht Ham in Esneux) en archeologische sites (bv. de grot Scladina in Andenne) *(Awap, 2021).*

De in de **werelderfgoedlijst van de UNESCO** opgenomen lijst van eigendommen in Wallonië van het Waalse Erfgoedwetboek, bestaat dan weer uit zes eigendommen, namelijk hydraulische liften, belforten, neolithische mijnen, een kathedraal, mijnsites en bossen *(Besluit van de Waalse Regering tot bepaling van de lijst van het uitzonderlijke onroerende erfgoed van Wallonië 16 mei 2019).*

In 2021 zijn in Wallonië 2.262 te herontwikkelen sites (SAR) geïdentificeerd, goed voor een oppervlakte van 3.719 ha (SPW, 2021). De herontwikkeling heeft betrekking op onroerende goederen die oorspronkelijk waren bestemd was voor een andere activiteit dan huisvesting en waarvan de huidige toestand een vernietiging van het verstedelijkte weefsel betekent (*Waals grondgebied, SPW*). SAR's kunnen bijvoorbeeld scholen, ziekenhuizen en bioscopen zijn, maar ook elektriciteitscentrales of bedrijvensites. "Herontwikkeling": sanering van grond om het omliggende leefmilieu te verbeteren.

VERGELIJKING MET HET MER VAN HET VORIGE OP (2014-2020)

- Volgens de sleutelindicatoren van het Waalse leefmilieu van 2012, die in het vorige MER zijn vermeld, zijn de **verstedelijkte oppervlakten blijven toenemen** (+23% in 25 jaar), voornamelijk ten koste van landbouwgrond. Dit is vandaag nog steeds het geval (zie figuur 11).
- Wat de andere factoren betreft, lijkt er niet veel veranderd te zijn ten opzichte van het vorige MER.

2.4. Landschap reliëf

REFERENTIESITUATIE

Volgens de definitie van het Europees Landschapsverdrag (ELV, 2000) is **landschap** *"een deel van een grondgebied, zoals waargenomen door de plaatselijke bevolking of bezoekers, dat in de loop der tijd verandert als gevolg van natuurkrachten en menselijke activiteit*." Wallonië telt 13 **landschapseenheden** die de diversiteit van de Waalse landschappen in de verf zetten. Figuur 15 toont de verspreiding van deze landschappen in Wallonië.

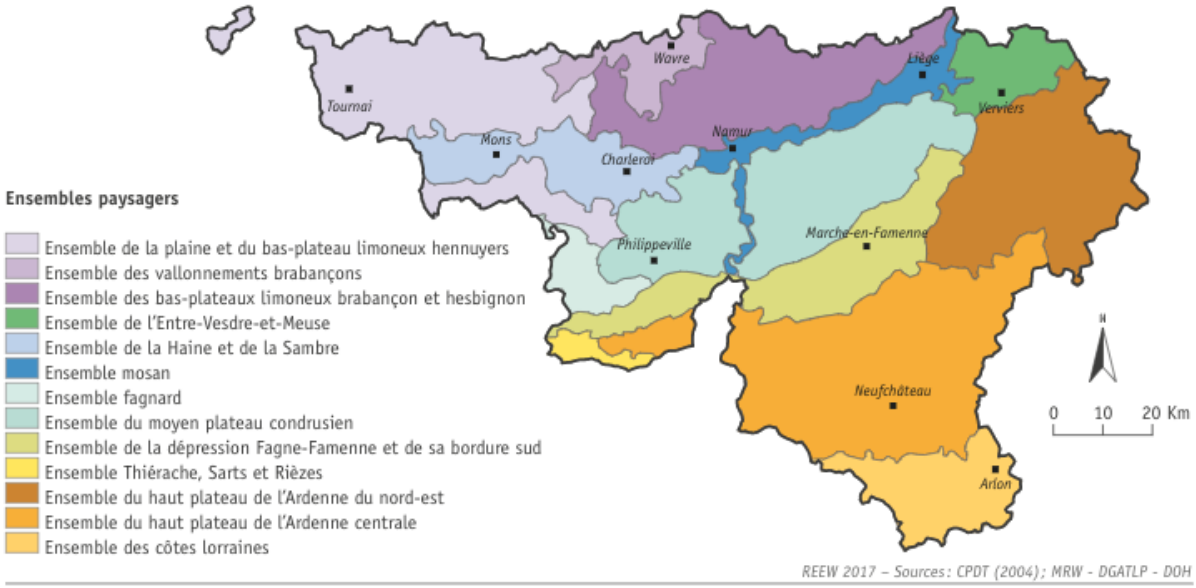

Landschapseenheden
Eenheid van de leemhoudende Henegouwse laagvlakte en het Henegouwse leemplateau
Eenheid van de Brabantse Ardennen
Eenheid van de leemhoudende Brabantse en Haspengouwse laagplateaus
Eenheid tussen Vesder en Maas
Eenheid van de Haine en de Samber
Maaseenheid
Eenheid van de Hoge Venen
Eenheid van het Midden-Condruzisch plateau
Eenheid van de depressie van Fagne-Famenne en de zuidrand daarvan
Eenheid van Thiérache, Sart en Rièzes
Eenheid van de hoogvlakte van de noordoostelijke Ardennen
Eenheid van de hoogvlakte van de centrale Ardennen
Eenheid van Côtes Lorraines
REEW 2017 - Bronnen: CPDT (2004); MRW - DGATLP - DOH.

Figuur 15. Landschapseenheden van Wallonië: Er zijn 13 verschillende landschapseenheden (REEW, 2017).

Het **reliëf** in Wallonië verschilt op zijn beurt tussen het noorden en het zuiden van het Samber-en-Maas-bekken, zoals geïllustreerd in figuur 16. In het noorden, begrensd door Vlaanderen, bestaat Wallonië hoofdzakelijk uit een gebied van vlakten en laagplateaus, met een agrarische bestemming. In het oosten domineren hogere plateaus het landschap (*Verslag over de toestand van het Waalse milieu, SPW 2017*).

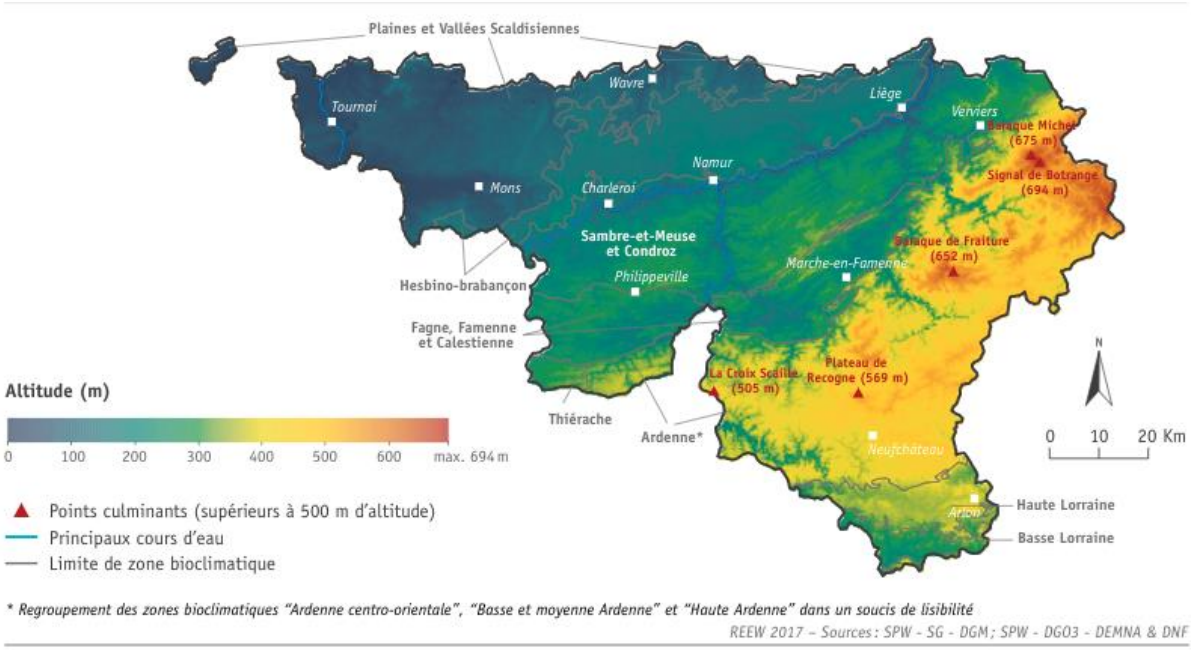

Hoogte (m)
Hoogste punten (boven 500 m)
Belangrijkste waterlopen
Grens van de bioklimatologische zone

REEW 2017 - Bronnen: SPW - SG - DGM; SPW - DGO3 - DEMNA & DNF.

Figuur 16. Reliëf van Wallonië: Er is een groot verschil tussen het reliëf in het noorden en het zuiden. Het zuiden en zuidoosten van Wallonië liggen grotendeels op hoge gronden, samen met de Ardennen, terwijl het noordelijke deel dicht bij het zeeniveau

De oppervlakte van België is voor 20% bedekt met bossen, waarvan 80% in Wallonië ligt. Sinds de jaren negentig zijn de Belgische bossen met 27% gekrompen (*WWF, 2019)*. De **bebossingsgraad** varieert naargelang het reliëf en dus ook tussen het noorden en het zuiden van Wallonië (zie de figuren 16 en 17). De gebieden in de buurt van de Ardennen zijn namelijk bijzonder bosrijk (bebossingsgraad van bijna 65%), in tegenstelling tot de vlakten in het noorden van Wallonië (bebossingsgraad van 10%) (*Toestand van het Waalse leefmilieu, 2018*).

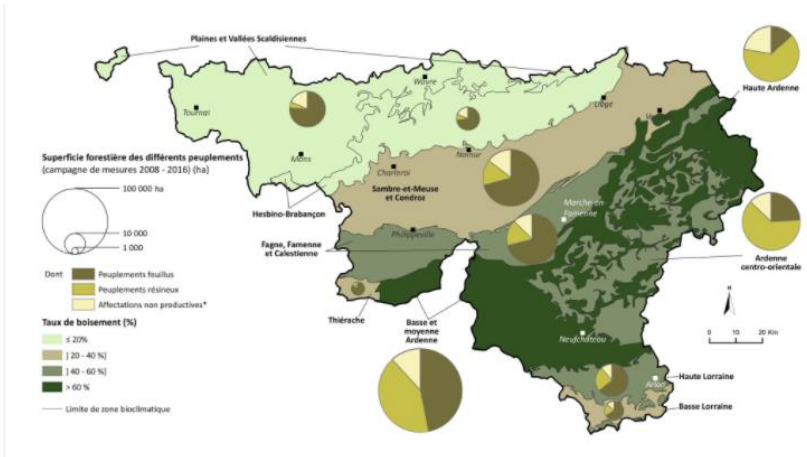

Bosoppervlakte van verschillende boombestanden (meetcampagne 2008-2016) (ha)
Waarvan
Loofboombestanden
Naaldboombestanden
*Niet-productieve bestemmingen**
Bebossingsgraad
Grens van de bioklimatologische zone

Figuur 17. Bebossing in Wallonië: De bebossing in Wallonië is verdeeld volgens het reliëf. In het gebied dicht bij de Ardennen is de bebossingsgraad zeer hoog (Toestand van het Waalse leefmilieu, 2018).

VERGELIJKING MET HET MER VAN HET VORIGE OP (2014-2020)

- Weinig verandering waargenomen sinds het vorige MER.

2.5. Sociaaleconomische activiteiten

REFERENTIESITUATIE

Wallonië heeft een groeiende **bevolkingsdichtheid**. In 2020 bedroeg de Waalse bevolkingsdichtheid 215,7 inwoners per km² (*IWEPS, 2021*). Deze dichtheid is hoger in het noorden van Wallonië dan in het zuiden (zie figuur 18). De provincie Luxemburg is namelijk zeer dunbevolkt, in tegenstelling tot de noordelijke regio's (Henegouwen en Waals-Brabant met name). Dit kan worden verklaard door de aanwezigheid van grote steden (Luik, Namen, Charleroi, enz.) die hoofdzakelijk in het noorden of ter hoogte van het Samber-et-Maas-bekken zijn gelegen.

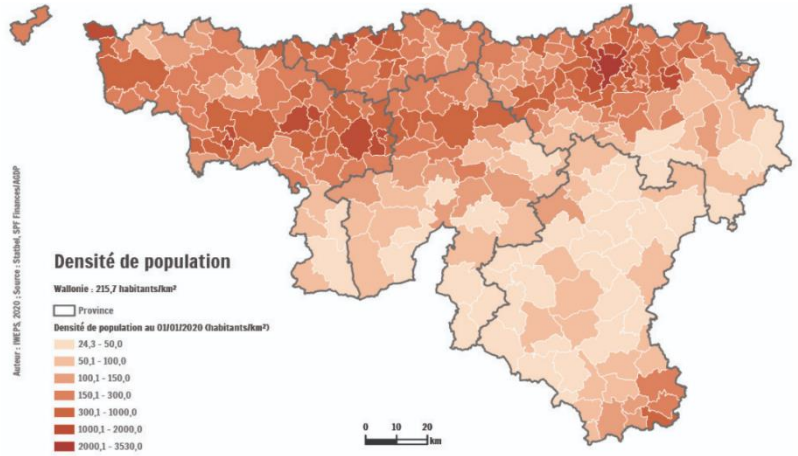

Auteur: IWEPS, 2020; Bron: Statbel, FOD Financiën/AGDP.

Bevolkingsdichtheid
Wallonië: 215,7 inwoners/km²
Provincie
Bevolkingsdichtheid op 01.01.2020 (inwoners/km²)

Figuur 18. Bevolkingsdichtheid van Wallonië per gemeente: In het noorden is de bevolkingsdichtheid groter dan in het zuiden, met meer belangrijke stedelijke centra (IWEPS, 2021).

Ondanks deze toename van de dichtheid is het **vruchtbaarheidscijfer** de afgelopen tien jaar blijven dalen, met 1,85 kinderen/vrouw in 2010 en 1,61 kinderen/vrouw in 2019. Er zij op gewezen dat deze cijfers nog steeds onder de drempel voor de vervanging van de productie van 2,1 liggen (*IWEPS, 2019*).

In 2019 bedroeg het **bbp van Wallonië** 110 miljard euro, of 23% van het Belgische bbp. Het bbp per inwoner bedroeg 30.132 euro, wat lager was dan het Belgische gemiddelde. Meer bepaald lag het 29% lager dan in Vlaanderen en 58% lager dan in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (*IWEPS, 2019*). Op Europees niveau bedroeg het bbp van Wallonië 26.700 in koopkrachtstandaard (KKS), of 85,7% van het gemiddelde van de EU-lidstaten *(IWEPS, 2019*).

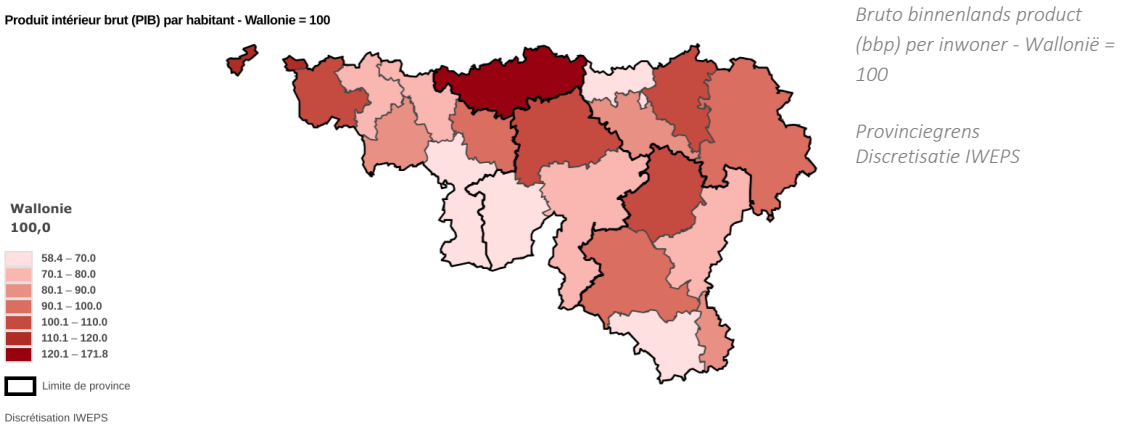

Figuur 19. bruto binnenlands product (bbp) per inwoner in Wallonië, opgesplitst per arrondissement: Het arrondissement Nijvel heeft het hoogste bbp per inwoner in Wallonië (IWEPS)

Wat de analyse op het niveau van de activiteitensectoren betreft, komt de tertiaire sector naar voren als de belangrijkste sector voor het scheppen van werkgelegenheid en welvaart (*Verslag over de toestand van het Waalse leefmilieu, SPW 2017*). De tertiaire sector omvat met name de dienstensector, en onderzoek en ontwikkeling. Wallonië is namelijk bijzonder gericht op diensten, met een aandeel van 76% (IWEPS, 2021). In 2017 bedroeg de intensiteit van onderzoek en ontwikkeling (bruto binnenlandse uitgaven voor O&O als percentage van het bbp) in Wallonië 2,6%. Bovendien vertegenwoordigde het O&O-personeel in voltijdse equivalenten in 2017 1,5% van de totale werkgelegenheid in Wallonië. Tot slot bedroeg het aandeel van innoverende bedrijven volgens de CIS-enquête van 2016 68% in Wallonië. Het aandeel van de industrie in de bruto toegevoegde waarde (inclusief de bouwsector) bedroeg in 2018 23% van het bbp, wat iets lager was dan het aandeel in Vlaanderen (25%), maar veel hoger dan het aandeel in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (7%). In 2019 werd 5,6% van de toegevoegde waarde gegenereerd door de bouwsector in Wallonië (IWEPS, 2021).

In 2018 bedroeg het aandeel van de bedrijfsinvesteringen in het Waalse bbp 14% (IWEPS, 2021). Eveneens in 2018 bedroeg het investeringspercentage van Wallonië 26,1% (deze indicator wordt berekend door de bruto-investeringen in vaste activa te delen door de bruto toegevoegde waarde tegen lopende prijzen). Dit wordt vermenigvuldigd met 100 om het uit te drukken als een percentage van de toegevoegde waarde) (IWEPS, 2018). In 2019 bedroeg de gemiddelde Waalse productiviteit 75.548 euro *(IWEPS, 2019)*.

In 2019 bedroeg het oprichtingspercentage van bedrijven in Wallonië 9,4% en het sluitingspercentage 7,4%. In de periode 2008-2019 werden 1,27 Waalse bedrijven opgericht voor elk bedrijf dat verdween (IWEPS, 2021).

Wat migratie betreft, is de indicator die in dit verband van belang is de **nettomigratie**, dat wil zeggen het verschil tussen het aantal mensen dat een bepaald gebied is binnengekomen en het aantal mensen dat het gebied heeft verlaten binnen een gestelde periode. In 2019 verwelkomde Wallonië 3.882 mensen meer op zijn grondgebied vanuit de andere twee gewesten (Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest). Dit komt neer op +1 persoon per duizend inwoners. Wat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest betreft, registreert Wallonië meer binnenkomsten op zijn grondgebied dan dat er mensen vertrekken ten opzichte van Brussel. Wat Vlaanderen betreft, zijn er sinds 2016 meer mensen uit Wallonië naar Vlaanderen verhuisd dan omgekeerd (IWEPS, 2021). Wat de nettomigratie van buiten België betreft, hebben de meeste Waalse gemeenten de laatste vijf jaar een positief gemiddeld saldo opgetekend. Het zijn de grootste steden, zoals Luik en Namen, die een zeer positief saldo laten zien (zie figuur 20). Er zij op gewezen dat 70 gemeenten een negatief saldo hebben *(IWEPS, 2020)*.

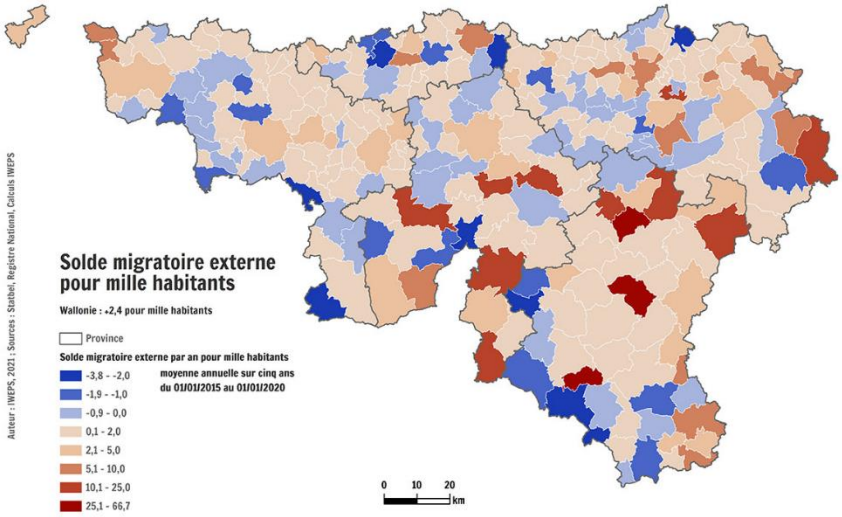

Auteur: IWEPS, 2021; Bronnen: Statbel, Nationaal Register, berekeningen IWEPS
Externe migratiesaldo per duizend inwoners
Wallonië: +2,4 per duizend inwoners
Externe migratiesaldo per jaar per duizend inwoners - jaarlijks gemiddelde over vijf jaar van 01.01.2015 tot 01.01.2020

Figuur 20. Extern migratiesaldo (buiten België) per duizend inwoners in Wallonië: Het migratiesaldo is overwegend positief met een gemiddeld saldo van +2,4 per duizend inwoners. Er zijn echter 70 gemeenten met een negatief saldo (IWEPS, 2020).

De Waalse **huishoudens** worden steeds talrijker en kleiner. In 2015 telde Wallonië 3.589.744 inwoners en 1.548.312 huishoudens. Volgens figuur 21 groeit het aantal particuliere huishoudens sneller dan de bevolking en neemt de gemiddelde omvang van de particuliere huishoudens derhalve geleidelijk af. Dit is met name het gevolg van de toename van het aantal eenpersoonshuishoudens en gezinskernen bestaande uit een volwassene met kinderen, de vergrijzing van de bevolking en de daling van het aantal kinderen per gezin. Op lange termijn zal de Waalse bevolking tegen 2060 met 15,6% toenemen ten opzichte van 2015, maar de jaarlijkse groei zal naar verwachting aanzienlijk vertragen *(Verslag over de toestand van het Waalse leefmilieu, SPW 2017*).

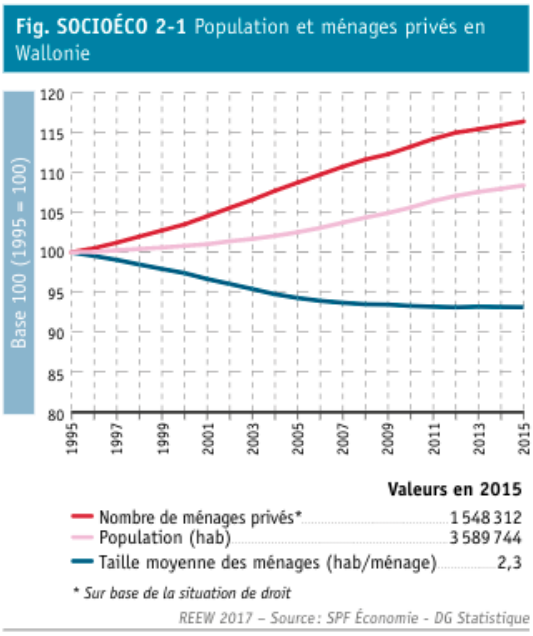

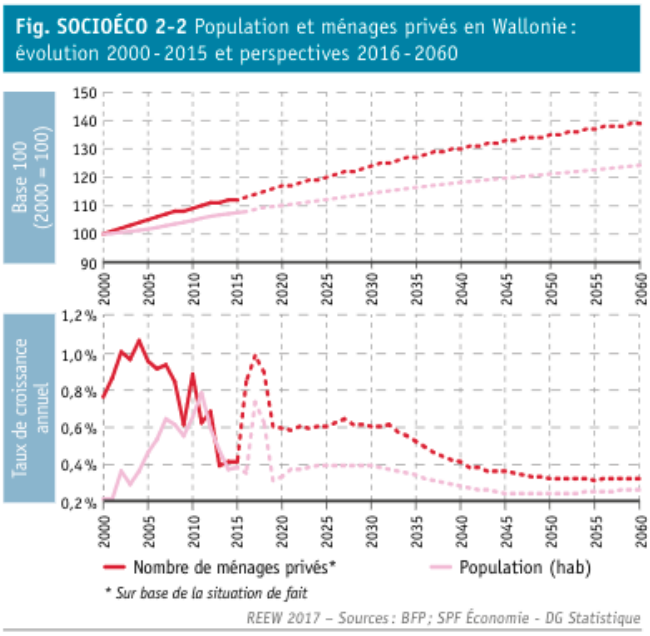

Fig. SOCIOECO 2-1 Bevolking en particuliere huishoudens in Wallonië
*Aantal particuliere huishoudens**
Bevolking (inwoners)
Gemiddelde omvang huishoudens (inwoners/huishouden)
** Op basis van de rechtstoestand*
REEW 2017 - Bron: SPW Economie - DG Statistiek

Fig. SOCIOECO 2-2 Bevolking en particuliere huishoudens in Wallonië: evolutie 2000-2015 en vooruitzichten 2016-2060
Jaarlijks groeipercentage
** Op basis van de feitelijke toestand*
REEW 2017 - Bron: BFP; SPW Economie - DG Statistiek

Figuur 21. Bevolking en particuliere huishoudens in Wallonië: Het aantal huishoudens is sinds 1995 gestaag toegenomen, met een parallelle daling van de gemiddelde omvang. Deze trend zal zich naar verwachting tot 2060 voortzetten (SPW, 2017).

VERGELIJKING MET HET MER VAN HET VORIGE OP (2014-2020)

- Volgens de sleutelindicatoren voor het Waalse leefmilieu bedroeg de gemiddelde bevolkingsdichtheid in 2011 208 inwoners per km². De bevolkingsdichtheid is sindsdien dan ook toegenomen en zal in 2020 215,7 inwoners per km² bedragen (zie figuur 18).

2.6. Mobiliteit

REFERENTIESITUATIE

Momenteel bestaat het Waalse wegennet uit 6.944 km gewestwegen, waarvan 886 km autosnelwegen(*Wallonie.be, 2021*). Dit is de belangrijkste vorm van **goederenvervoer** in Wallonië, maar deze heeft wel de grootste impact op het milieu. Het belang van deze vervoerswijze kan met name worden verklaard door de grote flexibiliteit ervan en door de hoge dichtheid van de wegeninfrastructuur op het Waalse grondgebied. De geografische ligging van Wallonië en het Waalse beleid voor de ontwikkeling van de logistieke sector brengen ook een aanzienlijke hoeveelheid transitvervoer met zich mee. Tussen 2000 en 2017 is het goederenvervoer over de weg in Wallonië met 35,3% toegenomen, en in diezelfde periode is het wagenpark van lichte bedrijfsvoertuigen meer dan verdubbeld (+102%) (*SPW Milieu, 2018*).

Het **vervoer via binnenvaart** in Wallonië omvat meer dan 450 km waterwegen en 4 autonome havens. Tussen 2000 en 2019 is de vraag naar vervoer over de binnenwateren met 11% gestegen. In 2018 was de autonome haven van Luik de derde grootste binnenhaven van Europa (*SPW Milieu, 2018*).

Voor het **spoorvervoer** worden sinds 2009 geen gewestelijke gegevens meer gepubliceerd. Tussen 1990 en 2009 was er sprake van een dalende tendens, waarbij het modale aandeel daalde van 27% naar 10% (*SPW Milieu, 2018*).

Het **luchtvervoer van goederen** in Wallonië vloeit hoofdzakelijk voort uit de activiteiten van de luchthaven van Luik, door de strategische ligging ervan. Het tonnage vervoerde goederen is tussen 2000 en 2019 meer dan verdrievoudigd (zie figuur 22). In 2019 was de luchthaven van Luik met meer dan 902.000 ton vervoerde goederen de grootste luchthaven voor vrachtvervoer van België en de zesde van Europa (*SPW Milieu 2018*).

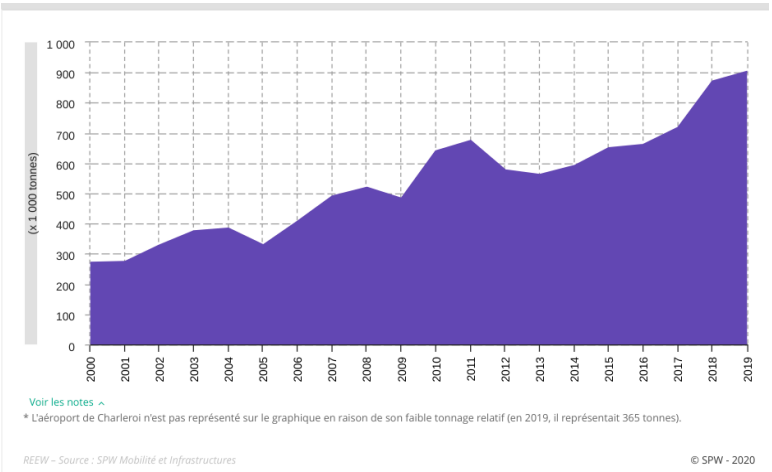

(x 1.000 ton)
** De luchthaven van Charleroi is niet in de grafiek opgenomen wegens het relatief lage tonnage (in 2019 was ze goed voor 365 ton)*
REEW – Bron: SPW Mobiliteit en infrastructuur

Figuur 22. Luchtvervoer van goederen vanaf de luchthaven van Luik (in ton): Dit type vervoer vertoont een voortdurende stijging sinds de jaren 2000 (SPW Milieu, 2018)

Wat **verplaatsingen met de auto betreft**, bezit 54% van de koppels met kinderen in 2019 twee of meer auto's, en 14% van deze huishoudens bezit zelfs drie of meer auto's. Integendeel , een derde van de eenoudergezinnen bezit geen auto, evenals ongeveer de helft van de alleenstaanden. Slechts 11% van de koppels - met of zonder kinderen - reist zonder auto (*Statbel, 2019*). Met andere woorden, slechts 27,8% van de huishoudens in Wallonië beschikt niet over een auto. Het gebruik van een voertuig is dus belangrijk in het gewest. Volgens figuur 23 is de auto het vervoermiddel dat door de Walen het vaakst wordt gebruikt voor hun woon-werkverplaatsingen. Tussen 2005 en 2017 kan een lichte stijging van het modale aandeel van de auto (van 87,1% naar 87,3%), het openbaar vervoer (van 4,1% naar 4,3%) en de fiets (van 1,3% naar 1,6%) en een lichte daling van het aandeel van de trein (van 4,4% naar 4%) en verplaatsingen te voet (van 3,2% naar 2,8%) worden vastgesteld (SPW, 2020). Een belangrijke factor die het modale aandeel beïnvloedt, is de toegankelijkheid van het openbaar vervoer (zie figuur 23) *(Verslag over de toestand van het Waalse milieu, SPW 2017*).
In de Visie FAST 2030 (2017) wordt voorspeld dat het modale aandeel van de auto zal dalen tot 60%. Omgekeerd zou het modale aandeel van het openbaar vervoer en de actieve vervoerswijzen moeten stijgen tot 15% voor treinen en 10% voor bussen en trams. Verplaatsingen per fiets en te voet zouden toenemen tot 5% (SPW, 2020).

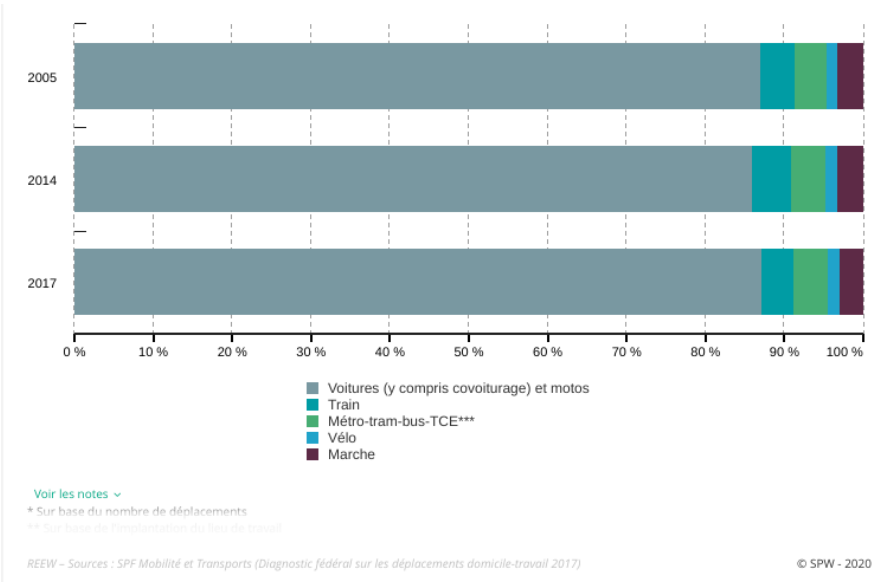

Auto's (inclusief carpoolen) en motorfietsen
Trein
Metro-tram-bus-TCE
Fiets
Te voet
REEW - Bron: SPF Mobiliteit en Vervoer (Federale diagnose verplaatsingen woon-werkverkeer 2017)

Figuur 23. Modale verdeling van woon-werkverplaatsingen in Wallonië tussen 2005 en 2017: De auto is het vervoermiddel dat Walen veruit het vaakst gebruiken om naar het werk te gaan, zowel in 2005 als in 2017 (SPW, 2020).

Wat de toegang van voetgangers tot het **openbaar vervoer** betreft, bedraagt het aandeel van de inwoners die in de buurt van goed bediend openbaar vervoer wonen 60,2% in 2019 (*IWEPS, 2021*). Uit figuur 24 blijkt dat de toegang van voetgangers tot het openbaar vervoer beter geschikt lijkt te zijn voor het noordwesten van Wallonië. Dit kan worden verklaard door het feit dat het noordwesten van Wallonië dichter bevolkt is en over meer stadspolen beschikt die in staat zijn dergelijke mobiliteitsinfrastructuren te ontwikkelen.

Auteur: IWEPS, 2020; Bron: Statbel 2019; NMBS 2019; OTW 2019

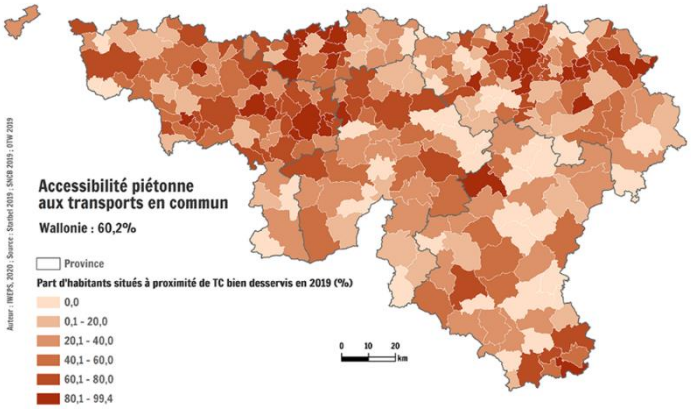

Toegankelijkheid van openbaar vervoer voor voetgangers
Aandeel inwoners in de buurt van goed bediend OV in 2019

Figuur 24. Toegang van voetgangers tot het openbaar vervoer in Wallonië: gemiddeld 60% van de inwoners van Wallonië bevindt zich in de buurt van openbaar vervoer (IWEPS, 2021).

VERGELIJKING MET HET MER VAN HET VORIGE OP (2014-2020)

- Weinig verandering waargenomen sinds het vorige MER.

2.7. Gezondheid (verontreiniging, veiligheid)

REFERENTIESITUATIE

Met gezondheid bedoelen wij de "menselijke gezondheid", d.w.z. alle overbrengers van besmetting of overlast die de mens kunnen treffen, of het nu gaat om de luchtkwaliteit, de geluids- en trillingsomgeving, of de veiligheid.

Wat verontreiniging en meer in het bijzonder de luchtkwaliteit betreft, kan een slechte kwaliteit **van de lucht** gevolgen hebben voor de menselijke gezondheid (ademhalingsproblemen, vroegtijdige sterfte, enz.) en voor de toestand van het milieu. De verontreinigende stoffen zijn met name stikstofoxide (NOx), zwaveldioxide (SO2), ozon (O3), koolmonoxide (CO) en zwevende deeltjes (PM10 en PM2,5).

Sinds de jaren 1990 zijn de **emissies in de atmosfeer** van talrijke verontreinigende stoffen (BKG, NOx, enz.) in Wallonië aanzienlijk gedaald, wat tot een algemene verbetering van de luchtkwaliteit heeft geleid, ook al worden er van tijd tot tijd nog verontreinigingspieken waargenomen. Structurele factoren, zoals betere prestaties van ketels en motoren of de ontwikkeling van hernieuwbare energie, hebben deze verbetering in de hand gewerkt, net zoals ongetwijfeld het economische klimaat met de financiële en economische crisis (*Verslag over de toestand van het Waalse leefmilieu, SPW 2017).* In 2018 heeft Wallonië 37.155 kt CO2-eq. aan **BKG** uitgestoten in de atmosfeer, waarvan 83% in de vorm van CO2. De drie sectoren die in Wallonië de meeste broeikasgassen uitstoten zijn de industrie (29,1%), het wegvervoer (24,3%) en de residentiële sector (16,7%) (zie figuur 25). In 2018 vertegenwoordigden de Waalse emissies 31% van de Belgische broeikasgasemissies (ter herinnering: het Waalse bbp vertegenwoordigde 23% van het Belgische bbp in 2019) (*Verslag over de toestand van het Waalse milieu, SPW 2017*).

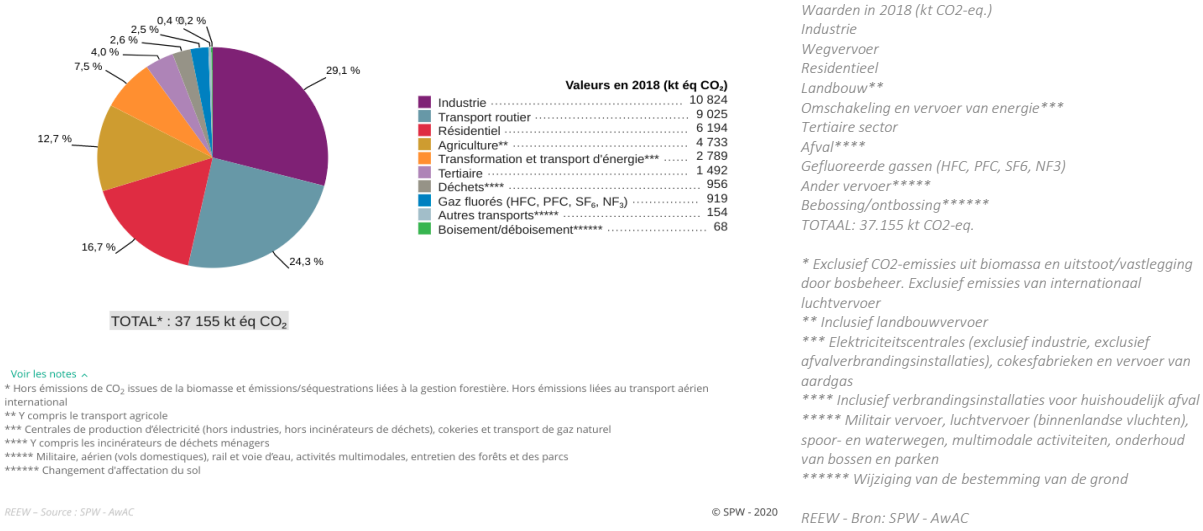

Figuur 25. Waarde van in de atmosfeer uitgestoten de broeikasgassen door Wallonië in 2018: De industrie is met 29,1% de grootste bron van broeikasgasuitstoot, op de voet gevolgd door het wegvervoer (24,3%) en de residentiële sector (16,7%) (SPW, 2020).

Tussen 1990 en 2018 zijn de **broeikasgasemissies** met 33,4% gedaald als gevolg van sterke dalingen in de sectoren inzake omschakeling en vervoer van energie (-60,4%) en industrie (-58,1%), ondanks een aanzienlijke toename van de emissies van het wegvervoer (+34,8%). De emissies van de residentiële

sector zijn in het algemeen gedaald tussen 1990 en 2018 (-11,2%). De emissies van de tertiaire sector zijn in die periode dan weer gestegen (+10,5%) *(Toestand van het Waalse Leefmilieu, SPW 2018)*.

In 2016 vertegenwoordigden de Waalse emissies van TSP (Total Suspended Particulates) in de atmosfeer, hetzij het geheel van zwevende deeltjes, 25.051 ton, en die van PM10 (zie woordenlijst) 15.768 ton. De activiteitensectoren die in Wallonië de meeste PM10 uitstoten, zijn de residentiële sector (45%), de industrie (26%), het wegvervoer (13%) en de landbouw (12,5%). De emissies van TSP, PM10 en PM2,5 zijn tussen 2000 en 2016 met ongeveer 45% gedaald, vooral in de sectoren industrie, energie en vervoer, ondanks de stijgende emissies van de residentiële sector (zie figuur 26). De emissies van de landbouwsector zijn in diezelfde periode nauwelijks gewijzigd (SPW, 2019).

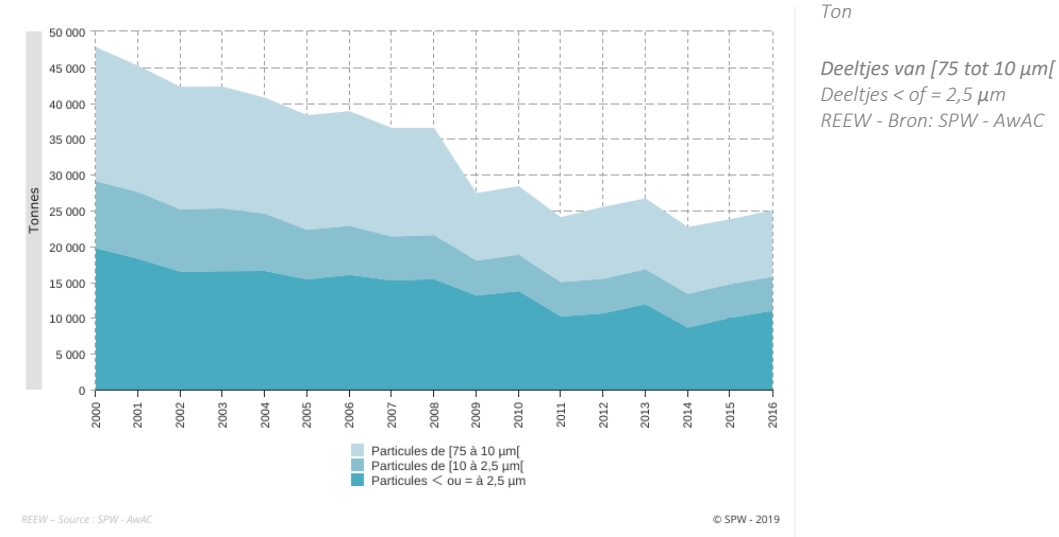

Figuur 26. Atmosferische emissies van fijne deeltjes in Wallonië: De uitstoot van fijne deeltjes is sinds de jaren 2000 globaal gedaald (SPW, 2017).

Wat geluidsoverlast betreft, met name **lawaai**, dit is voornamelijk afkomstig van weg-, spoor- en luchtverkeer. In Wallonië heeft het lawaai van het luchtverkeer vooral betrekking op de gemeenten die grenzen aan de luchthavens van Luik en Charleroi, waar het verkeer de laatste 25 jaar is toegenomen (*Verslag over de toestand van het Waalse leefmilieu, SPW 2017).* Bovendien werden in 2016 bijna 90.000 Waalse inwoners getroffen door de negatieve gevolgen van het spoorverkeer *(Verslag over de toestand van het Waalse leefmilieu, SPW 2017).* Wat het wegverkeer betreft, werden twee indicatoren - die respectievelijk de hinder en de verstoring van de slaap als gevolg van lawaai evalueren - weerhouden: "L den" en "L night". Zij geven de jaarlijkse gemiddelde geluidsniveaus weer in dB(A) voor de hele dag-, avond- en nachtperiode (L den) en tijdens de nachtperiode (L night). In 2016 hadden 262.300 inwoners gedurende de hele dag-, avond- en nachtperiode te maken met wegverkeer van 3 tot 6 miljoen voertuigen per jaar, en 207.200 inwoners hadden 's nachts met dit wegverkeer te maken. Eveneens in 2016 bedroeg de cumulatieve lengte van geluidswerende voorzieningen op het Waalse wegennet 58 km *(Verslag over de toestand van het Waalse leefmilieu, SPW 2017)*. Lawaai is ook afkomstig van industriële en toeristische activiteiten, maar in mindere mate. In dit verband beoogt de Europese Richtlijn 2002/49/EG de blootstelling aan lawaai te voorkomen en te verminderen. Deze verstoring van het akoestische milieu kan gevolgen hebben voor de gezondheid van de mens, maar ook voor de wilde fauna (*Verslag over de toestand van het Waalse milieu, SPW 2017*).

In het kader van de **veiligheid** worden vooral risico-inrichtingen (Seveso) en overstromingsgebieden in aanmerking genomen.

Het beheer van **gevaarlijke industriële sites** is gebaseerd op de Seveso III-richtlijn (2012/18/EU) (zie de verklarende woordenlijst). Er moet een onderscheid worden gemaakt tussen twee soorten inrichtingen op basis van de totale hoeveelheid gevaarlijke materialen die op de site aanwezig zijn: Seveso-hogedrempelinrichtingen en Seveso-lagedrempelinrichtingen. Het kan bijvoorbeeld gaan om groeven, afvalverwerkingsbedrijven of benzinestations. In 2021 gaat het om 106 locaties in Wallonië, volgens de officiële "Seveso"-website. De meeste locaties liggen langs het industriebekken Haine-Samber-Maas, in de buurt van agglomeraties (Doornik, Bergen, Charleroi en Luik), zoals blijkt uit figuur 27. Wallonië telt ook 2 nucleaire installaties (Fleurus en Tihange) *(Verslag over de toestand van het Waalse milieu, SPW 2017).*

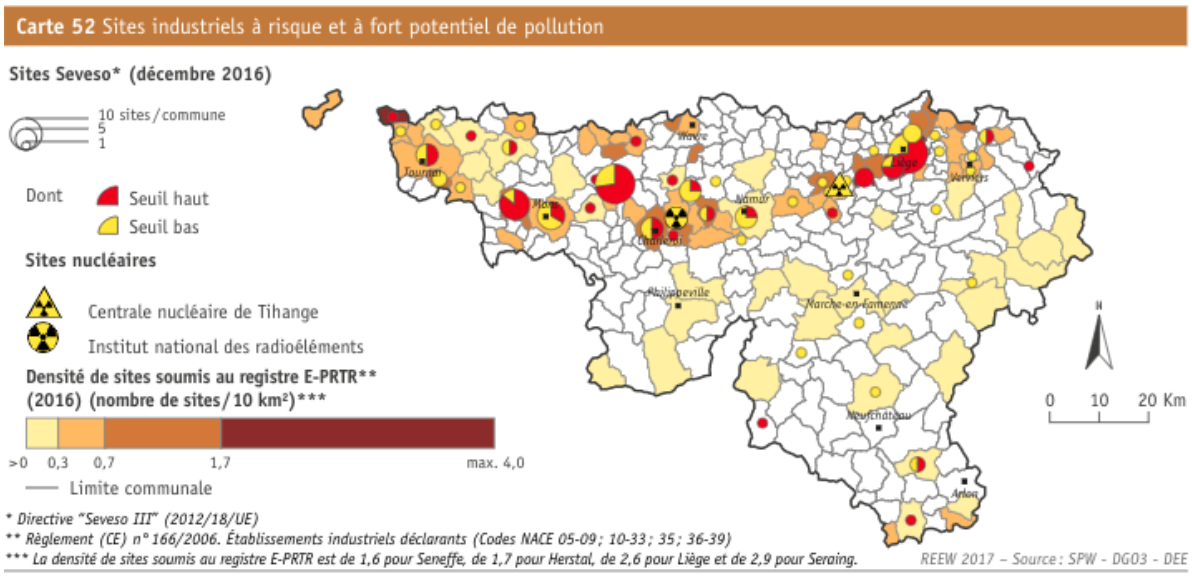

Kaart 52 Gevaarlijke industriële sites met een hoog verontreinigingspotentieel
Seveso-sites (december 2016)*
10 sites/gemeente
Waarvan
Hogedrempelsites
Lagedrempelsites
Nucleaire sites
Kerncentrale van Tihange
Nationaal Instituut voor Radio-elementen

*Dichtheid van de sites die onder de E-PRTR** vallen (2016) (aantal sites/10 km2)****
Gemeentegrens
** Richtlijn "Seveso III" (2012/18/EU).*
*** Verordening (EG) nr. 166/2006. Rapporterende industriële inrichtingen (NACE-codes 05-09; 10-33; 35; 36-39)*
**** De dichtheid van de sites die onder de E-PRTR vallen, bedraagt 1,6 voor Seneffe, 1,7 voor Herstal, 2,6 voor Luik en 2,9 voor Seraing.*

REEW 2017 - Bron: SPW - DGO3 - DEE

Figuur 27. Gevaarlijke industriële sites met een hoog verontreinigingspotentieel in Wallonië: De gevaarlijke industriële sites bevinden zich voornamelijk in de buurt van het industriebekken Haine-Samber-Maas (SPW 2017).

Wat de **overstromingsgebieden** betreft, beogen de overstromingsrisicobeheerplannen (ORBP) de geïntegreerde visie voor overstromingsbeheer op het niveau van de deelstroomgebieden te versterken. Er zijn 482 acties op verschillende niveaus geselecteerd *(Verslag over de toestand van het Waalse leefmilieu, SPW 2017).* Volgens figuur 28 is Wallonië in het algemeen onderhevig aan lage risico's en uitzonderlijk aan zeer lage risico's. Het wekt geen verbazing dat de gebieden met een hoog risico zich in de buurt van waterlopen bevinden.

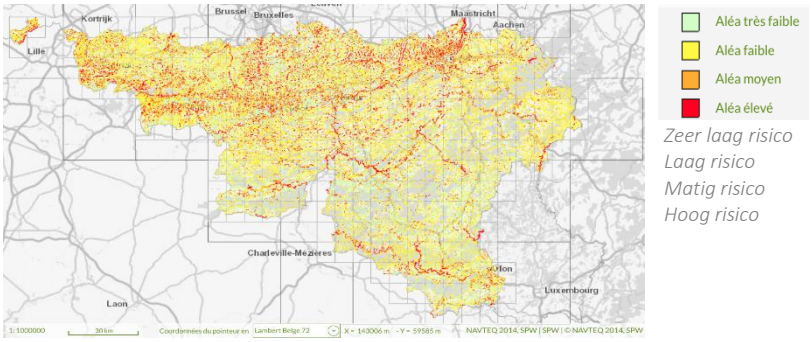

Figuur 28. Cartografie van de gebieden met overstromingsgevaar in Wallonië: In het grootste deel van Wallonië is het overstromingsgevaar laag. De gebieden met een hoog risico bevinden zich in de buurt van waterlopen.

De overstromingsgebieden variëren afhankelijk het stroomgebieddistrict (SGD). Figuur 29 laat zien dat het SGD Maas bijzonder gevoelig is voor overstromingen. Het SDG van de Seine lijkt daarentegen niet gevoelig te zijn voor overstromingen. Volgens de territoriale diagnose van Wallonië van de CPDT (2013) is ongeveer 6,2% van het Waalse grondgebied **overstromingsgevoelig**. Dit risico varieert sterk van deelstroomgebied tot deelstroomgebied (bv. 12% voor de Schelde en 4,2% voor de Vesder).

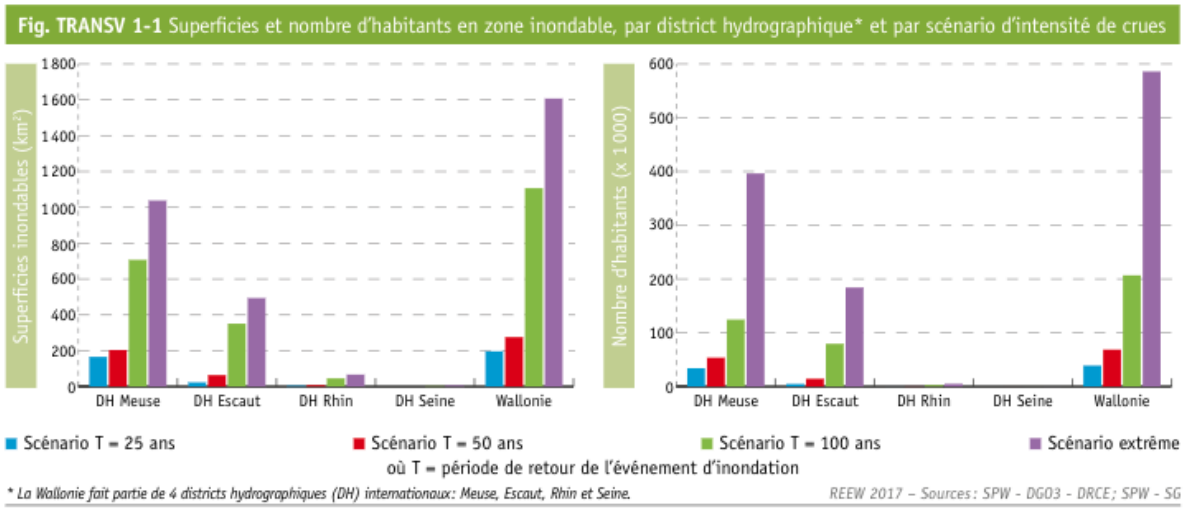

Fig. TRANVS 101 Oppervlakte en aantal inwoners in overstromingsgebieden, per stroomgebiedsdistrict en per overstromingsintensiteitsscenario*
Overstromingsgebied (km2)
Aantal inwoners (x 1.000)
Scenario T = 25 jaar
Scenario T = 50 jaar
Scenario T = 100 jaar
Extreem scenario
waarbij T = herhalingsperiode van de overstroming
** Wallonië maakt deel uit van 4 internationale stroomgebiedsdistricten (SGD): Maas, Schelde, Rijn en Seine.*
REEW 2017 - Bronnen: SPW - DGO3 - DRCE; SPW – SG

Figuur 29. Oppervlakte en aantal habitats in overstromingsgebieden, per stroomgebiedsdistrict (SGD) en per overstromingsscenario in Wallonië: De overstromingsgevoelige oppervlakten variëren afhankelijk van het SGD (bron: REEW, 2017).

VERGELIJKING MET HET MER VAN HET VORIGE OP (2014-2020)

- Volgens het vorige MER, en volgens de officiële "Seveso"-website, telde Wallonië in januari 2013 105 locaties die als Seveso-locatie waren geclassificeerd. In 2021 telt Wallonië er 106, d.w.z. één site meer.

2.8. Gebruik van hulpbronnen (afval, natuurlijke hulpbronnen)

REFERENTIESITUATIE

Richtlijn 91/271/EEG stelt het kader vast voor de opvang en behandeling van **stedelijk afvalwater** met het oog op de verbetering van de toestand van de waterlichamen. In 2013 hadden de 38 grote Waalse agglomeraties (van 10.000 inwonerequivalenten of meer) een opvang- en behandelingsgraad van stedelijk afvalwater die voldeed aan de Europese vereisten. In 2015 kon dankzij de opvang- en zuiveringsinfrastructuur 93% van de verontreinigende belasting worden gezuiverd die wordt uitgestoten door agglomeraties van 2.000 inwonerequivalenten en meer (*Verslag over de toestand van het Waalse milieu, SPW 2017).*

Wat het **huishoudelijk afval** betreft*, werd in 2018 bijna 2.000 kiloton ingezameld in het Waalse Gewest. Dit cijfer is de afgelopen tien jaar over het algemeen stabiel gebleven (SPW, 2017).* Dit komt neer op een gemiddelde van 518 kg afval per inwoner. Ter vergelijking: België heeft in 2017 420 kg per inwoner geproduceerd en is een van de Europese landen met de laagste productie van gemeentelijk afval in kg per inwoner van de EU in 2017 *(Eurostat, 2018).* Volgens het Waalse Afvalmaterialenbeheersplan zou de hoeveelheid huishoudelijk afval tegen 2025 moeten worden teruggebracht tot 501,2 kg/inwoner, d.w.z. een vermindering met ongeveer 17 kg per inwoner. Van dit huishoudelijk afval werd in 2017 ongeveer 50% naar centra voor de terugwinning van organisch materiaal gestuurd met het oog op recycling. 43% werd naar energieterugwinningseenheden gestuurd. Als gevolg daarvan werd slechts 4% van het afval verbrand of naar centra voor technische ingraving gestuurd. Recuperatie van afval voor zowel energie- als organische terugwinning is tussen 2008 en 2017 met 22,7% toegenomen. Het huishoudelijk afval dat naar verbrandings- en ingravingscentra werd gebracht, is daarentegen aanzienlijk gedaald met respectievelijk -57,8% en -79,4% *(IWEPS, 2021).*

Figuur 30 toont de hoeveelheid ingezameld huishoudelijk afval per inwoner op gemeentelijk niveau. De provincie Henegouwen springt eruit, want zij heeft een gemiddeld hoeveelheid ingezameld afval die hoger ligt dan bij de naburige provincies. Evenzo is te zien dat de afvalinzameling toeneemt in de nabijheid van grote steden (Luik, Namen, Charleroi, enz.).

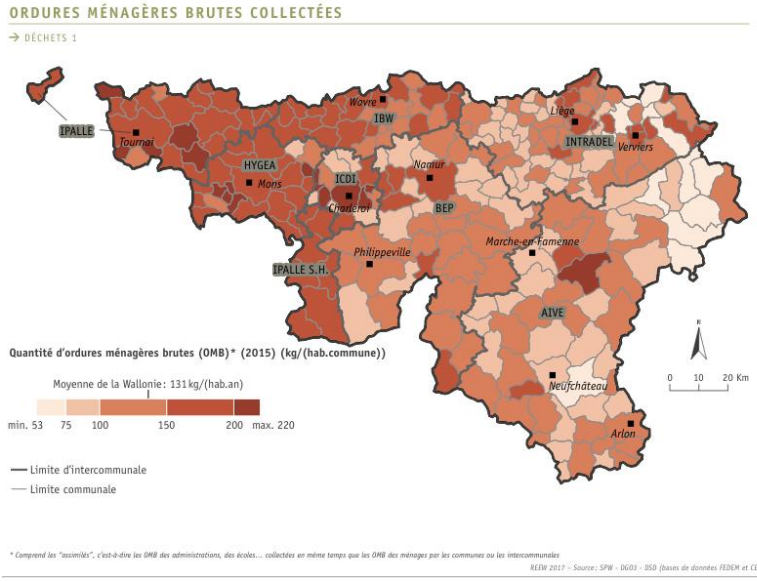

Ingezameld ruw huishoudelijk afval
Afvalstof 1
Hoeveelheid ruw huishoudelijk afval (RHA) (205) (kg/(inwoner van de gemeente))*
Gemiddelde voor Wallonië: 131 kg/(inwon.jaar)
Grens van de intercommunale
Gemeentegrens
** Inclusief "gelijkgestelden", d.w.z. het RHA van besturen, scholen, enz. dat door de gemeenten of intercommunales tegelijk met het RHA van de huishoudens wordt verzameld.*
REEW 2017 - Bron: SPW - DGO3 - DSD (gegevensbank FEDEM en CETRA)

Figuur 30. Ingezameld ruw huishoudelijk afval in Wallonië: De provincie Henegouwen springt er duidelijk uit met een veel hogere gemiddelde afvalinzameling dan de andere provincies (SPW, 2017).

Het terugwinningspercentage van **industrieel afval** werd in 2017 geraamd op gemiddeld bijna 90%. Meer bepaald bedroeg het aandeel van de terugwinning van "materialen" en "energie" in de steekproef van 2017 respectievelijk 67,8% en 22% van de hoeveelheid van 2.556 kt *(SPW, 2020)*.Volgens figuur 31 kan tussen 2000 en 2017 een toename van het significante gebruik van energieterugwinning worden vastgesteld vanaf 2005. Wat niet-teruggewonnen afval betreft, werd in 2017 slechts 10% van de steekproef verwijderd (verbranding of ingraving). Bijna 80% van het naar verwijderingsplaatsen overgebrachte afval was afkomstig van inrichtingen in de chemische industrie (SPW, 2020).

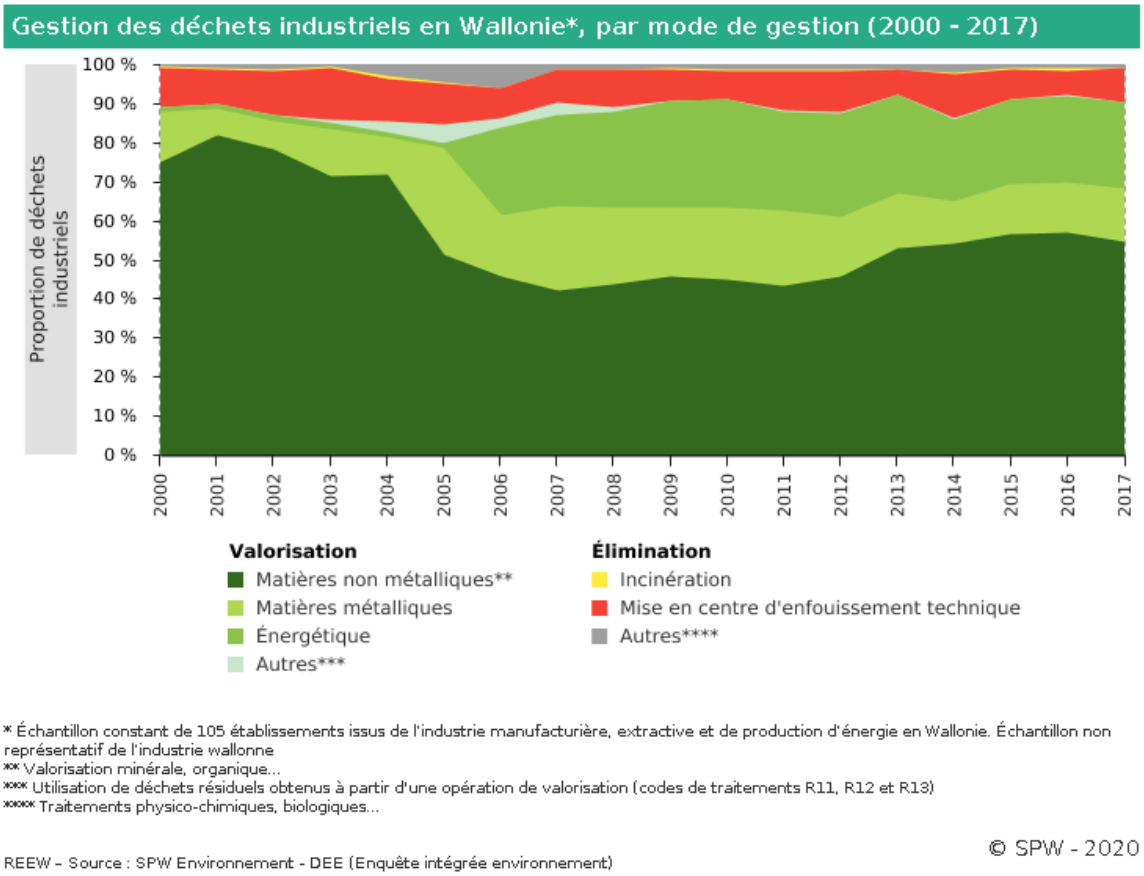

Beheer van industrieel afval in Wallonië, volgens beheerwijze (2000-2017)*
Aandeel industrieel afval
Terugwinning
*Niet-metaalhoudende materialen***
Metaalhoudende materialen
Energie
*Overige****
Verwijdering
Verbranding
Overbrenging naar een centrum voor technische ingraving
*Overige*****

** Constante steekproef van 105 bedrijven uit de verwerkende industrie, de winningsindustrie en de energieproductie in Wallonië. Steekproef niet representatief voor Waalse industrie*
*** Terugwinning van mineralen, organisch materiaal, enz.*
**** Gebruik van restafval verkregen uit terugwinningsactiviteiten (verwerkingscodes R11, R12 en R13)*
***** Fysisch-chemische en biologische verwerking, enz.*

REEW - Bron: SPW Milieu - DEE (Geïntegreerd milieuonderzoek)

Figuur 31. Beheer van industrieel afval in Wallonië per beheerwijze (2000-2017): het grootste deel van het afval geproduceerd tussen 2000 en 2017 werd teruggewonnen (SPW, 2020).

Het grootste deel van het in België geproduceerde **radioactieve afval** wordt afgevoerd naar de verwerkingsinstallaties in Dessel. Eind 2014 bedroeg het totale volume afval dat geconditioneerd en tijdelijk opgeslagen werd in Dessel, in afwachting van een oplossing voor beheer op lange termijn, 22 440 m³. Dat is +76% ten opzichte van 1995 (zie figuur 32) (*Verslag over de toestand van het Waalse leefmilieu, SPW 2017*).

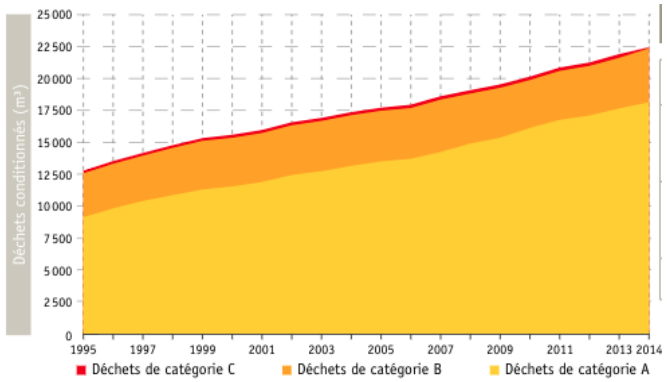

Geconditioneerd afval (m^3)
Afval van categorie C
Afval van categorie B
Afval van categorie A

Figuur 32. Voorraad geconditioneerd radioactief afval in België: de voorraad radioactief afval - alle categorieën samen - neemt sinds de jaren 1995 voortdurend toe (SPW, 2017).

Afval dat als gevaarlijk wordt ingedeeld omvat met name de volgende soorten en herkomst: zuivering en bereiding van water, verf, chemische oppervlaktebehandeling van metalen, afgewerkte olie, afval van de chemische industrie, afval van de staalindustrie, enz. (zie figuur 33). De hoeveelheden als gevaarlijk ingedeeld afval die in Wallonië zijn geproduceerd, werd in 2014 geraamd op 596 kt. Bijna driekwart van dit afval werd geproduceerd in het kader van industriële activiteiten. In 2014 werd bijna de helft van het Waalse gevaarlijke afval in Wallonië beheerd (*Verslag over de toestand van het Waalse leefmilieu, SPW 2017).*

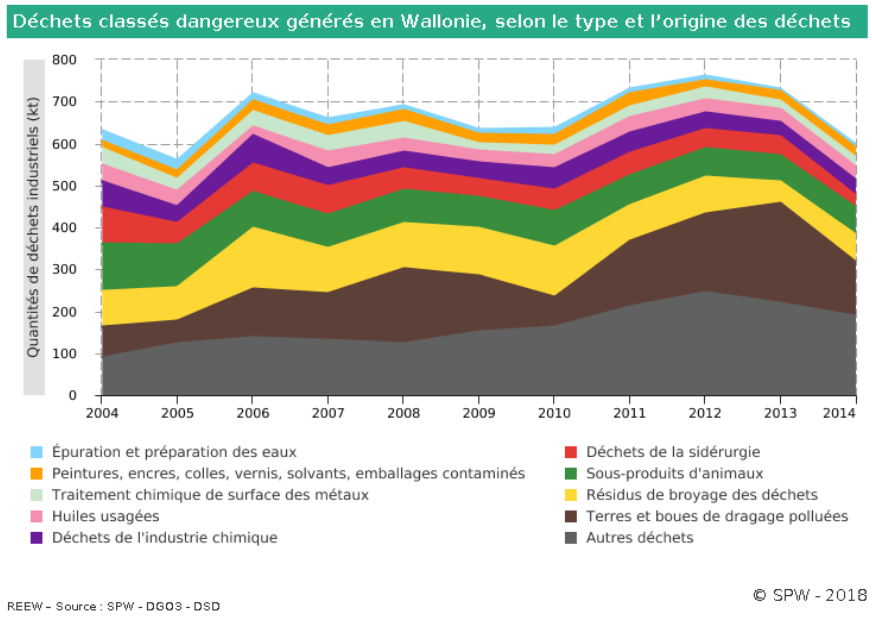

In Wallonië geproduceerd gevaarlijk afval, naar soort en herkomst van het afval
Hoeveelheden industrieel afval (Kt)
Waterzuivering en -bereiding
Verf, inkt, lijm, vernis, oplosmiddelen, verontreinigde verpakking
Chemische oppervlaktebehandeling van metalen
Afgewerkte olie
Afval van de chemische industrie
Afval van de staalindustrie
Dierlijke bijproducten
Shredderafval
Verontreinigde grond en baggerslib
Overig afval
REEW - Bron: SPW - DGO3 - DNF

Figuur 33. In Wallonië geproduceerd gevaarlijk afval, naar soort en herkomst van het afval: De productie van gevaarlijk afval blijft over het algemeen stabiel, met echter een sterke daling tussen 2013 en 2014. (SPW, 2018)

VERGELIJKING MET HET MER VAN HET VORIGE OP

- Volgens het verslag over de toestand van het leefmilieu 2006-2007 was er in 2004 voor het eerst sinds 1995 een aanzienlijke daling (8%) van de hoeveelheid **gevaarlijk afval** ten opzichte van het voorgaande jaar. Deze daling is hoofdzakelijk te danken aan de vermindering van het afval in de staalsector. Deze daling zette zich echter niet door en tussen 2006 en 2007 nam de afvalproductie weer toe. Toch kon tussen 2013 en 2014 opnieuw een sterke daling van de geproduceerde hoeveelheid gevaarlijk afval worden waargenomen. Er werden geen

geactualiseerde gegevens gevonden aan de hand waarvan de evolutie van als gevaarlijk ingedeelde afvalstoffen in Wallonië na 2014, kon worden nagegaan.

2.9. Water

REFERENTIESITUATIE

In Richtlijn 2000/60/EG, de "kaderrichtlijn water" genoemd, worden de begrippen "stroomgebiedsdistrict" en "waterlichaam" gedefinieerd.

Wat de **oppervlaktewateren** betreft, kan een langzame verbetering van de ecologische toestand worden vastgesteld. Wallonië telt 352 oppervlaktewaterlichamen, waarvan er 75% als natuurlijk zijn aangemerkt. Zij bevinden zich hoofdzakelijk in de deelstroomgebieden van de Schelde-Leie, de Dender, de Haine, de Samber, de Maas stroomafwaarts en de Maas stroomopwaarts. In de periode 2013-2018 bevond 44% van de oppervlaktewaterlichamen zich in een goede of zeer goede ecologische toestand, tegenover 41% in de periode 2008-2013. Volgens figuur 34 valt op dat het noorden van Wallonië, en meer bepaald de provincie Henegouwen, vooral over waterlichamen beschikt die in slechte toestand verkeren (*SPW Milieu, 2018*).

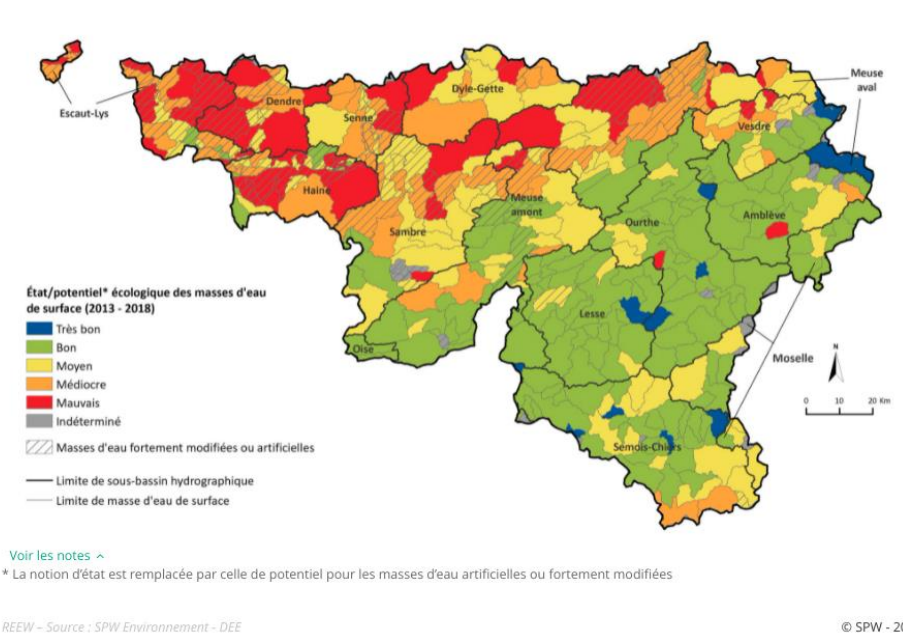

Ecologische toestand/potentieel van de oppervlaktewaterlichamen (2013-2018)*
Heel goed
Goed
Gemiddeld
Ontoereikend
Slecht
Onbepaald
Kunstmatige of sterk veranderde waterlichamen
Grens van het deelstroomgebied
Grens van het oppervlaktewaterlichaam
** Het begrip "toestand" wordt vervangen door het begrip "potentieel voor kunstmatige of sterk veranderde waterlichamen"*
REEW - Bron: SPW Milieu - DEE

Figuur 34. Ecologische toestand van de oppervlaktewaterlichamen in Wallonië tussen 2013 en 2018: er zijn 352 waterlichamen vertegenwoordigd. We stellen vast dat de toestand van de waterlichamen vooral slecht is in het noorden van Wallonië en in de buurt

Wat het **grondwater** betreft, bevond 97% van de 34 grondwaterlichamen in Wallonië zich in de periode 2014-2019 in een goede kwantitatieve toestand. Volgens figuur 35 verkeerde in deze periode slechts één waterlichaam, in de provincie Henegouwen, in een slechte toestand. Nitraat en pesticiden vormen echter een reële bedreiging voor de kwaliteit van deze wateren. Er zij op gewezen dat het grootste deel van het water dat voor openbare doeleinden wordt gebruikt, afkomstig is van grondwater (80% in 2016) *(IWEPS, 2017).*

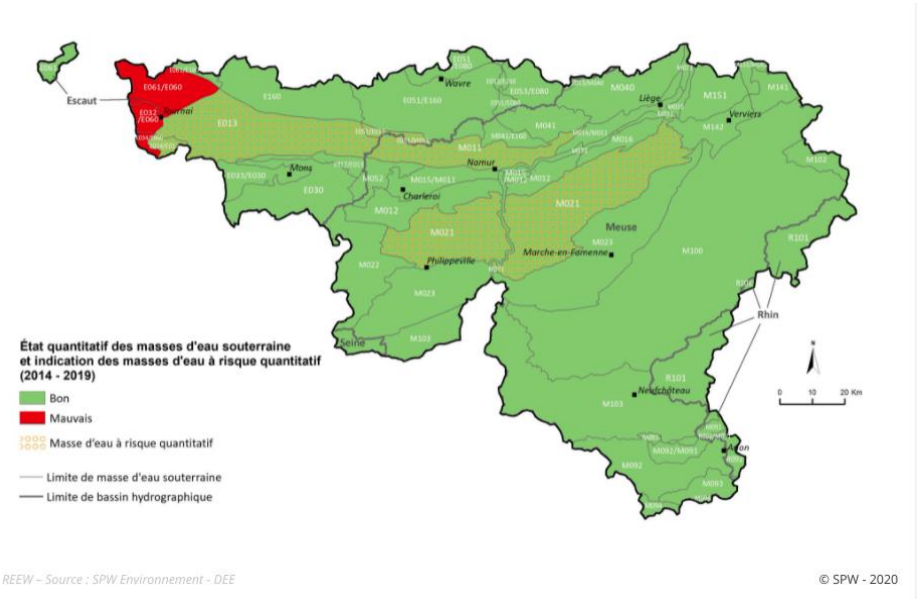

Kwantitatieve toestand van grondwaterlichamen en aanduiding van waterlichamen met een kwantitatief risico op achteruitgang (2014-2019)
Goed
Slecht
Waterlichaam met een kwantitatief risico
Grens van het grondwaterlichaam
Grens van het stroomgebied
REEW - Bron: SPW Milieu – DEE

Figuur 35. Kwantitatieve toestand van de 34 grondwaterlichamen in Wallonië tussen 2014 en 2019: Het merendeel van de waterlichamen verkeert in goede staat, met uitzondering van het waterlichaam bij Doornik (SPW, 2020).

Zoals eerder vermeld, omvat het Waals Gewest 4 **stroomgebiedsdistricten (SGD)**: Schelde, Maas, Rijn en Seine. Het bestaat ook uit 15 **deelstroomgebieden**: Amblève, Dender, Dijle-Gete, Schelde-Leie, Haine, Lesse, Bovenmaas, Maas stroomafwaarts, Moezel, Oise, Ourthe, Samber, Semois-Chiers, Senne en Vesder.

Volgens het *World Resources Institute* in de Verenigde Staten loopt België een groot risico op waterschaarste. Volgens een ranglijst van 164 landen staat België op de 23e plaats in de categorie "hoog risico op waterstress" *(World Resources Institute, 2019)*. Met andere woorden, België gebruikt elk jaar tussen 40 en 80% van zijn beschikbare watervoorraad. Op regionaal niveau staat het grootste deel van Vlaanderen, tussen de Schelde en de Samber- en Maasvallei, zelfs onder "extreme waterstress". Het is de enige regio in West-Europa die zich in deze situatie bevindt. Wallonië bevindt zich op zijn beurt in een situatie van "groot risico op waterstress". Het rationeel gebruik van water wordt dus een belangrijke prioriteit. Als er waterschaarste heerst, heeft dit ook sociale en economische gevolgen *(World Resources Institute, 2019)*.

Het **waterverbruik** omvat het waterverbruik door de landbouwsector, het waterverbruik door de industrie en het verbruik van leidingwater (huishoudelijk en niet-huishoudelijk gebruik).

- Wat het **waterverbruik in de landbouwsector** betreft, zijn er nog niet voldoende studies om het gebruik van de indicator "watervoetafdruk" te veralgemenen *(Verslag over de toestand van het Waalse leefmilieu, SPW 2017).*
- Het **waterverbruik in de industriële sector** is in 10 jaar tijd met 60% gedaald *(Verslag over de toestand van het Waalse leefmilieu, SPW 2017).*
- Wat het waterverbruik voor huishoudelijk gebruik betreft, toont figuur 36 aan dat, hoewel de Waalse bevolking blijft groeien, het **waterverbruik per inwoner** de laatste tien jaar sterk is gedaald *(IWEPS, 2017)*. In 2017 werd het waterverbruik voor huishoudelijk gebruik zelfs geraamd op 90 l/(inw.d), wat een van de laagste cijfers in de Europese Unie is *(Aquawal)*. Meer

in het algemeen daalt het verbruik van leidingwater voor huishoudelijk en niet-huishoudelijk gebruik in Wallonië *(Verslag over de toestand van het Waalse leefmilieu, SPW 2017).*

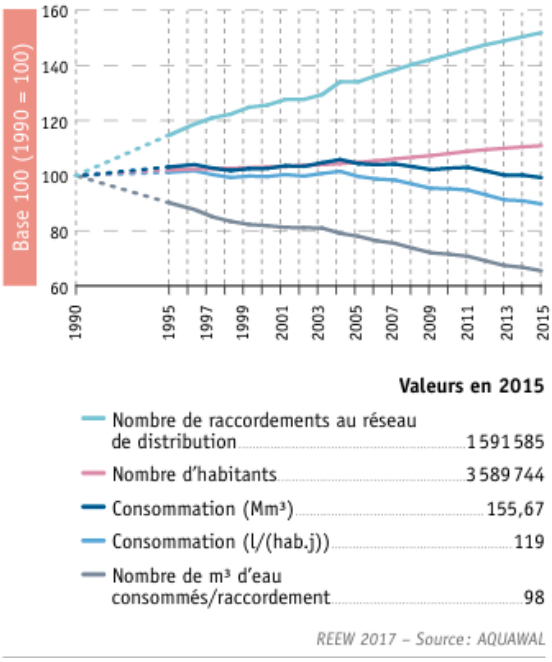

Aantal aansluitingen op het leidingwaternet
Aantal inwoners
Verbruik (Mm3)
Verbruik (l/(inw.d))
Aantal m3 verbruikt water/aansluiting
REEW 2017 - Bron: Aquawal

Figuur 36. Waterverbruik (voor huishoudelijk en niet-huishoudelijk gebruik) in Wallonië: Het waterverbruik in m³ is in het algemeen gedaald sinds de jaren 2000. Het aantal aansluitingen op het leidingwaternet neemt daarentegen toe (Aquawal, 2017).

VERGELIJKING MET HET MER VAN HET VORIGE OP (2014-2020)

- In het MER van het vorige OP waren slechts 33 grondwaterlichamen opgenomen, ten opzichte van 34 hier. Sinds 2017 is namelijk één waterlichaam in twee gesplitst wegens verschillen in de druk en dus in de staat en de invloed van deze druk op hun kwalitatieve toestand) *(SPW, 2020).*
- In het algemeen is de toestand van het water verbeterd, aangezien in 2008 slechts 20 van de 33 waterlichamen in een goede toestand verkeerden. In 2019 werd alleen geoordeeld dat het waterlichaam van de Schelde zich in een slechte toestand bevond.

2.10. Bodem en ondergrond

REFERENTIESITUATIE

De Waalse bodems zijn zeer divers, zoals blijkt uit figuur 37.

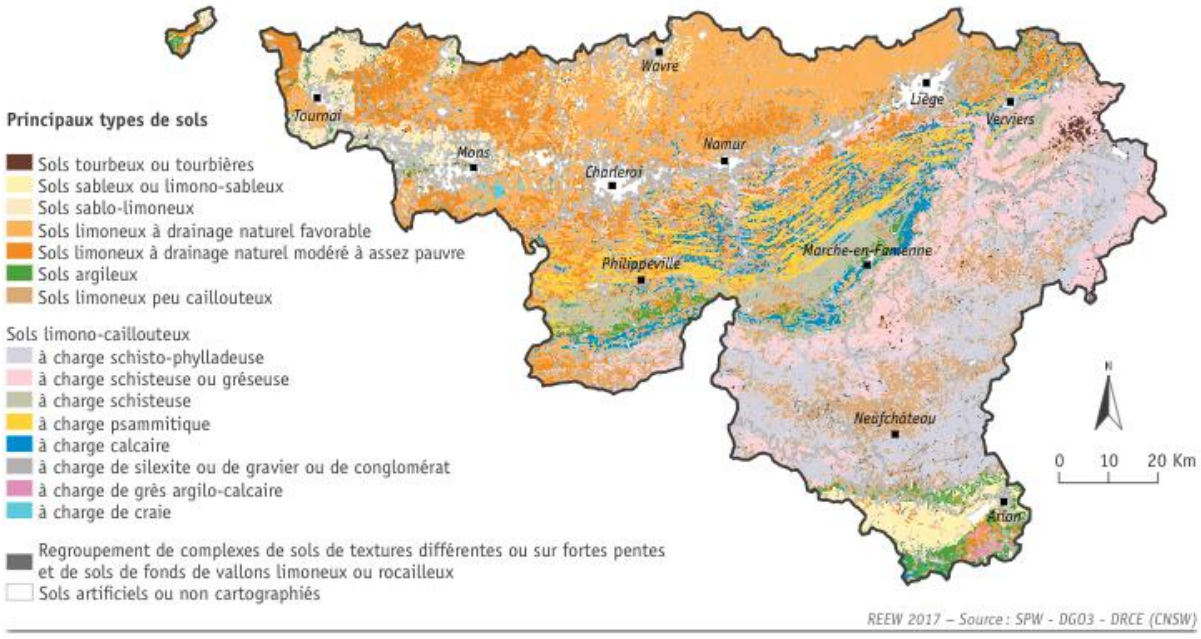

Belangrijkste bodemtypes
Turfgronden en venen
Zandbodems of lemige zandbodems
Zandleembodems
Leembodems met een gunstige natuurlijke afwatering
Leembodems met een matige tot slechte natuurlijke afwatering
Kleibodems
Leembodems met weinig stenen

Stenige leembodems
met ondergrond in leisteen of fylliet
met ondergrond in leisteen of zandsteen
met ondergrond in leisteen
met ondergrond in psammiet
met ondergrond in kalksteen
met ondergrond in silex, grind of een conglomeraat ervan
met ondergrond in klei-kalksteenachtige zandsteen
met krijtige ondergrond

Categorie van bodemsamenstellingen met uiteenlopende textuur of op steile hellingen en leemachtige of rotsachtige dalbodems
Kunstmatige of niet in kaart gebrachte bodems

REEW 2017 - Bronnen: SPW - DGO3 - DRCE (CNSW)

Figuur 37. Belangrijkste bodemtypes in Wallonië: Er zijn 6 belangrijke bodemtypes in Wallonië. De stenige leembodems zijn onderverdeeld in 8 subtypes (SPW, 2017).

Wallonië exploiteert zijn ondergrond intensief. *Niet-metaalhoudende mineralen en biomassa uit bosbouw en landbouw zijn gemiddeld over de periode 2002-2013 jaarlijks goed voor bijna 85% van de gevraagde materialen. Het overheersende aandeel van niet-metaalhoudende mineralen (zand, grind, sierstenen, enz.) weerspiegelt de rijkdom van de Waalse ondergrond, die de basis vormt van de activiteit van de winningsindustrie en de sectoren verderop in het productieproces (cementfabrieken, glasindustrie, bouwsector, enz.) (Verslag over de toestand van het Waalse leefmilieu, SPW 2017).* Volgens de vzw Walterre wordt per jaar ongeveer 10 miljoen ton grond afgegraven *(walterre.be, 2021).*

Plaatselijke bodemverontreiniging is een erfenis van praktijken uit het verleden, toen er weinig aandacht werd besteed aan de gevolgen van menselijke activiteiten voor het milieu en de gezondheid. In 2017 lag het aantal potentieel verontreinigde locaties in Wallonië tussen 2.100 en 17.400, wat een gemiddelde dichtheid inhoudt van 1 tot 10 locaties/10 km² (SPW, 2018). De meest voorkomende verontreinigende stoffen zijn onder meer: metalen sporenelementen (arseen, lood, kwik, enz.), koolwaterstoffen uit aardolie, vluchtige organische verbindingen (detergenten, enz.) en cyaniden (SPW, 2021). Het is vooral langs de as Haine-Samber-Maas, de bakermat van de eerdere industrialisering, dat de dichtheid van vervuilde locaties hoog *(Verslag over de toestand van het Waalse milieu,* SPW 2017). In Wallonië komen potentieel verontreinigde locaties vaak voort uit oude industrieterreinen die niet meer worden

gebruikt, zoals steenkoolindustrie, staalindustrie, slachthuizen, enz. Ook stortplaatsen en locaties waar verontreinigende activiteiten plaatsvinden (benzinestations, boringen, enz.) kunnen mogelijk verontreinigd zijn (zie figuur 38) (SPW, 2021).

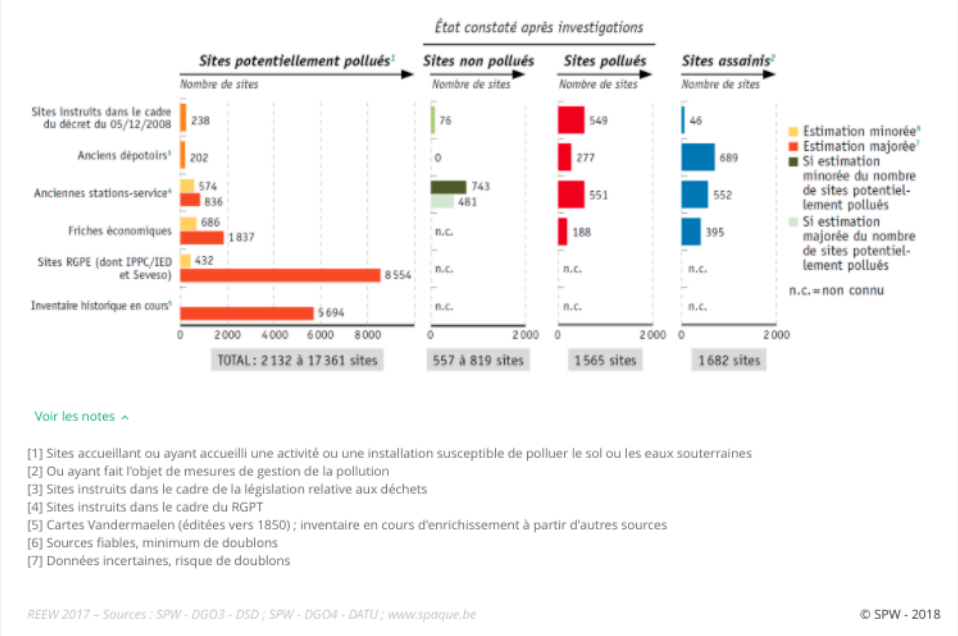

Vastgestelde toestand na onderzoeken
Potentieel verontreinigde sites[1]
Niet-verontreinigde sites
Verontreinigde sites
Gesaneerde sites[2]
Aantal sites

Sites behandeld in het kader van het decreet van 5.12.2008
Oude stortplaatsen[3]
Oude benzinestations[4]
Economische braakliggende terreinen
RPGE-sites (onder meer IPPC/IED en Seveso)
Historische inventaris wordt opgemaakt[5]

Onderschatting[6]
Overschatting[7]
Bij onderschatting van het aantal potentieel verontreinigde sites
Bij overschatting van het aantal potentieel verontreinigde sites
n.g. = niet gekend
TOTAAL: 2.132 tot 17.361 sites

[1] sites waar een activiteit of installatie plaatsvindt of heeft plaatsgevonden die de bodem of het grondwater kan verontreinigen
[2] Of die onderworpen zijn geweest aan maatregelen ter beheersing van verontreiniging.

[3] In het kader van de afvalwetgeving onderzochte sites.
[4] In het kader van het ARAB onderzochte sites.
[5] Kaarten van Vandermaelen (gepubliceerd rond 1850); inventaris wordt momenteel aangevuld met andere bronnen.
[6] Betrouwbare bronnen, minimale duplicatie.
[7] Onzekere gegevens, risico op duplicatie.

REEW 2018 - Bronnen: SPW - DGO3 - DSD; SPW - DGO4 - DATU; www.spaque.be

Figuur 38. Plaatselijke bodemverontreiniging in Wallonië: in 2017 telde Wallonië 2.132 tot 17.361 potentieel verontreinigde sites. Daarvan zijn er 1.682 gesaneerd of onderworpen aan beheersmaatregelen inzake verontreiniging (SPW, 2017).

VERGELIJKING MET HET MER VAN HET VORIGE OP (2014-2020)

- Volgens de sleutelindicatoren voor het Waalse leefmilieu van 2012 varieert het aantal potentieel verontreinigde sites in Wallonië van 3.439 tot 17.009, hetzij een gemiddelde dichtheid van 2 tot 10 sites/km². Deze dichtheid is niet gewijzigd volgens de indicator van 2018.

- In 2012 werden 994 sites geïnventariseerd waarvoor bodemverontreiniging werd vastgesteld (tegenover 1.565 in 2017), en werden 1.322 sites gesaneerd (tegenover 1.682 in 2017).

2.11. Algemene situatie doorheen de tijd

WOORD VOORAF

In dit hoofdstuk wordt beoogd de analyse van de evolutie van de bestaande situatie, als het OP niet wordt uitgevoerd, voor elk van de bovengenoemde thema's in één tekst onder te brengen.

Deze intentie om de evolutie van alle thema's in één tekst onder te brengen laat niet alleen toe om te vermijden dat het document onoverzichtelijk wordt, maar maakt ook een systemische analyse mogelijk (met name de wisselwerking tussen de thema's) van de mogelijke evolutie in plaats van een analytische analyse (per thema).

SITUATIE DOORHEEN DE TIJD

In het algemeen blijkt dat de uitvoering van het OP de evolutiedynamiek ondersteunt waarbij de milieucomponenten (de in de vorige hoofdstukken geanalyseerde thema's, zoals hierboven gepresenteerd) momenteel zijn betrokken. Met andere woorden, thema's met een negatieve evolutie zullen blijven verslechteren en positieve thema's zullen blijven verbeteren.
Deze evoluties zijn echter afhankelijk van het OP, samen met de andere plannen en programma's, waarin oriëntaties en doelstellingen worden aangegeven die binnen verschillende termijnen moeten worden bereikt. De dynamiek moet dus worden ondersteund wanneer deze positief is en gecorrigeerd als deze negatief is.

Het is ook zo dat de oriëntaties en doelstellingen van verschillende sectoren tegenstrijdig kunnen zijn (bv. de digitale transitie - die telewerken bevordert waardoor het aantal gemotoriseerde verplaatsingen vermindert, maar die tegelijkertijd verantwoordelijk is voor een grote uitstoot van broeikasgassen door de noodzakelijke koeling van servers en die grote hoeveelheden niet-hernieuwbare materialen vereist voor de vervaardiging van computer- en digitale apparatuur - en milieubescherming).

In het huidige tijdperk vormen klimaat en energie twee grote uitdagingen. Energieproductie en -verbruik hebben immers zeer grote gevolgen voor het klimaat en de verstoring daarvan. In Wallonië is de algemene trend met betrekking tot deze twee thema's positief, met een aanzienlijke daling van de broeikasgassen in bepaalde sleutelsectoren (energievervoer, industrie, enz.) en een groeiend aandeel van de productie van hernieuwbare energie in de totale productie. Deze twee dynamieken zijn in overeenstemming met de belangrijkste oriëntaties van de overeenkomsten van Parijs en het Lucht-Klimaat-Energieplan voor 2030 (PACE). Deze plannen en programma's bevatten echter vrij nauwkeurige (gekwantificeerde) doelstellingen die, ondanks de opgetekende (positieve) ontwikkelingen, moeilijk binnen de geplande termijnen zullen kunnen worden verwezenlijkt. Deze feitelijke toestand is goed weerspiegeld in het verslag over duurzame ontwikkeling van 2020 (zie punt 1), waarin wordt aangegeven dat België, ondanks de geboekte vooruitgang, nog heel wat werk voor de boeg heeft op milieugebied.

De intentie om de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen, komt ook tot uiting in de regionale mobiliteitsstrategie 2030, waarin wordt gestreefd naar een vermindering van de broeikasgasemissies met 35% (met name door een modal shift van 20% van personenauto's naar andere vervoerswijzen te bewerkstelligen). Niettemin zijn de broeikasgasemissies in het vervoer (met name auto's) tussen 1990 en 2018 zijn met bijna 35% gestegen (een gemiddelde van bijna 2% per jaar), en in de tertiaire sector met 11%. De Overeenkomst van Parijs (2015) had nochtans moeten leiden tot een vermindering van de uitstoot van broeikasgassen, en toont duidelijk aan dat een dergelijke vermindering niet wordt bevorderd en een grote uitdaging blijft. Het ziet er dus naar uit dat deze doelstellingen de komende jaren moeilijk te verwezenlijken zijn in het licht van deze dynamieken, temeer daar de gezondheids- en economische crisis in verband met COVID-19 hierop vooral van invloed is (geweest), zonder dat dit nu al duidelijk meetbaar is (de ontwikkeling van telewerken zou de impact kunnen verminderen, maar de stadsvlucht die in het hoofdstuk over migratiestromen - supra - wordt vermeld, zou ze bijvoorbeeld kunnen doen toenemen) Bovendien is de kwestie van de klimaatverandering en de stijgende temperaturen niet alleen een zaak van Wallonië (of België). Het klimaat is een mondiaal gemeenschappelijk goed, en alle andere landen zijn in meer of mindere mate ook verantwoordelijk voor deze toename.

De onzekerheid over de evolutie van de toestand van het klimaat en de mobiliteit, met name als gevolg van de gezondheidscrisis, wordt echter bestreken door het herstelplan "Get Up Wallonia" (zie punt 1), waarbij één van de strategische pijlers elementen over klimaat- en mobiliteitsverbintenissen bevat. Op dit moment i is het moeilijk om een gedetailleerde visie uit te werken van de effecten die dit herstelplan met zich mee kan brengen, aangezien het zeer recent is gevalideerd (april 2021), terwijl de wereldwijde gezondheidscrisis nog niet voorbij is. De gunstige (en misschien negatieve) effecten van dit plan zullen pas op middellange termijn zichtbaar worden.

Vanuit het oogpunt van energie zou de trend om de verontreinigende producties terug te dringen, moeten worden voortgezet en zou het aandeel van de hernieuwbare energie moeten blijven toenemen, waardoor de bereidheid tot de energietransitie kan worden ondersteund. De versnelling van de digitale transitie en de transitie inzake mobiliteit (bv. naar elektrische auto's) zal de energiebehoeften echter doen toenemen, evenals de vraag naar (vooral elektrische) energie, wat wijst op een tegengestelde invloed.

Vanuit sociaaleconomisch oogpunt dragen de verschillende plannen en programma's, bijvoorbeeld de PP's die aansluiten bij het Europese cohesiebeleid, de opeenvolgende Marshallplannen, het Waalse Investeringsplan of het Waalse plan "Get Up Wallonia", reeds bij tot het versterken van de economische ontwikkeling van Wallonië. Zonder de uitvoering van het OP zou de steun voor onderzoek, investeringen en ondernemerschap en voor de ontwikkeling van een meer circulaire en duurzame economie veel kleiner zijn, waardoor de gewenste economische ontwikkeling op Waals niveau zou vertragen.

Parallel met deze aspecten blijft de situatie van de natuurlijke milieus min of meer dezelfde als de huidige situatie als het OP niet wordt uitgevoerd, d.w.z. een langzame achteruitgang van deze milieus en een toename van het aantal in de rode lijst opgenomen soorten, ondanks de vele bestaande instandhoudingsdoelstellingen (en compensatiemaatregelen). Tegelijkertijd zullen ook de

ecosysteemdiensten in dezelfde mate worden aangetast. Dit heeft op termijn gevolgen voor de Waalse economie en de gezondheid van zijn inwoners.

Omgekeerd zal de demografie in Wallonië met +3,4% inwoners toenemen tegen 2035. Ook het aantal Waalse huishoudens zal stijgen (vergrijzing, nieuw samengestelde gezinnen, enz.). Deze dynamiek zal leiden tot een toename van het aantal woningen (en intrinsieke functies: winkels en diensten, infrastructuren, enz.) op Waals niveau. Om in deze behoeften te voorzien, kan een antwoord worden geboden op de stijging van het aantal woningen:

- via renovatiewerken (ter herinnering: in 2015 telde Wallonië 2.213 te herontwikkelen sites, en het aandeel van renovaties binnen nieuwe woningen bedraagt sinds 2005 ongeveer 22%)
- vooral via de verstedelijking van nieuwe, voorheen niet-verstedelijkte ruimten, een proces dat de afgelopen 25 jaar met 23% is toegenomen (d.w.z. bijna 1% per jaar)

Momenteel is er geen beleid om deze uitbreiding in te dammen. In het ROP van 2018 komt de intentie tot uiting om de nieuwe verstedelijkte ruimten tegen 2050 tot nul te herleiden, maar dit document is nog niet in werking getreden (zie punt 1). Deze toenemende verstedelijking brengt een verandering van het landschap met zich mee die op lokale schaal waarneembaar is, maar op lange termijn accumulatieve gevolgen op regionale schaal zal hebben (bv. discontinuïteit van regionale ecologische corridors). Dit heeft tot gevolg dat het onderhevig is aan de dynamiek van langzame aantasting die natuurlijke milieus ondergaan, of deze zelfs versnellen.

Samen met de demografische groei en de talloze gevolgen die deze hieruit voortvloeien, zal de toename zijn van het verbruik van (al dan niet natuurlijk) hulpbronnen hiervan één van de belangrijkste zijn. De aanleg van nieuwe infrastructuren (woningen, openbare diensten, wegen, distributienetwerken, enz.) om aan de behoeften van de demografische groei te voldoen, brengt immers onvermijdelijk een toename met zich mee van het verbruik van de voor de aanleg ervan benodigde hulpbronnen (zowel voor renovatie als voor aanleg uit het niets). Er worden verschillende plannen en programma's[1] uitgewerkt om dit verbruik in goede banen te leiden en te beperken, bijvoorbeeld door de ontwikkeling van de circulaire economie te ondersteunen. Het aandeel van terugwinning van afval (in plaats van verwijdering) van afval is ook aanzienlijk toegenomen, terwijl de situatie voor zogenaamd "gevaarlijk" afval omgekeerd is en naar verwachting hetzelfde zal blijven, met een hoger percentage verwijdering dan terugwinning.

De huidige milieutoestand is dus zorgwekkend. Ondanks de talrijke plannen en programma's[2] die erop gericht zijn de antropogene milieueffecten te verminderen, blijven de natuurlijke milieus in wisselend tempo achteruitgaan. Zoals eerder aangegeven, zullen positieve aspecten blijven verbeteren en de negatieve aspecten blijven verslechteren als het OP niet wordt uitgevoerd. De uitvoering van het OP zou de negatieve componenten daarentegen net kunnen verminderen, zoals de uitstoot van broeikasgassen in de atmosfeer of het ondoordachte verbruik van hulpbronnen. Deze punten worden later in dit verslag besproken. Hoewel de maatregelen in het OP alleen niet voldoende zijn om het tij te

1 Zoals de Europese Green Deal, het ROP of het plan Circular Wallonia.

2 Zoals de Gewestelijke beleidsverklaring 2019-2024 of de Europese Green Deal.

keren, is het de combinatie en uitvoering van alle plannen en programma's die dit doel uiteindelijk zal bereiken.

3. De milieukenmerken van de gebieden die behoorlijk getroffen kunnen worden

Dit hoofdstuk heeft tot doel de milieukenmerken vast te stellen van de gebieden waarop dit OP mogelijk het meest betrekking heeft. Dankzij dit hoofdstuk kan bepaald worden met welke milieufactoren rekening moet worden gehouden voor elke gebiedscategorie die bepaald en op grond van haar bijzonderheden beschreven wordt. Het bestaat uit samenvattende fiches die **voor elke Waalse provincie** alle relevante milieukenmerken bevatten.

Onder "*gebieden die waarschijnlijk aanzienlijk getroffen zullen worden*" worden de ruimten verstaan die mogelijk het sterkst zullen worden getroffen door het OP 2021-2027. Gezien de omvang van de mogelijke toepassingsgebieden van het OP lijkt het evenwel moeilijk die ruimten exact te bepalen. Vanuit de wil om de weerslag in beeld te brengen op een schaal die kleiner is dan Wallonië in zijn geheel en in overeenstemming te zijn met de specifieke grondgebieden waarop het OP is gericht, worden de gebieden die waarschijnlijk aanzienlijk getroffen zullen worden dan ook beperkt tot de vijf Waalse provincies:

- De provincie Henegouwen ("overgangsregio" in het OP)
- De provincie Waals-Brabant ("meer ontwikkelde regio" in het OP)
- De provincie Namen ("overgangsregio" in het OP)
- De provincie Luik ("overgangsregio" in het OP)
- De provincie Luxemburg ("minder ontwikkelde regio" in het OP)

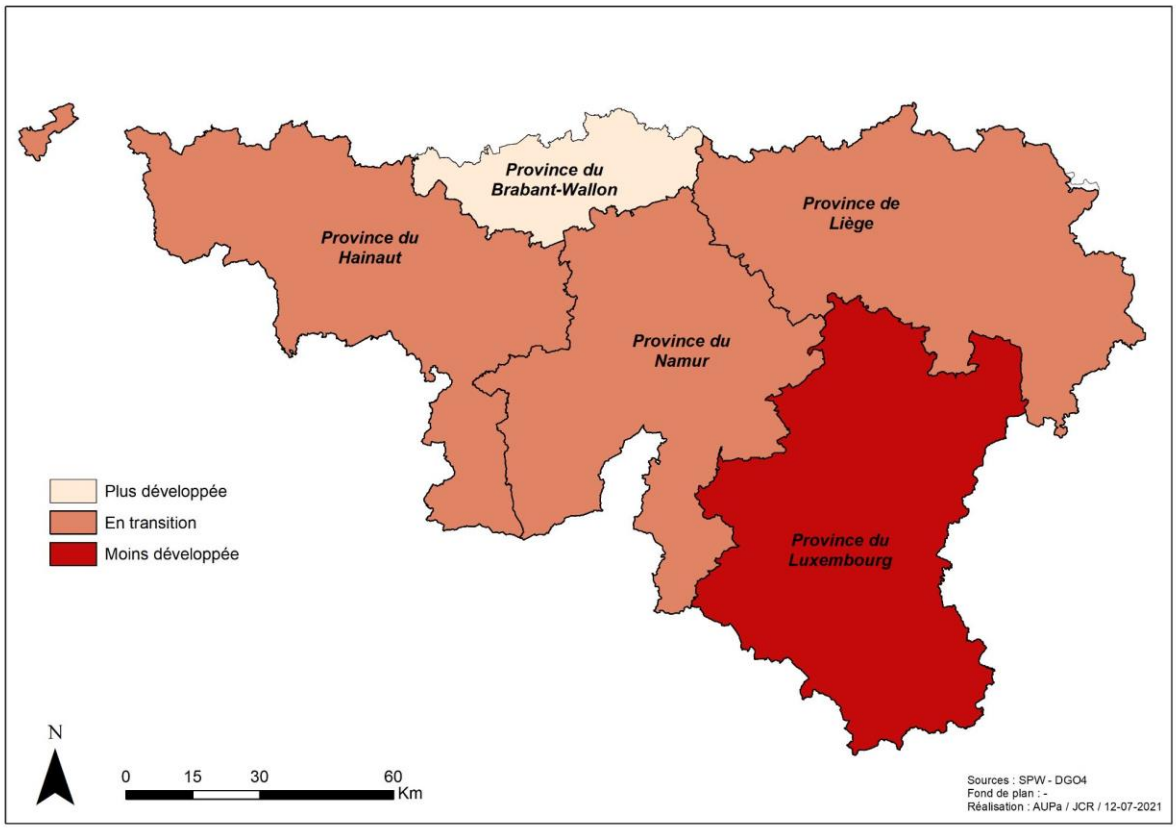

Provincie Henegouwen
Provincie Waals-Brabant
Provincie Namen
Provincie Luik
Provincie Luxemburg

Meer ontwikkelde regio

Overgangsregio
Minder ontwikkelde regio

Bronnen: SPW – DGO4
Planachtergrond: -
Realisatie: AUPa / JCR / 12-07-2021

Figuur 39. Kaart van de 5 Waalse provincies en hun typering volgens het OP

Zo worden in de vijf delen hierna de milieukenmerken van elk van deze vijf provincies nader toegelicht in de vorm van fiches.

3.1. Provincie Henegouwen

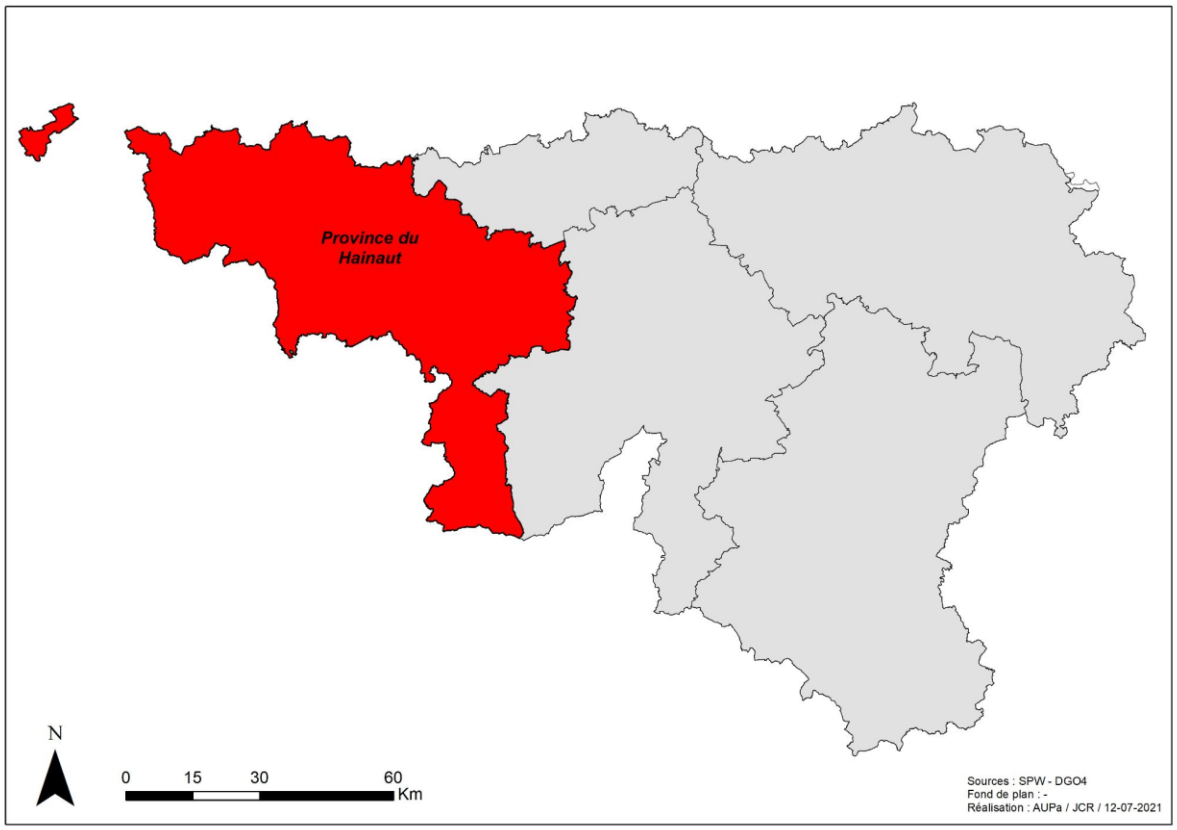

Algemene kenmerken	**Oppervlakte**: 3.813 km² of 22,6% van het Waalse grondgebied (*Iweps, 2021*) **Aantal inwoners**: 1 345 947 (*Iweps, 2021*) ● Arrondissement Aat (11 gemeenten) ● Arrondissement Charleroi (12 gemeenten) ● Arrondissement La Louvière (4 gemeenten) ● Arrondissement Bergen (13 gemeenten) ● Arrondissement Zinnik (6 gemeenten) ● Arrondissement Thuin (11 gemeenten) ● Arrondissement Doornik-Moeskroen (12 gemeenten) **Hoofdplaats**: Bergen
Energie klimaat	**Totaal eindverbruik** (2018): 46.571,5 GWh *(Iweps, 2018)* Totaal eindverbruik/inwoner (2018): 0,035 GWh/inw (*Iweps, 2018*) Klimaatopwarming in graden (2020): +1,9 C° sinds 1890 (*Klimaat.be*)
Natuurlijk milieu	Aantal geïnventariseerde **gebieden van groot biologisch belang** (SGIB): 378 (bron: SPW Environnement, 2021) **Natura 2000**: 41 gebieden (bron: SPW Environnement, 2021)

Bebouwing (archeologisch en cultureel erfgoed inbegrepen) en bodemgebruik	Inventaris van het onroerend cultureel erfgoed: 15.146 gebouwen (*SPW, 2017)* Aandeel **geartificialiseerde oppervlakte** (2020): 14,9% *(Iweps, 2020*) Aandeel **woongronden** (2020): 9,3% *(Iweps, 2020*) Aantal **herin te richten sites**(*SAR, 2015*): 834 sites *(Iweps, 2020)*

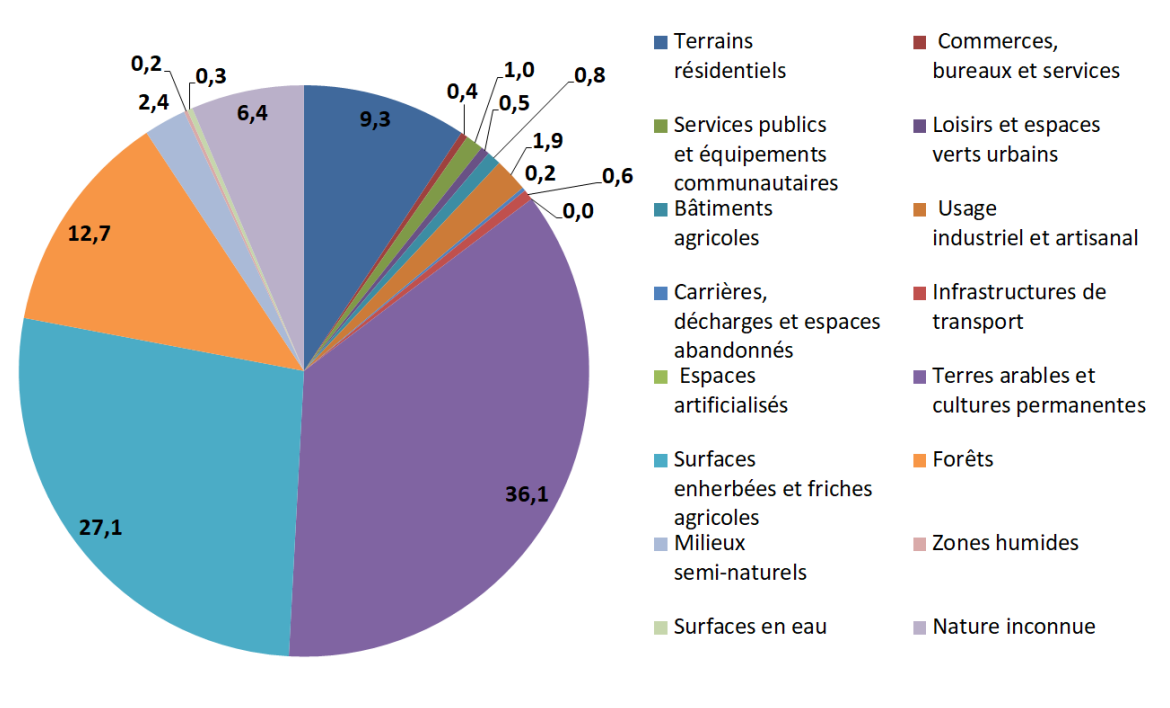

Woongronden
Openbare diensten en gemeenschapsvoorzieningen
Gebouwen met landbouwfunctie
Groeven, stortplaatsen en verlaten gebieden
Geartificialiseerde ruimten
Grazige oppervlakte en braakliggende landbouwgrond
Halfnatuurlijke omgevingen
Waterpartijen
Handelszaken, kantoren en diensten
Recreatie en stedelijke groene ruimten
Industrieel en ambachtelijk gebruik
Transportinfrastructuren
Cultuurgrond en blijvende gewassen
Bossen
Waterrijke gebieden
Aard onbekend

Figuur40. Verdeling van de bodems per bestemming in % (bron: Iweps, 2020)

Landschap reliëf	Landschapseenheden: • Leemhoudende Henegouwse laagvlakte en Henegouws leemplateau • Brabantse Ardennen • Leemhoudende Brabantse en Haspengouwse laagplateaus

	• Haine en Samber • Fagnard • Condrozplateau • Laagte Fagne/Famenne • Thiérache, Sarts en Rièzes (*Les territoires paysagers de la Wallonie, CPDT, 2004)* Deel van de **oppervlakte bedekt met kruidachtige begroeiing** gedurende heel het jaar (2018): 27,5% (*Iweps, 2018*)
Sociaal-economische activiteiten	**Beschikbaar inkomen** per inwoner (2018): 18.333 euro (*Iweps, 2018*) **Bruto Binnenlands Product** (BBP) per inwoner - Wallonië = 100 (2019): 86,1 (*Iweps, 2019*) Aantal **bedrijvenparken**: 11 (IDETA) + 60 (IDEA) + 23 (IEG) + 18 (IGRETEC) = 112 *(Wallonie developpement, 2021)* IAB-**werkzaamheidsgraad**[3] van de 20- tot 64-jarigen (2018): 60,4% (*Iweps, 2018*) **Aandeel begunstigden van een leefloon** onder de 18- tot 64-jarigen (2019): 3,77% (*Iweps, 2019*) **Gemiddelde grootte van privéhuishoudens** (2021)**:** 2,24 (*Iweps, 2021*) **Gemiddelde leeftijd** van de bevolking (2020): 41,6 jaar *(Iweps, 2020*) **Conjuncturele vruchtbaarheidsindex** (2014-2018): 1,68 kinderen/vrouw (*Iweps, 2018*)
Mobiliteit	**Infrastructuur**: Luchthaven: 1 (*SPW, 2021*) Aantal treinstations: 93 *(CPDT,2019)* Aantal buslijnen van het TEC-netwerk: 105 (Le Tec, 2020) Wegennet (km): 14 294,6 km (*Iweps, 2005*) Waterwegennet: +/- 296 km (*SPW, 2021*) Aantal km RAVeL (2019): 603,60 km (*Iweps, 2019*) Aantal **voertuigen**[4] (totaal) (2020): 850.947 voertuigen (*Iweps, 2020)*
Gezondheid (verontreiniging, veiligheid)	**Gemeentelijke luchtkwaliteitsindicatoren**: tussen -,0,2 et 0,2 (de luchtkwaliteit van deze provincie schommelt rond het gewestelijk gemiddelde, met een waargenomen verbetering tussen 2010 en 2014) (*AWAC, 2021*) Aantal **potentieel meest verontreinigde sites** behandeld door de SPAQuE (2016): 50 sites (*Iweps, 2016*) **Seveso-sites**: 54 sites (bron: SPW) Aantal **verkeersslachtoffers** (totaal) (2020): 3.829 slachtoffers

[3] Internationaal Arbeidsbureau
[4] Privévoertuigen, toerismevoertuigen, autobussen, vrachtwagens, trekkers voor wegtransport, landbouwtrekkers, bijzondere voertuigen, motorfietsen

	(*Iweps, 2020*)
Middelengebruik (afval, natuurlijke hulpbronnen)	Hoeveelheid ingezameld bruto **huishoudelijk afval** per inwoner (kg/(inwoner/jaar)) (2018): 177,3 (*Iweps, 2018*)
Water	Aantal **ondergrondse watermassa's:** 14 *(SPW)* Aantal **oppervlaktewateren:** 88 *(SPW)* **Deelstroomgebieden**: 6 *(SPW)* *Scheldedistrict* *Maasdistrict* *Rijndistrict* *Oisedistrict* (*SPGE, 2018*) ***Figuur41. Stroomgebieden in Wallonië*** Deel van de **oppervlakte bedekt door oppervlaktewater** (2018): 1,1% (*Iweps, 2018*)
Bodem en ondergrond	**Geologische formaties**: ● Eoceen ● Krijt ● Dinantiaan ● Midden- en Boven-Devoon ● Midden-Devoon en Frasniaan ● Cambrium ● Famenniaan ● Steenkoolbekken ● Siluur en Ordovicium (*Departement Geologie, Université de Liège, 2021*)

3.2. Provincie Waals-Brabant

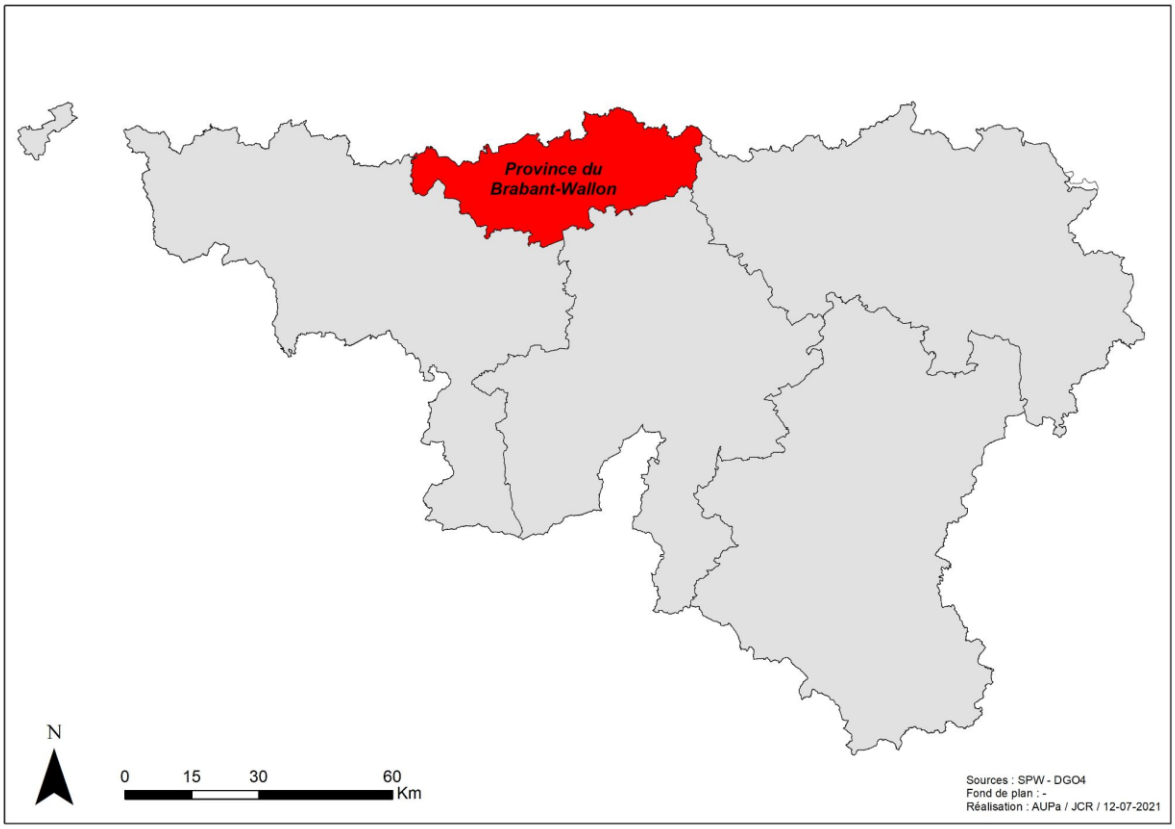

Algemene kenmerken	**Oppervlakte**: 1.097 km² of 6,5 % van het Waalse grondgebied (*Iweps, 2021)* **Aantal inwoners** : 407 397 (*Iweps, 2021*) ● Arrondissement Nijvel (27 gemeenten) **Hoofdplaats**: Waver
Energie klimaat	**Totaal eindverbruik** (2018): 9.956,5 GWh (*Iweps, 2018*) Totaal eindverbruik/inwoner (2018): 0,025 GWh/inw (*Iweps, 2018*) **Klimaatopwarming in graden** (2020): +1,9 C° sinds 1890 (*Klimaat.be*)
Natuurlijk milieu	Aantal geïnventariseerde **gebieden van groot biologisch belang** (SGIB): 161 (*SPW Environnement, 2021*) **Natura 2000**: 11 gebieden (*SPW Environnement, 2021*)
Bebouwing (archeologisch en cultureel erfgoed inbegrepen) en bodemgebruik	Inventaris van het onroerend cultureel erfgoed: 4.869 gebouwen (*SPW*) Aandeel **geartificialiseerde oppervlakte** (2020): 19,4% (*Iweps, 2020*) Aandeel **woongronden** (2020): 13,2% (*Iweps, 2020*) Aantal **herin te richten sites** (SAR, 2015): 121 sites (*Iweps, 2015*)

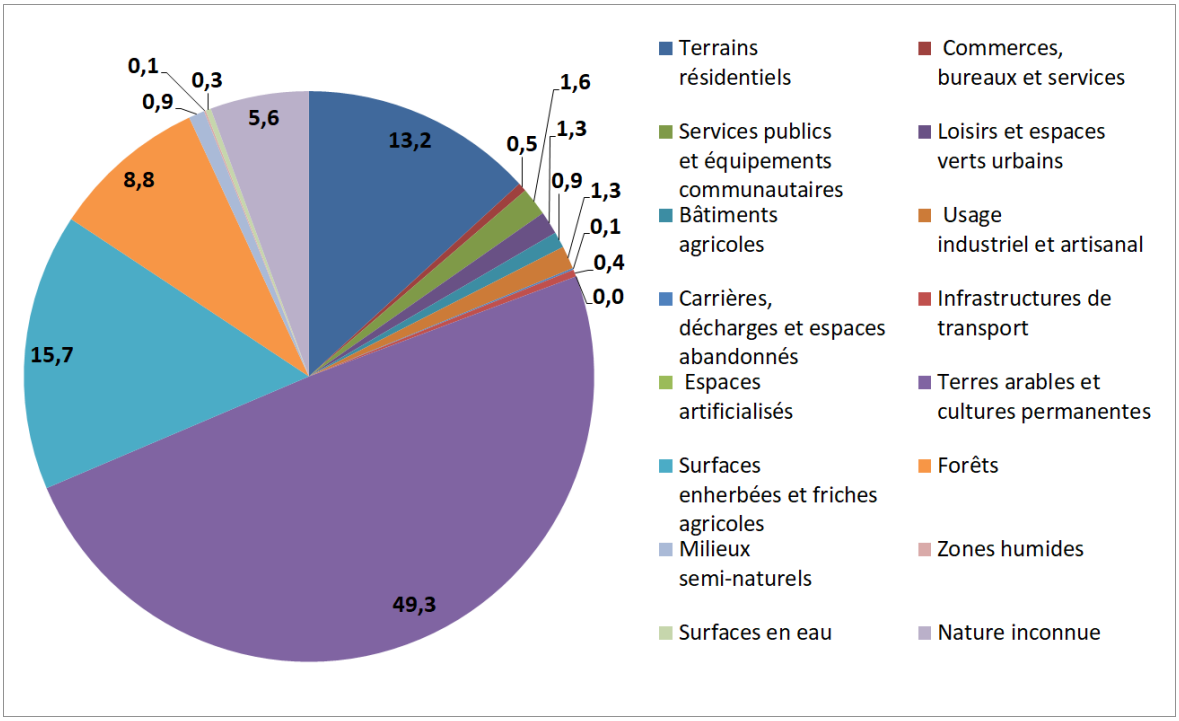

Figuur42. Verdeling van de bodems per bestemming in % (bron: Iweps, 2020)

Landschap reliëf	Landschapseenheden: • Brabantse Ardennen • Leemhoudende Brabantse en Haspengouwse laagplateaus • Maas (*Les territoires paysagers de la Wallonie, CPDT 2004)* Deel van de **oppervlakte bedekt met kruidachtige begroeiing** gedurende heel het jaar (2018): 21,8% (*Iweps, 2018*)
Sociaal-economische activiteiten	**Beschikbaar inkomen** per inwoner (2018): 23.253 euro (Iweps, 2018) **Bruto Binnenlands Product** (BBP) per inwoner - Wallonië = 100 (2019): 171,8 (*Iweps, 2019*) Aantal **bedrijvenparken**: 9 *(INBW 2021)* IAB-**werkzaamheidsgraad**[5] van de 20- tot 64-jarigen (2018): 69,4% (*Iweps, 2018*) **Aandeel begunstigden van een leefloon** onder de 18- tot 64-jarigen (2019): 1,25% (*Iweps, 2019*) **Gemiddelde grootte van privéhuishoudens** (2021)**:** 2,4 (*Iweps, 2021*) **Gemiddelde leeftijd** van de bevolking (2020): 41,9 jaar *(Iweps, 2020*) **Conjuncturele vruchtbaarheidsindex** (2014-2018): 1,62

[5] Internationaal Arbeidsbureau

	kinderen/vrouw (*Iweps, 2018*)
Mobiliteit	**Infrastructuur**: Aantal treinstations: 28 (*CPDT,2019)* Aantal buslijnen van het TEC-netwerk: 79 *(Le Tec, 2020)* Wegennet (km): 4 179,7 km (*Iweps, 2005*) Waterwegennet: +/- 10 km (*SPW, 2021*) Aantal km RAVeL (2019): 82,12 km (*Iweps, 2019*) **Aantal voertuigen**[6] (totaal) (2020): 274.502voertuigen *(Iweps, 2020*)
Gezondheid (verontreiniging, veiligheid)	**Gemeentelijke luchtkwaliteitsindicatoren**: tussen 0 en 0,4 (minder goed dan het gewestelijk gemiddelde, met een waargenomen achteruitgang tussen 2010 en 2014) (*AWAC, 2021*) Aantal **potentieel meest verontreinigde sites** behandeld door de SPAQuE (2016): 4 sites (*Iweps, 2016*) **Seveso-sites**: 1 site (*bron: SPW*) Aantal **verkeersslachtoffers** (totaal) (2020): 1.009 slachtoffers (*Iweps, 2020*)
Middelengebruik (afval, natuurlijke hulpbronnen)	Hoeveelheid ingezameld bruto **huishoudelijk afval** per inwoner (kg/(inwoner/jaar)) (2018): 149 (*Iweps, 2018*)
Water	Aantal **ondergrondse watermassa's:** 14 *(SPW)* Aantal **oppervlaktewateren:** 27 *(SPW*) **Deelstroomgebieden**: 2 (*SPW)* *Figuur 43. Stroomgebieden in Wallonië (SPGE, 2018)* Deel van de **oppervlakte bedekt door oppervlaktewater** (2018): 0,6% (*Iweps, 2018*)
Bodem en ondergrond	**Geologische formaties**: ● Eoceen ● Krijt ● Dinantiaan ● Siluur en Ordovicium ● Midden- en Boven-Devoon (*Departement Geologie, Université de Liège, 2021*)

[6] Privévoertuigen, toerismevoertuigen, autobussen, vrachtwagens, trekkers voor wegtransport, landbouwtrekkers, bijzondere voertuigen, motorfietsen

3.3. Provincie Namen

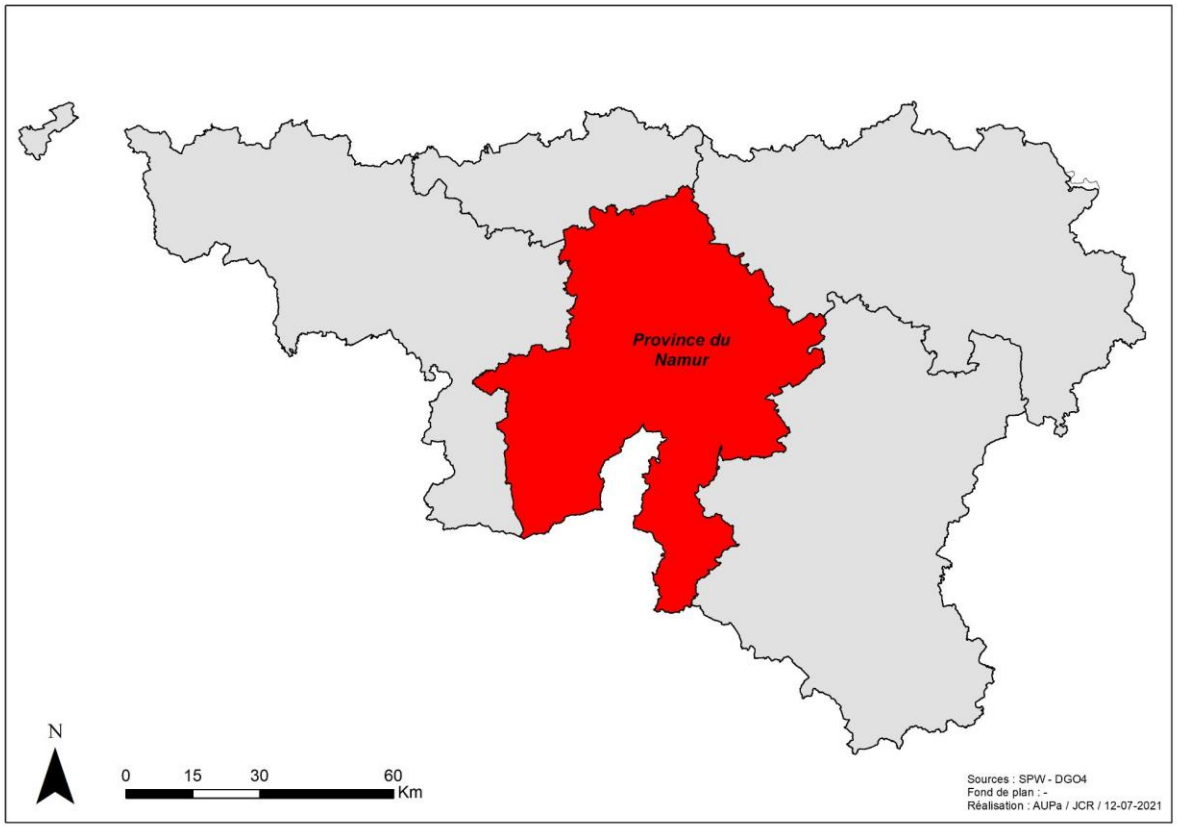

Algemene kenmerken	**Oppervlakte**: 3.675 km² of 21,7% van het Waalse grondgebied (*Iweps, 2021*) **Aantal inwoners**: 497 073 (*Iweps, 2021*) ● Arrondissement Namen (16 gemeenten) Arrondissement Dinant (15 gemeenten) ● Arrondissement Philippeville (7 gemeenten) **Hoofdplaats**: Namen
Energie klimaat	**Totaal eindverbruik** (2018): 17.091,5 GWh (*Iweps, 2018)* Totaal eindverbruik/inwoner (2018): 0,035 GWh/inw (*Iweps, 2018*) **Klimaatopwarming in graden** (2020): +1,9 C° sinds 1890 (*Klimaat.be*)
Natuurlijk milieu	Aantal geïnventariseerde **gebieden van groot biologisch belang** (SGIB): 783 (*SPW Environnement, 2021*) **Natura 2000**: 49 gebieden (*SPW Environnement, 2021*)

Bebouwing (archeologisch en cultureel erfgoed inbegrepen) en bodemgebruik	Inventaris van het onroerend cultureel erfgoed: 11.097 gebouwen (*SPW*) Aandeel **geartificialiseerde oppervlakte** (2020): 8,3%% (*Iweps, 2020*) Aandeel **woongronden** (2020): 5,1% *(Iweps, 2020*) Aantal **herin te richten sites** (SAR, 2015): 345 sites (*Iweps, 2015*)

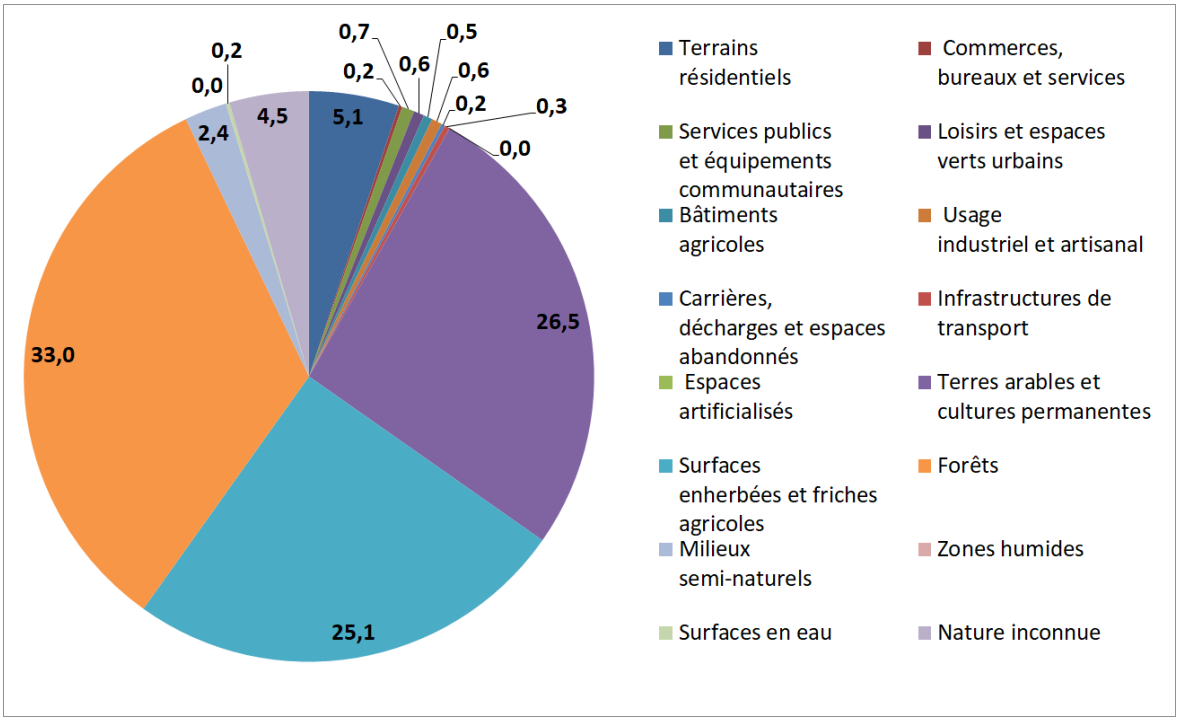

Figuur44. Verdeling van de bodems per bestemming in % (bron: Iweps, 2020)

Landschap reliëf	Landschapseenheden: • Leemhoudende Henegouwse laagvlakte en Henegouws leemplateau • Brabantse Ardennen • Leemhoudende Brabantse en Haspengouwse laagplateaus • Haine en Samber • Maas • Fagnard • Condrozplateau • Laagte Fagne/Famenne • Thiérache, Sarts en Rièzes (bron: Les territoires paysagers de la Wallonie, CPDT 2004) Deel van de **oppervlakte bedekt met kruidachtige begroeiing** gedurende heel het jaar (2018): 28,7% (Iweps, 2018)

Sociaal-economische activiteiten	**Beschikbaar inkomen** per inwoner (2018): 19.558 euro (*Iweps, 2018*) **Bruto Binnenlands Product** (BBP) per inwoner - Wallonië = 100 (2019): 92,9 (*Iweps, 2019*) Aantal **bedrijvenparken**: 34 (BEP)(*Wallonie Développement, 2021*) IAB-**werkzaamheidsgraad**[7] van de 20- tot 64-jarigen (2018): 66,7% (*Iweps, 2018*) **Aandeel begunstigden van een leefloon** onder de 18- tot 64-jarigen (2019): 2,89% (*Iweps, 2019*) **Gemiddelde grootte van privéhuishoudens** (2021)**:** 2,25 (*Iweps, 2021*) **Gemiddelde leeftijd** van de bevolking (2020): 41,7 jaar (*Iweps, 2020*) **Conjuncturele vruchtbaarheidsindex** (2014-2018): 1,61 kinderen/vrouw (*Iweps, 2018*)
Mobiliteit	**Infrastructuur**: Luchthaven: 0 (*SPW)* Aantal treinstations: 54 *(CPDT,2019)* Aantal buslijnen van het TEC-netwerk: 303 (Namur-Luxemburg) *(Le Tec, 2020)* Wegennet (km): 12 101,8 km (*Iweps, 2005*) Waterwegennet: +/- 130 km (SPW) Aantal km RAVeL (2019): 268,66 km (*Iweps, 2019*) **Aantal** [8]voertuigen **(totaal) (2020): 340.597voertuigen (***Iweps, 2020)*
Gezondheid (verontreiniging, veiligheid)	**Gemeentelijke luchtkwaliteitsindicatoren**: tussen 0 en -0,4 (beter dan het gewestelijk gemiddelde, met een waargenomen verbetering tussen 2010 en 2014) *(AWAC, 2021*) Aantal **potentieel meest verontreinigde sites** behandeld door de SPAQuE (2016): 19 sites (*Iweps, 2016*) **Seveso**: 13 sites (*SPW*) Aantal **verkeersslachtoffers** (totaal) (2020): 1.527 slachtoffers (*Iweps, 2020*)
Middelengebruik (afval, natuurlijke hulpbronnen)	Hoeveelheid ingezameld bruto **huishoudelijk afval** per inwoner (kg/(inwoner/jaar)) (2018): 119 (*Iweps, 2018*)
Water	Aantal **ondergrondse watermassa's:** 9 *(SPW)* Aantal **oppervlaktewateren:** 107 *(SPW*) Deelstroomgebieden**: 6** *(SPW)*

[7] Internationaal Arbeidsbureau

[8] Privévoertuigen, toerismevoertuigen, autobussen, vrachtwagens, trekkers voor wegtransport, landbouwtrekkers, bijzondere voertuigen, motorfietsen

	 Figuur45. Stroomgebied Wallonië (SPGE, 2018) Deel van de **oppervlakte bedekt door oppervlaktewater** (2018): 0,7% (*Iweps, 2018*)
Bodem en ondergrond	**Geologische formaties**: ● Eoceen ● Krijt ● Dinantiaan ● Midden- en Boven-Devoon ● Midden-Devoon en Frasniaan ● Cambrium ● Famenniaan ● Steenkoolbekken ● Siluur en Ordovicium (*Departement Geologie, Université de Liège, 2021*)

3.4. Provincie Luik

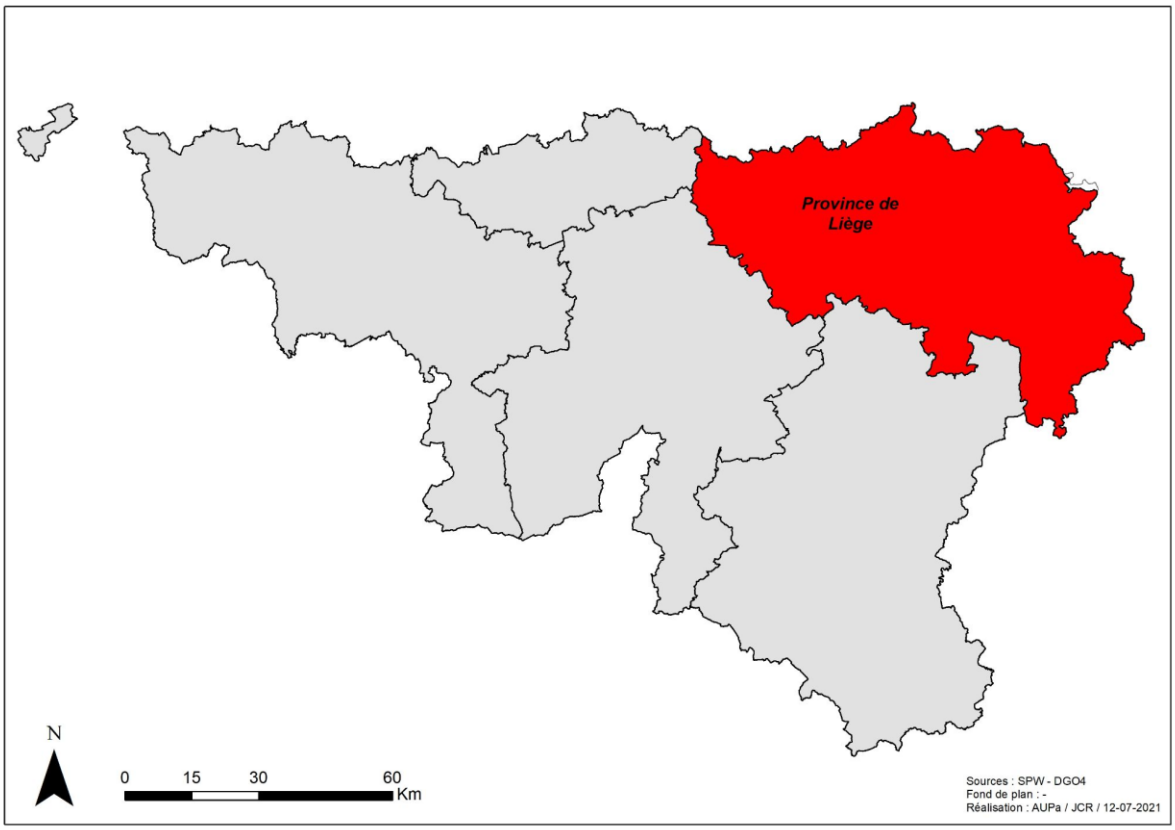

Algemene kenmerken	**Oppervlakte**: 3.857 km² of 22,8% van het Waalse grondgebied (*Iweps, 2021*) **Aantal inwoners**: 1 109 067 (*Iweps, 2021*) • Arrondissement Hoei (17 gemeenten) • Arrondissement Luik (24 gemeenten) • Arrondissement Verviers (29 gemeenten) • Arrondissement Borgworm (14 gemeenten) **Hoofdplaats**: Luik
Energie klimaat	**Totaal eindverbruik** (2018): 38.306,7 GWh *(Iweps, 2018)* Totaal eindverbruik/inwoner (2018): 0,035 GWh/inw (*Iweps, 2018*) **Klimaatopwarming in graden** (2020): +1,9 C° sinds 1890 (*Klimaat.be*)
Natuurlijk milieu	Aantal geïnventariseerde **gebieden van groot biologisch belang** (SGIB): 530 (*SPW Environnement, 2021*) Natura 2000: 67 gebieden (*SPW Environnement, 2021*)
Bebouwing (archeologisch en cultureel erfgoed inbegrepen) en bodemgebruik	Inventaris van het onroerend cultureel erfgoed: 13.979 gebouwen (*SPW*) Aandeel **geartificialiseerde oppervlakte** (2020): 12,9% *(Iweps, 2020*) Aandeel **woongronden** (2020): 7,6% *(Iweps, 2020)*

	Aantal **herin te richten sites** (SAR, 2015): 702 sites (*Iweps, 2015*)

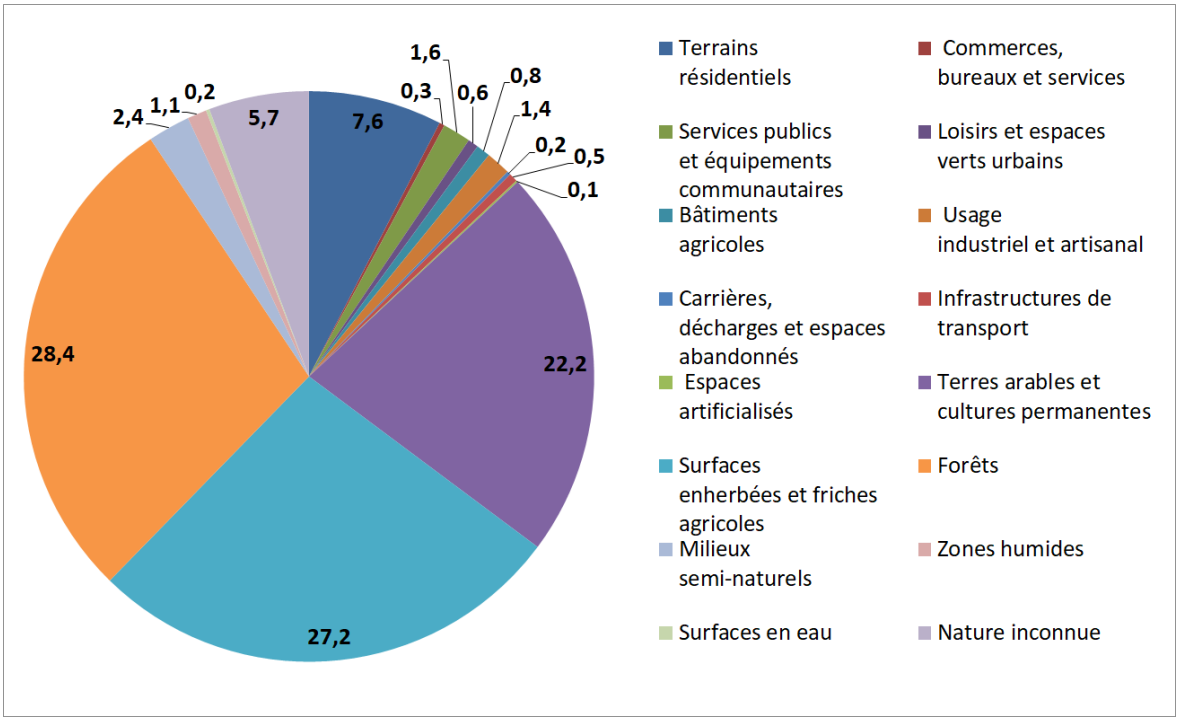

Figuur46. Verdeling van de bodems per bestemming in % (bron: Iweps, 2020)

Landschap reliëf	Landschapseenheden: • Land van Herve • Leemhoudende Brabantse en Haspengouwse laagplateaus • Maas • Condrozplateau • Laagte Fagne/Famenne • Hoogvlakte van de noordoostelijke Ardennen (*Les territoires paysagers de la Wallonie, CPDT 2004)* Deel van de **oppervlakte bedekt met kruidachtige begroeiing** gedurende heel het jaar (2018): 39,5% (Iweps, 2018)
Sociaal-economische activiteiten	Beschikbaar inkomen **per inwoner (2018): 18.950 euro (***Iweps, 2018***)** **Bruto Binnenlands Product** (BBP) per inwoner - Wallonië = 100 (2019): 97,6 (*Iweps, 2019*) Aantal **bedrijvenparken**: 62 (SPI) (SPI, 2021) IAB-**werkzaamheidsgraad** van de 20- tot 64-jarigen (2018): 63,2% (*Iweps, 2018*) **Aandeel begunstigden van een leefloon** onder de 18- tot 64-jarigen (2019): 4,28% (*Iweps, 2019*) **Gemiddelde grootte van privéhuishoudens** (2021)**:** 2,2 (*Iweps, 2021*)

	Gemiddelde leeftijd van de bevolking (2020): 41,6 jaar (*Iweps, 2020*) **Conjuncturele vruchtbaarheidsindex** (2014-2018): 1,67 kinderen/vrouw (*Iweps, 2018*)
Mobiliteit	**Infrastructuur**: Luchthaven: 1 (SPW) Aantal treinstations: 63 *(CPDT, 2019)* Aantal buslijnen van het TEC-netwerk: 198 *(Le Tec, 2020)* Wegennet (km): 15 455,2 km (*Iwe*ps, 2005) Waterwegennet: +/- 120 km (*SPW*) Aantal km RAVeL (2019): 366,32 km (*Iweps, 2019*) Aantal **voertuigen**[9] (totaal) (2020): 707.630 voertuigen (*Iweps, 2020)*
Gezondheid (verontreiniging, veiligheid)	**Gemeentelijke luchtkwaliteitsindicatoren**: tussen -0,8 en 1 (zeer uiteenlopend van gemeente tot gemeente, afhankelijk van de ligging, verbetering tussen 2010 en 2014) (*AWAC, 2021*) Aantal **potentieel meest verontreinigde sites** behandeld door de SPAQuE (2016): 20 sites (*Iweps, 2016*) **Seveso**: 36 sites (*SPW)* Aantal **verkeersslachtoffers** (totaal) (2020): 3.340 slachtoffers (*Iweps, 2020*)
Middelengebruik (afval, natuurlijke hulpbronnen)	Hoeveelheid ingezameld bruto **huishoudelijk afval** per inwoner (kg/(inwoner/jaar)) (2018): 125,4 (*Iweps, 2018*)
Water	Aantal **ondergrondse watermassa's:** 21 *(SPW)* Aantal **oppervlaktewateren:** 96 *(SPW*) Deelstroomgebieden**: 6** *(SPW)* *Figuur47. Stroomgebied Wallonië (SPGE, 2018)* Deel van de **oppervlakte bedekt door oppervlaktewater** (2018): 0,9% (*Iweps, 2018*)
Bodem en ondergrond	**Geologische formaties**: ● Eoceen ● Krijt ● Dinantiaan

[9] Privévoertuigen, toerismevoertuigen, autobussen, vrachtwagens, trekkers voor wegtransport, landbouwtrekkers, bijzondere voertuigen, motorfietsen

	• Midden- en Boven-Devoon • Midden-Devoon en Frasniaan • Cambrium • Famenniaan • Steenkoolbekken • Siluur en Ordovicium • Perm en Trias (*Departement Geologie, Université de Liège, 2021*)

3.5. Provincie Luxemburg

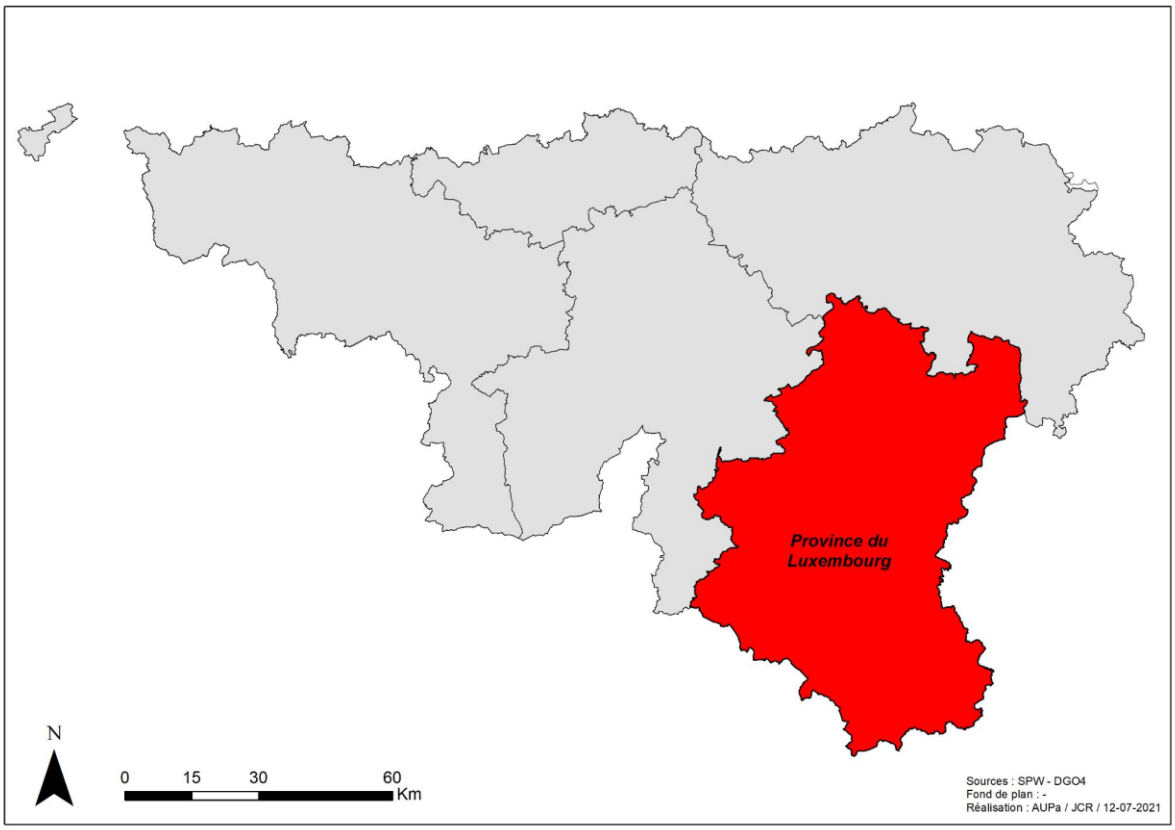

Algemene kenmerken	**Oppervlakte**: 4.459 km² of 26,4% van het Waalse grondgebied (I*weps,* 2021) **Aantal inwoners**: 288 722 (Iweps, 2021) ● Arrondissement Aarlen (5 gemeenten) ● Arrondissement Bastenaken (8 gemeenten) ● Arrondissement Marche-en-Famenne (9 gemeenten) ● Arrondissement Neufchâteau (12 gemeenten) ● Arrondissement Virton (10 gemeenten) **Hoofdplaats**: Aarlen
Energie klimaat	**Totaal eindverbruik** (2018): 14.256,7 GWh (Iweps, 2018) Totaal eindverbruik/inwoner (2018): 0,05 GWh/inw (*Iweps, 2018*) Klimaatopwarming in graden **(2020): +1,9 C° sinds 1890 (***Klimaat.be***)**
Natuurlijk milieu	Aantal geïnventariseerde **gebieden van groot biologisch belang** (SGIB): 974 (*SPW Environnement, 2021*) **Natura 2000**: 68 gebieden (*SPW Environnement, 2021)*

Bebouwing (archeologisch en cultureel erfgoed inbegrepen) en bodemgebruik	Inventaris van het onroerend cultureel erfgoed: 8.320 gebouwen (SPW) Aandeel **geartificialiseerde oppervlakte** (2020): 5,1%% (*Iweps*, 2020) Aandeel **woongronden** (2020): 2,6% (*Iweps, 2020)* Aantal **herin te richten sites** (SAR, 2015): 211 sites (*Iweps, 2015*)

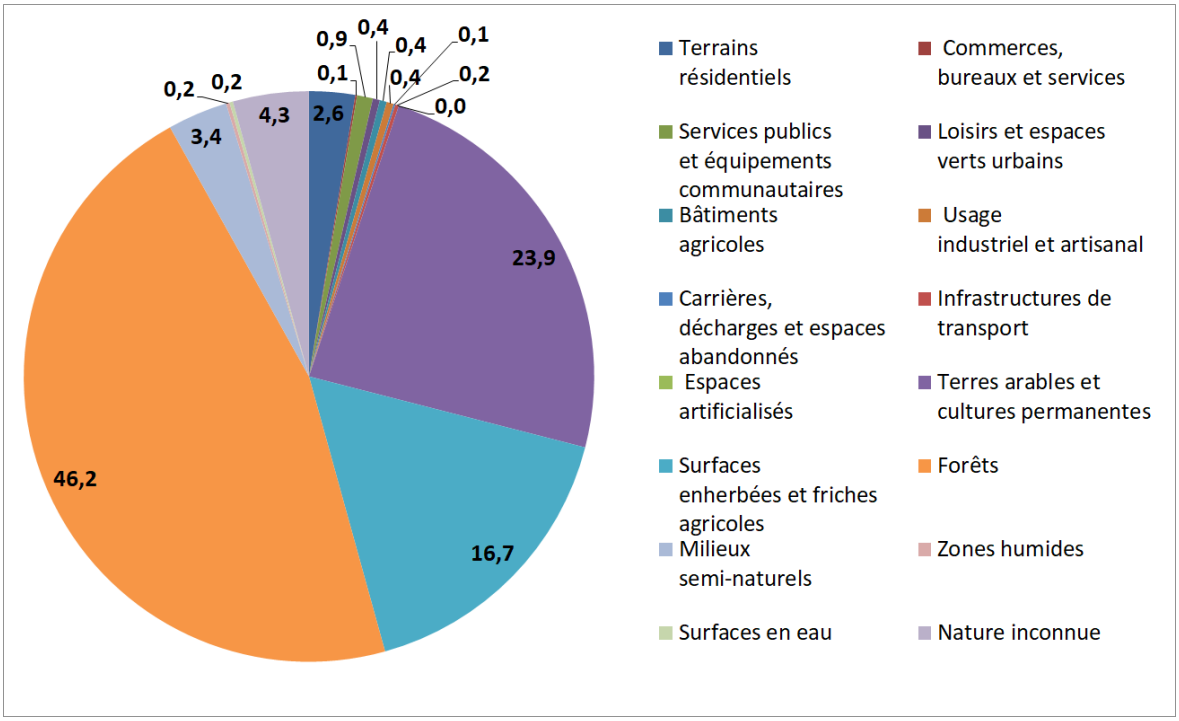

Figuur48. Verdeling van de bodems per bestemming in % (bron: Iweps, 2020)

Landschap reliëf	Landschapseenheden: • Laagte Fagne/Famenne • Hoogvlakte van de noordoostelijke Ardennen • Hoogvlakte van de centrale Ardennen • Lotharingse cuesta's • Condrozplateau (*Les territoires paysagers de la Wallonie, CPDT 2004)* Deel van de **oppervlakte bedekt met kruidachtige begroeiing** gedurende heel het jaar (2018): 39,7% (*Iweps, 2018*)
Sociaal-economische activiteiten	**Beschikbaar inkomen** per inwoner (2018): 20.060 euro (*Iweps, 2018*) **Bruto Binnenlands Product** (BBP) per inwoner - Wallonië = 100 (2019): 85,1 (*Iweps, 2019*) Aantal **bedrijvenparken**: 52 (IDELUX) IAB-**werkzaamheidsgraad** van de 20- tot 64-jarigen (2018): 68,2% (*Iweps, 2018*)

	Aandeel begunstigden van een leefloon onder de 18- tot 64-jarigen (2019): 1,52% (*Iweps, 2019*) Gemiddelde grootte van privéhuishoudens **(2021)**: **2,31 (***Iweps, 2021***)** **Gemiddelde leeftijd** van de bevolking (2020): 40,5 jaar (*Iweps, 2020*) **Conjuncturele vruchtbaarheidsindex** (2014-2018): 1,71 kinderen/vrouw (*Iweps, 2018*)
Mobiliteit	**Infrastructuur**: Luchthaven: 0 Aantal treinstations: 27 (CPDT) Aantal buslijnen van het TEC-netwerk: 303 (Namur-Luxemburg) (Le Tec, 2020) Wegennet (km): 10 568,9 km (*Iweps, 2005*) Waterwegennet: +/- 92,5 km (*SPW*) Aantal km RAVeL (2019): 93,86 km (*Iweps, 2019*) **Aantal voertuigen**[10] (totaal) (2020): 211.140 voertuigen *(Iweps, 2020*)
Gezondheid (verontreiniging, veiligheid)	**Gemeentelijke luchtkwaliteitsindicatoren**: tussen -0,2 en -0,5 (uitstekend in vergelijking met het gewestelijk gemiddelde, met een waargenomen achteruitgang tussen 2010 en 2014) (*AWAC, 2021*) Aantal **potentieel meest verontreinigde sites** behandeld door de SPAQuE (2016): 1 site (*Iweps, 2016*) **Seveso**: 6 (*SPW*) Aantal **verkeersslachtoffers** (totaal) (2020): 912 slachtoffers (*Iweps, 2020*)
Middelengebruik (afval, natuurlijke hulpbronnen)	Hoeveelheid ingezameld bruto **huishoudelijk afval** per inwoner (kg/(inwoner/jaar)) (2018): 106,2 (*Iweps, 2018*)
Water	Aantal **ondergrondse watermassa's:** 15 *(SPW)* Aantal **oppervlaktewateren:** 112 *(SPW*) **Deelstroomgebieden**: 5 (*SPW*) *Figuur49. Stroomgebied Wallonië (SPGE, 2018)* Deel van de **oppervlakte bedekt door oppervlaktewater** (2018):

[10] Privévoertuigen, toerismevoertuigen, autobussen, vrachtwagens, trekkers voor wegtransport, landbouwtrekkers, bijzondere voertuigen, motorfietsen

	0,5% (*Iweps, 2018*)
Bodem en ondergrond	**Geologische formaties**: ● Dinantiaan ● Midden-Devoon en Frasniaan ● Cambrium ● Famenniaan ● Siluur en Ordovicium ● Perm en Trias ● Sinemuriaan ● Hettangiaan ● Bajociaan ● Toarciaan (*Departement Geologie, Université de Liège, 2021*)

4. Milieuproblemen die verband houden met het plan of programma, in het bijzonder die welke betrekking hebben op gebieden van bijzonder milieubelang, zoals aangewezen krachtens de Richtlijnen 79/409/EEG en 92/43/EEG

Dit hoofdstuk stelt vast welke elementen van het programma milieuproblemen kunnen veroorzaken, of op welke elementen het programma een weerslag heeft. De natuurgebieden van bijzonder belang voor het milieu die mogelijk kunnen worden aangetast, worden geïdentificeerd en beschreven om daarover gedetailleerde en specifieke aanbevelingen te kunnen doen.

Aangezien de aard, de plaats en de territoriale concentratie van de projecten die voortvloeien uit de uitvoering van het OP nog niet bekend zijn, is het in dit stadium van de beoordeling niet mogelijk nauwkeurig te bepalen hoe groot de kans is dat zich specifieke milieuproblemen zullen voordoen.

4.1. Definitie en ligging van de gebieden van bijzonder belang voor het milieu

Onder "gebieden van bijzonder belang voor het milieu" worden de volgende perimeters verstaan:

- Natuurreservaten
- Bosreservaten
- Vochtige gebieden met biologische waarde
- Ondergrondse holtes van wetenschappelijk belang
- Natura 2000-gebieden
- Natuurparken
- Gebieden van groot biologisch belang (SGIB)
- RAMSAR-gebieden (waterrijke gebieden van internationaal belang)
- Ecologische verbindingen (Art. D.II.21 van het wetboek ruimtelijke ontwikkeling CoDT)

Er moet op gewezen worden dat natuurreservaten, bosreservaten, waterrijke gebieden van biologisch belang, ondergrondse holten van wetenschappelijk belang en Natura 2000-gebieden volgens de wet op het natuurbehoud van 1973 en overeenkomstig de Richtlijnen 79/409/EEG (de zogeheten "Vogelrichtlijn") en 92/43/EEG (de zogeheten "Habitatrichtlijn") een bijzondere beschermingsstatus hebben.

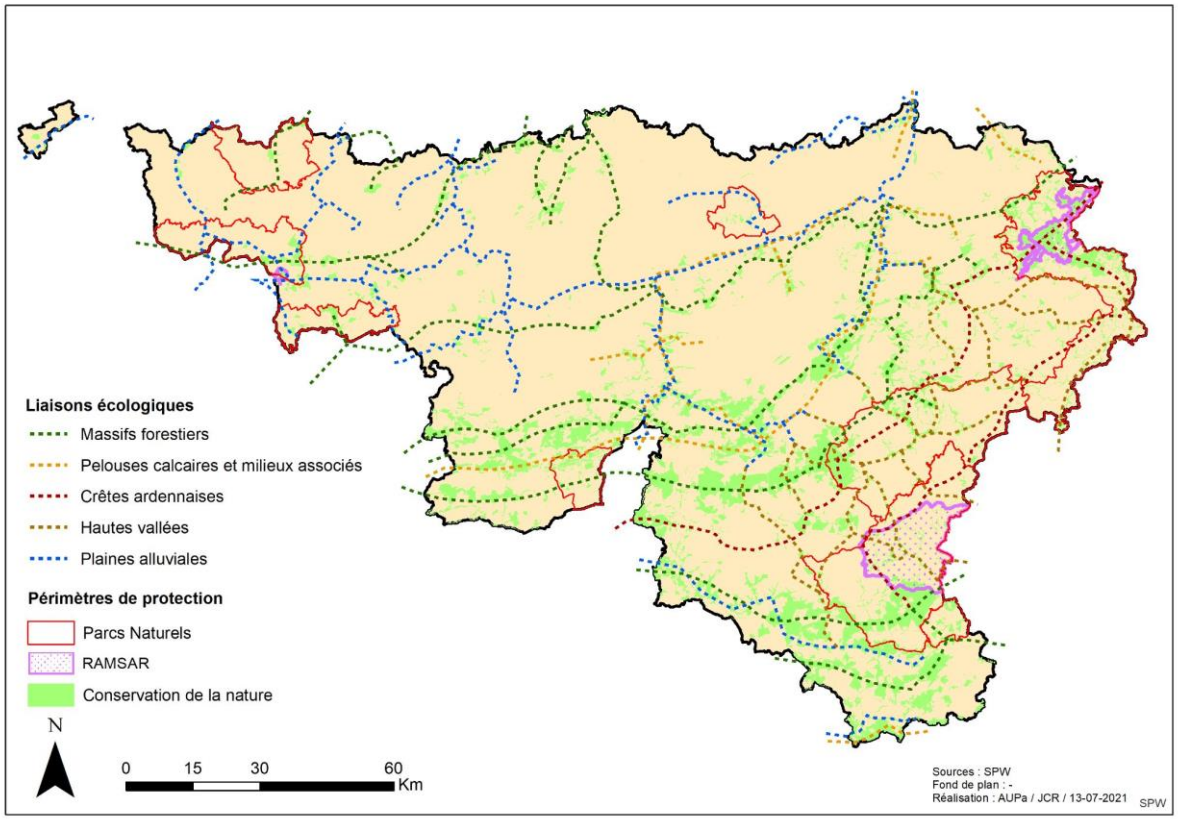

Ecologische verbindingen
- *Bosmassieven*
- *Kalkgraslanden en de bijbehorende omgeving*
- *Ardense toppen*
- *Hoge valleien*
- *Alluviale vlakte*

Beschermingsperimeters
- *Natuurparken*
- *RAMSAR*
- *Natuurbehoud*

Bronnen: SPW
Planachtergrond: -
Realisatie: AUPa / JCR / 13-07-2021

Figuur50. Alle gebieden van bijzonder belang voor het milieu in Wallonië

Voor natuurparken, gebieden van groot biologisch belang, RAMSAR-gebieden en ecologische verbindingen gelden niet dezelfde wetgevende bepalingen:

- Natuurparken: dit zijn “landelijke gebieden met een krachtige identiteit, opmerkelijke landschappen en een nog talrijk aanwezige en diverse flora en fauna ” (Bron: SPW Environnement). Ze werden in 1985 in het leven geroepen en het Waals Gewest telt er 9
- Gebieden van groot biologisch belang (SGIB): hebben geen bijzondere beschermingsstatus, maar omvatten interessante milieus (krachtens de WALEUNIS-nomenclatuur[11]) en/of beschermde soorten (die voorkomen op de door de SPW opgestelde rode lijsten). Ze vormen de centrale schakels van de Waalse ecologische structuur die in 2004 werd vastgelegd (naar aanleiding van de nota "Réseau écologique - Structure écologique principale/Concepts - structure - stratégie d'élaboration" voor de DGRNE[12])
- RAMSAR-gebieden: gaan terug op een internationaal verdrag (opgesteld in 1971 in Ramsar en van kracht sinds 1975) dat bedoeld is om waterrijke gebieden van internationaal belang te beschermen. Aanduiding als RAMSAR-gebied houdt weliswaar geen bijkomende bescherming in (aangezien deze gebieden al worden beschermd door bestaande nationale perimeters), maar het is een internationale erkenning van de beoogde gebieden en maakt het dus mogelijk de internationale samenwerking rond het vrijwaren en beschermen ervan te versterken wanneer ze in grensstreken liggen.
- De Ecologische Verbindingen vloeien voort uit het SDT (zie punt 4) en worden gedefinieerd als perimeters bedoeld om "dier- en plantensoorten ruimte voor verplaatsing tussen hun biotopen te garanderen" (Art. R.II.21-6. van het wetboek ruimtelijke ontwikkeling CoDT). In zekere zin zijn de ecologische verbindingen bedoeld om tussen alle gebieden die een beschermingsstatus genieten krachtens beide hoger vermelde richtlijnen, verbindingen te leggen, te versterken en te behouden. Er zijn 5 ecologische verbindingen, die elk betrekking hebben op een bepaald milieutype: de bosmassieven, de kalkgraslanden en aanverwante milieus, de Ardense heuvelkammen, de hoge valleien en de alluviale vlakten

4.2. Waarschijnlijke en niet te verwaarlozen gevolgen voor de gebieden van bijzonder belang voor het milieu

Gezien de inhoud en de doelstellingen van het OP zal de uitvoering ervan slechts weinig directe gevolgen hebben voor gebieden van bijzonder belang voor het milieu. De enige duidelijk aantoonbare directe weerslag komt van maatregel 12 (prioriteit 2), die zich toespitst op de sanering van verlaten bedrijfsterreinen. Verlaten gronden, zoals dergelijke terreinen, worden echter vaak opnieuw gekoloniseerd door dier- of plantensoorten die van belang zijn voor de biodiversiteit, met als meest voorkomend voorbeeld de rugstreeppad. Deze paddensoort staat in Wallonië op de rode lijst van amfibieën. Sinds enige tijd vestigt deze soort zich in steengroeven die niet meer in gebruik zijn. Ingrepen

[11] Deze nomenclatuur is gebaseerd op de EUNIS-nomenclatuur die op Europese schaal geldt
[12] Operationeel Directoraat-Generaal Landbouw, Natuurlijke Hulpbronnen en Leefmilieu

en werkzaamheden om te saneren houden op die manier onherroepelijk de vernietiging van deze interessante milieus en soorten in.

Maatregel 7 (herinrichting van sites of zones voor economische bedrijvigheid) zou ook rechtstreekse gevolgen kunnen hebben, afhankelijk van de ligging van de betreffende gebieden: indien bijvoorbeeld een heringerichte zone voor economische bedrijvigheid zich bevindt in de nabijheid van een Natura 2000-gebied, zou dat gebied menselijke druk en omgevingsdruk en dus een aantal gevolgen kunnen ondergaan (met name afhankelijk van wat voor nieuwe uitrusting er wordt geïnstalleerd).

De figuur hieronder toont waar alle bedrijvenzones (bestemming volgens het Gewestplan) op het hele grondgebied liggen, om de ligging ervan ten opzichte van gebieden met bijzonder belang voor het milieu te tonen (detailkaarten voor elke provincie zijn beschikbaar in de bij deze studie gevoegde atlas).

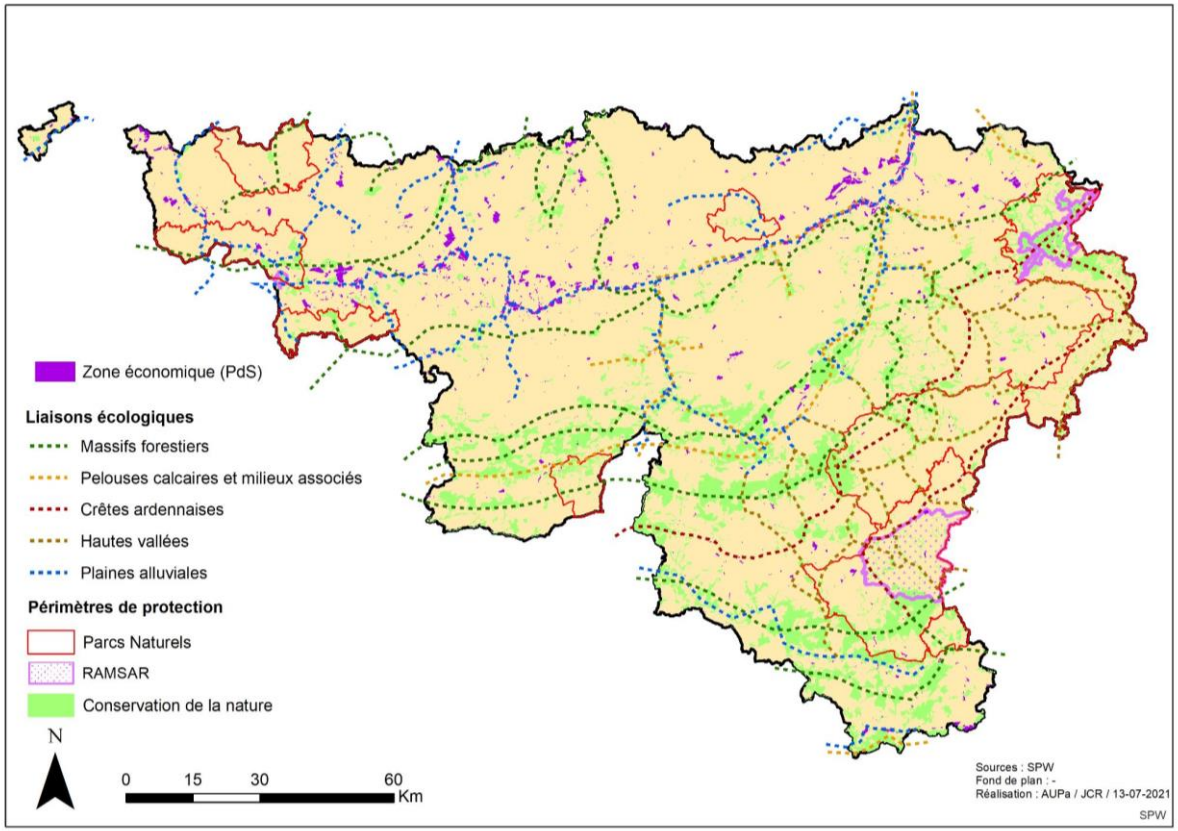

Bedrijvenzone (Gewestplan)

Figuur 51. Ligging van de bedrijvenzones ten opzichte van gebieden met bijzonder belang voor het milieu in Wallonië

Eerder onrechtstreeks is in het OP de weerslag van:

- maatregelen om overheidsgebouwen door renovatie energiezuiniger te maken (maatregel 8. Energierenovatie van gewestelijke en lokale overheidsgebouwen van prioriteit 2)
- maatregelen ter ondersteuning en versterking van de circulaire economie en van een duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen (maatregel 9. Circulaire economie en duurzaam gebruik van hulpbronnen, maatregel 10. Financieel instrument "Instrument ter ondersteuning van de transitie van kmo's naar koolstofarme/circulaire economie", maatregel 11. Ondersteuning van bedrijven in de richting van de circulaire economie en het duurzaam gebruik van hulpbronnen van prioriteit 2)
- maatregelen ter ondersteuning van duurzame mobiliteit (maatregel 13. Duurzame lokale en gewestelijke mobiliteit van prioriteit 3)

Al deze maatregelen zouden positieve indirecte effecten kunnen hebben op gebieden van bijzonder belang voor het milieu, aangezien zij gezamenlijk bijdragen tot een vermindering van het verbruik van hulpbronnen (circulaire economie, versterking van duurzame mobiliteit, energierenovatie van gebouwen, …) en tot de beperking van verontreinigende uitstoot (steun voor de transitie van kmo's naar een koolstofarme werking, …). De omvang van deze effecten kan variëren naar gelang van het tijdsbestek (korte, middellange en lange termijn).

Tegelijkertijd zou het massale gebruik van digitale tools, via de maatregelen in prioriteit 1 van het OP, kunnen bijdragen tot het genereren van een negatieve indirecte weerslag op het klimaat en dus onrechtstreeks op deze gebieden, met name door een aanzienlijke toename van de behoefte aan elektrische energie (productie, distributie, …) en aan zeldzame grondstoffen die nodig zijn voor het vervaardigen van het digitale materieel (computers, kabels, …).

5. De relevante doelstellingen inzake milieubescherming en de wijze waarop rekening wordt gehouden met die doelstellingen en de milieuoverwegingen bij de uitwerking van het programma

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de relevante (lokale, Waalse, Belgische, Europese en internationale) strategische en regelgevingsdoelstellingen voor het OP op milieugebied, en wordt aangegeven op welke manier daarmee rekening is gehouden bij de uitwerking van het OP en hoe die naar verwachting zullen verschillen van de in hoofdstuk 2 beschreven situatie 'doorheen de tijd'.

Ter herinnering: het OP EFRO 2021-2027 streeft naar een slimmer en meer concurrerend, groener, meer verbonden, socialer en burgervriendelijker Wallonië. De doelstellingen zijn dus meervoudig van aard: economisch, technologisch, energetisch, ecologisch en sociaal.

In dit hoofdstuk wordt alleen aandacht besteed aan de in het OP genoemde doelstellingen die louter betrekking hebben op het milieu.

1. Algemeen kader van het OP en milieudoelstellingen

Het OP maakt deel uit van een ruimer regelgevingskader, waarvan de milieudoelstellingen grotendeels samenvallen met de in hoofdstuk 4.1 voorgestelde plannen en programma's. Meer specifiek worden de milieudoelstellingen van de verschillende plannen en programma's hieronder opgesomd:

Op mondiaal niveau:

- De agenda 2030 voor duurzame ontwikkeling en de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen van de VN beogen een evenwicht tussen de sociale, de economische en de milieudimensie.
- De Overeenkomst van Parijs heeft tot doel de uitstoot van broeikasgassen te verminderen en de temperatuur wereldwijd onder 2°C te houden.
- De **Nieuwe Stedelijke Agenda, eveneens van de Verenigde Naties,** streeft naar een evenwicht tussen verstedelijking en levenskwaliteit, gebruik van hulpbronnen en bestaansmiddelen op lange termijn.

Op Europees niveau:

- Het **herstelprogramma van de Europese Unie**, met zijn Belgische luik, is gebaseerd op vijf pijlers: klimaat, duurzaamheid en innovatie; digitale transformatie; mobiliteit; sociaal en samenleven; economie van de toekomst en productiviteit.
- Het **groene pact voor Europa (de Europese Green Deal)** integreert een billijkheidsdimensie in de ecologische en digitale transitie.

Op **Belgisch** niveau:

- **Bijlage D bij het 'landenrapport 2019' van de Europese Commissie** voor België met een strategische doelstelling die gericht is op het milieu met 'een groener, koolstofvrij Europa': het

doel is hier om energie-efficiëntie in kmo's en gebouwen aan te moedigen en eco-innovatie en de circulaire economie te bevorderen.

Op gewestelijk niveau:

- Het plan **Circular Wallonia** beoogt de industriële vernieuwing te bevorderen door gebruik te maken van de stromen materialen die momenteel niet worden gevaloriseerd in de productiecyclus, door de natuurlijke hulpbronnen duurzaam te beheren, zowel hernieuwbare als niet-hernieuwbare, en door de negatieve effecten van de consumptie- en productiemethoden op het milieu zoveel mogelijk te vermijden.
- De gewestelijke mobiliteitsstrategie 2030 heeft als milieudoelstelling de uitstoot van broeikasgassen te verminderen.
- Het plan **Get Up Wallonia** integreert uitdagingen op het gebied van billijkheid tussen de generaties in het onderzoek naar welvaart op het Waalse grondgebied.
- Het Waalse **Lucht-Klimaat-Energieplan (LKEP 2030)** past in het kader van de vijf grote, onderling afhankelijke dimensies die de Europese Commissie heeft geïdentificeerd: decarbonisering, energie-efficiëntie, bevoorradingszekerheid, organisatie van de energiemarkt, en onderzoek en innovatie.
- De **Waalse strategie voor energierenovatie** heeft tot doel het comfort en de gezondheid van de bewoners te verbeteren, de milieu-impact die gekoppeld is aan de bezetting van het gebouwenpark en de infrastructuur ervan te verminderen, en de energieafhankelijkheid van het Gewest te verminderen.
- Tot slot is de **Waalse slimme specialisatiestrategie (S3)** gericht op circulariteit van materialen, innovatie voor een betere gezondheid, verbeterde ontwerp- en productiemethoden, duurzaamheid van energie en woningen, agrovoedingsketens van de toekomst en innovatief milieubeheer.

Over het OP werden de **sociaaleconomische partners in twee golven geraadpleegd**: de eerste keer in het voorjaar van 2020 en de tweede keer, begin 2021, in de vorm van werkgroepen (WG) verdeeld volgens de vier prioritaire thema's van de Waalse Regering (onderzoek, economie, milieu en ruimtelijke ordening). De vragenlijst voor de eerste raadpleging had twee hoofdonderdelen: één over de algemene lessen van de programmering 2014-2020 en de sterke en zwakke punten daarvan, en één over de verwachtingen voor de programmering 2021-2027.

De **nood aan samenhang** tussen het OP en de andere plannen en programma's (bv. Europese Green Deal, Waalse slimme specialisatiestrategie S3) is tijdens het overleg herhaaldelijk naar voren gebracht. Aan dit verzoek werd grotendeels voldaan (zie hoofdstuk 1).

De partners hebben ook te kennen gegeven dat **de volgende thema's** in het OP 2021-2027 aan bod moeten komen: gezondheid, nieuwe digitale technologieën (kunstmatige intelligentie, virtuele realiteit, 'connected health'), energie-efficiëntie (onderzoek naar nieuwe processen, alternatieve energieën, beheer van elektriciteitsnetwerken en autonome energiegemeenschappen, prestaties van materialen), vermindering van broeikasgassen en koolstofarme technologieën (productie, verbruik, opslag,

bundeling, commercialisering), de circulaire economie en recycling, materialen en groene chemie, Smart Cities en agrovoeding. Aangezien het OP zijn middelen moet richten op de strategische doelstellingen 1 en 2, moesten keuzes worden gemaakt met betrekking tot de prioriteiten en oriëntaties. Sommige thema's komen dan ook minder aan bod bij de maatregelen waarin het OP voorziet, zoals het beheer van de elektriciteitsnetwerken en de groene chemie (zie hoofdstuk 6).

Tijdens de tweede raadpleging hebben verschillende sociaaleconomische partners specifieke milieumaatregelen besproken in een werkgroep die zich op dit thema heeft toegespitst.

De drie maatregelen die specifiek door deze werkgroep werden bestudeerd, zijn de volgende:

- Maatregel 8 'Energierenovatie van overheidsgebouwen'
- Maatregel 9 'Circulaire economie'
- Maatregel 12 'Sanering van oude industrieterreinen'

Wat de algemene en transversale beginselen betreft, wees de werkgroep op het belang van het verbeteren van de biodiversiteit via het OP, een doelstelling die niet uitdrukkelijk is opgenomen in het OP dat in tweede lezing door de Waalse Regering is aangenomen.

2. Doelstellingen van het OP en van het Waalse Milieuwetboek

Na deze raadplegingen en rekening houdend met het kader van de bovengenoemde plannen en programma's, werden louter milieudoelstellingen vastgesteld in de maatregelen van het OP. Deze doelstellingen zijn de volgende:

- Vermindering van de uitstoot van broeikasgassen. Verschillende maatregelen liggen in de lijn hiervan, met name maatregel 13 (mobiliteit).
- Vermindering van het energieverbruik, bijvoorbeeld via maatregel 8 (energierenovatie van gebouwen).
- Rationeel gebruik van hulpbronnen en bevordering van een circulaire economie via maatregel 9 (circulaire economie), maatregel 10 (koolstofarme FI) en maatregel 11 (ondersteuning ondernemingen circulaire economie).
- De verwerking en nuttige toepassing van afvalstoffen met de ondersteuning van valorisatieacties (bv. maatregel 11).

Deze doelstellingen zijn vastgesteld op basis van wat uit de verschillende raadplegingen naar voren is gekomen. Evenzo vormen veel van de hierboven (en in hoofdstuk 1) genoemde plannen en programma's het kader voor de uitwerking van het OP. De milieudoelstellingen zijn dan ook zodanig gekozen dat dit kader in acht wordt genomen. Bij het opstellen van de milieudoelstellingen van het huidige OP werd ook rekening gehouden met de aanbevelingen die naar voren kwamen uit de resultaten van de evaluaties van de pijlers van het vorige OP.

Gezien de veelheid aan doelstellingen die in het OP worden genoemd, hebben wij een beroep gedaan op **artikel D.50 van het Waalse Milieuwetboek**, deel V, waarin wordt bepaald dat de tenuitvoerlegging van de procedures waarin een milieueffectevaluatie voorziet voornamelijk het volgende moet beogen:

1. de bescherming en de verbetering van de kwaliteit van het leefklimaat en de leefomstandigheden van de bevolking om haar een gezonde, veilige en aangename omgeving te verschaffen;
2. het beheer van de leefomgeving en de natuurlijke hulpbronnen met het oog op het behoud van de kwaliteiten ervan en op het rationeel en oordeelkundig gebruik van de potentialiteiten ervan;
3. de totstandbrenging van een evenwicht tussen de menselijke behoeften en het leefmilieu, waardoor de gezamenlijke bevolking op lange termijn zal kunnen genieten van een goed leefklimaat en van degelijke leefomstandigheden;
4. een hoog niveau van milieubescherming en het opnemen van milieuoverwegingen bij het uitwerken en aannemen van plannen en programma's die aanzienlijke milieueffecten kunnen hebben, met het oog op de bevordering van de duurzame ontwikkeling.

In dit artikel worden dus **vier milieudoelstellingen** belicht. Wij hebben naar uitdrukkelijke vermeldingen van milieudoelstellingen gezocht in het OP en hebben deze vergeleken met de vier transversale doelstellingen van het Waals Milieuwetboek. Deze vier doelstellingen voor de bescherming van het leefmilieu zouden, indien zij worden nageleefd, het mogelijk moeten maken een verschil te maken ten opzichte van de 'situatie doorheen de tijd' die, zoals eerder uiteengezet, wordt gekenmerkt door een geleidelijke aantasting van het natuurlijke leefmilieu (zie hoofdstuk 2 'Milieusituatie'). Deze doelstellingen zullen de aantasting van het natuurlijke leefmilieu en de toename van het aantal soorten die voorkomen op de rode lijst in Wallonië immers een halt toeroepen, en tegelijk de positieve dynamiek die reeds werkzaam is op het vlak van milieubescherming (bv. versterking van een krachtige rechtsbescherming van natuurgebieden) ondersteunen en zelfs verbeteren.

Om de correlaties tussen de milieudoelstellingen van het Waals Milieuwetboek en de doelstellingen van het OP te bestuderen, is voor elke maatregel nagegaan welke milieudoelstellingen uitdrukkelijk in het OP werden genoemd.

Tabel 1 geeft een samenvatting van de analyse: een leeg grijs vak '…' betekent dat er geen milieudoelstelling voor de maatregel te verwachten was; een '-' betekent dat het OP geen milieudoelstelling formuleert terwijl dat wel zou moeten en een '+' betekent dat de milieudoelstelling adequaat is.

Uit de analyse blijkt dat zes maatregelen van het OP de milieudoelstellingen voldoende in aanmerking nemen (dit zijn de vijf maatregelen van prioriteit 2 'Een groener Wallonië' en de enige maatregel van prioriteit 3 'Een meer verbonden Wallonië'), vijf maatregelen doen dit onvoldoende, en vier nemen ze niet in aanmerking, zonder dat dit echter een probleem vormt aangezien deze maatregelen geen betrekking hebben op het milieu.

De maatregelen 2 (steun onderzoek digitalisering) en 6 (steun ondernemingen) zijn geheel of gedeeltelijk gericht op digitale transformatie. Nochtans levert het gebruik van digitale technologie niet alleen voordelen op vanuit het oogpunt van milieu; de milieudimensie had dus ook in deze maatregelen moeten worden opgenomen.

Met betrekking tot de maatregelen 7 (herinrichting bedrijventerreinen/sites) en 14 (opleiding) is een hoog algemeen niveau van bescherming van het milieu onvoldoende in aanmerking genomen, want hoewel ze niet rechtstreeks betrekking hebben op het milieu, dreigen deze maatregelen toch een negatieve impact op het natuurlijke leefmilieu (fragmentatie van habitats, vervuiling, enz.) met zich mee te brengen. Net als hiervoor moest de milieudimensie dus ook hier worden opgenomen. Niettemin zorgt maatregel 7 (herinrichting bedrijventerreinen/sites) voor een verbetering van de kwaliteit van het leefklimaat binnen deze ruimten, dankzij de herinrichting van de sites.

Maatregel 15 (stadsontwikkeling) houdt onvoldoende rekening met de doelstellingen 'leefomgeving en natuurlijke hulpbronnen' en 'hoog niveau van milieubescherming'. De geformuleerde doelstelling is namelijk vrij algemeen: 'Maatregelen nemen voor het bevorderen van een geïntegreerde en inclusieve sociale, economische en ecologische ontwikkeling, cultuur, natuurlijk erfgoed, duurzaam toerisme en veiligheid in stedelijke gebieden' en niet erg toegespitst op de milieudimensie, terwijl de in het kader van deze maatregel geplande projecten duidelijk een effect op het milieu zullen hebben, ook al is het positief. Stadsheropleving, door de renovatie van gebouwen, de vergroening van pleinen, de keuze om meer plaats te creëren voor multimodaliteit en de integratie van duurzamere materialen, heeft vaak een positieve impact op het milieu.

Tabel 2: Samenvattende tabel van verbanden voor de vier milieudoelstellingen volgens de maatregelen.

O	Geen link
-	Overweegt niet wanneer het zou moeten
+	Overwegen

WAALS MILIEUWETBOEK OP EFRO 2021-2027	1. kwaliteit van het leefklimaat en de leefomstandigheden van de bevolking	2. leefomgeving en natuurlijke hulpbronnen	3. evenwicht tussen de menselijke behoeften en het leefmilieu	4. hoog niveau van milieubescherming
Prioriteit 1: Een slimmer en meer concurrerend Wallonië				
Maatregel 1: Steun voor onderzoek (COOTECH)				
Maatregel 2: Steun voor onderzoek 'digitale transformatie van kmo's'		-		-
Maatregel 3: Steun voor O&I- en valorisatieacties				
Maatregel 4: Investeringssteun				
Maatregel 5: Financieringsinstrumenten (kmo's)				
Maatregel 6: Begeleiding van ondernemingen en ondernemers-projecteigenaars		-		-
Maatregel 7: Herinrichting van bedrijventerreinen of -sites	+			-
Prioriteit 2: Een groener Wallonië				

Maatregel 8: Energierenovatie van gewestelijke en lokale overheidsgebouwen	+	+		+
Maatregel 9: Circulaire economie en duurzaam gebruik van hulpbronnen	+	+	+	+
Maatregel 10: Financieringsinstrument 'Instrument ter ondersteuning voor de transitie van kmo's naar koolstofarme/circulaire economie'	+	+	+	+
Maatregel 11: Ondersteuning van ondernemingen naar circulaire economie en duurzaam gebruik van hulpbronnen	+	+	+	+
Maatregel 12: Sanering van oude industrieterreinen	+	+	+	+
Prioriteit 3: Een meer verbonden Wallonië				
Maatregel 13: Duurzame lokale en gewestelijke mobiliteit	+	+	+	+
Prioriteit 4: Een socialer Wallonië				
Maatregel 14: Hoogwaardige infrastructuur en uitrusting voor beroepsopleiding, en universitair en hoger onderwijs				-
Prioriteit 5: Een Wallonië dat dichter bij de burger staat				
Maatregel 15: Stadsontwikkeling (tegengaan van stedelijke versnippering, rationeel gebruik van grond en hulpbronnen, duurzame en sociaaleconomische ontwikkeling, vergroting van de aantrekkelijkheid, kwalitatief beheer van de leefomgeving, mobiliteit)	+	-	+	-

De situatie doorheen de tijd werd voorgesteld in hoofdstuk 2. Hieruit bleek dat, als het OP niet wordt uitgevoerd, de milieuthema's waarvan de ontwikkeling negatief is, zullen blijven verslechteren en de positieve zullen blijven verbeteren. Via de milieudoelstellingen zou de uitvoering van het OP net de negatieve componenten zoals de uitstoot van CO2 in de atmosfeer, maar ook het niet-rationele gebruik van hulpbronnen kunnen verminderen. Aangezien sommige maatregelen echter geen milieudoelstelling hebben omdat zij op andere thema's zijn gericht, is het om negatieve effecten bij de uitvoering van het OP te voorkomen aan te bevelen de reikwijdte van deze maatregelen te herzien en er meer milieuoverwegingen in op te nemen, met name biodiversiteit, waarmee in het OP weinig rekening wordt gehouden.

6. De vermoedelijke aanzienlijke milieueffecten, meer bepaald de permanente en tijdelijke, zowel positieve als negatieve, secundaire, cumulatieve, synergetische milieueffecten op korte, middellange en lange termijn, ook op de biodiversiteit, de bevolking, de gezondheid van de mens, de fauna, de flora, de grond, het water, de lucht, de klimaatfactoren, de materiële goederen, het culturele erfgoed, architectonisch en archeologisch erfgoed inbegrepen, de landschappen en de wisselwerkingen tussen die factoren

6.1. Evaluatiemethodologie en traject naar de conclusies

In dit hoofdstuk worden de effecten (positief, negatief of neutraal) van de uitvoering van het OP op het milieu geëvalueerd. De 10 bestudeerde thema's zijn die van hoofdstuk 2: "Milieusituatie". Zij omvatten de thema's van de Waalse Milieuwetgeving (artikel D 56), namelijk biologische diversiteit, bevolking, menselijke gezondheid, fauna, flora, bodem, water, lucht, klimatologische factoren, materiële goederen, cultureel erfgoed, met inbegrip van het architecturaal en archeologisch erfgoed, landschappen. De OP-maatregelen beperken zich niet tot de stedelijke centra. Lage of niet-verstedelijkte gebieden - waar waarschijnlijk projecten zullen worden gesitueerd - komen ook in dit hoofdstuk aan bod.

De analyse van de niet te verwaarlozen effecten van het OP op milieugebied wordt in verschillende fasen uitgevoerd:

- Beschrijving van de betrokken maatregel
- Samenvattende beoordeling van de niet verwaarloosbare effecten van elke maatregel (inclusief kleurcodering rood/groen)
- Samenvatting van de effecten van elke maatregel: hierdoor kunnen de verschillende milieuaspecten voor elke maatregel met elkaar in verband worden gebracht en kunnen mogelijke tegenstrijdigheden worden opgespoord
- Productie van twee dubbele overzichtstabellen met de 15 maatregelen en de 10 thema's
- Definitieve interpretatie van de resultaten om te weten welk(e) thema('s) waarschijnlijk het meest beïnvloed zal (zullen) worden door de uitvoering van het OP

Er werden twee overzichtstabellen opgesteld. Deze zijn beschikbaar aan het eind van het hoofdstuk.

De samenvattende beoordeling van niet verwaarloosbare effecten is bekeken voor elk van de 10 thema's die in hoofdstuk 2 "Milieusituatie" worden genoemd. Dit hoofdstuk is ook gebruikt om bepaalde milieu-effecten vast te stellen. Evenzo hebben documentaire analyses, statistieken en in itinere evaluaties van het OP 2014-2020 een meer gedetailleerde studie van sommige waarschijnlijk niet te verwaarlozen effecten mogelijk gemaakt. Voor elk effect worden bronnen vermeld.

Let op: Waar sprake is van "antropogene druk", wordt gedoeld op de algemene effecten van menselijke activiteiten op het milieu (b.v. niet-duurzaam gebruik van hulpbronnen of vervuiling). Deze term komt verscheidene malen voor in de negatieve effecten. In dit geval blijkt hieruit dat de maatregel niet verwaarloosbare waarschijnlijke en algemeen effecten op het milieu zal hebben.

Wanneer een thema geen waarschijnlijke niet te verwaarlozen (positieve of negatieve) gevolgen heeft, luidt de in de tabellen gebruikte zin: "Deze maatregel heeft geen waarschijnlijk niet te verwaarlozen gevolgen voor dit thema". Wanneer een negatief of positief effect van een thema niet opgemerkt wordt staat er geschreven: "Geen effect [...] dat waarschijnlijk niet verwaarloosbaar kan zijn"

6.2. Maatregel 1: Steun voor onderzoek (COOTECH)

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

EFFECTENBEOORDELING

Thema milieu	Waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten	Documentaire referentiebron
Grond en Ondergrond	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/
Energie en Klimaat (vooral met betrekking tot de luchtkwaliteit)	Positieve effecten: Nieuw onderzoek en innovaties over energieprestaties - resulterend in een vermindering van de broeikasgasemissies en, meer in het algemeen, op elke klimaatvriendelijke technologie (bv. in agrovoedingsketens)in verband met deco-innovatie	*IPCC-rapport, SR15, 2019*
	Negatieve effecten: Toename van het energieverbruik in verband met gefinancierde onderzoeksprogramma's	BSI, 2019
Water	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare positieve gevolgen	/
	Negatieve effecten: Een toename van het energieverbruik in verband met de gefinancierde	BSI, 2019

	onderzoeksprogramma's zal leiden tot een toename van het waterverbruik	
Natuurlijk milieu	Positieve effecten: Nieuw onderzoek en innovaties gericht op het verbeteren van agrovoedingsketens en innovatief milieubeheer (cf. Waalse S3-strategie)	IPCC-rapport, SR15, 2019
	Negatieve effecten: Toename van antropogene druk op natuurlijke milieus	IU CN, 2019
Gebouwde omgeving	Positieve effecten: Positieve effecten zijn te verwachten voor projecten die verband houden met onderzoek en meer specifiek met de Waalse S3-strategie	IPCC-rapport, SR15, 2019
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Landschap en Reliëf	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/
Sociaal-economisch	Positieve effecten: -Verhoging van de onderzoeks- en innovatieactiviteiten op alle gebieden van de Waalse strategie S3 -Creëren van werkgelegenheid -Het concurrentievermogen van de bedrijven versterken	Waalse Strategie S3
	Negatieve effecten: De opkomst van nieuwe technologieën en innovaties kan een bedreiging vormen voor de werkgelegenheid in minder geavanceerde sectoren (creatieve destructie)	De kracht van creatieve vernietiging (Odile Jacob, 2020)
Mobiliteit	Positieve effecten: Ontwikkeling van een koolstofvrije mobiliteit (zie DIS "Duurzame energiesystemen en habitats")	Waalse Strategie S3
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/

Gezondheid (met name in verband met de luchtkwaliteit)	Positieve effecten: Nieuw onderzoek en innovaties voor een betere gezondheid	Waalse Strategie S3
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Gebruik van de hulpbronnen en Afval	Positieve effecten: Nieuwe onderzoeken en innovaties voor de materialen (kringloopeconomie), innovaties voor wendbare en veilige ontwerp- en productiemethoden, duurzame energiesystemen en huisvesting, alsook agrovoedingsketens van de toekomst en innovatief milieubeheer.	IPCC-rapport, SR15, 2019 IU CN,2019
	Negatieve effecten: Meer gebruik van middelen voor innovatie en onderzoeksactiviteiten en daarmee samenhangend afval	BSI, 2019

SAMENVATTING VAN DE EFFECTEN (VERBANDEN TUSSEN DE VERSCHILLENDE MILIEUASPECTEN)

Onderzoekssteun heeft een aanzienlijk aantal positieve effecten, maar deze worden over het algemeen gecompenseerd door negatieve effecten. Wat bijvoorbeeld afval en gebruik van hulpbronnen betreft, zal steun voor onderzoek leiden tot innovaties voor een beter beheer van hulpbronnen, maar kunnen ook extra middelen en afval nodig zijn om resultaten te bereiken.

6.3. Maatregel 2: Steun voor onderzoek "Digitale transformatie van kmo's"

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

EFFECTENBEOORDELING

Thema milieu	Waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten	Documentaire referentiebron
Grond en Ondergrond	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/

Energie en Klimaat (vooral met betrekking tot de luchtkwaliteit)	Positieve effecten: Ontwikkeling van nieuwe, meer energie-efficiënte technologieën	IPCC-rapport, SR15, 2019
	Negatieve effecten: -Toename van broeikasgasemissies door digitale activiteit -Toename van het elektriciteitsverbruik	BSI, 2019 ADEME, 2021
Water	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare positieve effecten	/
	Negatieve effecten: Een toename van het energieverbruik in verband met de gefinancierde onderzoeksprogramma's zal leiden tot een toename van het waterverbruik (met name via kernenergie en hydro-elektrische energie)	BSI, 2019
Natuurlijk milieu	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare positieve effecten	/
	Negatieve effecten: Een toename van de uitstoot van broeikasgassen zal de klimaatverandering versnellen en de vernietiging van sommige kwetsbare habitats op lange termijn doen toenemen	IPCC-rapport, SR15, 2019 IU CN, 2019
Gebouwde omgeving	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/
Landschap en Reliëf	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/
Sociaaleconomisch	Positieve effecten: -Verbetering van de kwalificatie van banen in de kmo's - Creëren van werkgelegenheid - Het concurrentievermogen van de bedrijven versterken	Waalse Strategie S3
	Negatieve effecten: -Ondergeschiktheid van het werk aan de technologie (bv. een stroomonderbreking of virussen kunnen het werk hinderen of zelfs onmogelijk maken)	Werkgelegenheid in het licht van technologische veranderingen

	-Het risico dat een deel van de bevolking wordt uitgesloten van de arbeidsmarkt omdat zij zich niet kunnen aanpassen aan de digitale omschakeling	(Economische en sociale ideeën, 2016)
Mobiliteit	Positieve effecten: Vermindering van het aantal reizen, met name als gevolg van de toename van telewerken	BIM (Leefmilieu Brussel), "Infofiches-ecomobiliteit: Bedrijfsvervoerplan - de te nemen stappen" 2010
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Gezondheid (vooral met betrekking tot de luchtkwaliteit)	Positieve effecten: -Voordelen van telewerken (bv. minder stress, beter evenwicht tussen werk en privéleven) -Verkleining van de afstand van woon-werkverkeer (gedecentraliseerde coworking)	BIM (Leefmilieu Brussel), 2010
	Negatieve effecten: -Toename van - potentieel schadelijke - golven in verband met de ontwikkeling van nieuwe technologieën -Negatieve gevolgen van meer sedentair gedrag voor de gezondheid	Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) "Recommendations on digital interventions for health system strengthening"
Gebruik van de hulpbronnen en Afval	Positieve effecten: Minder gebruik van dagelijkse hulpbronnen (bv. papier) en minder afvalproductie	BSI, 2019
	Negatieve effecten: Toenemend verbruik van middelen die nodig zijn voor de vervaardiging van de instrumenten voor de digitale omschakeling (computer, distributienetwerk, datacentra, enz.)	ADEME, 2021

SAMENVATTING VAN DE EFFECTEN (VERBANDEN TUSSEN DE VERSCHILLENDE MILIEUASPECTEN)

Steun voor onderzoek naar de digitale transformatie van kmo's zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben op de volgende gebieden: bodem en ondergrond, gebouwde omgeving en landschap. Voor sommige thema's worden de positieve gevolgen gecompenseerd door negatieve gevolgen. Dit is het geval voor het thema afval en gebruik van hulpbronnen: steun voor

onderzoek naar de digitale transformatie van de kmo's impliceert minder gebruik van bepaalde hulpbronnen (bv. papier) en minder afvalproductie, terwijl het anderzijds leidt tot een toename van het verbruik van bepaalde hulpbronnen (bv. energie en niet-hernieuwbare schaarse materialen) om de digitale transitie te waarborgen.

6.4. Maatregel 3: Steun voor O&I- en valorisatieacties

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

EFFECTENBEOORDELING

Thema milieu	Waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten	Documentaire referentiebron
Grond en Ondergrond	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/
Energie en Klimaat (vooral met betrekking tot de luchtkwaliteit)	Positieve effecten: Nieuw onderzoek en innovatie inzake energieprestaties en beperking van broeikasgasemissies	IPCC-rapport, SR15, 2019
	Negatieve effecten: Toename van het energieverbruik in verband met gefinancierde onderzoeksprogramma's (digitale vervuiling)	BSI, 2019
Water	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare positieve effecten	/
	Negatieve effecten: Een toename van het energieverbruik in verband met de gefinancierde onderzoeksprogramma's zal leiden tot een toename van het waterverbruik (met name via kernenergie en hydro-elektrische energie)	BSI, 2019
Natuurlijk milieu	Positieve effecten: Nieuw onderzoek en innovaties gericht op het verbeteren van agrovoedingsketens en innovatief milieubeheer (cf. Waalse S3-strategie)	Waalse Strategie S3
	Negatieve effecten: Toename van antropogene druk op natuurlijke milieus	IU CN,2019
Gebouwde omgeving	Positieve effecten: Potentiële positieve effecten op basis van, bijvoorbeeld, het zoeken naar duurzame materialen, of de energieprestaties van gebouwen gekoppeld aan een beter beheer van de warmtestromen	Plan "Circular Wallonia"

	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Landschap en Reliëf	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/
Sociaaleconomisch	Positieve effecten: - Meer opleidingsmogelijkheden en -aanbod - Grotere erkenning van de O&I-sector op supraregionaal niveau - Versterking van de aantrekkelijkheid van de O&I-sector - Creëren van werkgelegenheid - Het concurrentievermogen van de bedrijven versterken	Waalse Strategie S3
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Mobiliteit	Positieve effecten: Ontwikkeling van een koolstofvrije mobiliteit (zie DIS "Duurzame energiesystemen en habitats")	Waalse Strategie S3
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Gezondheid (vooral met betrekking tot de luchtkwaliteit)	Positieve effecten: Nieuw onderzoek en innovaties voor een betere gezondheid	Waalse Strategie S3
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Gebruik van de hulpbronnen en Afval	Positieve effecten: - Nieuwe onderzoeken en innovaties voor de circulaire materialen, innovaties voor wendbare en veilige ontwerp- en productiemethoden, duurzame energiesystemen en huisvesting, alsook de agrovoedingsketens van de toekomst en innovatief milieubeheer - Innovatie zal leiden tot groenere processen (bv. door betere recycling en terugwinning van afval) en zal de hoeveelheid geproduceerd afval verminderen (bv. door biologische afbraak)	Plan "Circular Wallonia" Waalse Strategie S3
	Negatieve effecten: Meer gebruik van middelen voor innovatie en onderzoeksactiviteiten en daarmee samenhangend afval	BSI, 2019

Steun voor O&I- en valorisatieacties leidt niet tot waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten op de thema's landschap en reliëf of bodem en ondergrond. De andere thema's hebben meestal positieve en negatieve effecten, aangezien onderzoek en innovatie gericht zijn op een economische, sociale en ecologische overgang, maar vaak een negatief effect moeten hebben op de ruimere omgeving om dit doel te bereiken. Dit is bijvoorbeeld het geval voor energie en klimaat: O&I levert nieuwe duurzame en energie-efficiënte processen op (positieve impact op lange termijn), maar genereert digitale vervuiling en een hoger energieverbruik bij het bereiken van dit doel (negatieve impact). Er zij echter op gewezen dat de thema's gezondheid, gebouwde omgeving, sociaal-economische aspecten en mobiliteit alleen een positieve invloed op het milieu zullen hebben.

6.5. Maatregel 4: Investeringssteun

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

EFFECTENBEOORDELING

Thema milieu	Waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten	Documentaire referentiebron
Grond en Ondergrond	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/
Energie en Klimaat (vooral met betrekking tot de luchtkwaliteit)	Positieve effecten: Vermindering van de koolstofvoetafdruk van menselijke activiteiten (bv. als een kmo hernieuwbare energie gebruikt)	IPCC-rapport, SR15, 2019
	Negatieve effecten: Toename van antropogene activiteit met alle gevolgen van dien voor energie en klimaat	IPCC-rapport, SR15, 2019 UICN, 2019
Water	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/
Natuurlijk milieu	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare positieve gevolgen	/
	Negatieve effecten: Toename van antropogene druk op natuurlijke milieus	IU CN, 2019

Gebouwde omgeving	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/
Landschap en Reliëf	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/
Sociaaleconomisch	Positieve effecten: - Creëren van werkgelegenheid - Bevordering van duurzaam en verantwoord investeren - Het concurrentievermogen van de bedrijven versterken	Waalse Strategie S3
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Mobiliteit	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/
Gezondheid (vooral met betrekking tot de luchtkwaliteit)	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/
Gebruik van de hulpbronnen en Afval	Positieve effecten: - Ondersteuning van de digitale omschakeling kan de productie van afval (vooral papier) beperken - Circulariteit van producten of diensten	ADEME "De verborgen kant van digitale technologie - Vermindering van de impact van digitale technologie op het milieu", 2021
	Negatieve effecten: Toegenomen menselijke activiteit zal extra afval genereren	Plan "Circular Wallonia"

SAMENVATTING VAN DE EFFECTEN (VERBANDEN TUSSEN DE VERSCHILLENDE MILIEUASPECTEN)

Aangezien deze maatregel vooral relevant is voor kmo's, vallen verschillende thema's niet onder deze maatregel (bodem en ondergrond, water, bebouwde omgeving, landschap en reliëf, mobiliteit en

gezondheid). Deze maatregel zal derhalve een algemeen neutraal effect hebben op de meeste milieuvraagstukken.

Wat de andere thema's betreft, zal investeringssteun eerder gemengde effecten hebben op het milieu (positieve effecten worden gecompenseerd door negatieve effecten). Het sociaal-economische aspect zal alleen positief zijn met name het scheppen van nieuwe banen,, de bevordering van duurzaam en verantwoord investeren en versterking van het concurrentievermogen van de ondernemingen.

6.6. Maatregel 5: Financieringsinstrumenten (kmo's)

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

EFFECTENBEOORDELING

Thema milieu	Waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten	Documentaire referentiebron
Grond en Ondergrond	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/
Energie en klimaat (vooral met betrekking tot de luchtkwaliteit)	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare positieve gevolgen	/
	Negatieve effecten: - Toename van broeikasgasemissies door digitale activiteit - Toename van het elektriciteitsverbruik	BSI 2019
Water	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare positieve gevolgen	/
	Negatieve effecten: Toenemende menselijke activiteit zal leiden tot toenemend waterverbruik	
Natuurlijk milieu	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare positieve gevolgen	/
	Negatieve effecten: - Toename van de druk op natuurlijke milieus ten gevolge van menselijke activiteit - Toenemende broeikasgassen zullen de klimaatverandering versnellen en de vernietiging van sommige habitats doen toenemen	IPCC-rapport, SR15, 2019 IU CN, 2019

Gebouwde omgeving	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/
Landschap en Reliëf	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/
Sociaaleconomisch	Positieve effecten: - Creëren van werkgelegenheid - Steun voor de kmo's verzwakt door de gezondheidscrisis - Het concurrentievermogen van de bedrijven versterken	"Get Up Wallonia" Plan
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Mobiliteit	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/
Gezondheid (vooral met betrekking tot de luchtkwaliteit)	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/
Gebruik van de hulpbronnen en Afval	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare positieve gevolgen	/
	Negatieve effecten: Toegenomen en aanhoudende menselijke activiteit zal extra afval genereren	Plan "Circular Wallonia"

SAMENVATTING VAN DE EFFECTEN (VERBANDEN TUSSEN DE VERSCHILLENDE MILIEUASPECTEN)

Deze maatregel is heel specifiek gericht op de economische ontwikkeling van Waalse bedrijven (innovatie, digitale transformatie, enz.). De drie voorgestelde financiële instrumenten hebben geen niet verwaarloosbaar effect op verschillende thema's (bodem en ondergrond, bebouwde omgeving, landschap en reliëf, mobiliteit en gezondheid). Anderzijds zal de door deze maatregel veroorzaakte toename van de menselijke activiteit een nieuwe druk op het milieu veroorzaken, zoals een toename van het gebruik van diverse hulpbronnen of een toename van de broeikasgassen.
Positief is dat deze maatregel vooral in sociaal-economisch opzicht gunstig is door het scheppen van nieuwe banen, de steun voor de door de gezondheidscrisis verzwakte kmo's en de versterking van het concurrentievermogen van de bedrijven in het bijzonder.

6.7. Maatregel 6: Steun voor ondernemingen en ondernemers-projecteigenaars

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

EFFECTENBEOORDELING

Thema milieu	Waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten	Documentaire referentiebron
Grond en Ondergrond	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/
Energie en klimaat (vooral met betrekking tot de luchtkwaliteit)	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare positieve gevolgen	/
	Negatieve effecten: Toenemende en aanhoudende antropogene activiteit zal leiden tot emissies die het klimaat negatief zullen beïnvloeden, het energieverbruik zal ook toenemen	IPCC-rapport, SR15, 2019 BSI, 2019
Water	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare positieve gevolgen	/
	Negatieve effecten: Toenemende menselijke activiteit zal leiden tot toenemend waterverbruik	SPW, Waalse Staat van het Milieu
Natuurlijk milieu	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare positieve gevolgen	/
	Negatieve effecten: Toename van de druk op natuurlijke milieus ten gevolge van menselijke activiteit	UICN, 2019
Gebouwde omgeving	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/
Landschap en Reliëf	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/
Sociaaleconomisch	Positieve effecten: Scheppen van nieuwe activiteiten en banen	"Get Up Wallonia" Plan

	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Mobiliteit	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/
Gezondheid (vooral met betrekking tot de luchtkwaliteit)	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/
Gebruik van de hulpbronnen en Afval	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare positieve gevolgen	/
	Negatieve effecten: Toegenomen en aanhoudende menselijke activiteit zal extra afval genereren	Plan "Circular Wallonia"

SAMENVATTING VAN DE EFFECTEN (VERBANDEN TUSSEN DE VERSCHILLENDE MILIEUASPECTEN)

Over het geheel genomen heeft maatregel 6 meer negatieve dan positieve effecten op de 10 hoofdthema's. Het belangrijkste milieu-effect is dat de steun aan bedrijven onverbiddelijk zal leiden tot een toename van de menselijke activiteit. Helaas zijn menselijke activiteiten vaak schadelijk voor het milieu, met name wat betreft het gebruik van hulpbronnen, het ontstaan van afval, de natuurlijke omgeving, energie en het klimaat.

Dit moet echter worden genuanceerd, want als bedrijven worden gesteund in de richting van een energetische, sociale en economische overgang, zoals in het OP wordt gesuggereerd, kunnen zij een positief effect hebben op het milieu.

Ten slotte moet worden opgemerkt dat deze maatregel volledig positief is voor het sociaal-economische thema, aangezien de steun aan bedrijven het mogelijk zal maken meer banen te scheppen en dus meer waarde te creëren.

6.8. Maatregel 7: Herinrichting van bedrijventerreinen of -sites

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

EFFECTENBEOORDELING

Thema milieu	Waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten	Documentaire referentiebron
Grond en Ondergrond	Positieve effecten: Potentiële verbetering van terreinen door permeabilisering en vergroening van bedrijventerreinen	SPW, Waalse Staat van het Milieu
	Negatieve effecten: De herinrichting van de terreinen zal de vestiging van bedrijven stimuleren, die wellicht een uitbreiding van hun oppervlak nodig zullen hebben en dus de bodem zullen moeten verzegelen	SPW, Waalse Staat van het Milieu
Energie en klimaat (vooral met betrekking tot de luchtkwaliteit)	Positieve effecten: - Vermindering van de uitstoot van broeikasgassen - Bevordering van duurzaam energiegebruik in bedrijven	PACE 2030
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Water	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare positieve effecten	/
	Negatieve effecten: Toenemende menselijke activiteit zal leiden tot toenemend waterverbruik	SPW, Waalse Staat van het Milieu
Natuurlijk milieu	Positieve effecten: Potentiële verbetering van terreinen door permeabilisering en vergroening van bedrijventerreinen	SPW, Waalse Staat van het Milieu
	Negatieve effecten: - Toename van de druk op natuurlijke milieus ten gevolge van menselijke activiteit (lichtvervuiling, vernietiging van habitats, enz.) - Risico op uitbreiding van invasieve soorten tijdens werken	SPW, Waalse Staat van het Milieu CWEDD (CESEW), 2014 (zie bijlage

		4)
Gebouwde omgeving	Positieve effecten: Renovatie en rehabilitatie van economische zones met voorzieningen die beter aan de huidige behoeften voldoen	"Get Up Wallonia" Plan
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Landschap en Reliëf	Positieve effecten: Als bij het ontwerp van nieuwe gebouwen en de herinrichting van terreinen rekening wordt gehouden met de landschappelijke inpassing, kan dit positieve gevolgen hebben	SPW, Waalse Staat van het Milieu
	Negatieve effecten: Afhankelijk van het type herinrichting dat wordt ingevoerd, kunnen sommige elementen negatieve gevolgen hebben (bv. een nieuwe toegangsweg die leidt tot versnippering of banalisering van het landschap)	SPW, Waalse Staat van het Milieu
Sociaaleconomisch	Positieve effecten: - Verhoogde aantrekkelijkheid van economische gebieden - Verhoging van de kwalificaties van de baan	"Get Up Wallonia" Plan
	Negatieve effecten: Onevenwicht en groeiende kloof tussen heringerichte en niet-heringerichte gebieden	"Get Up Wallonia" Plan
Mobiliteit	Positieve effecten: Verhoogde toegankelijkheid van heringerichte zones	"Get Up Wallonia" Plan
	Negatieve effecten: Meer verkeer in gebieden die vroeger minder bezocht werden	"Get Up Wallonia" Plan
Gezondheid (vooral met betrekking tot de luchtkwaliteit)	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/
Gebruik van de hulpbronnen en	Positieve effecten: Nieuwe apparatuur kan de afvalproductie op lange termijn beperken en energie-efficiënter zijn	Plan "Circular Wallonia"

Afval	Negatieve effecten: De werkzaamheden die voor de aanpassingen nodig zijn, kunnen afval opleveren dat niet kan worden teruggewonnen en een stijging van het materiaalverbruik vergen (vooral als de aanpassingen op de digitale overgang zijn gericht)	Plan "Circular Wallonia"

SAMENVATTING VAN DE EFFECTEN (VERBANDEN TUSSEN DE VERSCHILLENDE MILIEUASPECTEN)

De herontwikkeling van sites of bedrijfsterreinen zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare gevolgen hebben voor het thema gezondheid behalve, indirect, een mogelijke toename van het welzijn van de gebruikers van de heringerichte sites. Wat de ondergrond betreft, is bodemafdekking te verwachten, evenals een ander negatief effect, maar in mindere mate, aangezien de heruitrustingswerkzaamheden gepaard zullen gaan met grondbewegingen. Wij constateren echter dat er een potentieel voor verbetering van de sites bestaat door middel van acties voor permeabilisering en vergroening van de economische activiteitszones, die dit negatieve effect zouden kunnen tegengaan.

Wat de andere thema's betreft, heeft maatregel 7 over het geheel genomen evenveel positieve als negatieve gevolgen voor het milieu.

6.9. Maatregel 8: Energierenovatie van gewestelijke en lokale overheidsgebouwen

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

EFFECTENBEOORDELING

Thema milieu	Waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten	Documentaire referentiebron
Grond en Ondergrond	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/
Energie en klimaat (vooral met betrekking tot de luchtkwaliteit)	Positieve effecten: - Vermindering van de uitstoot van verontreinigende stoffen - Vermindering van de energiebehoeften (b.v. betere isolatie) op de lange termijn	Waalse strategie voor energierenovatie
	Negatieve effecten: Renovatiewerkzaamheden kunnen de uitstoot van verontreinigende stoffen en de energiebehoeften	Waalse strategie voor

	tijdens de renovatieperiode doen toenemen (kortetermijneffect).	energierenovatie
Water	Positieve effecten: Vermindering van het waterverbruik (b.v. in verband met een efficiënt verwarmingssysteem of de installatie van waterbesparende apparatuur)	Waalse strategie voor energierenovatie
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Natuurlijk milieu	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/
Gebouwde omgeving	Positieve effecten: Renovatiewerkzaamheden zullen openbare gebouwen duurzamer en comfortabeler maken (bv. betere isolatie)	Waalse strategie voor energierenovatie
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Landschap en Reliëf	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/
Sociaaleconomisch	Positieve effecten: Gerenoveerde openbare gebouwen zouden betere diensten en voorwaarden kunnen bieden (bv. isolatie)	Waalse strategie voor energierenovatie
	Negatieve effecten: Stijgende vastgoedprijzen door het gebruik van duurzamere materialen	Statbel
Mobiliteit	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/
Gezondheid (vooral met betrekking tot de luchtkwaliteit)	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/
Gebruik van de hulpbronnen en	Positieve effecten: Beperking van het verbruik van hulpbronnen - met name energie - op de lange termijn	Waalse strategie voor energierenovatie

Afval	Negatieve effecten: Op korte termijn kunnen renovaties leiden tot afval en een grotere behoefte aan hulpbronnen (bouwmaterialen, enz.)	Plan "Circular Wallonia"

SAMENVATTING VAN DE EFFECTEN (VERBANDEN TUSSEN DE VERSCHILLENDE MILIEUASPECTEN)

De energierenovatie van openbare gebouwen heeft vooral waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten op het gebied van energie en klimaat, de gebouwde omgeving, sociaaleconomische aspecten en ten slotte het gebruik van afval en hulpbronnen.

Deze effecten zijn over het geheel genomen gemengd, met zowel positieve als negatieve effecten. Het meest negatieve aspect is vaak te wijten aan renovatiewerkzaamheden die extra afval, verbruik van hulpbronnen, enz. veroorzaken. Dit zijn meestal kortetermijneffecten. Wat de sociaal-economische aspecten betreft, is het enige vastgestelde negatieve effect een mogelijke stijging van de prijzen van onroerend goed als gevolg van het gebruik van duurzamere en waarschijnlijk duurdere materialen.

De positieve effecten zullen zich vooral op lange termijn doen gevoelen als gevolg van het gebruik van duurzame materialen en minder energie- en hulpbronintensieve technieken (bv. water) . Wat de waterkwestie betreft, is de installatie van waterbesparende voorzieningen tijdens renovatiewerkzaamheden mogelijk.

6.10. Maatregel 9: Circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

EFFECTENBEOORDELING

Thema milieu	Waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten	Documentaire referentiebron
Grond en Ondergrond	Positieve effecten: Door de terugwinning van afval te bevorderen, zal de hoeveelheid afval die wordt gestort, worden beperkt	Plan "Circular Wallonia"
	Negatieve effecten: De totstandbrenging van logistieke infrastructuren zal bijdragen tot bodemafdekking	SPW, Waalse Staat van het Milieu
Energie en klimaat (vooral met betrekking tot de luchtkwaliteit)	Positieve effecten: - Uitvoering van steunmaatregelen voor energie-efficiëntie - De totstandbrenging van synergieën (circulaire economie) tussen bedrijven zal hun energieverbruik en	Plan "Circular Wallonia"

	bijgevolg hun BKG-uitstoot verminderen (optimalisering van materiaalstromen)	
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Water	Positieve effecten: - Uitvoering van maatregelen ter vermindering van het waterverbruik - Vermindering van afval (vooral plastic)	Plan "Circular Wallonia"
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Natuurlijk milieu	Positieve effecten: Vermindering van de exploitatie van natuurlijke hulpbronnen zal de druk op het natuurlijke milieu verminderen	SPW, Waalse Staat van het Milieu
	Negatieve effecten: Oprichting van logistieke infrastructuur die de versnippering en vernietiging van natuurlijke habitats zal doen toenemen	SPW, Waalse Staat van het Milieu
Gebouwde omgeving	Positieve effecten: - Energie-efficiëntie in gebouwen - Versterking van het ecologisch ontwerp	Plan "Circular Wallonia"
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Landschap en Reliëf	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare positieve gevolgen	/
	Negatieve effecten: Totstandbrenging van logistieke infrastructuren die de aantasting van het landschap zullen vergroten	SPW, Waalse Staat van het Milieu
Sociaaleconomisch	Positieve effecten: - Versterking van de circulaire economie en de functionaliteitseconomie - Het concurrentievermogen van de bedrijven versterken - Creëren van werkgelegenheid	Plan "Circular Wallonia"
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Mobiliteit	Positieve effecten: Oprichting van logistieke infrastructuur	Plan "Circular Wallonia"

	- Versterking van kortsluitingen	
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Gezondheid (vooral met betrekking tot de luchtkwaliteit)	Positieve effecten: Met name de vermindering van plastic in het milieu zal gevolgen hebben voor de gezondheid	Plan "Circular Wallonia"
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Gebruik van de hulpbronnen en Afval	Positieve effecten: - Eco-innovatie zal leiden tot groenere processen (bv. door verbetering van recycling en afvalterugwinning) en zal de hoeveelheid geproduceerd afval verminderen (bv. door biologische afbraak) - Bevordering van efficiënt gebruik van hulpbronnen, hergebruik en recycling van hulpbronnen - Efficiënte en effectieve afvalverwerking (terugwinning en vermindering van afval) - Overgang naar nulafval	Plan "Circular Wallonia"
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/

SAMENVATTING VAN DE EFFECTEN (VERBANDEN TUSSEN DE VERSCHILLENDE MILIEUASPECTEN)

Maatregel 9 heeft voornamelijk positieve effecten op het gebruik van hulpbronnen en afvalverwerking. Het bevorderen van een efficiënt gebruik van hulpbronnen, het verminderen en terugwinnen van afval, en het bevorderen van een overgang naar afvalvrij zijn doelstellingen die een zeer positieve invloed op het milieu zullen hebben . Dit zal bijvoorbeeld de bodemverontreiniging verminderen door de hoeveelheid begraven afval te beperken. Evenzo zal het hergebruik van producten leiden tot minder industriële productie en meer duurzame consumptie. De versterking van eco-innovatie en eco-design zal leiden tot groenere processen die ook in andere sectoren dan afvalbeheer en energie kunnen worden toegepast.

Het belangrijkste negatieve aspect voor het milieu zal zijn het opzetten van logistieke infrastructuren die bodemafdekking en de vernietiging en vernietiging en versnippering van habitats zal begunstigen. Evenzo zullen sommige landschappen worden aangetast.

6.11. Maatregel 10: Financieringsinstrument "Steuninstrument voor de transitie van kmo's naar koolstofarme/circulaire economie"

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

Effectenbeoordeling

Thema milieu	Waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten	Documentaire referentiebron
Grond en Ondergrond	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/
Energie en klimaat (vooral met betrekking tot de luchtkwaliteit)	Positieve effecten: - Eco-innovatie zal leiden tot groenere processen in termen van energie-efficiëntie en zal het verbruik van fossiele energie verminderen (bv. door nieuwe groene energie) - Gebruik van hernieuwbare energie - Vermindering van de koolstofvoetafdruk van kmo's en industriële processen	Plan "Circular Wallonia"
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Water	Positieve effecten: Vermindering van afval (vooral plastic)	Plan "Circular Wallonia"
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Natuurlijk milieu	Positieve effecten: Vermindering van de druk op de natuurlijke hulpbronnen en meer in het algemeen op het natuurlijke milieu	Plan "Circular Wallonia"
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Gebouwde omgeving	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/
Landschap en Reliëf	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/

Sociaaleconomisch	Positieve effecten: - Bevordering van de circulaire economie - Het concurrentievermogen van de bedrijven versterken	Plan "Circular Wallonia"
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Mobiliteit	Positieve effecten: Het verkleinen van de koolstofvoetafdruk van de kmo's zal bijvoorbeeld, de bevordering van elektrische voertuigen en zachte distributie inhouden	"Get Up Wallonia" Plan
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Gezondheid (vooral met betrekking tot de luchtkwaliteit)	Positieve effecten: Met name de vermindering van plastic in het milieu zal gevolgen hebben voor de gezondheid	Milieuprogramma van de Verenigde Naties (UNEP), 2021
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Gebruik van de hulpbronnen en Afval	Positieve effecten: - Bevordering van de circulaire economie Eco-innovatie	Plan "Circular Wallonia"
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/

SAMENVATTING VAN DE EFFECTEN (VERBANDEN TUSSEN DE VERSCHILLENDE MILIEUASPECTEN)

Deze financiële maatregel is specifiek gericht op de koolstofarme transitie en de ontwikkeling van een circulaire economie binnen en tussen kmo's. De waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben dus vooral betrekking op energie en klimaat, afval en hulpbronnengebruik, en sociaaleconomische aspecten. Het thema klimaat en energie zal bijzonder worden beïnvloed door maatregel 10, met zeer positieve gevolgen zoals het gebruik van hernieuwbare energie en de vermindering van de koolstofvoetafdruk van de kmo's en industriële processen, met name door eco-innovatie. Evenzo zal de bevordering van de circulaire economie positieve gevolgen hebben voor de sociaaleconomie, het afval en het gebruik van hulpbronnen.

In het algemeen zal deze maatregel geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten hebben.

6.12. Maatregel 11: Steun aan ondernemingen naar circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

EFFECTENBEOORDELING

Thema milieu	Waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten	Documentaire referentiebron
Grond en Ondergrond	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/
Energie en klimaat (vooral met betrekking tot de luchtkwaliteit)	Positieve effecten: - De steun aan ondernemingen zal onder meer bestaan in het aanmoedigen van rationeel energiegebruik - Vermindering van de koolstofvoetafdruk van bedrijven	PACE 2030
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Water	Positieve effecten: - Duurzaam gebruik van waterbronnen - Vermindering van afval (vooral plastic)	Plan "Circular Wallonia"
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Natuurlijk milieu	Positieve effecten: Vermindering van de druk op de natuurlijke hulpbronnen en meer in het algemeen op het natuurlijke milieu	Plan "Circular Wallonia"
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Gebouwde omgeving	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/
Landschap en Reliëf	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/
Sociaaleconomisch	Positieve effecten: - Kringloopeconomie - Verlaging van de exploitatiekosten van de bedrijven - Het concurrentievermogen van de bedrijven versterken - Schepping van banen	Plan "Circular Wallonia"

	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Mobiliteit	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/
Gezondheid (vooral met betrekking tot de luchtkwaliteit)	Positieve effecten: Met name de vermindering van plastic in het milieu zal gevolgen hebben voor de gezondheid	Milieuprogramma van de Verenigde Naties (UNEP), 2021
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Gebruik van de hulpbronnen en Afval	Positieve effecten: - De steun aan ondernemingen zal met name een rationeel gebruik van hulpbronnen aanmoedigen - Kringloopeconomie	Plan "Circular Wallonia"
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/

SAMENVATTING VAN DE EFFECTEN (VERBANDEN TUSSEN DE VERSCHILLENDE MILIEUASPECTEN)

Net als bij de vorige maatregel heeft de ondersteuning van bedrijven in de richting van de circulaire economie en duurzaam gebruik van hulpbronnen vooral - en in positieve - zin gevolgen op het gebied van energie en klimaat, het sociaaleconomische aspect, alsook op het gebied van afval en gebruik van hulpbronnen.

In het algemeen zal deze maatregel geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten hebben. Er zij evenwel op gewezen dat de digitalisering een aantal waarschijnlijk niet verwaarloosbare effecten kan hebben op verscheidene gebieden, zoals aangegeven in de effectentabel voor maatregel 2 (toename van de broeikasgasemissies, toename van het elektriciteitsverbruik, ondergeschiktheid van de werkgelegenheid aan de technologie, toename van potentieel schadelijke golven in verband met de ontwikkeling van nieuwe technologieën, toename van het verbruik van de middelen die nodig zijn voor de vervaardiging van de instrumenten die de digitalisering mogelijk maken, enz.)

6.13. Maatregel 12: Sanering oude industrieterreinen

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

EFFECTENBEOORDELING

Thema milieu	Waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten	Documentaire referentiebron
Grond en Ondergrond	Positieve effecten: - Bodemsanering - Herstel van oude industrieterreinen zal ongebreidelde stadsuitbreiding beperken	ADEME, 2014
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Energie en klimaat (vooral met betrekking tot de luchtkwaliteit)	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/
Water	Positieve effecten: Verbetering van de waterkwaliteit door bodemsanering	ADEME, 2014
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Natuurlijk milieu	Positieve effecten: - Schoonmaken van natuurlijke omgevingen - Het herstel van industrieterreinen zal voorkomen dat opnieuw nederzettingen moeten worden gebouwd in natuurlijke gebieden	ADEME, 2014
	Negatieve effecten: - Vernietiging van de habitats die aanwezig zijn op de te saneren en te herstellen oude industrieterreinen (met name versnippering van het groene netwerk) - Verdwijnen van soorten die voorkomen op de te saneren en te herstellen oude industrieterreinen, waarbij sommige soorten typisch zijn voor oude industrieterreinen (bv. de pad) - Risico op uitbreiding van invasieve soorten tijdens werken	CWEDD (CESEW), 2014 (zie bijlage 4)
Gebouwde omgeving	Positieve effecten: Sanering van oude gebouwen (b.v. asbest)	ADEME, 2014
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Landschap en Reliëf	Positieve effecten: - De sanering van oude industrieterreinen kan een positief effect hebben op het landschap door de landschappelijke kwaliteit van deze terreinen nieuw leven in te blazen	ADEME, 2014

	- Het herstel van industrieterreinen zal voorkomen dat opnieuw nederzettingen moeten worden gebouwd in natuurlijke gebieden	
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Sociaaleconomisch	Positieve effecten: - Terreinen beschikbaar voor plaatselijke en internationale bedrijven die bijdragen tot de economische ontwikkeling van de regio - Versterking van bestaande economische activiteitengebieden	ADEME, 2014
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Mobiliteit	Positieve effecten: - Ontwikkeling van multimodale mobiliteit - Gebruik van bestaande wegen	"Get Up Wallonia" Plan
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Gezondheid (vooral met betrekking tot de luchtkwaliteit)	Positieve effecten: Sanering van oude industrieterreinen zal de blootstelling van de bevolking aan bepaalde verontreinigende stoffen verminderen	ADEME, 2014
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Gebruik van de hulpbronnen en Afval	Positieve effecten: Behandeling en verwijdering van afval van oude bedrijfsterreinen	ADEME, 2014
	Negatieve effecten: Het genereren van verontreinigde grond voor behandeling	ADEME, 2014

SAMENVATTING VAN DE EFFECTEN (VERBANDEN TUSSEN DE VERSCHILLENDE MILIEUASPECTEN)

Sanering van oude industrieterreinen heeft veel positieve effecten op verschillende gebieden. De sanering van bodem en gebouwen heeft immers een algemeen positief milieuaspect. Vanuit sociaal-economisch oogpunt zal de terbeschikkingstelling van grond aan plaatselijke bedrijven een economische troef zijn.

Het natuurlijke milieu zal echter waarschijnlijk negatief en niet verwaarloosbaar worden beïnvloed door een mogelijke vernietiging van habitats en de verdwijning van ter plaatse aanwezige soorten, met name

die van de rugstreeppad (opgenomen in de Waalse rode lijst). Dit kan worden gecompenseerd door het terugwinnen van industrieterreinen, waardoor wordt vermeden dat opnieuw nederzettingen moeten worden gebouwd in natuurgebieden

6.14. Maatregel 13: Duurzame lokale en regionale mobiliteit

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

EFFECTENBEOORDELING

Thema milieu	Waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten	Documentaire referentiebron
Grond en Ondergrond	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare positieve gevolgen	/
	Negatieve effecten: Bodemafdichting in het kader van de verbinding tussen grote centra onderling en tussen afgelegen gebieden en hoofdwegen	SPW, Waalse Staat van het Milieu
Energie en Klimaat (vooral met betrekking tot de luchtkwaliteit)	Positieve effecten: Vermindering van de uitstoot van CO2 (BKG) door met name het passagiersvervoer en energiebehoeften op lange termijn	Regionale mobiliteitsstrategie 2030
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Water	Positieve effecten: Vermindering van vervoerssystemen waarvan de productie, de snelle veroudering en het onderhoud een hoog waterverbruik veroorzaken	Regionale mobiliteitsstrategie 2030
	Negatieve effecten: Toenemend gebruik van waterwegen moet worden beheerd in relatie tot de waterbehoeften	Regionale mobiliteitsstrategie 2030
Natuurlijk milieu	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare positieve gevolgen	/
	Negatieve effecten: De aanleg van infrastructuur en voorzieningen die de versnippering van natuurlijke habitats en het ruimere groene netwerk zullen vergroten	
Gebouwde omgeving	Positieve effecten: Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare positieve	Regionale mobiliteitsstrate

	gevolgen	gie 2030
	Negatieve effecten: Toename van bebouwd land en ondoordringbaarheid van de bodem	SPW, Waalse Staat van het Milieu
Landschap en Reliëf	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare positieve gevolgen	/
	Negatieve effecten: Aanleg van infrastructuur en voorzieningen die het landschap aantasten en versnipperen	SPW, Waalse Staat van het Milieu
Sociaaleconomisch	Positieve effecten: - Gemakkelijke toegang tot openbaar vervoer, versterking van intermodaliteit, multimodaliteit en het aandeel van zachte en actieve vervoerswijzen (bv. via de ontwikkeling van fietspaden) - Vermindering van de energiekosten op lange termijn - Tijdsbesparing door kortere reistijden en multimodaliteit - Creëren van werkgelegenheid	Regionale mobiliteitsstrategie 2030
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Mobiliteit	Positieve effecten: Versterking van intermodaliteit, multimodaliteit en het aandeel van zachte en actieve vervoerswijzen (bv. door de aanleg van fietspaden)	Regionale mobiliteitsstrategie 2030
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Gezondheid (vooral met betrekking tot de luchtkwaliteit)	Positieve effecten: - Minder vervuiling door thermische warmtemotoren, waardoor de luchtkwaliteit verbetert - Vermindering van het aantal verkeersongevallen (bv. door middel van intelligente mobiliteit die de ontwikkeling van mobiliteitsbeheersinstrumenten mogelijk maakt) - Een actievere bevolking (zachte mobiliteit) en dus gezonder	Regionale mobiliteitsstrategie 2030
	Negatieve effecten: Toename van - potentieel schadelijke - golven in verband met de ontwikkeling van nieuwe technologieën in de context van geconnecteerde mobiliteit	Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) "Recommendati

		ons on digital interventions for health system strengthening"
Gebruik van de hulpbronnen en Afval	Positieve effecten: Verminderde behoefte aan energiebronnen (bv. fossiele brandstoffen)	Regionale mobiliteitsstrategie 2030
	Negatieve effecten: Het ontstaan van moeilijk te recyclen afval (bv. accu's van elektrische voertuigen)	SPW, Waalse Staat van het Milieu

SAMENVATTING VAN DE EFFECTEN (VERBANDEN TUSSEN DE VERSCHILLENDE MILIEUASPECTEN)

In eerste instantie zal maatregel 13 waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben op alle thema's .

De waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten op klimaat en energie zullen alleen positief zijn, aangezien de invoering van duurzame en lokale mobiliteit zowel de uitstoot van broeikasgassen als het energieverbruik vermindert. Ook zal er minder vervuiling zijn in de vorm van fijnstof, wat een positief effect zal hebben op de gezondheid.

Maatregel 13 heeft ook aanzienlijke negatieve gevolgen, waarbij natuurlijke milieus en landschappen het eerst worden getroffen. Meer in het bijzonder zal de aanleg van infrastructuur (b.v. mobipalen en mobipunten) bijdragen tot het verlies van habitats en bepaalde landschappen, en tot de versnippering daarvan. Nog steeds wat het creëren van infrastructuur betreft, zal maatregel 13 leiden tot een toename van kunstmatige grond. Ook de mate van ondoordringbaarheid van de bodem zal toenemen. Dit moet echter worden genuanceerd, omdat maatregel 13 zou kunnen leiden tot een toename van de ruimte op de wegeninfrastructuur, zoals te zien is in grote steden waar de vergroening toeneemt. De verminderde behoefte aan weguitbreidingen en parkeerplaatsen zou ook een positief effect moeten hebben.

In het OP wordt niet gespecificeerd welke energie voor het vervoer wordt gebruikt, behalve dat het gebruik van nieuwe energiebronnen wordt bevorderd. Gegeven dat thermische motoren in Europa steeds minder zijn toegestaan, zal de alternatieve energiewijze waarschijnlijk elektriciteit zijn. Batterijen zijn echter nog steeds een belangrijke bron van afval omdat het zeer moeilijk is ze te recycleren. Ten slotte, aangezien verbrandingsmotoren in grote stedelijke gebieden geleidelijk worden verboden, zullen de burgers een gemotoriseerd voertuig moeten aanschaffen, wat een duidelijke kostenpost is. De mutualisering van het vervoer die het gevolg is van de versterking en uitbreiding van het openbaar vervoer en de zachte mobiliteit leidt echter tot een vermindering van de behoefte aan auto's. Veel mobiliteitsmaatregelen zijn gericht op het terugdringen van het aantal auto's en het goederenvervoer

over de weg, vanwege de verzadiging van het netwerk en de milieueffecten van het gebruik van personenauto's. Wat de bebouwde omgeving betreft, zij erop gewezen dat duurzame lokale en regionale mobiliteit zal leiden tot minder onderhoud aan gevels - in samenhang met de vermindering van de vervuiling die gevels verduistert - maar dit is een kleine impact.

6.15. Maatregel 14: State-of-the-art infrastructuur en uitrusting voor beroepsopleiding en hoger en universitair onderwijs

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

EFFECTENBEOORDELING

Thema milieu	Waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten	Documentaire referentiebron
Grond en Ondergrond	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare positieve gevolgen	/
	Negatieve effecten: Mogelijke bodemverstoring als gevolg van de aanleg van infrastructuur en de installatie van geavanceerde apparatuur	SPW, Waalse Staat van het Milieu
Energie en Klimaat (vooral met betrekking tot de luchtkwaliteit)	Positieve effecten: Ontwikkeling van tekortsectoren met een hoge maatschappelijke energiewaarde	Plan Get Up Wallonia
	Negatieve effecten: Toename van het energieverbruik in verband met de georganiseerde opleidingscursussen	Plan Get Up Wallonia
Water	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/
Natuurlijk milieu	Positieve effecten: Ontwikkeling van korte, snelgroeiende en innovatieve sectoren op het gebied van ecologische overgang	Plan Get Up Wallonia
	Negatieve effecten: Nieuwe ultramoderne faciliteiten en infrastructuur zullen de natuurlijke habitats aantasten en fragmenteren	SPW, Waalse Staat van het Milieu
Gebouwde omgeving	Positieve effecten: Ontwikkeling van groene bouwambachten en ecologische overgang	Plan Get Up Wallonia

	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Landschap en reliëf	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare positieve gevolgen	/
	Negatieve effecten: Nieuwe ultramoderne faciliteiten en infrastructuur zullen landschappen aantasten en fragmenteren	SPW, Waalse Staat van het Milieu
Sociaaleconomisch	Positieve effecten: - Het bedrijfsleven en het scheppen van werkgelegenheid - Betere toegang tot werkgelegenheid en betere kwalificaties van de beroepsbevolking - Aanpassing van ondernemingen en hun werknemers aan veranderingen in hun productiesysteem - Ontwikkeling van sectoren met een tekort, met een hoge maatschappelijke waarde	Plan Get Up Wallonia
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Mobiliteit	Positieve effecten: Ontwikkeling van tekortsectoren met een hoge maatschappelijke waarde in mobiliteit en logistiek	Plan Get Up Wallonia
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Gezondheid (vooral met betrekking tot de luchtkwaliteit)	Deze maatregel zal geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten hebben voor dit thema	/
Gebruik van de hulpbronnen en Afval	Positieve effecten: Ontwikkeling van korte, snelgroeiende en innovatieve sectoren op het gebied van ecologische overgang	Plan Get Up Wallonia
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/

SAMENVATTING VAN DE EFFECTEN (VERBANDEN TUSSEN DE VERSCHILLENDE MILIEUASPECTEN)

De totstandbrenging van de modernste infrastructuur en faciliteiten voor beroepsopleiding en hoger en universitair onderwijs heeft geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten voor de gezondheids- en waterproblematiek. Deze maatregel heeft een bijzonder positief effect op sociaal-economisch gebied, met name wat betreft werkgelegenheid en beroepskwalificaties . Positieve

effecten worden verwacht in de vorm van een toename van de vaardigheden in sectoren met een grote maatschappelijke en ecologische waarde.
De negatieve aspecten hebben vooral betrekking op de aanleg van nieuwe infrastructuur, waardoor natuurlijke habitats en landschappen versnipperd dreigen te raken en energieverbruik en kunstmatige bodembedekking in de hand worden gewerkt.

6.16. Maatregel 15: Stedelijke ontwikkeling

BESCHRIJVING VAN DE MAATREGEL

EFFECTENBEOORDELING

Thema milieu	Waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten	Documentaire referentiebron
Grond en Ondergrond	Positieve effecten: De strijd tegen ongebreidelde stadsuitbreiding zal resulteren in minder ondoordringbare oppervlakte	Ruimtelijk ontwikkelingsplan ('Schéma de Développement de l'Espace Régional', SDER) 2018
	Negatieve effecten: Verbetering van de commerciële, economische en toeristische aantrekkelijkheid van bepaalde stedelijke gebieden zal waarschijnlijk gepaard gaan met stadsuitbreiding	SPW, Waalse Staat van het Milieu
Energie en klimaat (vooral met betrekking tot de luchtkwaliteit)	Positieve effecten: - Steun voor duurzame projecten ter vermindering van de broeikasgasuitstoot	PACE 2030
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Water	Positieve effecten: Rationeel gebruik van water	SPW, Waalse Staat van het Milieu
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Natuurlijk milieu	Positieve effecten: - Bescherming, ontwikkeling en bevordering van het natuurlijk erfgoed	SPW, Waalse Staat van het Milieu

	- Tegengaan van stadsuitbreiding en aldus bescherming van habitats en beperking van habitatversnippering - Verbetering van de toegang tot en de kwaliteit van groene ruimten - Bevordering van ecotoerisme (Natura 2000-gebieden en andere)	
	Negatieve effecten: Steun voor het toerisme zal leiden tot een grotere druk op de natuurlijke omgeving ten gevolge van menselijke activiteit	SPW, Waalse Staat van het Milieu
Gebouwde omgeving	Positieve effecten: Stadsvernieuwing	Nieuw Programma voor Steden (VN Nieuwe Stedelijke Agenda) (2016)
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Landschap en Reliëf	Positieve effecten: - Verbetering van het stedelijk milieu (landschappelijk erfgoed) - Tegengaan van stadsuitbreiding en dus bescherming van het landschap	SPW, Waalse Staat van het Milieu
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Sociaaleconomisch	Positieve effecten: - Ontwikkeling van lokale diensten en digitale diensten - Kwaliteitsbeheer van de leefomgeving voor bewoners, bezoekers en gebruikers van de stad - Steun voor de plaatselijke economie en toerisme als hefboom voor economische ontwikkeling - Revitalisering van stedelijke centra als gevolg van nieuwe economische activiteiten	Plan Get Up Wallonia
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Mobiliteit	Positieve effecten: Ontwikkeling van infrastructuren ten gunste van zachte vervoerswijzen, intermodaliteit en multimodaliteit en derhalve een vermindering van het gebruik van personenauto's en wegvervoer	Regionale mobiliteitsstrategie 2030

	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Gezondheid (vooral met betrekking tot de luchtkwaliteit)	Positieve effecten: - De vermindering van broeikasgassen, met inbegrip van het tot rust brengen van gebieden met druk verkeer, zal de luchtkwaliteit verbeteren - Verbetering van de veiligheid van de openbare ruimte	Regionale mobiliteitsstrategie 2030
	Geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare negatieve effecten	/
Gebruik van de hulpbronnen en Afval	Positieve effecten: Efficiënter gebruik van middelen	Plan Circular Wallonia
	Negatieve effecten: - Toegenomen en aanhoudende menselijke activiteit (b.v. toerisme) zal extra afval doen ontstaan	IU CN, 2019

SAMENVATTING VAN DE EFFECTEN (VERBANDEN TUSSEN DE VERSCHILLENDE MILIEUASPECTEN)

Stedelijke ontwikkeling heeft verschillende met elkaar verweven dimensies en is in feite van invloed op alle tien thema's. De algemene impact is eerder positief, vooral wat het natuurlijke milieu, het sociaal-economische aspect en de mobiliteit betreft.

Toerisme is een van de dimensies die in deze maatregel worden ondersteund. Hoewel ecotoerisme in het OP wordt vermeld, mag niet uit het oog worden verloren dat toeristische activiteiten aanzienlijke negatieve gevolgen voor het milieu kunnen hebben (vooral wat de natuurlijke omgeving en het gebruik van hulpbronnen betreft).

Wat de bodem en de ondergrond betreft, zijn de effecten tegengesteld aan die van de stadsuitbreiding. Het doel van het OP is de ongebreidelde stadsuitbreiding tegen te gaan, waardoor een einde zou komen aan de dynamiek van de bodemafdekking, maar anderzijds zal de verbetering van de commerciële, economische en toeristische aantrekkingskracht van bepaalde stedelijke gebieden waarschijnlijk gepaard gaan met stadsuitbreiding.

6.17. Algemene overzichtstabellen

In de eerste tabel worden de totale effecten (zowel positief als negatief) aangegeven dat het OP op de 10 geselecteerde thema's zou kunnen hebben. Daartoe werd een schaal van 1 tot 2 opgesteld:

- "1" komt overeen met de zogenaamde "gemiddelde" effecten
- "2" komt overeen met "sterke" effecten
- "/" verwijst naar effecten die als verwaarloosbaar en/of niet waarschijnlijk worden beschouwd

Uit deze tabel worden vervolgens een score per maatregel (van 20 punten) en een score per thema (van 30 punten) verkregen. Hoe hoger de score, hoe groter de kans dat het OP waarschijnlijke niet verwaarloosbare milieueffecten zal hebben.

Priorität	Maßnahmen	Vernachlässigbare Auswirkungen	/	Mittlere Auswirkungen	1	Starke Auswirkungen	2	
		Themen						
		BODEN UNTERBODEN	ENERGIE KLIMA	WASSER	NATÜRLICHE UMWELT	GEBAUTE UMWELT (einschließlich archäologisches und kulturelles Erbe) BODENNUTZUNG	RELIEF DER LANDSCHAFT	SOZIOÖKONOMISCHE AKTIVITÄTEN	MOBILITÄT	GESUNDHEIT (Verschmutzung, Sicherheit)	RESSOURCENNUTZUNG (Abfall, natürliche Ressourcen)	Gesamt /20
Eine intelligentere und wettbewerbsfähigere Wallonie	1 – Beihilfe für Forschung (COOTECH)	/	2	1	2	1	/	2	1	1	2	12
	2 – Beihilfe für Forschung „Instrument digitale Transformation von KMU“	/	2	1	1	/	/	2	1	2	2	11
	3 – Unterstützung für F&I- und Valorisierungsmaßnahmen	/	2	1	2	1	/	2	1	1	2	12
	4 – Investitionsbeihilfen	/	2	/	1	/	/	2	/	/	1	6
	5 – Finanzierungsinstrument (KMU)	/	2	1	2	/	/	2	/	/	1	8
	6 – Unterstützung von Unternehmen und Trägern unternehmerischer Projekte	/	1	1	1	/	/	1	/	/	1	5
	7 – Neuausstattung von Standorten oder Bereichen wirtschaftlicher Aktivität	2	2	1	2	1	2	2	2	/	2	16
Grüne Wallonie	8 – Energetische Sanierung von regionalen und lokalen öffentlichen Gebäuden	/	2	1	/	1	/	2	/	/	2	8
	9 – Kreislaufwirtschaft und nachhaltige Nutzung von Ressourcen	2	2	2	2	2	1	2	2	1	2	18
	10 – Finanzierungsinstrument „Unterstützungsinstrument für die Umstellung von KMU auf kohlenstoffarme Wirtschaft Übergang/Kreislaufwirtschaft“	/	2	1	1	/	/	2	1	1	2	10
	11 – Unterstützung von Unternehmen auf dem Weg zur Kreislaufwirtschaft und dem nachhaltigen Umgang mit Ressourcen	/	2	2	1	/	/	2	/	1	2	10
	12 – Sanierung von Brachflächen	2	/	1	2	1	2	2	2	1	2	15
Eine besser vernetzte Wallonie	13 – Nachhaltige lokale und regionale Mobilität	1	1	2	1	1	1	2	1	2	2	14
Eine sozialere Wallonie	14 –Modernste Infrastruktur und Ausstattung für Berufsausbildung und Hochschulbildung	1	2	/	2	1	1	2	1	/	1	11
Eine Wallonie mit mehr Bürgernähe	15 – Stadtentwicklung	2	1	1	2	1	2	2	2	2	2	17
Gesamt /30		10	25	16	22	10	9	29	14	12	26	

Tabel 3 Algemene effecten (zowel positieve als negatieve) die het OP zou kunnen hebben voor de 10 geselecteerde thema's

Deze eerste tabel geeft de totale effecten weer die de tien geselecteerde milieuthema's kunnen ondervinden. Over het geheel genomen en op het eerste gezicht lijkt de uitvoering van het OP veel positieve en negatieve gevolgen te hebben voor deze thema's.

Meer specifiek, maatregelen 7 "Herinrichting bedrijventerreinen/sites", "9 Circ. Eco.", 12 "San." en 15 "Stedelijke Ontw." hebben alle waarschijnlijk niet-verwaarloosbare effecten op de 10 thema's. De maatregelen 9 en 15 zijn bijzonder breed en dit verklaart waarom zij op alle thema's van invloed zijn, zowel in positieve als in negatieve zin. De maatregelen 7 en 12 zijn meer plaatsgebonden (oude industrieterreinen, bedrijfsterreinen, enz.), maar hebben een invloed op zowel het natuurlijke als het menselijke milieu in ruime zin.

Terwijl de maatregel 9 "Circ. Eco. (met een score van 18/20) en 15 "Stedelijke Ontw." (17/20) de hoogste scores hebben, gevolgd door maatregel 7 "Herinrichting bedrijventerreinen/sites" (16/20) en maatregel 12 "San." (15/20).
Integendeel, de maatregelen die de minste invloed lijken te hebben op de geselecteerde thema's zijn de maatregelen 6 "Steun aan bedr." (5/20), 4 "Invest. steun" (6/20), 5 "Financ. instrumenten kmo'sI" (8/20) en 8 "Energieren. geb." (8/20). Er zij op gewezen dat dit niet betekent dat deze maatregelen geen effect op het milieu zullen hebben, maar dat het effect ervan beperkt en sectoraal zal zijn.

Wat de thema's betreft, zullen alleen het sociaal-economische aspect, alsmede het gebruik van afval en hulpbronnen, door alle maatregelen worden beïnvloed. Zij hebben de hoogste scores met respectievelijk 29/30 en 26/30. De zeer hoge score voor het thema "sociaal-economisch" lijkt logisch, aangezien het OP van het EFRO in het bijzonder gericht is op de economische en sociale ontwikkeling (met name om de lage werkgelegenheidsgraad en de achteruitgang van de productiviteit te verhelpen). Het thema energie en klimaat zal ook veel gevolgen ondervinden (25/30). Hieruit blijkt dat het OP zich inzet voor de bestrijding van de opwarming van de aarde, met name door de uitstoot van broeikasgassen te verminderen. De thema's waarop de uitvoering van het OP de minste invloed heeft, zijn landschap en reliëf (9/30), bodem en ondergrond (10/30) en bebouwde omgeving (10/30), met name omdat in prioriteit 1 "Een intelligenter en concurrerender Wallonië" - die de meeste maatregelen omvat - weinig aandacht aan deze thema's wordt besteed en de aandacht vooral uitgaat naar de twee grote uitdagingen van het OP, namelijk enerzijds van economische aard (vandaar het grote aantal effecten voor het sociaal-economische aspect) en anderzijds verband houdend met de strijd tegen de opwarming van de aarde (vandaar het grote aantal effecten voor het thema klimaat en energie).

Samenvattend kunnen we stellen dat de OP-maatregelen die de meeste effecten (zowel negatieve als positieve) lijken te hebben op de geselecteerde thema's zijn:

- Maatregel 9 "Circulaire economie en duurzaam gebruik van hulpbronnen" met een score van 18/20
- Maatregel 15 "Stedelijke ontwikkeling" met een score van 17/20
- Maatregel 7 "Herinrichting van sites of bedrijfsterreinen" met een score van 16/20

Wat de thema's betreft, zijn degenen die het meest met het OP te maken zullen krijgen:

- Het sociaal-economische aspect met een score van 29/30

- Gebruik van afval en hulpbronnen met een score van 26/30
- Klimaat en energie met een score van 25/30

In de tweede tabel worden de positieve en negatieve effecten van het OP voor elk thema vergeleken. De samenstelling is als volgt:

- 1: betekent dat er een positief gemiddeld effect wordt verwacht bij de uitvoering van het OP voor de betrokken maatregel
- 1: betekent dat er een gemiddeld negatief effect wordt verwacht bij de uitvoering van het OP voor de betrokken maatregel
- 2: betekent dat er een sterk positief effect wordt verwacht bij de uitvoering van het OP voor de betrokken maatregel
- 2: betekent dat er een sterk negatief effect wordt verwacht bij de uitvoering van het OP voor de betrokken maatregel
- 0: betekent dat bij de uitvoering van het OP voor de betrokken maatregel een globaal neutraal effect wordt verwacht. "Neutraal" betekent zowel negatieve als positieve gevolgen.
- /: betekent dat er geen waarschijnlijk niet verwaarloosbaar effect wordt verwacht van de uitvoering van het OP voor de maatregel in kwestie

Prioriteit	Maatregelen	Te verwaarlozen effecten	/	Middelgrote positieve effecten	1	Sterke positieve effecten	2			
				Middelgrote negatieve effecten	1	Sterke negatieve effecten	2			
		Thema's								
		BODEM ONDERGROND	ENERGIE KLIMAAT	WATER	NATUURLIJKE OMGEVING	GEBOUWD MILIEU (met inbegrip van archeologisch en cultureel erfgoed) BODEMGEBRUIK	RELIËFLANDSCHAP	SOCIAAL-MAATSCHAPPELIJKE ACTIVITEITEN	MOBILITEIT	GEZONDHEID (verontreiniging, veiligheid)	GEBRUIK VAN HULPBRONNEN (afval, natuurlijke hulpbronnen)
Een intelligenter en concurrerender Wallonië	1: Steun voor onderzoek (COOTECH)	/	1	1	0	1	/	2	1	1	1
	2: Steun voor onderzoek "digitale transformatie van kmo's"	/	1	1	1	/	/	1	1	0	0
	3: Steun voor O&I- en valorisatieacties	/	0	1	0	1	/	2	1	1	2
	4: Investeringssteun	/	0	/	1	/	/	2	/	/	1
	5: Financiële instrumenten (kmo's)	/	2	1	2	/	/	2	/	/	1
	6: Steun voor ondernemingen en ondernemers-projecteigenaars	/	1	1	1	/	/	1	/	/	1
	7: Herinrichting van bedrijventerreinen of -sites	0	2	1	1	1	0	1	0	/	0
Groener Wallonië	8: Energierenovatie van gewestelijke en lokale overheidsgebouwen.	/	1	1	/	1	/	0	/	/	0
	9: Circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik	0	2	2	0	2	1	2	2	1	2
	10: Financieringsinstrument "Steuninstrument voor de transitie van kmo's naar koolstofarme/circulaire economie"	/	2	1	1	/	/	1	1	1	2
	11: Steun aan ondernemingen naar circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik	/	2	2	1	/	/	2	/	1	2
	12: Sanering van oude industrieterreinen	2	/	1	1	1	2	2	2	1	0
Wallonië meer verbonden	13: Duurzame lokale en regionale mobiliteit	1	1	0	1	1	1	1	1	2	0
Socialer Wallonië	14: State-of-the-art infrastructuur en uitrusting voor beroepsopleiding en hoger en universitair onderwijs	1	0	0	0	1	1	2	1	/	1
Wallonië dichter bij de burger	15: Stedelijke ontwikkeling	0	1	1	2	1	2	2	2	2	0

Tabel 4: Vergelijking en overzicht van de positieve en negatieve effecten die het OP zou kunnen hebben voor de 10 geselecteerd e thema's

Deze tweede tabel geeft de negatieve en positieve effecten weer die de milieuthema's kunnen ondervinden als het OP daadwerkelijk wordt uitgevoerd. Ter herinnering: kleuren staan voor het positieve of negatieve aspect van een effect (rood = negatief en groen = positief). Het cijfer 1 staat voor een gemiddeld effect en het cijfer 2 voor een groot effect. Als er evenveel negatieve als positieve effecten zijn, wordt dit weergegeven met een 0. Tenslotte, als' er geen waarschijnlijke niet verwaarloosbare effecten te melden zijn, wordt een / ingevuld.

Over het geheel genomen lijkt de uitvoering van het OP tamelijk positieve gevolgen te hebben voor het milieu. Meer in het bijzonder lijken sommige maatregelen bijzonder positief te zijn voor het milieu, zoals maatregel 15 "Stadsontwikkeling", maatregel 11 "Steun voor ecocirculatie" en maatregel 10 "Koolstofarm FI", die geen negatieve effecten hebben. Daarentegen zijn maatregel 5 "MKB FI" en 6 "Steun bedr." mogelijk schadelijk voor het milieu. Deze twee maatregelen - die hoofdzakelijk betrekking hebben op de economie en de financiering - houden immers niet (of nauwelijks) rekening met de milieuaspecten en riskeren dat er antropische druk ontstaat.

Wat de thema's betreft, lijken de sociaal-economische activiteit, de mobiliteit, de bebouwde omgeving, het gebruik van hulpbronnen en de gezondheid de meest positieve effecten te hebben. Evenals in de vorige tabel lijkt het sociaal-economische aspect het meest positieve effect te hebben, in overeenstemming met de economische uitdagingen waarop het OP een antwoord moet geven (lage werkgelegenheidsgraad, productiviteitsvertraging, economische, sociale en territoriale ongelijkheden, ...).

Wat de negatieve effecten betreft, zal de uitvoering van het OP vooral gevolgen hebben voor het natuurlijke milieu en het water. Zoals uiteengezet in hoofdstuk 5, bevat het OP namelijk geen milieudoelstellingen die specifiek gericht zijn op biodiversiteit en het natuurlijk milieu. Het lijkt dan ook logisch dat dit thema bijzonder wordt getroffen (meestal in negatieve zin). Hoewel het thema bodem en ondergrond door het merendeel van de maatregelen niet wordt beïnvloed, zijn alleen negatieve effecten te verwachten, behalve voor de sanering van oude bedrijfsterreinen.

Het thema energie en klimaat heeft een nogal gemengd effect. Sommige maatregelen - zoals maatregel 5 "MKB-FI" - zullen immers sterk negatieve gevolgen hebben, terwijl andere juist sterk positieve gevolgen zullen hebben. Voor deze maatregel wordt echter uitgegaan van algemeen positieve effecten, hetgeen in overeenstemming is met een van de doelstellingen van het OP, namelijk de vermindering van de uitstoot van broeikasgassen.

Uit deze tweede tabel kan worden geconcludeerd dat de thema's die de meeste negatieve gevolgen van de uitvoering van het OP lijken te ondervinden, het natuurlijke milieu en water zijn Integendeel, het OP zal naar verwachting aanzienlijke en waarschijnlijk overwegend positieve effecten hebben op sociaaleconomisch, energie- en klimaatgebied, mobiliteit en gebruik van hulpbronnen .

Na analyse van deze twee tabellen blijkt dus dat de uitvoering van het OP zowel positieve als negatieve gevolgen heeft voor het milieu. Het sociaal-economische thema zal het meest positieve effecten hebben. Zoals hierboven is uiteengezet, is het volgens de economische ontwikkelingslogica van het EFRO normaal dat dit thema bijzonder positief wordt beïnvloed. Met betrekking tot de milieudoelstellingen die in het OP zijn opgenomen en in hoofdstuk 5 worden uiteengezet, zullen de

meeste effecten naar verwachting positief zijn voor de thema's energie en klimaat en het gebruik van hulpbronnen. De laatste twee hebben namelijk vooral positieve gevolgen, hoewel ook enkele negatieve te verwachten zijn. Tenslotte lijkt er in het OP onvoldoende rekening te zijn gehouden met de thema's water en natuurlijk milieu en zijn er over het geheel genomen negatieve effecten te verwachten wanneer het OP wordt uitgevoerd.

7. De maatregelen om elk aanzienlijk negatief milieueffect als gevolg van de uitvoering van het programma te voorkomen, te beperken of binnen de mogelijkheden te compenseren

7.1. Methodologie

Overeenkomstig de geldende wettelijke bepalingen (Milieuwetboek, art. D.52 e.v.), en als voortzetting van de uitgevoerde milieubeoordeling, worden in dit hoofdstuk verschillende maatregelen uiteengezet om de te verwachten aanzienlijke milieueffecten die het gevolg zijn van zowel het operationele programma zelf als van de uitvoering ervan te vermijden, te verminderen en/of te compenseren.

Eerst worden algemene aanbevelingen geformuleerd, waarna per milieuthema meer specifieke aanbevelingen worden gedaan. Ook wordt aangegeven op welke maatregelen van het OP deze verschillende aanbevelingen betrekking hebben.

7.2. Algemene aanbevelingen: te nemen maatregelen

- Gezien de diversiteit van de verschillende Waalse plannen (zie hoofdstuk 1) bleek een risico te bestaan op overlappingen en op een moeilijke onderlinge afstemming van de plannen. Een eerste aanbeveling - die verder gaat dan het kader van het OP - betreft dan ook een actie om de doelstellingen die voor de verschillende plannen en programma's werden vastgesteld beter af te bakenen om overlappingen en moeilijkheden bij de interpretatie te voorkomen. Met het oog op de uitvoering van deze maatregel wordt aanbevolen om in een vroeg stadium van het ontwerp van een nieuw plan/programma (PP) een lijst op te stellen van de doelstellingen van de andere Waalse PP's en de wisselwerking en synergieën vast te stellen die met de doelstellingen van dit nieuwe PP kunnen bestaan.

- In het vorige hoofdstuk werd erop gewezen dat de thema's in verband met het natuurlijk milieu en water het meest getroffen worden door de uitvoering van het OP (zie de samenvattende tabel in hoofdstuk 6). Dat was ook het geval bij het vorige OP. Met het oog hierop bevelen wij aan in bepaalde maatregelen indicatoren op te nemen om het effect van projecten op deze thema's te meten. Deze maatregelen worden in het volgende deel van dit hoofdstuk vastgesteld.

- Wat de vermindering van de negatieve effecten van het OP op het natuurlijk milieu betreft, zullen de projecten worden geselecteerd op basis van hun geringe effect op de ecosystemen. Bij de kandidaatstelling voor projecten wordt aanbevolen om een nota op te nemen zodat kan worden aangetoond dat de effecten van de projecten op het natuurlijke milieu worden

beheerst. In deze nota moeten bijvoorbeeld de volgende thema's aan bod komen: instandhouding/herstel van natuurlijke habitats, versnippering van het ecologische netwerk, naleving van regelgeving inzake natuurbehoud, lichtvervuiling, enz. Deze aanbeveling kan worden opgevolgd in het kader van een regelmatige verslaglegging van elk project met een aanzienlijk (d.w.z. te verwachten en niet te verwaarlozen) effect op het natuurlijke milieu.

- Om de kwaliteit van de projecten te verbeteren, de milieueffecten ervan beter te beheersen en de verschillende projectleiders bewust te maken van deze effecten, stellen wij voor de opstelling van een evaluatienota inzake milieueffecten op te leggen bij het opstellen van het dossier van de kandidaatstelling voor projecten. Het doel van deze nota is om, rekening houdend met de kenmerken van het project en de locatie ervan, de directe en indirecte effecten van het project op de verschillende milieuthema's (fysiek milieu (bodem, ondergrond, lucht, water), biologisch milieu (fauna, flora, ecosystemen), menselijk milieu (gezondheid, mobiliteit, sociaaleconomische aspecten, geluid, trillingen, energie, erfgoed, landschap en bebouwing) op passende wijze te identificeren, te beschrijven en te evalueren.

- Wat de gedeelten van het OP inzake onderzoek- en innovatie betreft, kan worden verwacht dat de ontwikkeling van nieuwe projecten gepaard zal gaan met de ontwikkeling van eco-innovatie en dus indirect zal bijdragen tot de verbetering van het milieueffect (vermindering van de uitstoot van BKG, lager energieverbruik, enz.) van bepaalde projecten. Aangezien in dit stadium van de studie echter nog niet gekend is welk soort apparatuur of welk soort onderzoeksprojecten gepland worden, is het moeilijk om de mogelijke gevolgen precies in te schatten. Er moet dus voor gezorgd worden dat milieucriteria (energiekosten, waterverbruik, uitstoot van BKG, hernieuwbare energie, enz.) worden opgenomen en dat de potentiële valorisatie van de resultaten van onderzoeksprojecten in aanmerking worden genomen bij het mechanisme voor de selectie van projecten. Er kan ook worden gedacht aan een hogere-investeringslogica voor eco-innovatieprojecten.

- Tot slot bevelen wij aan bij de selectie van projecten een "BATNEEC"-analyse13 uit te voeren (een BATNEEC-analyse bestaat erin verschillende projectvarianten te vergelijken op basis van een berekening van hun algehele milieuprestaties en deze verschillende prestaties in perspectief te plaatsen, om zo de meest milieuefficiënte variant te selecteren). In voorkomend geval moet ook een analyse van de levenscyclus van bij het project betrokken materialen of producten worden opgenomen. Deze twee elementen ("BATNEEC"-analyse en levenscyclusanalyse) moeten in elk dossier voor kandidaatstelling worden opgenomen.

7.3. Aanbevelingen per thema: te nemen maatregelen

Om de in het vorige hoofdstuk vastgestelde negatieve effecten te vermijden, te verminderen en/of te compenseren, wordt voor elk van de geanalyseerde thema's een aantal aanbevelingen geformuleerd. Ook wordt aangegeven op welke maatregelen deze aanbevelingen betrekking hebben en wordt, waar mogelijk, een voorstel voor de uitvoering en opvolging ervan gedaan.

13 *BATNEEC : Best Available Technology not Entailing Excessive Cost - Beste beschikbare technologie die geen buitensporige kosten met zich meebrengt*

BODEM EN ONDERGROND

Aanbevelingen	Betrokken maatregel(en)	Uitvoering en opvolging
Beperk de artificialisatie van het grondgebied door de onbebouwde ruimten zoveel mogelijk te proberen behouden en de voorkeur te geven aan maatregelen die erop gericht zijn de ondoordringbaarheid van de bodem te beperken.	7. Herontwikkeling bedrijventerreinen/sites 9. Circulaire economie 13. Mobiliteit 14. Opleiding 15. Stads-ontwikkeling	Deze aanbeveling moet bij de kandidaatstelling worden uitgevoerd (bv. via de evaluatienota inzake milieueffecten of het formulier van de kandidaatstelling). De opvolging kan gebeuren via een indicator van de geartificialiseerde oppervlakte in het kader van elk geselecteerd project.

ENERGIE EN KLIMAAT

Aanbevelingen	Betrokken maatregelen	Uitvoering en opvolging
Geef voorrang aan projecten die gebruik kunnen maken van energiebesparende methoden voor de uitvoering van de werkzaamheden.	7. Herontwikkeling bedrijventerreinen/sites 8. Energierenovatie van gebouwen 9. Circulaire economie 12. Sanering 13. Mobiliteit 14. Opleiding 15. Stads-ontwikkeling	Deze aanbeveling moet bij de kandidaatstelling worden uitgevoerd (bv. via het formulier van de kandidaatstelling). De opvolging kan gebeuren aan de hand van een lijst van per project toegepaste goede praktijken.
Geef voorrang aan projecten in verband met het gebruik van hernieuwbare energie en rationeel energiegebruik.	8. Energierenovatie van gebouwen	Deze aanbeveling moet bij de kandidaatstelling worden uitgevoerd (bv. via het formulier van de kandidaatstelling). De opvolging kan gebeuren aan de hand van een lijst van per project toegepaste goede praktijken.
Beoordeel de potentiële effecten met betrekking tot de uitstoot van luchtverontreinigende stoffen of BKG die het gevolg kunnen zijn van de exploitatie van projecten.	Alle	Deze aanbeveling moet bij de kandidaatstelling worden uitgevoerd (bv. via de evaluatienota inzake milieueffecten of het formulier van de kandidaatstelling).

		De opvolging kan gebeuren in het kader van een regelmatige verslaglegging van elk project.

WATER

Aanbevelingen	Betrokken maatregelen	Uitvoering en opvolging
Zie erop toe dat de fysisch-chemische kwaliteit van het oppervlakte- en grondwater behouden blijft.	7. Herontwikkeling bedrijventerreinen/ sites 8. Energierenovatie van gebouwen 9. Circulaire economie 12. Sanering 13. Mobiliteit 14. Opleiding 15. Stads-ontwikkeling	Deze aanbeveling moet bij de kandidaatstelling worden uitgevoerd (bv. via de evaluatienota inzake milieueffecten of het formulier van de kandidaatstelling). De opvolging kan gebeuren in het kader van een regelmatige verslaglegging van elk project.
Beperk de artificialisatie van het grondgebied door de onbebouwde ruimten zoveel mogelijk te proberen behouden en geef de voorkeur aan maatregelen die erop gericht zijn de ondoordringbaarheid van de bodem te beperken.	7. Herontwikkeling bedrijventerreinen/ sites 8. Energierenovatie van gebouwen 9. Circulaire economie 12. Sanering 13. Mobiliteit 14. Opleiding 15. Stads-ontwikkeling	Deze aanbeveling moet bij de kandidaatstelling worden uitgevoerd (bv. via de evaluatienota inzake milieueffecten of het formulier van de kandidaatstelling). De opvolging kan gebeuren via een indicator van de geartificialiseerde oppervlakte in het kader van elk geselecteerd project.
Zorg voor duurzaam beheer van afvloeiend water na de verstedelijking van nieuwe gebieden, zowel wat de kwantiteit als het traject betreft.	7. Herontwikkeling bedrijventerreinen/ sites 12. Sanering 15. Stads-ontwikkeling	Deze aanbeveling moet bij de kandidaatstelling worden uitgevoerd (bv. via de evaluatienota inzake milieueffecten of het formulier van de kandidaatstelling). De opvolging kan gebeuren in het kader van een regelmatige verslaglegging van elk project.

Aanbevelingen	Betrokken maatregelen	Uitvoering en opvolging
Zie erop toe dat er bij de uitvoeringswerken van projecten geen risico bestaat op de verspreiding van invasieve soorten.	7. Herontwikkeling bedrijventerreinen/sites 8. Energierenovatie van gebouwen 9. Circulaire economie 12. Sanering 13. Mobiliteit 14. Opleiding 15. Stads-ontwikkeling	Deze aanbeveling moet bij de kandidaatstelling worden uitgevoerd (bv. via de evaluatienota inzake milieueffecten of het formulier van de kandidaatstelling). De opvolging kan gebeuren in het kader van een regelmatige verslaglegging van elk project, met vermelding van de middelen die zijn ingezet om de verspreiding van invasieve soorten tegen te gaan.
Geef voorrang aan projecten die een positieve impact hebben op de biodiversiteit en het ecologische netwerk.	7. Herontwikkeling bedrijventerreinen/sites 8. Energierenovatie van gebouwen 9. Circulaire economie 12. Sanering 13. Mobiliteit 14. Opleiding 15. Stads-ontwikkeling	Deze aanbeveling moet bij de kandidaatstelling worden uitgevoerd (bv. via de evaluatienota inzake milieueffecten of het formulier van de kandidaatstelling). De opvolging kan gebeuren via een indicator die de oppervlakten aangeeft die verband houden met de versterking van het ecologische netwerk of die verband houden met het creëren van nieuwe natuurlijke habitats.
Beperk de versnippering van het ecologische netwerk.	7. Herontwikkeling bedrijventerreinen/sites 8. Energierenovatie van gebouwen 9. Circulaire economie 12. Sanering 13. Mobiliteit 14. Opleiding 15. Stads-ontwikkeling	Deze aanbeveling moet bij de kandidaatstelling worden uitgevoerd (bv. via de evaluatienota inzake milieueffecten of het formulier van de kandidaatstelling). De opvolging kan gebeuren in het kader van een regelmatige verslaglegging van elk project, met vermelding van de middelen die zijn ingezet om de versnippering van het ecologische netwerk tegen te gaan.

BEBOUWING

Aangezien bij de milieueffectbeoordeling van de verschillende maatregelen van het OP geen aanzienlijke negatieve effecten naar voren zijn gekomen, wordt voor dit thema geen specifieke aanbevelingen geformuleerd.

LANDSCHAP

Aanbevelingen	Betrokken maatregelen	Uitvoering en opvolging
Houd bij het creëren of uitbreiden van projecten binnen de omgeving (bebouwing, uitzichtpunten, enz.) rekening met integratie in het landschap.	7. Herontwikkeling bedrijventerreinen/sites 9. Circulaire economie 13. Mobiliteit 14. Opleiding 15. Stads-ontwikkeling	Deze aanbeveling moet bij de kandidaatstelling worden uitgevoerd (bv. via de evaluatienota inzake milieueffecten of het formulier van de kandidaatstelling). De opvolging kan gebeuren in het kader van een regelmatige verslaglegging van elk project, met vermelding van de middelen die zijn ingezet om de integratie van het project in het landschap te verbeteren.
Vermijd de aantasting, versnippering en banalisering van landschappen en bevorder de integratie van elk project in het landschap.	7. Herontwikkeling bedrijventerreinen/sites 9. Circulaire economie 13. Mobiliteit 14. Opleiding 15. Stads-ontwikkeling	Deze aanbeveling moet bij de kandidaatstelling worden uitgevoerd (bv. via de evaluatienota inzake milieueffecten of het formulier van de kandidaatstelling). De opvolging kan gebeuren in het kader van een regelmatige verslaglegging van elk project, met vermelding van de middelen die zijn ingezet om de aantasting van het landschap te vermijden.

SOCIAALECONOMISCHE ASPECTEN

Aanbevelingen	Betrokken maatregelen	Uitvoering en opvolging
Geef voorrang aan de locatie van projecten in de nabijheid van stadspolen.	7. Herontwikkeling bedrijventerreinen /sites 12. Sanering	Deze aanbeveling moet worden uitgevoerd bij de selectie van de projecten. De opvolging kan gebeuren door een lijst op te stellen van de geselecteerde projecten op basis van hun locatie.

MOBILITEIT

Aanbevelingen	Betrokken maatregelen	Uitvoering en opvolging
Geef voorrang aan de locatie van projecten in de nabijheid van stadspolen en in de nabijheid van openbaarvervoersnetten.	7. Herontwikkeling bedrijventerreinen/ sites 12. Sanering 13. Mobiliteit	Deze aanbeveling moet worden uitgevoerd bij de selectie van de projecten. De opvolging kan gebeuren door een lijst op te stellen van de geselecteerde projecten op basis van hun locatie.
Bevorder goederenvervoer over de binnenwateren of via bestaande spoorlijnen.	7. Herontwikkeling bedrijventerreinen/ sites 12. Sanering	Deze aanbeveling moet worden uitgevoerd bij de selectie van de projecten. De opvolging kan gebeuren door een lijst op te stellen van de geselecteerde projecten op basis van hun locatie (in de nabijheid van bevaarbare waterwegen of een spoorlijn).

GEZONDHEID

Aanbevelingen	Betrokken maatregelen	Uitvoering en opvolging
Maak voor projecten die het gebruik van draadloze technologieën vereisen een analyse van de beschikbare technologieën op basis van de effecten ervan op de menselijke gezondheid.	13. Mobiliteit 15. Stads-ontwikkeling	Deze aanbeveling moet bij de kandidaatstelling worden uitgevoerd (bv. via het formulier van de kandidaatstelling of de "BATNEEC"-analyse).

		De opvolging kan gebeuren in het kader van een regelmatige verslaglegging van elk project, met vermelding van de goede praktijken die zijn toegepast.

GEBRUIK VAN HULPBRONNEN EN AFVALSTOFFEN

Aanbevelingen	Betrokken maatregelen	Uitvoering en opvolging
Geef voorrang aan projecten die rekening houden met het gebruik van herbruikbare/terugwinbare/recycleerbare materialen.	7. Herontwikkeling bedrijventerreinen/sites 8. Energierenovatie van gebouwen 13. Mobiliteit 14. Opleiding 15. Stads-ontwikkeling	Deze aanbeveling moet bij de kandidaatstelling worden uitgevoerd (bv. via de evaluatienota inzake milieueffecten of het formulier van de kandidaatstelling). De opvolging kan gebeuren aan de hand van een lijst van per project toegepaste goede praktijken.

8. Een verklaring waarin de redenen voor de keuze van de beoogde oplossingen worden samengevat en een beschrijving wordt gegeven van de wijze waarop de beoordeling is uitgevoerd, met inbegrip van eventuele moeilijkheden die zijn ondervonden bij het verzamelen van de vereiste informatie, zoals technische tekortkomingen of een gebrek aan knowhow

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de procedure die is gevolgd voor de uitwerking van het OP en het MER, van de beoogde oplossingen inzake methodologische keuzes, maar ook van de moeilijkheden die zich bij de uitvoering van deze SMB hebben voorgedaan.

8.1. Procedure die is toegepast voor de uitwerking van het OP en het MER

In Europese Richtlijn 2001/42/EG van het Europees Parlement en de Raad van 27 juni 2001 betreffende de beoordeling van de gevolgen voor het milieu van bepaalde plannen en programma's is bepaald dat die plannen en programma's aan een milieubeoordeling moeten worden onderworpen voordat zij worden aangenomen.

Krachtens deze richtlijn en de gewestelijke reglementaire bepalingen van het decreet van 27 mei 2004 betreffende boek I van het Milieuwetboek (deel V - hoofdstuk II), moet Wallonië de milieueffecten van de EFRO-programma's evalueren.

Overeenkomstig dit wettelijke kader moet het operationele programma EFRO 2021-2027 derhalve aan een milieubeoordeling worden onderworpen.

Voorafgaand aan de **uitwerking van het OP 2021-2027** verloopt de definitieve opstelling ervan in 9 stappen:

1. De raadpleging van de sociaaleconomische partners van het programma 2014-2020 (eerste golf) vindt plaats vóór het proces van de opstelling van het OP (mei 2020)
2. De Waalse Regering legt de oriëntaties van de programmering vast (oriëntatienota van het OP EFRO 2021-2027, goedgekeurd door de Waalse Regering (26 november 2020)).
3. Na de aanneming ervan worden deze richtsnoeren toegezonden aan de partners (en functionele besturen), die hun voorstellen voor de uitvoering ervan formuleren (tweede golf), met het oog op de opstelling van het OP (werkgroepen - januari 2021).
4. De uitwerking van het OP is gebaseerd op deze oriëntaties. Ook wordt rekening gehouden met de resultaten van de bovengenoemde raadpleging, de conclusies van de evaluaties die in het kader van het Evaluatieplan 2014-2020 zijn verricht, en een door IWEPS opgestelde sociaaleconomische diagnose.
5. Parallel aan de opstelling van het OP wordt een aanvulling op de programmering opgesteld om, indien nodig, de leesbaarheid en het begrip van de pijlers en maatregelen van de nieuwe programmering te verbeteren.
6. Een eerste versie van het OP en de programmeringsaanvulling wordt vervolgens door de minister-president ter goedkeuring aan de regering voorgelegd (eerste lezing van de WG op 24 juni 2021 – tweede lezing na de invoering van aanvullende elementen – kwantificering van indicatoren, randvoorwaarden, financieringsplan, enz. – op 14 juli 2021).
7. Om aan de wettelijke voorschriften te voldoen, wordt het OP na bekrachtiging ervan door de regering onderworpen aan een **milieubeoordeling (juni 2021 tot november 2021).** Het OP wordt ook naar de sociaaleconomische partners gestuurd voor een laatste raadpleging (derde golf) (augustus-september 2021)
8. Vervolgens wordt een herziene versie van het OP, met inbegrip van de wijzigingen die naar voren kwamen uit de resultaten van de milieubeoordeling en de laatste raadplegingsgolf, bij de regering ingediend. Na het besluit van de regering wordt het OP aan de Europese Commissie toegezonden (najaar 2021). Hierop volgen onderhandelingen met de diensten van de Europese Commissie.
9. Zodra het OP is goedgekeurd, kan de oproep tot het indienen van projecten worden gelanceerd.

Wat de **inhoud en de methodologie voor de uitvoering van de SMB** betreft, hebben wij twee complementaire benaderingen gehanteerd: een systemische benadering en een analytische benadering. Voor nadere toelichting verwijzen wij de lezer naar onze methodologische nota in bijlage 2 .

De beoogde oplossingen inzake methodologische keuzes

In hoofdstuk 1 beoordelen wij - aan de hand van tabellen en beschrijvende teksten - de verbanden tussen de maatregelen van het OP en de strategische pijlers van elk relevant plan en programma. Vervolgens kan aan de hand van een samenvattende tabel de algemene samenhang van het OP met de geselecteerde plannen en programma's worden beoordeeld.

In hoofdstuk 2 wordt de referentiesituatie voor elk van de 10 geselecteerde thema's beschreven - waarbij met name gebruik wordt gemaakt van de milieu-indicatoren van de Waalse overheidsdienst (SPW), het rapport over de staat van het Waalse leefmilieu (SPW, 2017) en statistische bronnen zoals van IWEPS - en die vergezeld gaat van een vergelijking met het MER van het vorige OP om opmerkelijke (negatieve of positieve) ontwikkelingen sinds de uitvoering van het vorige OP te belichten. De algemene situatie doorheen de tijd, als het OP niet wordt uitgevoerd, wordt beschreven met behulp van de zogenaamde wetenschappelijke literatuur (bv. Planbureau, IPCC, BSI economics, IUCN), maar ook door het lezen van bepaalde plannen en programma's die relevant worden geacht voor het OP (bv. PACE 2030) of waarvan de synergieën en complementariteiten worden geanalyseerd (bv. het plan Get Up Wallonia). Wij opteren voor een systemische analyse om de wisselwerking tussen de 10 geselecteerde thema's te belichten.

In hoofdstuk 3 worden de milieukenmerken van de gebieden die behoorlijk getroffen kunnen worden door het OP, geordend in de vorm van factsheets per Waalse provincie. Op die manier kunnen de bijzonderheden (sterke en zwakke punten) van elke provincie worden belicht en kan worden vastgesteld met welke milieufactoren rekening moet worden gehouden voor elke geïdentificeerde gebiedscategorie.

In hoofdstuk 4 definiëren en lokaliseren wij de gebieden van bijzonder belang voor het milieu, door middel van twee kaarten, teneinde de mogelijke milieuproblemen in verband met het OP te benoemen en onder de aandacht te brengen.

In hoofdstuk 5 worden de vier milieu- en transversale doelstellingen van het Waalse Milieuboek gekoppeld aan de 15 maatregelen van het OP en wordt aan de hand van een algemene tabel beoordeeld in hoeverre zij in aanmerking zijn genomen.

De analyse van de aanzienlijke effecten van het OP op de milieuthema's staat centraal in *hoofdstuk,.6* van het MER. Het wordt in verschillende fasen uitgevoerd: (i) samenvatting van de betrokken maatregel, waarin de context ervan wordt geschetst, (ii) beknopte beoordeling van de aanzienlijke effecten van elke maatregel per thema aan de hand van een tabel, (iii) samenvatting van de effecten van elke maatregel, (iv) opstelling van twee overzichtstabellen met de 15 maatregelen en de 10 thema's, (v) definitieve interpretatie van de resultaten om te bepalen welk(e) thema('s) het meest kunnen worden getroffen door het OP.

In hoofdstuk 7 worden eerst algemene maatregelen en aanbevelingen gepresenteerd, waarna specifiekere maatregelen worden voorgesteld voor elk van de 10 milieuthema's. Deze voorgestelde maatregelen en aanbevelingen voor actie hebben als doel de negatieve gevolgen van het OP voor het milieu te vermijden, te beperken of te compenseren.

In hoofdstuk 8 wordt de voor de uitwerking van het OP en het MER toegepaste procedure ontwikkeld, evenals de beoogde oplossingen inzake methodologische keuzes en de diverse moeilijkheden die zijn ondervonden om de context en het kader strategische milieubeoordeling beter te kunnen schetsen.

In hoofdstuk 9 ontwikkelen wij per maatregel verschillende indicatoren - uitvoering of resultaat - om de aanzienlijke milieueffecten van de uitvoering van het OP te kunnen opvolgen.

In hoofdstuk 10 stellen wij een samenvatting van de bovenstaande hoofdstukken voor, om de SMB begrijpelijk te maken voor niet-ingewijden.

8.2. Ondervonden moeilijkheden

Bij de opstelling van dit verslag hebben zich verschillende moeilijkheden voorgedaan:

Aanvankelijk hadden wij te kampen met een **gebrek aan actuele gegevens**. We hebben ons met name gebaseerd op het rapport over de staat van het Waalse leefmilieu van de SPW van 2017. In dat rapport zijn sommige indicatoren niet meer geactualiseerd sinds het vorige MER werd opgesteld, d.w.z. sinds het begin van de jaren 2010. Dit is bijvoorbeeld het geval voor de bruto eindproductie van hernieuwbare elektriciteit in Wallonië, waarbij de gegevens van 2010 worden vergeleken met de gegevens van het rapport over de staat van het Waalse leefmilieu van de SPW van 2017. Als men zich zou kunnen baseren op actuele milieu-indicatoren, zou de opstelling van een MER nauwkeuriger en beter afgesteld zijn op actuele uitdagingen.

Een grote moeilijkheid was de **zeer korte uitvoeringstermijn voor het MER**, met name met betrekking tot het openbaar onderzoek van 45 dagen dat wettelijk niet tussen half juli en half augustus kan worden gehouden. Bovendien wilden wij semigestructureerde interviews houden met de belangrijkste milieuactoren, maar dit bleek onmogelijk in zo'n kort tijdsbestek (vooral wat de tijd betreft die nodig was om het MER in het Duits en het Nederlands te vertalen).

Nog steeds met betrekking tot de uitvoeringstermijn van de opdracht, werd het werk bemoeilijkt doordat de **adviezen over het scopingproject**, die het resultaat waren van een raadpleging van de betrokken autoriteiten - overeenkomstig artikel 56, § 4, van het Waalse decreet van 27 mei 2004 betreffende Boek I van het Milieuwetboek - laattijdig in de raadplegingsprocedure werden ingediend. In dit verband hebben CESEW en de provincie Henegouwen (via APW) een advies over het scopingproject ingediend. Hun opmerkingen hebben voornamelijk betrekking op hun verwachtingen ten aanzien van de uitvoering en de inhoud van het MER en de niet-technische samenvatting daarvan. Hun berichten zijn respectievelijk opgenomen in de bijlagen 3 en 4. Hun opmerkingen werden in het algemeen in aanmerking genomen, in samenspraak met het DCFS.

Evenals bij het vorige MER kon de **schaal van het OP**, namelijk heel het Waalse grondgebied, problemen opleveren. Er bestaat immers een schaalverschil tussen het OP dat op Waals niveau is vastgesteld en de maatregelen die plaatselijke maar in dit stadium nog onbekende gevolgen zullen hebben. Deze moeilijkheid is met name te wijten aan de chronologie van het proces, namelijk i) de uitwerking van het OP, ii) de uitvoering van de SMB, iii) de herziening van het OP, iv) de lancering van de oproep tot het indienen van projecten.

Tot slot werd ons het goedgekeurde ontwerpprogramma toegezonden zodra het was goedgekeurd, maar laattijdig tijdens de uitvoeringsfase van deze beoordeling (waardoor het MER moest worden

aangepast). Voorts blijft de mate van gedetailleerdheid van het OP dat in het stadium van de opstelling van het MER bekend is, op het niveau van de prioriteiten en de maatregelen. De aard van de projecten, hun omvang, locatie, ruimtelijke concentratie en begroting zijn in dit stadium nog niet bekend en kunnen de beoordeling van de milieueffecten nochtans in belangrijke mate beïnvloeden.

9. Een beschrijving van de geplande opvolgingsmaatregelen, overeenkomstig artikel 59 van het Milieuwetboek

In dit hoofdstuk worden de in het OP voorgestelde indicatoren kritisch bekeken en worden aanvullende indicatoren voorgesteld om te waarborgen dat de belangrijke milieueffecten tijdens de uitvoering van het OP worden opgevolgd.

Eerste vaststelling: het OP bevat hoofdzakelijk outputindicatoren, voornamelijk van economische aard, die betrekking hebben op het niveau van de output. De resultaatindicatoren hebben eerder betrekking op de effecten op middellange termijn (resultaat) dan op lange termijn (zie figuur 1 van hoofdstuk 4.1).

Tweede vaststelling: de indicatoren zijn voor bijna alle maatregelen geformuleerd per categorie regio's (minder ontwikkeld, in overgang, meer ontwikkeld; sommige maatregelen hebben geen betrekking op de categorie van de meer ontwikkelde regio's). In het algemeen wordt een streefwaarde naar voren geschoven tegen 2029, of zelfs een tussentijdse waarde, tegen 2024, overeenkomstig de verplichtingen van de Europese regelgeving.

Derde vaststelling: voor sommige maatregelen is het moeilijk om definitieve indicatoren voor te stellen omdat de projecten nog niet zijn geselecteerd. Wij hebben een aantal voorstellen gedaan, die moeten worden geselecteerd en aangepast in functie van de uiteindelijke projecten. Deze voorstellen zijn niet exhaustief, maar eerder illustratief. In alle gevallen is het belangrijk de indicatoren te kiezen op grond van hun informatieve reikwijdte met betrekking tot hun effect, niet alleen economisch maar ook ecologisch en sociaal, op middellange en lange termijn.

Hieronder zijn de in het OP genoemde indicatoren opgenomen die betrekking hebben op het milieu:

Maatregel 8 (energierenovatie):

- Outputindicator:
  - Overheidsgebouwen waarvan de energieprestatie is verbeterd (m2)
- Resultaatindicator:
  - Jaarlijks primair energieverbruik (waarvan: woningen, overheidsgebouwen, overige) in kWh
  - *Voorgestelde toevoeging* (er zij op gewezen dat de volgende indicator een macroregionale reikwijdte heeft): jaarlijks aandeel gerenoveerde gebouwen in verhouding tot het totale bestand aan overheidsgebouwen

Maatregelen 9-11 (circulaire economie):

- Outputindicatoren
  - Aantal (door middel van financieringsinstrumenten) ondersteunde ondernemingen
  - Aantal nieuwe ondersteunde ondernemingen
  - Bijkomende capaciteit voor productie van hernieuwbare energie (waarvan: elektriciteit, warmte) (MW)
  - Bijkomende capaciteit voor recycling van afval (ton/jaar) → ***specificeer***: per materiaalsoort en -stroom

- Afval bestemd voor hergebruik (ton/jaar) → ***specificeer***: per materiaalsoort en -stroom
- *Voorgestelde toevoeging*:
  - Structureren van nieuwe stromen voor inzameling, sortering, voorbehandeling en nuttige toepassing voor prioritaire afvalstromen, materialen voor hergebruik, bevorderd door de PWD-R of de strategie 'Circular Wallonia'
  - Aantal nieuwe logistieke infrastructuren

- Resultaatindicatoren
  - Particuliere investeringen ter aanvulling van overheidssteun (waarvan: subsidies, financieringsinstrumenten) (euro)
  - Geraamde broeikasgasemissies (ton CO_2-equivalent) → ***specificeer***: per type onderneming
  - Totale productie van hernieuwbare energie (waarvan: elektriciteit, warmte) (Mwh/jaar)
  - Bijkomende operationele capaciteit geïnstalleerd voor energie (Mw)
  - Gerecycleerd afval (ton/jaar) → ***specificeer***: evolutie per type afval en per type nuttige toepassing (raadpleeg het Waalse plan voor afvalbeheer (PWD-R) voor de categorisering)
  - Aantal ondernemingen die ten minste één actie inzake circulaire economie of duurzaam gebruik van hulpbronnen hebben uitgevoerd
  - *Voorgestelde toevoeging*:
    - Aantal en type nieuwe productie-eenheden voor hernieuwbare energie die ondernemingen rechtstreeks van energie voorzien (energiegemeenschappen, gedecentraliseerde systemen, slimme netwerken)
    - Evolutie van het eindverbruik van (door financieringsinstrumenten) ondersteunde ondernemingen (Megawatt)

Maatregel 12 (sanering van oude industrieterreinen):

- Outputindicator: Oppervlakte van herontwikkelde grond waarvoor steun is verleend (hectare)
- Resultaatindicator:
  - Herontwikkelde grond gebruikt als groene ruimte, of voor sociale huisvesting, economische activiteiten of andere doeleinden (hectare) → ***specificeer***: opvolgen per type gebruik
  - *Voorgestelde toevoeging* (er zij op gewezen dat de volgende indicator een macroregionale reikwijdte heeft): evolutie van het aantal potentieel vervuilde, vervuilde en gesaneerde economische braakliggende terreinen in Wallonië (in verhouding tot de verschillende soorten braakliggende terreinen)

Maatregel 13 (mobiliteit) :

- Outputindicatoren
  - Lengte van heraangelegde of verbeterde wegen die geen deel uitmaken van het TEN-T-netwerk (km)
  - Aantal intermodale verbindingen – nieuw of gemoderniseerd
  - Specifieke ontwikkeling van fietspaden, met steun (km)
  - Infrastructuur voor alternatieve brandstoffen (aantal oplaad- of tankpunten)
  - Lengte van wegen met nieuwe of verbeterde verkeersbeheersystemen – die geen deel uitmaken van het TEN-T-netwerk (km)

- Resultaatindicator:
  - Jaarlijks aantal gebruikers van gebouwde, heropgebouwde, heringerichte of verbeterde voorzieningen (aantal gebruikers/jaar)
  - *Voorgestelde toevoeging (er zij op gewezen dat de volgende indicatoren een macroregionale reikwijdte hebben):*
    - Evolutie van verkeersopstoppingen
    - Evolutie van het aantal individuele voertuigen per huishouden en per type: verbranding, hybride, elektrisch
    - Evolutie van het aantal verkeersongevallen per type voertuig: vrachtwagens, auto's (verbranding, hybride en elektrisch), tweewielers (fietsen en klassieke en elektrische steps), voetgangers
    - Evolutie van het gebruik van koolstofvrij gemaakt openbaar en individueel vervoer als belangrijkste vervoermiddel voor de beroepsbevolking
    - Profiel van gebruikers van multimodale en verbonden mobiliteitsinfrastructuur (geslacht, stads- of plattelandsgebied, leeftijd, enz.)
  - Wat de evolutie van het aantal aangepaste en beveiligde infrastructuren betreft, zoals mobipolen, elektrische oplaadpunten, beveiligde fietsenstallingen, carpoolparkings, autodeelstations, enz., blijkt het moeilijk om in dit stadium indicatoren voor te stellen, aangezien de projecten nog niet gekend zijn. Het is echter noodzakelijk om in ruil voor de steun die in het kader van het OP wordt toegekend te eisen dat statistische gegevens worden verstrekt om de evolutie van het aanbod en de praktijken op het gebied van zachte mobiliteit te kunnen volgen.

Maatregel 15 (stedelijke ontwikkeling):

- Outputindicatoren:
  - Geïntegreerde strategieën voor ruimtelijke ontwikkeling die steun genieten (aantal bijdragen aan de strategieën)
  - Aantal geïntegreerde projecten voor ruimtelijke ontwikkeling
- Resultaatindicator:
  - Aandeel van de bevolking dat wordt bereikt door de stedelijke ontwikkelingsstrategieën (aantal personen)
  - *Voorgestelde toevoeging (voorbeelden nader te bepalen nadat de door het OP gesteunde projecten gekend zijn, in samenwerking met de 6 EIR's (infraregionale entiteiten) die verantwoordelijk zijn voor de ontwikkeling van hun strategieën voor*

stedelijke ontwikkeling) (er zij op gewezen dat de volgende indicatoren een macroregionale reikwijdte hebben):

- Evolutie van de groenbedekking in een stedelijke omgeving per hectare, type (natuurweiden, plaatselijke soorten, enz.) en regio
- Evolutie van het aanbod duurzaam toerisme (aantal ecohotels met label, activiteiten op het gebied van traag toerisme (slow tourism), enz.) in vergelijking met het klassieke aanbod, per regio
- Evolutie van het aanbod van korte en duurzame circuits (biologische kruidenierswinkels in partnerschap met lokale producenten, thuisbezorging van manden, rechtstreekse verkoop, winkels die in bulk verkopen, enz.) per regio
- Evolutie van het aandeel van het goederenvervoer per spoor en over de binnenwateren, per afgelegde kilometer, sector, regio

Tot slot blijkt het noodzakelijk ook algemene indicatoren op te nemen voor de twee thema's die behoorlijk getroffen kunnen worden door het OP, zoals aangegeven in hoofdstuk 7:

- Natuurlijke habitats: neem een indicator op die de oppervlakten aangeeft die verband houden met de versterking van het ecologische netwerk of die verband houden met het creëren van nieuwe natuurlijke habitats. Bv.: aantal m2 gecreëerde habitats dat moet worden geïnventariseerd volgens de EUNIS-nomenclatuur (classificatie van natuurlijke habitats die op Europees niveau is geharmoniseerd).
- Water en bodem: neem een indicator op van de geartificialiseerde oppervlakte in het kader van projecten met een impact op de bodem (m2 of ha geartificialiseerd).

AANBEVELING :

Wij bevelen aan een tussentijdse balans op te maken van het OP, d.w.z. in 2024, om de werkelijke reikwijdte van de tot dusver uitgevoerde maatregelen te analyseren, om gaandeweg de nodige wijzigingen aan te brengen teneinde het potentieel voor het behalen van de doelstellingen van het programma te maximaliseren en om de informatie en gegevens te verstrekken die nodig zijn voor de verslaglegging over de verwezenlijkingen en de bijdragen van het EFRO.

Bibliografie

BIBLIOGRAFISCHE REFERENTIES GEBRUIKT VOOR HET MILIEUEFFECTRAPPORT :

- ADEME, (2021). “La face cachée du numérique - Réduire les impacts du numérique sur l’environnement“
- Agence Fonds social européen, (2021). Programme FSE+ 2021-2027
- Aghion, P., Antonin, C., & Bunel, S. (2020). “Le pouvoir de la destruction créatrice”, Odile Jacob.
- Askenazy Philippe, (2016). “L’emploi face au changement technologique”, Idées économiques et sociales, (N° 185), p. 45-51.
- Commission européenne, (2020) NextGénérationUE – Plan de relance de l’UE Gouvernement fédéral, (2019). Plan National intégré Energie Climat Belge 2021-2030
- GIEC, (2019). SR15, “Réchauffement planétaire de 1,5°C”
- IBGE, (2011). “Info fiches-éco-mobilité : Plan de déplacement d’entreprise les mesures à prendre”
- Nations Unies, (2016). Le Nouveau Programme pour les villes
- Nations Unies, (2015). Agenda 2030 pour le développement durable et les Objectifs de développement durable de l’ONU
- Nations Unies, (2015). Accord de Paris sur le climat
- OMS, (2019). “*Recommendations on digital interventions for health system strengthening”*
- SPW, (2019). Plan wallon Air Climat Énergie à l’horizon 2030 (PACE 2030)
- SPW, (2021). Plan Circular Wallonia
- SPW, (2021). Wallonie-2020.EU - La Stratégie wallonne pour une croissance intelligente durable et inclusive en partenariat avec l’Union Européenne - Programme opérationnel FEDER 2014-2020 (2014)
- SPW, (2017). Rapport sur l’état de l’environnement wallon
- SPW, (2018). Schéma de Développement du Territoire (SDT)
- SPW, (2021). Stratégie de spécialisation intelligente wallonne (S3) : Une Wallonie innovante, compétitive, collaborative, au service d’ambitions économiques et sociétales affirmées
- SPW, (2015). Stratégie « Digital Wallonia »
- SPW, (2019). Stratégie Régionale de Mobilité 2030 (SRM)
- SPW, (2018). Stratégie wallonne de rénovation énergétique
- SPW, (2018). Le réseau Natura 2000 en Wallonie
- UICN, (2019). Rapport annuel 2019
- UICN, (2013). *Belgium’s biodiversity at risk*

GERAADPLEEGDE WEBSITES :

- *http://europe.wallonie.be*
- http://iweps.be
- http://walstat.iweps.be
- http://statbel.fgov.be
- http://biodiversité.wallonie.be
- http://lampspw.wallonie.be
- http://etat.environnement.wallonie.be
- http://etopia.ve
- http://awac.be
- http://bsi-economics.org
- http://WHO.org
- https://environnement.brussels/
- http://environnement.wallonie.be/
- https://economie.wallonie.be/
- http://geoportail.wallonie.be/
- http://geoapps.wallonie.be/Cigale/Public/
- http://WWF.org
- https://www.plannationalenergieclimat.be/

Lijst van figuren

Figuur 1. Logica van de actie van het OP 13

Figuur 2. Gemiddelde jaarlijkse neerslag in het Waalse Gewest van 1996 tot 2015: De gemiddelde jaarlijkse neerslag neemt toe van noord naar zuid, met een maximum in de provincie Luxemburg (SPW 2017) 35

Figuur 3. Bioklimatologische zone van Wallonië: er zijn 10 verschillende klimaten in Wallonië. (SPW 2017) 36

Figuur 4. Verdeling per sector van het eindverbruik van energie in 2018 voor Wallonië: de industrie is met 34% van het totale verbruik de grootste energieverbruikende sector in Wallonië, gevolgd door de vervoerssector (29%) en de huisvestingssector (26%) 36

Figuur 5. Energieverbruik door de tertiaire sector in Wallonië in 2014: Gemiddeld neemt het energieverbruik van elektriciteit voortdurend toe en het bereikte een plateau in 2010. Het energieverbruik van brandstoffen is veel variabeler (SPW, 2017). 37

Figuur 6.3. Productie van hernieuwbare elektriciteit in 2019. Het grootste deel van de geproduceerde elektriciteit is afkomstig van windturbines (40%). 38

Figuur 7. Staat van instandhouding van de soorten in Wallonië volgens de IUCN van 2005 tot 2010: Het percentage van 54% toont aan dat de meerderheid van de bestudeerde soorten geclassificeerd is als minimaal bedreigd of bijna bedreigd. Op het Waalse gron 40

Figuur 8. Evolutie van de wintersterfte van honingbijenkolonies in Wallonië: Het sterftecijfer is van 2004 tot 2013 aanzienlijk toegenomen, met een recordjaar in 2012-2013 (34,6%, wat boven de aanvaardbare sterftedrempel ligt). Het jaar daarop is het ste 41

Figuur 9. Natura 2000-natuurgebieden in Wallonië (SPW 2018). 42

Figuur 10. Oppervlakte van de beschermde natuurgebieden in Wallonië: De oppervlakte blijft toenemen en is tussen 1990 en 2018 verviervoudigd. 43

Figuur 11. Belangrijkste grondgebruik in Wallonië in 2015: De geartificialiseerde grond is sinds 1985 aanzienlijk toegenomen. Landbouwgrond, bosgrond en andere grond zijn over het algemeen stabiel gebleven. Het grootste deel van Wallonië bestaat uit land 44

Figuur 12. Grondgebruik in Wallonië (%): 29% van het land wordt ingenomen door bossen. Evenzo wordt 29% van het land in beslag genomen door cultuurgrond en blijvende gewassen. 23% van de oppervlakte bestaat uit met gras bezaaide ruimten en braakliggende 45

Figuur 13. Ondoordringbaarheid van de bodem in Wallonië: De ondoordringbaarheidsgraad varieert van 3,7% tot 26,4%. Het noorden van Wallonië blijkt over het algemeen veel ondoordringbaarder te zijn dan het zuiden, vooral in de grote steden (Bergen, Charle 46

Figuur 14. Benuttingsgraad van de bestemmingsgebieden in de gewestplannen in Wallonië: Alle gebieden beschikken ten minste over een deel geartificialiseerde grond. De meest geartificialiseerde gebieden zijn, niet verrassend, de gebieden die bestemd zijn 47

Figuur 15. Landschapseenheden van Wallonië: Er zijn 13 verschillende landschapseenheden (REEW, 2017). 48

Figuur 16. Reliëf van Wallonië: Er is een groot verschil tussen het reliëf in het noorden en het zuiden. Het zuiden en zuidoosten van Wallonië liggen grotendeels op hoge gronden, samen met de Ardennen, terwijl het noordelijke deel dicht bij het zeeniveau 49

Figuur 17. Bebossing in Wallonië: De bebossing in Wallonië is verdeeld volgens het reliëf. In het gebied dicht bij de Ardennen is de bebossingsgraad zeer hoog (Toestand van het Waalse leefmilieu, 2018). 49

Figuur 18. Bevolkingsdichtheid van Wallonië per gemeente: In het noorden is de bevolkingsdichtheid groter dan in het zuiden, met meer belangrijke stedelijke centra (IWEPS, 2021). 50

Figuur 19. bruto binnenlands product (bbp) per inwoner in Wallonië, opgesplitst per arrondissement: Het arrondissement Nijvel heeft het hoogste bbp per inwoner in Wallonië (IWEPS) 51

Figuur 20. Extern migratiesaldo (buiten België) per duizend inwoners in Wallonië: Het migratiesaldo is overwegend positief met een gemiddeld saldo van +2,4 per duizend inwoners. Er zijn echter 70 gemeenten met een negatief saldo (IWEPS, 2020). 52

Figuur 21. Bevolking en particuliere huishoudens in Wallonië: Het aantal huishoudens is sinds 1995 gestaag toegenomen, met een parallelle daling van de gemiddelde omvang. Deze trend zal zich naar verwachting tot 2060 voortzetten (SPW, 2017). 53

Figuur 22. Luchtvervoer van goederen vanaf de luchthaven van Luik (in ton): Dit type vervoer vertoont een voortdurende stijging sinds de jaren 2000 (SPW Milieu, 2018) 54

Figuur 23. Modale verdeling van woon-werkverplaatsingen in Wallonië tussen 2005 en 2017: De auto is het vervoermiddel dat Walen veruit het vaakst gebruiken om naar het werk te gaan, zowel in 2005 als in 2017 (SPW, 2020). 55

Figuur 24. Toegang van voetgangers tot het openbaar vervoer in Wallonië: gemiddeld 60% van de inwoners van Wallonië bevindt zich in de buurt van openbaar vervoer (IWEPS, 2021). 55

Figuur 25. Waarde van in de atmosfeer uitgestoten de broeikasgassen door Wallonië in 2018: De industrie is met 29,1% de grootste bron van broeikasgasuitstoot, op de voet gevolgd door het wegvervoer (24,3%) en de residentiële sector (16,7%) (SPW, 2020). 56

Figuur 26. Atmosferische emissies van fijne deeltjes in Wallonië: De uitstoot van fijne deeltjes is sinds de jaren 2000 globaal gedaald (SPW, 2017). 57

Figuur 27. Gevaarlijke industriële sites met een hoog verontreinigingspotentieel in Wallonië: De gevaarlijke industriële sites bevinden zich voornamelijk in de buurt van het industriebekken Haine-Samber-Maas (SPW 2017). 58

Figuur 28. Cartografie van de gebieden met overstromingsgevaar in Wallonië: In het grootste deel van Wallonië is het overstromingsgevaar laag. De gebieden met een hoog risico bevinden zich in de buurt van waterlopen. 59

Figuur 29. Oppervlakte en aantal habitats in overstromingsgebieden, per stroomgebiedsdistrict (SGD) en per overstromingsscenario in Wallonië: De overstromingsgevoelige oppervlakten variëren afhankelijk van het SGD (bron: REEW, 2017). 59

Figuur 30. Ingezameld ruw huishoudelijk afval in Wallonië: De provincie Henegouwen springt er duidelijk uit met een veel hogere gemiddelde afvalinzameling dan de andere provincies (SPW, 2017). 61

Figuur 31. Beheer van industrieel afval in Wallonië per beheerwijze (2000-2017): het grootste deel van het afval geproduceerd tussen 2000 en 2017 werd teruggewonnen (SPW, 2020). 62

Figuur 32. Voorraad geconditioneerd radioactief afval in België: de voorraad radioactief afval - alle categorieën samen - neemt sinds de jaren 1995 voortdurend toe (SPW, 2017). 63

Figuur 33. In Wallonië geproduceerd gevaarlijk afval, naar soort en herkomst van het afval: De productie van gevaarlijk afval blijft over het algemeen stabiel, met echter een sterke daling tussen 2013 en 2014. (SPW, 2018) 63
Figuur 34. Ecologische toestand van de oppervlaktewaterlichamen in Wallonië tussen 2013 en 2018: er zijn 352 waterlichamen vertegenwoordigd. We stellen vast dat de toestand van de waterlichamen vooral slecht is in het noorden van Wallonië en in de buurt 64
Figuur 35. Kwantitatieve toestand van de 34 grondwaterlichamen in Wallonië tussen 2014 en 2019: Het merendeel van de waterlichamen verkeert in goede staat, met uitzondering van het waterlichaam bij Doornik (SPW, 2020). 65
Figuur 36. Waterverbruik (voor huishoudelijk en niet-huishoudelijk gebruik) in Wallonië: Het waterverbruik in m³ is in het algemeen gedaald sinds de jaren 2000. Het aantal aansluitingen op het leidingwaternet neemt daarentegen toe (Aquawal, 2017). 66
Figuur 37. Belangrijkste bodemtypes in Wallonië: Er zijn 6 belangrijke bodemtypes in Wallonië. De stenige leembodems zijn onderverdeeld in 8 subtypes (SPW, 2017). 67
Figuur 38. Plaatselijke bodemverontreiniging in Wallonië: in 2017 telde Wallonië 2.132 tot 17.361 potentieel verontreinigde sites. Daarvan zijn er 1.682 gesaneerd of onderworpen aan beheersmaatregelen inzake verontreiniging (SPW, 2017). 68
Figuur 39. Kaart van de 5 Waalse provincies en hun typering volgens het OP 73
Figuur40. Verdeling van de bodems per bestemming in % (bron: Iweps, 2020) 75
Figuur41. Stroomgebieden in Wallonië 77
Figuur42. Verdeling van de bodems per bestemming in % (bron: Iweps, 2020) 79
Figuur 43. Stroomgebieden in Wallonië (SPGE, 2018) 80
Figuur44. Verdeling van de bodems per bestemming in % (bron: Iweps, 2020) 82
Figuur45. Stroomgebied Wallonië (SPGE, 2018) 84
Figuur46. Verdeling van de bodems per bestemming in % (bron: Iweps, 2020) 86
Figuur47. Stroomgebied Wallonië (SPGE, 2018) 87
Figuur48. Verdeling van de bodems per bestemming in % (bron: Iweps, 2020) 90
Figuur49. Stroomgebied Wallonië (SPGE, 2018) 91
Figuur50. Alle gebieden van bijzonder belang voor het milieu in Wallonië 94
Figuur 51. Ligging van de bedrijvenzones ten opzichte van gebieden met bijzonder belang voor het milieu in Wallonië 97

Lijst van tabellen

Tabel 1 :Samenvattende tabel van de mate van overeenstemming tussen het OP en de gepresenteerde relevante plannen en programma's. Scores tussen 2 (volledig in fase), 1 (in fase), 0 (niet betrokken), en -1 (niet in fase of tekortkoming wanneer een dimensie afwezig is terwijl dat wel het geval zou moeten zijn). Elke PP werd afzonderlijk geanalyseerd. In deze tabel staan de gemiddelden per maatregel, per prioriteit en per geanalyseerd PP. Hoe intenser de kleur, hoe dichter bij 2. Een score van 0 wordt weergegeven als een leeg grijs vak 18
Tabel 2: Samenvattende tabel van verbanden voor de vier milieudoelstellingen volgens de maatregelen. 103
Tabel 3 Algemene effecten (zowel positieve als negatieve) die het OP zou kunnen hebben voor de 10 geselecteerde thema's 143
Tabel 4: Vergelijking en overzicht van de positieve en negatieve effecten die het OP zou kunnen hebben voor de 10 geselecteerd e thema's 146

Woordenlijst

- BATNEEC-analyse = de vergelijking van verschillende projectvarianten op basis van een berekening van hun globale milieuprestaties en het in perspectief plaatsen van die verschillende prestaties (bron: Leefmilieu Brussel).
- COOTECH = deze maatregel beoogt de medefinanciering van onderzoeksprojecten door kmo's in onderlinge samenwerking of door kmo's in samenwerking met een (of meer) grote onderneming(en), via projecten voor industrieel onderzoek of experimentele ontwikkeling.
- Gemeentelijk afval = huishoudelijk en soortgelijk afval, uitgezonderd bouw- en sloopafval en slib van collectieve waterzuiveringsstations.
- Eco-innovatie = volgens het Europees actieplan voor eco-innovatie wordt onder eco-innovatie het volgende verstaan: elke vorm van innovatie die bijdraagt tot of gericht is op significante en aantoonbare vooruitgang in de richting van de verwezenlijking van een duurzame ontwikkelingsdoelstelling door vermindering van de milieueffecten, verbetering van de veerkracht bij druk op het milieu of een efficiënter en verantwoordelijker gebruik van natuurlijke hulpbronnen.
- Circulaire economie = een algemene uitdrukking waarmee een economisch concept wordt aangeduid dat deel uitmaakt van het kader voor duurzame ontwikkeling en met name is geïnspireerd op de begrippen 'groene economie', 'gebruikseconomie' of 'functionaliteitseconomie', 'prestatie-economie' en 'industriële ecologie' (waarbij het afval van een industrie wordt gerecycleerd tot grondstof voor een andere of dezelfde industrie). Het doel ervan is goederen en diensten te produceren en tegelijk het verbruik en de verspilling van grondstoffen en niet-hernieuwbare energiebronnen sterk te beperken.
- Koolstofvoetafdruk = de hoeveelheid broeikasgassen die wordt veroorzaakt door de binnenlandse eindvraag van een land, ongeacht of de verbruikte goederen of diensten in eigen land zijn geproduceerd of zijn ingevoerd.
- Inrichtingen die onder de 'Seveso III'-richtlijn (2012/18/EU) vallen = er moet een onderscheid worden gemaakt tussen twee soorten inrichtingen op basis van de totale hoeveelheid gevaarlijke materialen die op het bedrijf aanwezig zijn: Seveso-hogedrempelinrichtingen en Seveso-lagedrempelinrichtingen. Het kan bijvoorbeeld gaan om groeven, afvalverwerkingsbedrijven of benzinestations.
- Antropogene milieueffecten = algemene effecten op het milieu veroorzaakt door menselijke activiteit (bv. niet-rationeel gebruik van hulpbronnen of vervuiling)
- Mobipoints = het mobipoint past binnen een meer stedelijke context waar het niet bezitten van een voertuig realistischer is. Het moet bijdragen tot de overgang naar autodelen en zachte verplaatsingen. Het kan worden beschouwd als het equivalent van de mobipool op het niveau van de stedelijke agglomeratie. Het is dus ook een mobiliteitsplatform dat verschillende vormen van gedeelde en duurzame mobiliteit combineert. (Regionale mobiliteitsstrategie, luik I – Mobiliteit van personen)
- Mobipolen zijn fysieke plaatsen, 'hubs' waar verschillende mobiliteitsaanbiedingen en -infrastructuren samenkomen en waar gebruikers naartoe moeten om toegang te krijgen tot een kwalitatief en efficiënt aanbod. Dit aanbod (en de bijbehorende infrastructuur) kan verschillende vormen aannemen en wordt afgestemd op de plaatselijke situatie en context. (Regionale mobiliteitsstrategie, luik I – Mobiliteit van personen)

- Natura 2000-netwerk = een Europees netwerk opgericht uit hoofde van Richtlijn 79/409/ EEG inzake het behoud van de vogelstand en Richtlijn 92/43/EEG inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna. Het doel van dit netwerk is alle flora en fauna voldoende bescherming te bieden om duurzaamheid op lange termijn te waarborgen. Menselijke activiteiten moeten verenigbaar zijn met de instandhoudingsdoelstelling van het gebied.
- Gebied van groot biologisch belang = opmerkelijke natuurlijke of semi-natuurlijke terrestrische of aquatische ruimten. Zij herbergen zeldzame of bedreigde populaties van soorten en biotopen of worden gekenmerkt door een grote biologische diversiteit of een uitstekende staat van instandhouding. Zij vormen werkelijke kernen van biologische diversiteit en zijn van essentieel belang om de structuur van het ecologische netwerk te organiseren en de basis te leggen voor een proactief beleid inzake natuurbehoud. (SPW)
- RAMSAR-gebied: gaat terug op een internationaal verdrag (opgesteld in 1971 in Ramsar en van kracht sinds 1975) dat bedoeld is om waterrijke gebieden van internationaal belang te beschermen.
- Situatie doorheen de tijd (progressieve evolutie) = situatie, tegen de vastgestelde termijn, die het resultaat is van de natuurlijke evolutie van de referentiesituatie als het OP niet wordt uitgevoerd.
- Referentiesituatie = uitgangssituatie (op tijdstip T0) van de strategische milieubeoordeling. Ze omvat alle opvallende milieucomponenten van het betrokken gebied op het huidige moment.
- Smart City = een slimme stad, een plaats waar traditionele netwerken en diensten efficiënter worden gemaakt door het gebruik van digitale oplossingen, ten voordele van haar inwoners en ondernemingen.
- Visie FAST 2030 = vlot verkeer, toegankelijkheid, gezondheid/veiligheid, modal shift. In 2030 moeten mensen en goederen zich op een vlotte en veilige manier over het grondgebied verplaatsen, met behulp van een duurzaam systeem waarbij elke vervoerswijze optimaal wordt benut in termen van economische en ecologische relevantie.

Lijst van afkortingen

APW	Vereniging van Waalse provincies (Association des Provinces Wallonnes)
EIB	Europese Investeringsbank
BSI Economics	'*Brainstorming Initiative in Economics*'
EC	Europese Commissie
ELV	Europees Landschapsverdrag
CESE Wallonie	Economische, sociale en milieuraad van Wallonië (Conseil Economique, Social et Environnemental de Wallonie)
CO	Koolstofmonoxide
COP	Conferentie van de Partijen (Conference of the Parties) (samengesteld uit alle lidstaten van de conferentie en ziet toe op de correcte uitvoering van de doelstellingen van de aangenomen internationale overeenkomsten).
CO2	Koolstofdioxide
CPDT	Permanente Conferentie voor Ruimtelijke Ontwikkeling (Conférence Permanente du Développement Territorial)
DCFS	Departement Coördinatie Structuurfondsen (Département de la Coordination des Fonds Structurels)
SGD	Stroomgebiedsdistrict
DIS	Strategische innovatiegebieden (Domaines d'Innovation Stratégiques)
GBV	Gewestelijke beleidsverklaring
EIR	Infraregionale entiteiten (Entités infrarégionales)
ESCO	'*Energy service company*', Leverancier van energiediensten
SMB	Strategische milieubeoordeling
FEAD	Fonds voor Europese hulp aan de meest behoeftigen (Fonds Européen d'Aide aux plus Démunis)
EFRO	Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
ESF	Europees Sociaal Fonds
JTF	Fonds voor een rechtvaardige transitie
GO	Grote ondernemingen

BKG	Broeikasgassen
IPCC	Intergouvernementele Werkgroep inzake klimaatverandering (Intergovernmental Panel on Climate Change)
WG	Werkgroep
IIS	Strategische innovatie-initiatieven (Initiatives d'Innovation Stratégiques)
IUCN	'*International Union for Conservation of Nature*', Internationale Unie voor Natuurbescherming
IWEPS	Waals Instituut voor Evaluatie, Toekomstverwachting en Statistiek (Institut wallon de l'Évaluation, de la Prospective et de la Statistique)
AMKM	Agromilieuklimaatmaatregelen
WL	Waterlichaam
JTM	Mechanisme voor een rechtvaardige transitie (Just Transition Mechanism)
NOx	Stikstofoxiden
O3	Ozon
DOD	Duurzame ontwikkelingsdoelstellingen
VN	Verenigde Naties
SD	Strategische doelstelling
LKEP 2030	Lucht-Klimaat-Energieplan 2030
ORBP	Overstromingsrisicobeheerplan
BBP	Bruto binnenlands product
PM2,5	'*Particulate Matters*', fijne stofdeeltjes met een diameter kleiner dan 2,5 en dan 10 micron respectievelijk
KMO	Kleine en middelgrote ondernemingen
OP	Operationeel Programma
RPP	Relevant plan of programma
PWD-R	Waals Afvalplan - Grondstoffen (Plan Wallon des Déchets - Ressources)
PWI	Waals Investeringsplan (Plan Wallon d'Investissements)
MER	Milieueffectenrapport

RIS	Leefloon (Revenu d'Intégration Sociale)
TEN-T	Trans-Europees vervoersnetwerk
O&O	Onderzoek en ontwikkeling
O&I	Onderzoek en innovatie
RAVeL	Autonoom netwerk van trage wegen (Réseau Autonome de Voies Lentes)
SAR	Te herinrichten sites (Site à réaménager)
ROP	Ruimtelijk ontwikkelingsplan
SO2	Zwaveldioxide
KKS	Koopkrachtstandaard
SPAQuE	Openbare maatschappij voor hulpverlening inzake de verbetering van het leefmilieu (Société publique d'aide à la qualité de l'environnement)
SPW	Waalse Overheidsdienst (Service Public de Wallonie)
SRM 2030	Regionale mobiliteitsstrategie 2030 (Stratégie Régionale de Mobilité 2030)
S3	'*Smart Specialisation Strategy*', Slimme specialisatiestrategie
ICT	Informatie- en communicatietechnologie
ZKO	Zeer kleine ondernemingen
TSP	'*Total Suspended Particulates*', Totaal zwevende deeltjes (stof)
IUCN	Internationale Unie voor Natuurbescherming (International Union for Conservation of Nature)
UNESCO	'*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*', Organisatie van de Verenigde Naties voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur
WWF	'*World Wildlife Fund for Nature*', Wereldnatuurfonds
AG	Agrarische gebieden
GG	Groengebied
BG	Bosgebied
WG	Woongebied
NG	Natuurgebied

Lijst van bijlagen

Bijlage 1: Tabellen met verbanden tussen het OP en andere relevante plannen en programma's
Bijlage 2: Gedetailleerde methodologische nota
Bijlage 3: Gevalideerde scoping
Bijlage 4 : Advies van CESEW over het scopingproject
Bijlage 5 : Advies van APW over het scopingproject

Bijlage 1 :

Lijst van tabellen

Tabel 1. Legenda voor tabellen 2 tot 11 1
Tabel 2. Correlatietabel tussen de 2030-agenda voor duurzame ontwikkeling en de VN-doelstellingen voor duurzame ontwikkeling (2015) en het OP 2
Tabel 3. Correlatietabel tussen de Overeenkomsten van Parijs (2015) en het OP 3
Tabel 4. Correlatietabel tussen de Nieuw Programma voor Steden (VN Nieuwe Stedelijke Agenda) (2016) en het OP 4
Tabel 5. Correlatietabel tussen de ESF+ Programma 2021-2027 (Europees Sociaal Fonds) en het OP ... 5
Tabel 6"Correlatietabel tussen de Belgisch luik van het herstelprogramma van de Europese Unie (2020) -> 6
Tabel 7. Correlatietabel tussen de Europees Groen Pact (Green Deal - met zijn investeringsplan voor een duurzaam Europa en zijn faciliteit voor billijke overgang (FTJ) en het OP 7
Tabel 8. Correlatietabel tussen de Bijlage D voor België van het "landenverslag 2019" van de Europese Commissie en het OP 8
Tabel 9. Correlatietabel tussen de Gewestelijke beleidsverklaring 2019-2024 en het OP 9
Tabel 10. Correlatietabel tussen de Schema van Ruimtelijke Ontwikkeling (SRO) 1999 en het OP 10
Tabel 11. Correlatietabel tussen de Schema van Ruimtelijke Ontwikkeling (SRO) 2018 en het OP 11
Tabel 12. Correlatietabel tussen de Regionale mobiliteitsstrategie 2030 (RS) en het OP 12
Tabel 13. Correlatietabel tussen de Strategie "Digital Wallonia" en het OP 13
Tabel 14. Correlatietabel tussen de Strategie Circular Wallonia en Waals plan inzake afvalbronnen en het OP 14
Tabel 15. Correlatietabel tussen de Plan Get Up Wallonia en het OP 15
Tabel 16. Correlatietabel tussen de Lucht-klimaat-energieplan tegen 2030 (PACE 2030) en het OP .. 16
Tabel 17. Correlatietabel tussen de DIS van de Waalse strategie voor slimme specialisatie (S3) en het OP 17
Tabel 18. Correlatietabel tussen de vorige OP (2014-2020) en het OP 18

	Helemaal in fase (2)
	In fase (1)
	Niet betrokken (0)
	Niet in fase (-1)

Tabel 1. Legenda voor tabellen 2 tot 11

2030-agenda voor duurzame ontwikkeling en de VN-doelstellingen voor duurzame ontwikkeling (2015)	ODD1: Geen armoede (Economische groei moet worden gedeeld om duurzame banen te scheppen en gelijkheid te bevorderen)	MDG 2: geen honger (De voedsel- en landbouwsector biedt cruciale oplossingen voor ontwikkeling)	MDG 3: goede gezondheid en welzijn (Mensen in staat stellen gezond te leven en welzijn voor iedereen op alle leeftijden bevorderen)	MDG 4: kwalitatief goed onderwijs (Kwalitatief goed onderwijs is de basis voor de verbetering van het leven van de mensen en voor duurzame ontwikkeling)	MDG's 5 en 10: ongelijkheden verminderen (Gelijkheid van mannen en vrouwen. Vermindering van de ongelijkheid binnen en tussen landen)	MDG's 6, 7, 12, 14 en 15: verantwoorde productie en consumptie van hulpbronnen (Schoon en toegankelijk water voor iedereen; schone en betaalbare energie; meer en beter doen met minder; zorgvuldig beheer van onze oceanen en zeeën; bestrijding van ontbossing en woestijnvorming)	MDG 8: fatsoenlijk werk en economische groei	SDG 9: industrie, innovatie en infrastructuur	SDG 11: duurzame steden en gemeenten	MDG 13: klimaatverandering tegengaan	MDG 16: vrede, gerechtigheid en doeltreffende instellingen	SDG 17: partnerschappen voor de uitvoering van de SDG's	Gemiddeld
Prioriteit 1: Een intelligenter en concurrerender Wallonië													
Maatregel 1: Steun voor onderzoek (COOTECH)	1						2	2					0,4
Maatregel 2: Steun voor onderzoek "Digitale transformatie van kmo's"	1				1		2	2					0,5
Maatregel 3: Steun voor O&I- en valorisatieacties	2	1			1		2	2					0,7
Maatregel 4: Investeringssteun	2				1		2	2					0,6
Maatregel 5: Financieringsinstrumenten (kmo's)	2				1		2	2					0,6
Maatregel 6: Steun voor ondernemingen en ondernemers-projecteigenaars	2				1		2	2					0,6
Maatregel 7: Herinrichting van bedrijventerreinen of -sites	2				1		2	2					0,6
Prioriteit 2: Een groener Wallonië													
Maatregel 8: Energierenovatie van gewestelijke en lokale overheidsgebouwen			1		1	2		1	2	2			0,8
Maatregel 9: Circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik						2			2	2			0,5
Maatregel 10: Financieringsinstrument "Steuninstrument voor de transitie van kmo's naar koolstofarme/circulaire economie"	1				1	2	1		2	2			0,8
Maatregel 11: Steun aan ondernemingen naar circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik	1				1	2	1		2	2			0,8
Maatregel 12: Sanering oude industrieterreinen			1			2		1	2	1			0,6
Prioriteit 3: Een meer verbonden Wallonië													
Maatregel 13: Duurzame lokale en regionale mobiliteit			2		1				2	2			0,6
Prioriteit 4: Een socialer Wallonië													
Maatregel 14: State-of-the-art infrastructuur en uitrusting voor beroepsopleiding en hoger en universitair onderwijs	1			2	1		1	1					0,5
Prioriteit 5: Een Wallonië dichter bij de burger													
Maatregel 15: Stadsontwikkeling (bestrijding van stedelijke wildgroei, rationeel gebruik van grond en hulpbronnen, duurzame en sociaal-economische ontwikkeling, vergroting van de aantrekkingskracht, kwaliteitsbeheer van de leefomgeving, mobiliteit)	2		1		1		1	1	2	1			0,8

Tabel 2. Correlatietabel tussen de 2030-agenda voor duurzame ontwikkeling en de VN-doelstellingen voor duurzame ontwikkeling (2015) en het OP

Overeenkomsten van Parijs (2015)	De stijging van de mondiale temperatuur ruim onder 2°C boven het pre-industriële niveau houden	Inspanningen blijven leveren om de temperatuurstijging te beperken tot 1,5°C, waardoor de risico's en de gevolgen van de klimaatverandering sterk zouden worden verminderd	Ernaar streven de mondiale emissies zo snel mogelijk tot een hoogtepunt te brengen, in het besef dat dit in de ontwikkelingslanden langzamer zal gaan	Snelle verminderingen daarna, op basis van de beste beschikbare wetenschappelijke gegevens, om in de tweede helft van de eeuw een evenwicht tussen emissies en verwijderingen te bereiken	Plaatselijk territoriaal aspect	Gemiddeld
Prioriteit 1: Een intelligenter en concurrerender Wallonië						
Maatregel 1: Steun voor onderzoek (COOTECH)				1		0,2
Maatregel 2: Steun voor onderzoek "Digitale transformatie van kmo's"				1		0,2
Maatregel 3: Steun voor O&I- en valorisatieacties				1		0,2
Maatregel 4: Investeringssteun				1	2	0,6
Maatregel 5: Financieringsinstrumenten (kmo's)				1	2	0,6
Maatregel 6: Steun voor ondernemingen en ondernemers-projecteigenaars				1		0,2
Maatregel 7: Herinrichting van bedrijventerreinen of -sites				1		0,2
Prioriteit 2: Een groener Wallonië						
Maatregel 8: Energierenovatie van gewestelijke en lokale overheidsgebouwen	1	1	1	1	2	1,2
Maatregel 9: Circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik	1	1	1	1	2	1,2
Maatregel 10: Financieringsinstrument "Steuninstrument voor de transitie van kmo's naar koolstofarme/circulaire economie"	1	1	1	1	2	1,2
Maatregel 11: Steun aan ondernemingen naar circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik	1	1	1	1	2	1,2
Maatregel 12: Sanering oude industrieterreinen	1	1	1	1		0,8
Prioriteit 3: Een meer verbonden Wallonië						
Maatregel 13: Duurzame lokale en regionale mobiliteit	1	1	1	1	2	1,2
Prioriteit 4: Een socialer Wallonië						
Maatregel 14: State-of-the-art infrastructuur en uitrusting voor beroepsopleiding en hoger en universitair onderwijs				1		0,2
Prioriteit 5: Een Wallonië dichter bij de burger						
Maatregel 15: Stadsontwikkeling (bestrijding van stedelijke wildgroei, rationeel gebruik van grond en hulpbronnen, duurzame en sociaal-economische ontwikkeling, vergroting van de aantrekkingskracht, kwaliteitsbeheer van de leefomgeving, mobiliteit)	1	1	1	1	2	1,2

Tabel 3. Correlatietabel tussen de Overeenkomsten van Parijs (2015) en het OP

Nieuw Programma voor Steden (VN Nieuwe Stedelijke Agenda) (2016)	1. het heroverwegen van planning, financiering, ontwikkeling, bestuur en beheer van steden en nederzettingen	2. erkenning van de leidende rol van regeringen bij het bepalen en uitvoeren van doeltreffend en inclusief beleid en wetgeving voor duurzame stedelijke ontwikkeling, en van de even belangrijke bijdrage van subnationale en lokale overheden, het maatschappelijk middenveld en andere belanghebbenden	3. een duurzame, geïntegreerde en mensgerichte aanpak van de stedelijke en territoriale ontwikkeling te volgen, rekening houdend met leeftijds- en genderaspecten	a. het ontwikkelen en uitvoeren van stedelijk beleid op de juiste niveaus	b. Versterking van het stedelijk bestuur door de oprichting van levensvatbare instellingen en mechanismen die stedelijke actoren mondiger maken	c. Een nieuwe impuls geven aan geïntegreerde stedelijke en territoriale planning en ontwikkeling op lange termijn, teneinde de ruimtelijke dimensie van de stedelijke structuur te optimaliseren en de vruchten van de verstedelijking te plukken	d. Tot stand brengen van doeltreffende, innovatieve en duurzame financieringskaders en -instrumenten die de gemeentelijke financieringssystemen en de begrotingsregelingen van de lokale overheden kunnen versterken	Gemiddeld
Prioriteit 1: Een intelligenter en concurrerender Wallonië								
Maatregel 1: Steun voor onderzoek (COOTECH)								**0,0**
Maatregel 2: Steun voor onderzoek "Digitale transformatie van kmo's"								**0,0**
Maatregel 3: Steun voor O&I- en valorisatieacties								**0,0**
Maatregel 4: Investeringssteun								**0,0**
Maatregel 5: Financieringsinstrumenten (kmo's)							1	**0,1**
Maatregel 6: Steun voor ondernemingen en ondernemers-projecteigenaars								**0,0**
Maatregel 7: Herinrichting van bedrijventerreinen of -sites	1							**0,1**
Prioriteit 2: Een groener Wallonië								
Maatregel 8: Energierenovatie van gewestelijke en lokale overheidsgebouwen								**0,0**
Maatregel 9: Circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik								**0,0**
Maatregel 10: Financieringsinstrument "Steuninstrument voor de transitie van kmo's naar koolstofarme/circulaire economie"							1	**0,1**
Maatregel 11: Steun aan ondernemingen naar circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik								**0,0**
Maatregel 12: Sanering oude industrieterreinen								**0,0**
Prioriteit 3: Een meer verbonden Wallonië								
Maatregel 13: Duurzame lokale en regionale mobiliteit	1							**0,1**
Prioriteit 4: Een socialer Wallonië								
Maatregel 14: State-of-the-art infrastructuur en uitrusting voor beroepsopleiding en hoger en universitair onderwijs	1							**0,1**
Prioriteit 5: Een Wallonië dichter bij de burger								
Maatregel 15: Stadsontwikkeling (bestrijding van stedelijke wildgroei, rationeel gebruik van grond en hulpbronnen, duurzame en sociaal-economische ontwikkeling, vergroting van de aantrekkingskracht, kwaliteitsbeheer van de leefomgeving, mobiliteit)	2	1	1	1	1	1		**1,0**

Tabel 4. Correlatietabel tussen de Nieuw Programma voor Steden (VN Nieuwe Stedelijke Agenda) (2016) en het OP

ESF+ Programma 2021-2027 (Europees Sociaal Fonds)	Arbeidsmarkt: verbetering van de toegang tot werkgelegenheid, anticiperen op de vaardigheidsbehoeften, bevordering van de participatie	Onderwijs en beroepsopleiding: verbetering van de kwaliteit en doeltreffendheid van de onderwijs- en	Sociale insluiting en armoede: bevordering van actieve insluiting, bevordering van de sociaaleconomische integratie van onderdanen van derde landen, verbetering van gelijke en tijdige toegang tot betaalbare, duurzame en	S3 (Waalse strategie voor intelligente specialisatie) en generieke technologieën, industriële omschakeling, sectorale samenwerking op het gebied van vaardigheden en	Verbetering van het onderwijs- en opleidingsstelsel dat nodig is om vaardigheden en kwalificaties aan te passen	Gelijkheid van mannen en vrouwen, gelijke kansen en non-discriminatie	Gemiddeld
Prioriteit 1: Een intelligenter en concurrerender Wallonië							
Maatregel 1: Steun voor onderzoek (COOTECH)				2	1		0,5
Maatregel 2: Steun voor onderzoek "Digitale transformatie van kmo's"				2	1		0,5
Maatregel 3: Steun voor O&I- en valorisatieacties				2	1		0,5
Maatregel 4: Investeringssteun				1			0,2
Maatregel 5: Financieringsinstrumenten (kmo's)	1						0,2
Maatregel 6: Steun voor ondernemingen en ondernemers-projecteigenaars	1			1	1		0,5
Maatregel 7: Herinrichting van bedrijventerreinen of -sites				1	1		0,3
Prioriteit 2: Een groener Wallonië							
Maatregel 8: Energierenovatie van gewestelijke en lokale overheidsgebouwen							0,0
Maatregel 9: Circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik							0,0
Maatregel 10: Financieringsinstrument "Steuninstrument voor de transitie van kmo's naar koolstofarme/circulaire economie"	1						0,2
Maatregel 11: Steun aan ondernemingen naar circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik	1						0,2
Maatregel 12: Sanering oude industrieterreinen							0,0
Prioriteit 3: Een meer verbonden Wallonië							
Maatregel 13: Duurzame lokale en regionale mobiliteit			1				0,2
Prioriteit 4: Een socialer Wallonië							
Maatregel 14: State-of-the-art infrastructuur en uitrusting voor beroepsopleiding en hoger en universitair onderwijs	2	2	2	2	2		1,7
Prioriteit 5: Een Wallonië dichter bij de burger							
Maatregel 15: Stadsontwikkeling (bestrijding van stedelijke wildgroei, rationeel gebruik van grond en hulpbronnen, duurzame en sociaal-economische ontwikkeling, vergroting van de aantrekkingskracht, kwaliteitsbeheer van de leefomgeving, mobiliteit)	1	1	1	1	1	1	1,0

Tabel 5. Correlatietabel tussen de ESF+ Programma 2021-2027 (Europees Sociaal Fonds) en het OP

Belgisch luik van het herstelprogramma van de Europese Unie (2020) -> **Operationeel programma**	As "Klimaat, duurzaamheid en innovatie" (renovatie van gebouwen; opkomende energietechnologieën --> bv. bouw van een energie-eiland in de Noordzee & ontwikkeling van een waterstoftransportnetwerk en CO2-afvang & ontwikkeling van een industriële waardeketen rond waterstof; Klimaat & Milieu --> oprichting van de eerste twee Waalse nationale parken)	As "digitale transformatie" (digitalisering van overheidsdiensten --> vereenvoudiging van de relatie van de burger met de staat via één platform, cyberveiligheid --> aanpassing van de verdedigingssystemen tegen georganiseerde criminaliteit of terrorisme aan de 5G-technologie en 5G --> verbetering van de connectiviteit van het nationale grondgebied)	As "mobiliteit" (infrastructuur voor fietsers en voetgangers; groener wegvervoer --> verbetering van het spoorsysteem voor het vervoer van mensen en goederen & groene bussen en oplaadstations; modal shift --> project "slimme mobiliteit", dat digitale instrumenten wil ontwikkelen om intermodaal reizen te bevorderen)	As "Sociaal en samenleven" (onderwijs --> digitalisering van scholen & levenslang leren (Vlaanderen), strijd tegen vroegtijdig schoolverlaten (Wallonië), inschakeling en arbeidsbemiddeling, sociale infrastructuur --> oprichting van openbare huisvesting en crèches (Wallonië) en pensioenhervorming)	As "economie van de toekomst en productiviteit" (Supporting economic activity --> onderzoek naar radio-isotopen & oproep tot het indienen van projecten in de lucht- en ruimtevaart om geavanceerde en duurzame technologieën te ontwikkelen; Training and labour market --> jongeren opleiden voor de beroepen van morgen en werknemers voorbereiden op de komende veranderingen & digitale en technologische innovatie en opleidingshub & modernisering van de gebouwen van zeven grote opleidingscentra & Life Long Digital Training (Wallonië) Vlaanderen legt de nadruk op vaardigheden --> "leren en loopbaanoffensief" & e-learning (Digital Skills); Circular economy --> verplaatsing van voedsel, met in het bijzonder de ontwikkeling van logistieke platforms om de ontwikkeling van nieuwe sectoren op basis van kortsluitingen mogelijk te maken --> onderzoek en ontwikkeling in de metallurgie en de bouwmaterialen, om hergebruik, opschaling en recycling aan te moedigen & gerichte oproepen tot het indienen van projecten om bijvoorbeeld recyclingcentra of materiaalbibliotheken te ontwikkelen (Wallonië)	Gemiddeld
Prioriteit 1: Een intelligenter en concurrerender Wallonië						
Maatregel 1: Steun voor onderzoek (COOTECH)					**2**	0,4
Maatregel 2: Steun voor onderzoek "Digitale transformatie van kmo's"		**1**			**2**	0,6
Maatregel 3: Steun voor O&I- en valorisatieacties	**2**				**2**	0,8
Maatregel 4: Investeringssteun					**2**	0,4
Maatregel 5: Financieringsinstrumenten (kmo's)					**2**	0,4
Maatregel 6: Steun voor ondernemingen en ondernemers-projecteigenaars		**1**			**2**	0,6
Maatregel 7: Herinrichting van bedrijventerreinen of -sites					**2**	0,4
Prioriteit 2: Een groener Wallonië						
Maatregel 8: Energierenovatie van gewestelijke en lokale overheidsgebouwen	**2**					0,4
Maatregel 9: Circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik	**1**				**2**	0,6
Maatregel 10: Financieringsinstrument "Steuninstrument voor de transitie van kmo's naar koolstofarme/circulaire economie"	**1**				**2**	0,6
Maatregel 11: Steun aan ondernemingen naar circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik	**1**				**2**	0,6
Maatregel 12: Sanering oude industrieterreinen	**1**					0,2
Prioriteit 3: Een meer verbonden Wallonië						
Maatregel 13: Duurzame lokale en regionale mobiliteit			**2**			0,4
Prioriteit 4: Een socialer Wallonië						
Maatregel 14: State-of-the-art infrastructuur en uitrusting voor beroepsopleiding en hoger en universitair onderwijs				**2**	**2**	0,8
Prioriteit 5: Een Wallonië dichter bij de burger						
Maatregel 15: Stadsontwikkeling (bestrijding van stedelijke wildgroei, rationeel gebruik van grond en hulpbronnen, duurzame en sociaal-economische ontwikkeling, vergroting van de aantrekkingskracht, kwaliteitsbeheer van de leefomgeving, mobiliteit)	**1**		**2**	**1**		0,8

Tabel 6"Correlatietabel tussen de Belgisch luik van het herstelprogramma van de Europese Unie (2020) ->

Europees Groen Pact (Green Deal - met zijn investeringsplan voor een duurzaam Europa en zijn faciliteit voor billijke overgang (FTJ)	Mobiliseren van onderzoek en bevorderen van innovatie	Een nulvervuilingsambitie voor een gifvrije omgeving	Behoud en herstel van ecosystemen en biodiversiteit	Van boer tot bord: een rechtvaardig, gezond en milieuvriendelijk voedselsysteem	De overgang naar duurzame en intelligente mobiliteit versnellen	Versterking van de klimaatambitie van de EU voor 2030 en 2050	Verschaffing van schone, betaalbare en continu geleverde energie	De industrie mobiliseren voor een schone en circulaire economie	Energie- en hulpbronneneffic iënt bouwen en renoveren	De EU-economie omvormen voor een duurzame toekomst	Gemiddeld
Prioriteit 1: Een intelligenter en concurrerender Wallonië											
Maatregel 1: Steun voor onderzoek (COOTECH)	2									1	0,3
Maatregel 2: Steun voor onderzoek "Digitale transformatie van kmo's"	2									1	0,3
Maatregel 3: Steun voor O&I- en valorisatieacties	2										0,2
Maatregel 4: Investeringssteun	2										0,2
Maatregel 5: Financieringsinstrumenten (kmo's)	2										0,2
Maatregel 6: Steun voor ondernemingen en ondernemers-projecteigenaars	2									2	0,4
Maatregel 7: Herinrichting van bedrijventerreinen of -sites	2										0,2
Prioriteit 2: Een groener Wallonië											
Maatregel 8: Energierenovatie van gewestelijke en lokale overheidsgebouwen		1				2	2	2	2	1	1
Maatregel 9: Circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik	1	1		1		2	2	2		2	1,1
Maatregel 10: Financieringsinstrument "Steuninstrument voor de transitie van kmo's naar koolstofarme/circulaire economie"	2	1				2	2	2		2	1,1
Maatregel 11: Steun aan ondernemingen naar circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik	1	1				2	1	1		2	0,8
Maatregel 12: Sanering oude industrieterreinen		2	1								0,3
Prioriteit 3: Een meer verbonden Wallonië											
Maatregel 13: Duurzame lokale en regionale mobiliteit					2	2					0,4
Prioriteit 4: Een socialer Wallonië											
Maatregel 14: State-of-the-art infrastructuur en uitrusting voor beroepsopleiding en hoger en universitair onderwijs											0
Prioriteit 5: Een Wallonië dichter bij de burger											
Maatregel 15: Stadsontwikkeling (bestrijding van stedelijke wildgroei, rationeel gebruik van grond en hulpbronnen, duurzame en sociaal-economische ontwikkeling, vergroting van de aantrekkingskracht, kwaliteitsbeheer van de leefomgeving, mobiliteit)				1		1		1			0,3

Tabel 7. Correlatietabel tussen de Europees Groen Pact (Green Deal - met zijn investeringsplan voor een duurzaam Europa en zijn faciliteit voor billijke overgang (FTJ) en het OP

Bijlage D voor België van het "landenverslag 2019" van de Europese Commissie	**O&O en ondersteuning van het bedrijfsleven (kmo's en startende ondernemingen, gebruik van ICT, enz.) -> OS 1**	Bevordering van **energie-efficiëntie** in de kmo's en in gebouwen (zowel openbare als woongebouwen) , bevordering van **eco-innovatie en de circulaire economiet**, aanmoediging van het gebruik van **hernieuwbare energiebronnen** en investering in de aanpassing aan de klimaatverandering -> OS 2	Uitvoering van duurzame, intelligente, intermodale en klimaatbestendige **mobiliteit**, met inbegrip van de bevordering van digitalisering en het koolstofvrij maken van het wegvervoer -> OS 3	Verbetering van de toegang tot de **arbeidsmarkt** en de behoeften van de arbeidsmarkt -> OS 4	**Revitalisering** van stedelijke gebieden en verbetering van de **multimodalemobiliteit ->OS 5**	**Het economisch beleid in verband met investeringen** toespitsen op - duurzaam vervoer, met inbegrip van verbeterde spoorweginfrastructuur - de overgang naar een koolstofarme en energie-intensieve economie; - onderzoek en innovatie, met name op het gebied van digitalisering, rekening houdend met regionale ongelijkheden.	Toenemende **mobiliteitsproblemen** aanpakken door meer stimulansen	Vermindering van de administratieve en regelgevingslasten om het **ondernemerschap** te stimuleren	Wegnemen van belemmeringen voor de concurrentie in de **dienstensector**, met name telecommunicatie, detailhandel en professionele diensten	Verbetering van de prestaties en de inclusiviteit van de **onderwijs- en opleidingsstelsels** en het wegwerken van de discrepantie tussen vraag en aanbod op het gebied van vaardigheden	Gemiddeld
Prioriteit 1: Een intelligenter en concurrerender Wallonië											
Maatregel 1: Steun voor onderzoek (COOTECH)	2	1	1			2		1		1	0,8
Maatregel 2: Steun voor onderzoek "Digitale transformatie van kmo's"	2	1	2			2		1		1	0,9
Maatregel 3: Steun voor O&I- en valorisatieacties	2	1	1			2		1		1	0,8
Maatregel 4: Investeringssteun	2	1				2		1			0,6
Maatregel 5: Financieringsinstrumenten (kmo's)	2	1		1		2	2	1			0,9
Maatregel 6: Steun voor ondernemingen en ondernemers-projecteigenaars	2	1		1		2	2	1	2	1	1,2
Maatregel 7: Herinrichting van bedrijventerreinen of -sites	1	1	1		2	1	1			1	0,8
Prioriteit 2: Een groener Wallonië											
Maatregel 8: Energierenovatie van gewestelijke en lokale overheidsgebouwen		2			1	2					0,5
Maatregel 9: Circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik		2				2					0,4
Maatregel 10: Financieringsinstrument "Steuninstrument voor de transitie van kmo's naar koolstofarme/circulaire economie"	1	2	1	1		2	1	1			0,9
Maatregel 11: Steun aan ondernemingen naar circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik	1	2	1	1		2	1	1			0,9
Maatregel 12: Sanering oude industrieterreinen					1						0,1
Prioriteit 3: Een meer verbonden Wallonië											
Maatregel 13: Duurzame lokale en regionale mobiliteit		1	2		2	2	2				0,9
Prioriteit 4: Een socialer Wallonië											
Maatregel 14: State-of-the-art infrastructuur en uitrusting voor beroepsopleiding en hoger en universitair onderwijs	2			2		1				2	0,7
Prioriteit 5: Een Wallonië dichter bij de burger											
Maatregel 15: Stadsontwikkeling (bestrijding van stedelijke wildgroei, rationeel gebruik van grond en hulpbronnen, duurzame en sociaal-economische ontwikkeling, vergroting van de aantrekkingskracht, kwaliteitsbeheer van de leefomgeving, mobiliteit)	1	1	2	1	2	2	2	1	1	1	1,4

Tabel 8. Correlatietabel tussen de Bijlage D voor België van het "landenverslag 2019" van de Europese Commissie en het OP

Gewestelijke beleidsverklaring 2019-2024	Sociale Ambitie	Ecologische Ambitie	Economische Ambitie	Gemiddeld
Maatregel 1: Steun voor onderzoek (COOTECH)			1	0,3
Maatregel 2: Steun voor onderzoek "Digitale transformatie van kmo's"			1	0,3
Maatregel 3: Steun voor O&I- en valorisatieacties			1	0,3
Maatregel 4: Investeringssteun			1	0,3
Maatregel 5: Financieringsinstrumenten (kmo's)			1	0,3
Maatregel 6: Steun voor ondernemingen en ondernemers-projecteigenaars			1	0,3
Maatregel 7: Herinrichting van bedrijventerreinen of -sites			2	0,7
Prioriteit 2: Een groener Wallonië				
Maatregel 8: Energierenovatie van gewestelijke en lokale overheidsgebouwen		1		0,3
Maatregel 9: Circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik		2	2	1,3
Maatregel 10: Financieringsinstrument "Steuninstrument voor de transitie van kmo's naar koolstofarme/circulaire economie"		1	2	1,0
Maatregel 11: Steun aan ondernemingen naar circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik		2	2	1,3
Maatregel 12: Sanering oude industrieterreinen		2	2	1,3
Prioriteit 3: Een meer verbonden Wallonië				
Maatregel 13: Duurzame lokale en regionale mobiliteit		2		0,7
Prioriteit 4: Een socialer Wallonië				
Maatregel 14: State-of-the-art infrastructuur en uitrusting voor beroepsopleiding en hoger en universitair onderwijs	1		1	0,7
Prioriteit 5: Een Wallonië dichter bij de burger				
Maatregel 15: Stadsontwikkeling (bestrijding van stedelijke wildgroei, rationeel gebruik van grond en hulpbronnen, duurzame en sociaal-economische ontwikkeling, vergroting van de aantrekkingskracht, kwaliteitsbeheer van de leefomgeving, mobiliteit)	1	1	1	1,0

Tabel 9. Correlatietabel tussen de Gewestelijke beleidsverklaring 2019-2024 en het OP

Schema van Ruimtelijke Ontwikkeling (SRO) 1999	Structureren van het Waalse Gewest	Integreren van de supraregionale dimensie in de ontwikkeling van Wallonië	Opzetten van transversale samenwerkingsverbanden	Voldoen aan de basisbehoeften	Bijdragen tot het scheppen van werkgelegenheid en welvaart	Verbeteren van de toegankelijkheid van het Waalse grondgebied en mobiliteitsbeheer	Valoriseren van het erfgoed en beschermen van de hulpbronnen	Sensibiliseren en responsabiliseren van alle actoren	Gemiddeld
Prioriteit 1: Een intelligenter en concurrerender Wallonië									
Maatregel 1: Steun voor onderzoek (COOTECH)	0	-1	-1	0	1	0	0	0	-0,1
Maatregel 2: Steun voor onderzoek "Digitale transformatie van kmo's"	0	-1	-1	0	1	0	0	0	-0,1
Maatregel 3: Steun voor O&I- en valorisatieacties	0	-1	-1	0	1	0	0	0	-0,1
Maatregel 4: Investeringssteun	0	-1	-1	0	1	0	0	0	-0,1
Maatregel 5: Financieringsinstrumenten (kmo's)	0	-1	-1	0	1	0	0	0	-0,1
Maatregel 6: Steun voor ondernemingen en ondernemers-projecteigenaars	0	-1	-1	0	1	0	0	0	-0,1
Maatregel 7: Herinrichting van bedrijventerreinen of -sites	1	0	0	0	1	1	0	0	0,4
Prioriteit 2: Een groener Wallonië									
Maatregel 8: Energierenovatie van gewestelijke en lokale overheidsgebouwen	0	0	0	0	0	0	1	1	0,3
Maatregel 9: Circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik	1	0	1	0	2	0	2	1	0,9
Maatregel 10: Financieringsinstrument "Steuninstrument voor de transitie van kmo's naar koolstofarme/circulaire economie"	0	0	0	0	2	0	1	0	0,4
Maatregel 11: Steun aan ondernemingen naar circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik	1	0	1	0	2	0	2	1	0,9
Maatregel 12: Sanering oude industrieterreinen	1	0	0	0	1	1	1	0	0,5
Prioriteit 3: Een meer verbonden Wallonië									
Maatregel 13: Duurzame lokale en regionale mobiliteit	2	0	0	0	0	2	2	1	0,9
Prioriteit 4: Een socialer Wallonië									
Maatregel 14: State-of-the-art infrastructuur en uitrusting voor beroepsopleiding en hoger en universitair onderwijs	0	0	0	0	2	0	0	0	0,3
Prioriteit 5: Een Wallonië dichter bij de burger									
Maatregel 15: Stadsontwikkeling (bestrijding van stedelijke wildgroei, rationeel gebruik van grond en hulpbronnen, duurzame en sociaal-economische ontwikkeling, vergroting van de aantrekkingskracht, kwaliteitsbeheer van de leefomgeving, mobiliteit)	1	0	1	0	1	1	1	1	0,8

Tabel 10. Correlatietabel tussen de Schema van Ruimtelijke Ontwikkeling (SRO) 1999 en het OP

Schema van Ruimtelijke Ontwikkeling (SRO) 2018	Zich positioneren en structureren	Anticiperen en muteren	Bedienen en in evenwicht brengen	Beschermen en opwaarderen	Gemiddeld
Prioriteit 1: Een intelligenter en concurrerender Wallonië					
Maatregel 1: Steun voor onderzoek (COOTECH)					
Maatregel 2: Steun voor onderzoek "Digitale transformatie van kmo's"		1			0,25
Maatregel 3: Steun voor O&I- en valorisatieacties					
Maatregel 4: Investeringssteun					
Maatregel 5: Financieringsinstrumenten (kmo's)					
Maatregel 6: Steun voor ondernemingen en ondernemers-projecteigenaars					
Maatregel 7: Herinrichting van bedrijventerreinen of -sites	1	1	1	2	1,25
Prioriteit 2: Een groener Wallonië					
Maatregel 8: Energierenovatie van gewestelijke en lokale overheidsgebouwen		1		1	0,5
Maatregel 9: Circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik	1	1	1	2	1,25
Maatregel 10: Financieringsinstrument "Steuninstrument voor de transitie van kmo's naar koolstofarme/circulaire economie"		1		1	0,5
Maatregel 11: Steun aan ondernemingen naar circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik	1	1	1	2	1,25
Maatregel 12: Sanering oude industrieterreinen	1	1	1	2	1,25
Prioriteit 3: Een meer verbonden Wallonië					
Maatregel 13: Duurzame lokale en regionale mobiliteit	1	2	2	2	1,75
Prioriteit 4: Een socialer Wallonië					
Maatregel 14: State-of-the-art infrastructuur en uitrusting voor beroepsopleiding en hoger en universitair onderwijs					
Prioriteit 5: Een Wallonië dichter bij de burger					
Maatregel 15: Stadsontwikkeling (bestrijding van stedelijke wildgroei, rationeel gebruik van grond en hulpbronnen, duurzame en sociaal-economische ontwikkeling, vergroting van de aantrekkingskracht, kwaliteitsbeheer van de leefomgeving, mobiliteit)	1	1	1	1	1

Tabel 11. Correlatietabel tussen de Schema van Ruimtelijke Ontwikkeling (SRO) 2018 en het OP

Regionale mobiliteitsstrategie 2030 (RS)	De uitvoering van een eengemaakte en versterkende strategische sturing van de mobiliteit	Uitbreiding van het beleid van openheid en dialoog met de belanghebbenden	De ontwikkeling van digitale technologie als hefboom voor mobiliteit	Toegankelijkheid van het gehele grondgebied door de totstandbrenging van een hiërarchisch netwerk	Intermodaliteit om de continuïteit van de verplaatsingsketens te optimaliseren	Verdubbeling en diversificatie van mobiliteitsoplossingen	Digitale en energietransities om een coherente, aantrekkelijke dienst aan te bieden	Planning van de maatschappij om de behoefte aan mobiliteit te beperken	Effectieve steun voor gedragsverandering	De invoering van een geïntegreerde prijsstelling en een verantwoorde belastingheffing	Zorgen voor resultaatgericht beheer	Ontwikkeling van een ecosysteem om deskundigheid en innovatie te genereren	Bevordering van een beleid van openheid en samenwerking	Gidsen van actoren naar duurzamer vervoer	Werken in tijd en ruimte voor efficiënt en duurzaam vervoer	Verantwoorde promotie, regulering en prijsstelling: de instrumenten voor verandering	Garanderen en verbeteren van het niveau van de infrastructuurdiensten	Versterking van de positie van Wallonië in het hart van de handel	Bevordering van veilig, schoon en veerkrachtig vervoer	Gemiddeld
Prioriteit 1: Een intelligenter en concurrerender Wallonië																				
Maatregel 1: Steun voor onderzoek (COOTECH)												1		1						0,1
Maatregel 2: Steun voor onderzoek "Digitale transformatie van kmo's"			1				2	1												0,2
Maatregel 3: Steun voor O&I- en valorisatieacties												1								0,1
Maatregel 4: Investeringssteun																				0,0
Maatregel 5: Financieringsinstrumenten (kmo's)																				0,0
Maatregel 6: Steun voor ondernemingen en ondernemers-projecteigenaars																				0,0
Maatregel 7: Herinrichting van bedrijventerreinen of -sites				1				1						1	1					0,2
Prioriteit 2: Een groener Wallonië																				
Maatregel 8: Energierenovatie van gewestelijke en lokale overheidsgebouwen																				0,0
Maatregel 9: Circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik														1						0,1
Maatregel 10: Financieringsinstrument "Steuninstrument voor de transitie van kmo's naar koolstofarme/circulaire economie"																				0,0
Maatregel 11: Steun aan ondernemingen naar circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik																				0,0
Maatregel 12: Sanering oude industrieterreinen				1											1					0,1
Prioriteit 3: Een meer verbonden Wallonië																				
Maatregel 13: Duurzame lokale en regionale mobiliteit	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2		2		2	2	2	2		2	1,7
Prioriteit 4: Een socialer Wallonië																				
Maatregel 14: State-of-the-art infrastructuur en uitrusting voor beroepsopleiding en hoger en universitair onderwijs								1												0,1
Prioriteit 5: Een Wallonië dichter bij de burger																				
Maatregel 15: Stadsontwikkeling (bestrijding van stedelijke wildgroei, rationeel gebruik van grond en hulpbronnen, duurzame en sociaal-economische ontwikkeling, vergroting van de aantrekkingskracht, kwaliteitsbeheer van de leefomgeving, mobiliteit)			1					1				1		1	1				1	0,3

Tabel 12. Correlatietabel tussen de Regionale mobiliteitsstrategie 2030 (RS) en het OP

Strategie "Digital Wallonia"	Digitale sector	Economie via het digitale	Aangesloten en intelligent grondgebied	Open publieke diensten	Vaardigheden en werkgelegenheid	Gemiddeld
Prioriteit 1: Een intelligenter en concurrerender Wallonië						
Maatregel 1: Steun voor onderzoek (COOTECH)	0	0	1	0	0	0,2
Maatregel 2: Steun voor onderzoek "Digitale transformatie van kmo's"	1	2	2	0	2	1,4
Maatregel 3: Steun voor O&I- en valorisatieacties	0	0	0	0	0	0
Maatregel 4: Investeringssteun	1	1	0	0	2	0,8
Maatregel 5: Financieringsinstrumenten (kmo's)	0	1	0	0	2	0,6
Maatregel 6: Steun voor ondernemingen en ondernemers-projecteigenaars	0	1	0	0	2	0,6
Maatregel 7: Herinrichting van bedrijventerreinen of -sites	1	1	1	0	1	0,8
Prioriteit 2: Een groener Wallonië						
Maatregel 8: Energierenovatie van gewestelijke en lokale overheidsgebouwen	0	0	0	0	0	0
Maatregel 9: Circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik	1	1	0	0	0	0,4
Maatregel 10: Financieringsinstrument "Steuninstrument voor de transitie van kmo's naar koolstofarme/circulaire economie"	1	1	1	0	1	0,8
Maatregel 11: Steun aan ondernemingen naar circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik	1	1	0	0	0	0,4
Maatregel 12: Sanering oude industrieterreinen	0	0	0	0	0	0
Prioriteit 3: Een meer verbonden Wallonië						
Maatregel 13: Duurzame lokale en regionale mobiliteit	0	1	1	0	1	0,6
Prioriteit 4: Een socialer Wallonië						
Maatregel 14: State-of-the-art infrastructuur en uitrusting voor beroepsopleiding en hoger en universitair onderwijs	1	1	1	0	2	1
Prioriteit 5: Een Wallonië dichter bij de burger						
Maatregel 15: Stadsontwikkeling (bestrijding van stedelijke wildgroei, rationeel gebruik van grond en hulpbronnen, duurzame en sociaal-economische ontwikkeling, vergroting van de aantrekkingskracht, kwaliteitsbeheer van de leefomgeving, mobiliteit)	1	1	1	0	1	0,8

Tabel 13. Correlatietabel tussen de Strategie "Digital Wallonia" en het OP

Strategie Circular Wallonia en Waals plan inzake afvalbronnen	As 1: Productie en aanbod van circulaire goederen en diensten			As 2: Circulaire vraag en consumptie van goederen en diensten		As 3: Mobilisatie van alle actoren		As 4: Beheer van afval en hulpbronnen			As 5: Prioritaire waardeketens	
AMBITIES	1: Een Gewest zijn met een economisch en industrieel ecosysteem dat zich inzet voor de kringloopeconomie --> steun en financiering voor bedrijven; territoriale aanpak; Digital Wallonia; aangepaste normen en regelgeving	2: Een pioniersregio zijn op het gebied van circulaire innovaties en een voortrekkersrol spelen op Europees niveau --> Netwerken, creativiteit en innovatie bevorderen; onderzoek, ontwikkeling en innovatie ondersteunen	3: Een Gewest zijn dat zijn natuurlijke rijkdommen op circulaire wijze beheert en exploiteert (water, hout, bodem, biomassa, enz.) --> Waalse sites en steengroeven herwaarderen; netwerken per sector; biodiversiteit en ecosysteemdiensten in stand houden en herstellen	4: Consumenten mondig maken --> bedrijven en burgers aanmoedigen en ondersteunen om circulair te consumeren; netwerken, ondersteuning, normen en regelgeving	5: Van het Gewest een voorbeeldige speler maken --> circulaire criteria bij overheidsopdrachten	6: Informeren, opleiden en trainen van alle belanghebbenden over de circulaire economie --> communicatiestrategie, onderwijs, training,	7: Totstandbrenging van een duurzame dynamiek met de actoren van de regio --> strategisch en politiek toezicht; versterking van de coördinatie en de betrokkenheid van de belanghebbenden	8: Afvalpreventie tot een kans voor iedereen maken --> normen en voorschriften, vrijwillige benaderingen en financiering voor de overgang naar afvalvrij	9: Verbetering van de kennis van afvalbronnen--> financiering van sectorale haalbaarheidsstudies, industriële prototypes, nieuwe processen voor de terugwinning van afval of innovatieve instrumenten	10: Versterking van het beleid om afval aan de bron te sorteren en beter te behandelen --> normen en voorschriften, financiering, steun	upstream, circulair ontwerp van gebouwen en infrastructuur --> bewustmaking, informatie, opleiding, innovatie, financiering, ondersteuning, netwerken, digitaal, samenwerking, demonstratie, normen en voorschriften, overheidsopdrachten	Gemiddeld
Prioriteit 1: Een intelligenter en concurrerender Wallonië												
Maatregel 1: Steun voor onderzoek (COOTECH)	1	2							1			0,4
Maatregel 2: Steun voor onderzoek "Digitale transformatie van kmo's"	2	2										0,4
Maatregel 3: Steun voor O&I- en valorisatieacties		2										0,2
Maatregel 4: Investeringssteun		2										0,2
Maatregel 5: Financieringsinstrumenten (kmo's)		2										0,2
Maatregel 6: Steun voor ondernemingen en ondernemers-projecteigenaars	2	2	1	2		1						0,7
Maatregel 7: Herinrichting van bedrijventerreinen of -sites	2	2	1						1			0,5
Prioriteit 2: Een groener Wallonië												
Maatregel 8: Energierenovatie van gewestelijke en lokale overheidsgebouwen	2	1			1						2	0,5
Maatregel 9: Circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik	2	2	2	2		1		1	1	1	1	1,2
Maatregel 10: Financieringsinstrument "Steuninstrument voor de transitie van kmo's naar koolstofarme/circulaire economie"	2	2	1	2				2	1	1	1	1,1
Maatregel 11: Steun aan ondernemingen naar circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik	2	2	2	2		1		2	1	1	1	1,3
Maatregel 12: Sanering oude industrieterreinen	2	1	1		1							0,5
Prioriteit 3: Een meer verbonden Wallonië												
Maatregel 13: Duurzame lokale en regionale mobiliteit	2	1				1						0,4
Prioriteit 4: Een socialer Wallonië												
Maatregel 14: State-of-the-art infrastructuur en uitrusting voor beroepsopleiding en hoger en universitair onderwijs	1	2			1	1					1	0,5
Prioriteit 5: Een Wallonië dichter bij de burger												
Maatregel 15: Stadsontwikkeling (bestrijding van stedelijke wildgroei, rationeel gebruik van grond en hulpbronnen, duurzame en sociaal-economische ontwikkeling, vergroting van de aantrekkingskracht, kwaliteitsbeheer van de leefomgeving, mobiliteit)	2	1		1	1	1		1				0,6

Tabel 14. Correlatietabel tussen de Strategie Circular Wallonia en Waals plan inzake afvalbronnen en het OP

Plan Get Up Wallonia	**Nadruk op de jeugd en de talenten van Wallonië** (opleiding, uitrusting, onderzoek)	**Zorgen voor milieuduurzaamheid** (decarbonisatie, klimaatverbintenissen, mobiliteit, biodiversiteit en natuurlijke hulpbronnen, beheer van oude industrieterreinen, steun voor stadscentra)	**Versterking van de economische ontwikkeling** (ontwikkeling en herlokalisering van economische sectoren, voedselsoevereiniteit, inzet van (lokale en internationale) bedrijven, overheidsopdrachten en verantwoordingsplicht van bedrijven)	**Ondersteuning van het welzijn, de solidariteit en de sociale insluiting van iedereen** (re-integratie van mensen die het verst van de arbeidsmarkt af staan, een ondersteunend en doeltreffend gezondheidsbeleid, gendergelijkheid en de bestrijding van alle vormen van discriminatie)	**Zorgen voor participatief en innovatief bestuur** (openbaar bestuur, digitaal, transversaal en participatief bestuur)	Gemiddeld
Prioriteit 1: Een intelligenter en concurrerender Wallonië						
Maatregel 1: Steun voor onderzoek (COOTECH)	2	1	1			0,8
Maatregel 2: Steun voor onderzoek "Digitale transformatie van kmo's"	1	1	1			0,6
Maatregel 3: Steun voor O&I- en valorisatieacties	2	1	1			0,8
Maatregel 4: Investeringssteun	1	1	2			0,8
Maatregel 5: Financieringsinstrumenten (kmo's)	1	1	2			0,8
Maatregel 6: Steun voor ondernemingen en ondernemers-projecteigenaars	1		2		1	0,8
Maatregel 7: Herinrichting van bedrijventerreinen of -sites	2	1	2			1
Prioriteit 2: Een groener Wallonië						
Maatregel 8: Energierenovatie van gewestelijke en lokale overheidsgebouwen	1	2	1			0,8
Maatregel 9: Circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik		2	1			0,6
Maatregel 10: Financieringsinstrument "Steuninstrument voor de transitie van kmo's naar koolstofarme/circulaire economie"		2	1			0,6
Maatregel 11: Steun aan ondernemingen naar circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik		2	1		1	0,8
Maatregel 12: Sanering oude industrieterreinen		2				0,4
Prioriteit 3: Een meer verbonden Wallonië						
Maatregel 13: Duurzame lokale en regionale mobiliteit	1	2				0,6
Prioriteit 4: Een socialer Wallonië						
Maatregel 14: State-of-the-art infrastructuur en uitrusting voor beroepsopleiding en hoger en universitair onderwijs	2	1		1	1	1
Prioriteit 5: Een Wallonië dichter bij de burger						
Maatregel 15: Stadsontwikkeling (bestrijding van stedelijke wildgroei, rationeel gebruik van grond en hulpbronnen, duurzame en sociaal-economische ontwikkeling, vergroting van de aantrekkingskracht, kwaliteitsbeheer van de leefomgeving, mobiliteit)	2	2	2	2	2	2

Tabel 15. Correlatietabel tussen de Plan Get Up Wallonia en het OP

Lucht-klimaat-energieplan tegen 2030 (PACE 2030)	Decarbonisatie -> Visie FAST (fluïditeit, toegankelijkheid, veiligheid, gezondheid door modal shift) Regionale Mobiliteitsstrategie (vermijden - verschuiven - verbeteren) Vergroening van het wagenpark Versterking van het beleid in de land- en de bosbouwsector Vrijwillige overeenkomsten F-gassen Ontkoling Niet-ETS industrie Strategie voor de renovatie van gebouwen en energieprestaties van nieuwe gebouwen Groene warmte Maatregelen ter aanpassing aan de klimaatverandering (bosbouw, gezondheid, sectoroverschrijdend, enz.)	Hernieuwbare energie -> Steun voor groene elektriciteit (mechanisme van groene certificaten = steun voor de productie van installaties; gunstig kader voor gemeenschappen voor hernieuwbare energie; individueel en collectief zelfverbruik van hernieuwbare elektriciteit) Steun voor groene warmte en hernieuwbare koeling Gebruik van hernieuwbare energie in het vervoer Verwijdering van belemmeringen van administratieve en regelgevende aard	Energie-efficiëntie -> Agentschap voor ESCO's Strategie voor renovatie van gebouwen Aanscherping van de eisen in de nieuwbouw (voorbeeld van openbare gebouwen) Industrie ETS en niet-ETS Fiscale hefboomwerking (mobiliteit, vervoer en gebouwen)	interne energiemarkt -> Grotere lokale flexibiliteit Slimme netwerken Prijsstelling Handhaving van de maatregelen ter bescherming van de consument	Onderzoek, innovatie -> internationale samenwerking	Gemiddeld
Prioriteit 1: Een intelligenter en concurrerender Wallonië						
Maatregel 1: Steun voor onderzoek (COOTECH)			1		1	0,4
Maatregel 2: Steun voor onderzoek "Digitale transformatie van kmo's"	1					0,2
Maatregel 3: Steun voor O&I- en valorisatieacties	1				1	0,4
Maatregel 4: Investeringssteun						0
Maatregel 5: Financieringsinstrumenten (kmo's)						0
Maatregel 6: Steun voor ondernemingen en ondernemers-projecteigenaars	1	1	2			0,8
Maatregel 7: Herinrichting van bedrijventerreinen of -sites						0
Prioriteit 2: Een groener Wallonië						
Maatregel 8: Energierenovatie van gewestelijke en lokale overheidsgebouwen	2		2			0,8
Maatregel 9: Circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik	2		1			0,6
Maatregel 10: Financieringsinstrument "Steuninstrument voor de transitie van kmo's naar koolstofarme/circulaire economie"	2		1			0,6
Maatregel 11: Steun aan ondernemingen naar circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik	2		1			0,6
Maatregel 12: Sanering oude industrieterreinen	1					0,2
Prioriteit 3: Een meer verbonden Wallonië						
Maatregel 13: Duurzame lokale en regionale mobiliteit	2		1			0,6
Prioriteit 4: Een socialer Wallonië						
Maatregel 14: State-of-the-art infrastructuur en uitrusting voor beroepsopleiding en hoger en universitair onderwijs	1				1	0,4
Prioriteit 5: Een Wallonië dichter bij de burger						
Maatregel 15: Stadsontwikkeling (bestrijding van stedelijke wildgroei, rationeel gebruik van grond en hulpbronnen, duurzame en sociaal-economische ontwikkeling, vergroting van de aantrekkingskracht, kwaliteitsbeheer van de leefomgeving, mobiliteit)	2		1			0,6

Tabel 16. Correlatietabel tussen de Lucht-klimaat-energieplan tegen 2030 (PACE 2030) en het OP

DIS van de Waalse strategie voor slimme specialisatie (S3)	Circulaire materialen -> innoverende activiteiten in verband met de "circularisering" (ecologisch ontwerp, industriële symbiose, hergebruik, reparatie en recycling) van materialen, met het oog op de vermindering van het grondstoffenverbruik, de vergroting van de regionale autonomie en de ontwikkeling van nieuwe marktkansen	Innovaties voor een betere gezondheid -> innovatieve activiteiten van technologische, organisatorische en sociale aard om te zorgen voor de transformatie van het gezondheidsstelsel, in zijn preventieve, diagnostische en curatieve taken	Innovaties voor wendbaar en veilig ontwerp en productie -> innovatieve activiteiten in verband met industrie 4.0 en geavanceerde fabricageprocessen, ontwikkeling van digitale technologieën voor de modernisering van productiegereedschappen, ontwikkeling en integratie van geavanceerde of composietmaterialen, alsook van additieve technologieën (productie-industrie, logistiek, marktdiensten en landbouwproductie) --> internet van de dingen, kunstmatige intelligentie, cyberveiligheid enz.	Duurzame energiesystemen en huisvesting -> nieuwe oplossingen voor de overgang naar groene energie en de huisvesting van de toekomst -> energie-efficiëntie in gebouwen - energie-efficiëntie in de industrie - hernieuwbare energiebronnen - energieopslag en -distributie - ontwerp en simulatie van energie-efficiënte onderdelen/systemen/componenten - koolstofarme mobiliteit	Agrovoedingsketens van de toekomst en innovatief milieubeheer -> innovatieve activiteiten ter ondersteuning van de opkomst van producten en diensten met een hoge toegevoegde waarde en een groot marktpotentieel binnen een duurzaam agrovoedingsstelsel. Om de duurzaamheid op lange termijn te waarborgen van de natuurlijke ecosystemen (bodemgezondheid en watercyclus) waarvan de productie van gezonde voedingsproducten afhangt, zal het Waalse potentieel op het gebied van milieudiensten voor de bewaking van ecosystemen en biodiversiteit, ecologisch intensieve landbouw en duurzame land- en bosbouwinnovatie worden versterkt	Gemiddeld
Prioriteit 1: Een intelligenter en concurrerender Wallonië						
Maatregel 1: Steun voor onderzoek (COOTECH)	1		2	1	2	1,2
Maatregel 2: Steun voor onderzoek "Digitale transformatie van kmo's"	1		2	1	2	1,2
Maatregel 3: Steun voor O&I- en valorisatieacties	1		2	1	2	1,2
Maatregel 4: Investeringssteun	1		2	1	2	1,2
Maatregel 5: Financieringsinstrumenten (kmo's)	1		2	1	2	1,2
Maatregel 6: Steun voor ondernemingen en ondernemers-projecteigenaars			2		1	0,6
Maatregel 7: Herinrichting van bedrijventerreinen of -sites	1		1	1	1	0,8
Prioriteit 2: Een groener Wallonië						
Maatregel 8: Energierenovatie van gewestelijke en lokale overheidsgebouwen				2	1	0,6
Maatregel 9: Circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik	2			2	1	1
Maatregel 10: Financieringsinstrument "Steuninstrument voor de transitie van kmo's naar koolstofarme/circulaire economie"	2			1	1	0,8
Maatregel 11: Steun aan ondernemingen naar circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik	2		1	1	1	1
Maatregel 12: Sanering oude industrieterreinen				1	1	0,4
Prioriteit 3: Een meer verbonden Wallonië						
Maatregel 13: Duurzame lokale en regionale mobiliteit						0
Prioriteit 4: Een socialer Wallonië						
Maatregel 14: State-of-the-art infrastructuur en uitrusting voor beroepsopleiding en hoger en universitair onderwijs						0
Prioriteit 5: Een Wallonië dichter bij de burger						
Maatregel 15: Stadsontwikkeling (bestrijding van stedelijke wildgroei, rationeel gebruik van grond en hulpbronnen, duurzame en sociaal-economische ontwikkeling, vergroting van de aantrekkingskracht, kwaliteitsbeheer van de leefomgeving, mobiliteit)		1		2	1	0,8

Tabel 17. Correlatietabel tussen de DIS van de Waalse strategie voor slimme specialisatie (S3) en het OP

PO 2014-2020	Creëren van bedrijven en het scheppen van werkgelegenheid	Ontwikkeling van innovatie om bij te dragen tot groei en werkgelegenheid	De aantrekkelijkheid van de verstedelijkte gebieden vergroten	Gemiddeld
Prioriteit 1: Een intelligenter en concurrerender Wallonië				
Maatregel 1: Steun voor onderzoek (COOTECH)	1	2		1,0
Maatregel 2: Steun voor onderzoek "Digitale transformatie van kmo's"	1	2		1,0
Maatregel 3: Steun voor O&I- en valorisatieacties	1	2		1,0
Maatregel 4: Investeringssteun	2	2		1,3
Maatregel 5: Financieringsinstrumenten (kmo's)	2	2		1,3
Maatregel 6: Steun voor ondernemingen en ondernemers-projecteigenaars	2	2		1,3
Maatregel 7: Herinrichting van bedrijventerreinen of -sites	2	2	1	1,7
Prioriteit 2: Een groener Wallonië				
Maatregel 8: Energierenovatie van gewestelijke en lokale overheidsgebouwen				0,0
Maatregel 9: Circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik				0,0
Maatregel 10: Financieringsinstrument "Steuninstrument voor de transitie van kmo's naar koolstofarme/circulaire economie"	1	1		0,7
Maatregel 11: Steun aan ondernemingen naar circulaire economie en duurzaam grondstoffengebruik	1	1		0,7
Maatregel 12: Sanering oude industrieterreinen				0,0
Prioriteit 3: Een meer verbonden Wallonië				
Maatregel 13: Duurzame lokale en regionale mobiliteit			1	0,3
Prioriteit 4: Een socialer Wallonië				
Maatregel 14: State-of-the-art infrastructuur en uitrusting voor beroepsopleiding en hoger en universitair onderwijs	1	2	1	1,3
Prioriteit 5: Een Wallonië dichter bij de burger				
Maatregel 15: Stadsontwikkeling (bestrijding van stedelijke wildgroei, rationeel gebruik van grond en hulpbronnen, duurzame en sociaal-economische ontwikkeling, vergroting van de aantrekkingskracht, kwaliteitsbeheer van de leefomgeving, mobiliteit)	1	1	2	1,3

Tabel 18. Correlatietabel tussen de vorige OP (2014-2020) en het OP

Bijlage 2:

Overheidsopdracht voor diensten betreffende de strategische milieubeoordeling van het operationele programma EFRO 2021-2027

Methodologische nota
Le 23/06/2021

De strategische milieubeoordeling van het toekomstige operationele programma EFRO 2021-2027 voor Wallonië wordt tegelijk met de opstelling van dit programma uitgevoerd en zal bijdragen tot de inhoud ervan en tot het opvolgings- en evaluatiesysteem.
Het is bedoeld om alle informatie, analyses en aanbevelingen met betrekking tot de milieueffecten van het operationele programma te ontwikkelen, alsmede de vragenlijsten van de enquête en de analyseverslagen te verstrekken die in de verschillende stadia van het strategische milieubeoordelingsproces vereist zijn.
Overeenkomstig artikel 59 van het Waals Wetboek bepalen wij de belangrijkste maatregelen voor het opvolgen van de aanzienlijke milieueffecten als gevolg van de tenuitvoerlegging van het programma, onder meer om mogelijke onvoorziene negatieve gevolgen in een vroeg stadium te identificeren en de herstelmaatregelen te kunnen nemen die wij geschikt achten.

De methode die wij voorstellen voor de uitvoering van de strategische milieubeoordeling omvat twee complementaire benaderingen: **een systemische benadering en een analytische benadering**. Dit kan worden bereikt dankzij het multidisciplinaire karakter van ons team, dat een beroep zal doen op zijn talrijke **deskundigheden** op het gebied van milieubeoordelingen, mechanismen van de Europese Structuurfondsen, analyse van kwalitatieve en kwantitatieve gegevens, territoriale diagnose en cartografie (GIS), beheer van participatieve processen, systeemanalyse, studies van biologische omgevingen (fauna, flora, enz.), studies van fysieke omgevingen (lucht, water, bodem, enz.) en studies van menselijke omgevingen (landschap, bebouwde omgeving, erfgoed, mobiliteit, enz.), en de studie van de menselijke omgeving (landschap, bebouwde omgeving, erfgoed, mobiliteit, enz.).

In het kader van de **systeembenadering** zullen wij de relaties tussen de verschillende milieuvraagstukken onderzoeken, waarbij wij het milieu beschouwen als een systeem van op elkaar inwerkende elementen. Wij houden dus rekening met het wereldwijde en onderling afhankelijke karakter van het milieu. Deze systemische benadering is bijzonder geschikt voor de analyse van secundaire, cumulatieve en synergetische effecten.

De **analytische benadering** stelt ons in staat de effecten vanuit het perspectief van elk thema te beschrijven. Wij beoordelen elk van de voorspelbare effecten van het programma, afzonderlijk, op de verschillende belangrijke componenten die tijdens de analyse van de uitgangssituatie zijn vastgesteld.

In dit verband maken wij gebruik van de **instrumenten en methodologieën** die gewoonlijk bij strategische milieubeoordelingen worden gebruikt:

- Evaluatierooster: model dat systematisch wordt toegepast om de prioriteiten en maatregelen te evalueren
- Opvolgingsindicatoren en dashboard: lijst van maatregelen die voor opvolging en toezicht zijn vastgesteld om de uitvoering van de aanbevelingen eenvoudiger te kunnen opvolgen. Dit instrument wordt met name gebruikt om punt 4.9 van de scoping op te stellen
- Geografische informatiesystemen: cartografische voorstelling van de gegevens met het oog op een snelle weergave ervan. Dit instrument laat toe om de SMB toe te lichten, met name de punten 4.2, 4.3 en 4.6 van de scoping
- Literatuuroverzichten: analyse van relevante documenten zoals regelgeving, richtsnoeren, verslagen, het ontwerp-OP, de beleidsnota, enz. Dit instrument wordt met name gebruikt om punt 4 van de scoping volledig op te stellen
- Gegevensanalyse: betreffende de effecten met betrekking tot de milieukenmerken van de gebieden die behoorlijk getroffen kunnen worden
- Openbaar onderzoek: raadpleging van de belangrijkste belanghebbenden wier standpunten worden samengevat in een begeleidend document bij het milieueffectenrapport (MER). Op basis van dit instrument kan de milieuverklaring worden opgesteld

- Unicriterium- en multicriteria-analyses met betrekking tot milieueffecten

Daarnaast maken wij gebruik van het **impactmodel**, dat een overzicht geeft van de opzet, de uitvoering, de verwachte verwezenlijken op korte termijn (outputs) en de voorspelbare effecten van een interventie op de begunstigden (outcomes) en de samenleving in het algemeen (impacts) op gebied van milieu. Het is een analytisch instrument waarmee het doel van de te evalueren interventie (project, programma of beleid) en de oorzakelijke verbanden tussen de ingezette middelen en de verwachte effecten (in het geval van een ex-antemodel) en de werkelijke effecten (in het geval van een ex-postevaluatie) kunnen worden verklaard. Door het gebruik van een impactmodel kan meer inzicht worden verkregen in het voorwerp dat moet worden ontwikkeld of geëvalueerd, en kunnen de te ontwikkelen of te analyseren elementen beter worden geprioriteerd. Het laat ook toe om rekening te houden met factoren die exogeen zijn aan een interventie en die het resultaat kunnen beïnvloeden (bevorderen of verstoren). Wij stellen voor dit conceptuele instrument te gebruiken op het niveau van de strategische doelstellingen en, waar mogelijk, voor het gehele EFRO.

Voorbeeld van een schematische voorstelling van een impactmodel:

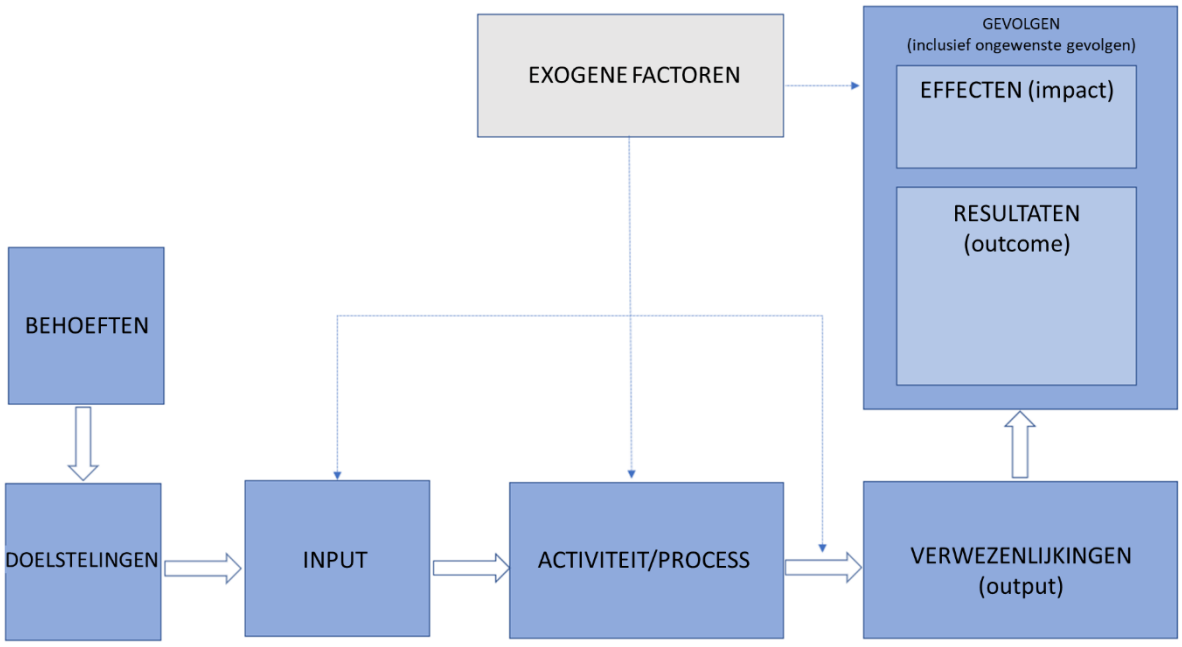

Deze opdracht zal voornamelijk worden uitgevoerd op basis van deskresearch en literatuuranalyse, alsook gegevensanalyse.

De evaluatie van de maatregelen van het operationele programma als zodanig gebeurt op basis van kwalitatieve en kwantitatieve gegevens uit databanken, verslagen (bv. het SMB-verslag van het OP 2014-2020), regelgeving (bv. Richtlijn 2001/42/EG, Richtlijn 2014/52/EU of het Waalse

Milieuwetboek), relevante en beschikbare studies en enquêtes (bv. de samenvatting van de eerste golf van de partnerraadpleging van het vorige OP), onder meer uit publieke, private en academische bronnen, die in overleg met de opdrachtgever zijn vastgesteld en door de belangrijkste geraadpleegde belanghebbenden zijn doorgegeven. De belangrijkste thema's die zullen worden onderzocht, zijn onder meer: landschap, biodiversiteit, waterkwaliteit, bodemkwaliteit, luchtkwaliteit en klimaat.

Een kwalitatief impactcriterium en een schaal met drie gradiënten geven aan of een potentieel significant positief effect wordt verwacht (+), geen significant effect wordt verwacht (0) of een significant negatief effect wordt verwacht (-). Het einddocument bevat met name afzonderlijke fiches met een grondige evaluatie per prioriteit van het operationele programma, een overzichtstabel en een algemene interpretatie van de resultaten.

1) Wij stellen per prioriteit en per maatregel van het operationele programma **afzonderlijke evaluatiefiches** op. In elke fiche worden de relevante milieuthema's per prioriteit en per maatregel van het operationele programma uitgewerkt voor een betere leesbaarheid van de resultaten. Elk fiche bevat een contextualisering van de prioriteit en de maatregel, de relevante uitvoeringsbeginselen, een toelichting van de afstemming van de prioriteit/maatregel op de oogmerken die met de strategische doelstellingen van de Europese Commissie worden nagestreefd, de positieve, neutrale of negatieve gevolgen van de prioriteit/maatregel, de corrigerende of aanvullende maatregelen (gericht op het vermijden, verminderen of compenseren van negatieve milieueffecten) en de opvolgingsindicatoren. Waar mogelijk voegen wij ook een onderdeel "aanbevelingen" toe over de oriëntaties, interventies of maatregelen waaraan in het operationele programma (en bij de uitvoering ervan) prioriteit moet worden gegeven.
2) De resultaten worden vervolgens weergegeven in een **overzichtstabel** met kleurcode om het lezen te vergemakkelijken. Ook de directe of indirecte aard van de effecten zal worden vermeld. In deze tabel worden de relevante milieuthema's opgenomen en wordt een kruisverwijzing gemaakt naar de prioriteiten en maatregelen van het operationele programma om de wisselwerking ermee onder de aandacht te brengen.
3) Tot slot zullen de resultaten zoveel mogelijk **op globale wijze worden geïnterpreteerd**, om een totaalbeeld te krijgen van de effecten van het operationele programma voor elk milieuthema. Alleen die thema's die door de uitvoering van het operationele programma significant kunnen worden beïnvloed, worden opgenomen.

Wij stellen een dashboard voor met indicatoren voor de opvolging van milieueffecten en redelijke alternatieven die worden aanbevolen na de vaststelling en de beoordeling van de vermoedelijke milieueffecten van het operationele programma. Dit dashboard omvat milieu-indicatoren per prioriteit/maatregel bevatten, en prestatie-indicatoren met kleurcodering om de voortgang bij de uitvoering van de aanbevelingen te volgen. Zij zullen duidelijk gedefinieerd zijn, hanteerbaar in aantal, zo mogelijk kwantitatief, gebaseerd op robuuste gegevensbronnen, en afgestemd op erkende milieu- en klimaatveranderingsindicatoren (bv. het VN-programma voor duurzame ontwikkeling tegen 2030, waarin 232 mondiale indicatoren zijn vastgesteld; de Europese indicatoren voor de uitvoering van de SDG's; enz.).

Bijlage 3 :

Strategische milieubeoordeling van het operationele programma EFRO 2021-2027

Ontwerponderzoek naar de reikwijdte (ontwerpinhoud van het milieueffectenrapport van het operationele ontwerpprogramma) EFRO 2021-2027

Le 23/06/2021

Inhoud

1. DOELSTELLINGEN VAN HET ONDERZOEK 25

2. INHOUD EN VORM 25

3. BEPALING VAN HET GEOGRAFISCH GEBIED DAT DOOR HET TE BEOORDELEN PROGRAMMA WORDT BESTREKEN 26

4. STRUCTUUR VAN HET MILIEUEFFECTENRAPPORT (MER) 26

4.1. Een samenvatting van de inhoud, een omschrijving van de voornaamste doelstellingen van het programma en de verbanden met andere relevante plannen en programma's 26

4.2. De relevante aspecten van de milieutoestand evenals de waarschijnlijke evolutie daarvan indien het programma niet geïmplementeerd wordt 26

4.3. De milieukenmerken van gebieden die aanzienlijk kunnen worden getroffen 26

4.4. De milieuproblemen die verband houden met het plan of programma, in het bijzonder die welke betrekking hebben op gebieden van bijzonder milieubelang, zoals aangewezen krachtens de Richtlijnen 79/409/EEG en 92/43/EEG; 27

4.5. De relevante doelstellingen inzake milieubescherming en de wijze waarop rekening wordt gehouden met die doelstellingen en de milieuoverwegingen bij de voorbereiding van het programma 27

4.6. De vermoedelijke niet te verwaarlozen milieueffecten, meer bepaald de permanente en tijdelijke, zowel positieve als negatieve, secundaire, cumulatieve, synergetische milieueffecten op korte, middellange en lange termijn, ook op de biodiversiteit, de bevolking, de gezondheid van de mens, de fauna, de flora, de grond, het water, de lucht, de klimaatfactoren, de materiële goederen, het culturele erfgoed, architectonisch en archeologisch erfgoed inbegrepen, de landschappen en de wisselwerkingen tussen die factoren 27

4.7. De voorgenomen maatregelen om alle niet te verwaarlozen negatieve milieueffecten van de uitvoering van het programma te vermijden, te beperken en, voor zover mogelijk, te compenseren 27

4.8. Een verklaring waarin de redenen voor de keuze van de beoogde oplossingen worden samengevat en een beschrijving wordt gegeven van de wijze waarop de beoordeling is uitgevoerd, met inbegrip van eventuele moeilijkheden die zijn ondervonden bij het verzamelen van de vereiste informatie, zoals technische tekortkomingen of een gebrek aan knowhow 28

4.9. Een beschrijving van de geplande opvolgingsmaatregelen, overeenkomstig artikel 59 van het Milieuwetboek 28

4.10. Een niet-technische samenvatting van de hierboven gepresenteerde informatie 28

1. DOELSTELLINGEN VAN HET ONDERZOEK

Deze strategische milieubeoordeling (SMB) heeft als doel de milieueffecten te meten die zouden voortvloeien uit de uitvoering van het operationele programma EFRO 2021-2027 voor Wallonië (OP), en ervoor te zorgen dat de bevoegde autoriteiten bij de opstelling van het OP de milieuoverwegingen terdege in aanmerking hebben genomen.
Deze beoordeling wordt uitgevoerd tijdens de uitwerking van het OP, zodat het hieraan een bijdrage kan leveren, en in het licht van de verkregen resultaten verbeteringen kan aanbrengen om de milieueffecten te verminderen.

2. INHOUD EN VORM

Deze beoordeling moet gebeuren overeenkomstig de voorschriften van het Waals Milieuwetboek (laatste van kracht zijnde bepaling verschenen op 1 juni 2021[1]), met name artikels 52 tot en met 61, en in toepassing van Richtlijn 2001/42/EG van het Europees Parlement en de Raad van 27 juni 2001.
Overeenkomstig die regelgeving zal deze strategische milieubeoordeling het volgende bevatten:

- Het scopingdocument (zie artikel 56 van het Waals Milieuwetboek)
- Het document van de eerste raadpleging over de scoping
- De eerste versie van het milieueffectrapport (MER) samen met de aanbevelingen van de beoordelaar
- De niet-technische samenvatting van het MER (zie artikel 56 van het Waals Milieuwetboek)
- Het voorstel van indicatoren en van een systeem om de milieueffecten verder te volgen
- De vragenlijst van de enquête voor de openbare raadpleging over de milieueffecten (zie artikel 57 van het Waals Milieuwetboek)
- Het verslag over de informatie en de adviezen die zijn verstrekt naar aanleiding van het openbaar onderzoek en bij de raadpleging over de milieueffecten, met eventuele aanvullende aanbevelingen
- De tweede versie van het MER, met de ontvangen adviezen en vergezeld van eventuele aanbevelingen van de beoordelaars naar aanleiding van deze adviezen, alsmede een operationele samenvatting
- De beschrijving van de genomen maatregelen inzake follow-up en monitoring (zie artikel 59 van het Waals Milieuwetboek)
- De slotverklaring die samenvat op welke manier in de eindbeslissing rekening is gehouden met de milieuoverwegingen en de uitgebrachte adviezen (Evaluatieverslag over de wijze waarop Wallonië rekening heeft gehouden met de resultaten van het openbaar onderzoek) (zie artikel 60 van het Waals Milieuwetboek)

[1] http://environnement.wallonie.be/legis/menucode.htm

3. BEPALING VAN HET GEOGRAFISCH GEBIED DAT DOOR HET TE BEOORDELEN PROGRAMMA WORDT BESTREKEN

Het operationele programma EFRO 2021-2027 slaat op het hele Waalse Gewest, d.w.z. 262 gemeenten verdeeld over 5 provincies.

4. STRUCTUUR VAN HET MILIEUEFFECTENRAPPORT (MER)

De inhoud van het MER is gebaseerd op artikel D.56 van Boek I van het Milieuwetboek. Dit artikel beschrijft de minimale inhoud die moet worden geanalyseerd bij een milieubeoordeling met betrekking tot een programma; het zal dus bestaan uit de 10 hieronder uitgewerkte punten om het operationele programma EFRO 2021-2027 voor Wallonië te evalueren

4.1. Een samenvatting van de inhoud, een omschrijving van de voornaamste doelstellingen van het programma en de verbanden met andere relevante plannen en programma's

In dit hoofdstuk worden bondig de inhoud, de doelstellingen en de prioriteiten van het operationele programma voorgesteld, evenals de koppelingen met andere relevante plannen of programma's (op Europees, Belgisch en Waals niveau).

4.2. De relevante aspecten van de milieutoestand evenals de waarschijnlijke evolutie daarvan indien het programma niet geïmplementeerd wordt

Dit hoofdstuk zal de huidige milieucontext beschrijven van het geografisch gebied (Wallonië) waarin het programma zal worden uitgevoerd. Onder "milieucontext" worden alle elementen verstaan die de bestaande toestand vormen (begintoestand), met name de kwetsbaarste componenten van het milieu, de voornaamste (territoriale, menselijke, …) factoren die voor druk zorgen en de wisselwerking tussen deze factoren. Alleen de relevantste elementen zullen worden uitgewerkt. Voor de elementen die een dergelijke uitwerking niet vereisen in dit verslag, zal kort uiteengezet worden waarom ze niet worden opgenomen.
Vervolgens zal op basis van deze voorafgaande beschrijving worden uiteengezet hoe de bestaande toestand (componenten, factoren die voor druk zorgen en interacties tussen deze factoren) zullen evolueren indien het programma niet zou worden uitgevoerd (status quo).
Deze beschrijving zal gebeuren aan de hand van de beschikbare en toegankelijke gegevens en documenten. Met name zal gebruik worden gemaakt van de MER's die in het raam van de vorige OP's (2007-2013 en 2014-2020) zijn gerealiseerd, zodat (door vergelijking) gemakkelijk kan worden bepaald welke elementen die de bestaande situatie vormen, verdiept of geactualiseerd zouden moeten worden. Daardoor wordt bovendien de samenhang met de voorgaande SMB's verzekerd.

4.3. De milieukenmerken van gebieden die aanzienlijk kunnen worden getroffen

Dit hoofdstuk heeft tot doel de milieukenmerken vast te stellen van de gebieden waarop dit OP mogelijk het meest betrekking heeft. Dankzij dit hoofdstuk kan bepaald worden met welke factoren, risico's en prioriteiten op milieugebied rekening moet worden gehouden voor elke gebiedscategorie die bepaald en op grond van haar bijzonderheden beschreven wordt.

4.4. De milieuproblemen die verband houden met het plan of programma, in het bijzonder die welke betrekking hebben op gebieden van bijzonder milieubelang, zoals aangewezen krachtens de Richtlijnen 79/409/EEG en 92/43/EEG;

Dit hoofdstuk stelt vast welke elementen van het programma milieuproblemen kunnen veroorzaken, of op welke elementen het programma een weerslag heeft. De natuurgebieden van bijzonder belang voor het milieu (bijvoorbeeld Natura 2000-gebied, natuurreservaten, natuurparken, gebieden van groot biologisch belang, …) die mogelijk zouden kunnen worden getroffen, zullen geïdentificeerd en beschreven worden om daarover gedetailleerde en specifieke aanbevelingen te kunnen formuleren.

4.5. De relevante doelstellingen inzake milieubescherming en de wijze waarop rekening wordt gehouden met die doelstellingen en de milieuoverwegingen bij de voorbereiding van het programma

Dit hoofdstuk zet alle strategische en wettelijk vastgelegde doelstellingen uiteen die voor het OP relevant zijn met betrekking tot het milieu, en vermeldt hoe daarmee bij de uitwerking van het OP zelf rekening is gehouden. Met de aandachtspunten en doelstellingen zal rekening worden gehouden op lokaal, Waals, Belgisch, Europees en internationaal niveau.

4.6. De vermoedelijke niet te verwaarlozen milieueffecten, meer bepaald de permanente en tijdelijke, zowel positieve als negatieve, secundaire, cumulatieve, synergetische milieueffecten op korte, middellange en lange termijn, ook op de biodiversiteit, de bevolking, de gezondheid van de mens, de fauna, de flora, de grond, het water, de lucht, de klimaatfactoren, de materiële goederen, het culturele erfgoed, architectonisch en archeologisch erfgoed inbegrepen, de landschappen en de wisselwerkingen tussen die factoren

Dit hoofdstuk zal de kern van de milieu-effectbeoordeling vormen, overeenkomstig artikel 54 van het Waals Milieuwetboek. Op basis van hoofdstuk 4.2 worden immers de waarschijnlijke niet te verwaarlozen (positieve of negatieve, directe of indirecte) effecten die de uitvoering van het OP zou kunnen hebben op elk van de elementen die samen de bestaande toestand vormen[2], beoordeeld en beschreven. In een systemische benadering worden de secundaire, cumulatieve en synergetische effecten opgenomen.

4.7. De voorgenomen maatregelen om alle niet te verwaarlozen negatieve milieueffecten van de uitvoering van het programma te vermijden, te beperken en, voor zover mogelijk, te compenseren

Aansluitend op het vorige hoofdstuk worden in dit hoofdstuk verschillende maatregelen voorgesteld die moeten worden genomen om de te verwachten niet te verwaarlozen gevolgen van de uitvoering van het OP te vermijden, te beperken en/of te compenseren.
Deze te overwegen maatregelen zullen op drie niveaus worden gepresenteerd:

- Op het niveau van het OP, om de weerslag ervan te voorkomen
- Op het niveau van de uitvoering van het OP, om de weerslag ervan te verkleinen

[2] Alleen de relevante componenten van de bestaande toestand

- Op het niveau van de uitvoering van het OP, om de onvermijdelijke en niet te beperken gevolgen te compenseren

4.8. Een verklaring waarin de redenen voor de keuze van de beoogde oplossingen worden samengevat en een beschrijving wordt gegeven van de wijze waarop de beoordeling is uitgevoerd, met inbegrip van eventuele moeilijkheden die zijn ondervonden bij het verzamelen van de vereiste informatie, zoals technische tekortkomingen of een gebrek aan knowhow

Dit hoofdstuk stelt de beoogde oplossingen en de gehanteerde evaluatiemethode voor, maar ook de moeilijkheden die zich bij het realiseren van deze SMB hebben voorgedaan, in het bijzonder de moeilijkheden met betrekking tot de toegang tot gegevens en de informatie die nuttig zijn voor het verwezenlijken van hoofdstuk 4.6 (MER).

4.9. Een beschrijving van de geplande opvolgingsmaatregelen, overeenkomstig artikel 59 van het Milieuwetboek

Dit hoofdstuk legt indicatoren vast om de meest problematische effecten in verband met de uitvoering van het OP te volgen. Het zal eveneens de methode voor de berekening ervan vastleggen. Dit zou het mogelijk moeten maken onvoorziene negatieve effecten in een vroeg stadium te onderkennen, om tijdig de aangewezen corrigerende acties te ondernemen.
Deze indicatoren zullen onder meer worden vastgelegd op grond van de ervaringen uit eerdere SMB's, met de bedoeling ze zo relevant mogelijk te maken voor het OP en voor de context waarin dat zal worden uitgevoerd.

4.10. Een niet-technische samenvatting van de hierboven gepresenteerde informatie

Dit hoofdstuk zal een afzonderlijk document vormen waarin de hierboven gepresenteerde hoofdstukken worden samengevat. Doel van een dergelijk document is de SMB (en de inhoud ervan) begrijpelijk te maken voor niet-ingewijden. Daarom zal het niet louter een ingekorte versie van het hoofddocument zijn, maar wel degelijk een verkorte herinterpretatie ervan die door zoveel mogelijk mensen te vatten valt.

Bijlage 4 : Advies van CESEW over het scopingproject

ADVIES ENV.21.112.AV

Operationeel programma EFRO 2021-2027
Ontwerpinhoud van het milieueffectrapport

Avis adopté le 15/07/2021

Rue du Vertbois, 13c
B-4000 Liège
T 04 232 98 48
pole.environnement@cesewallonie.be
www.cesewallonie.be

AUPa sprl • rue du Centre 77 • 4800 Verviers, Belgique
Walloth Urban Advisors SPRL • Av. des Eperviers 113/16 • 1150 Brussels, Belgique
evalux UG • Liebenwalder Straße 2 • 13347 Berlin, Allemagne

INLEIDENDE GEGEVENS

Aanvrager:	SPW - Secretariaat-generaal
Datum van ontvangst van de aanvraag:	2/07/2021
Termijn voor adviesverlening:	26/07 ("*gezien de uiterst krappe termijn waarbinnen Wallonië de laatste hand moet leggen aan het programma en de milieubeoordeling moet uitvoeren*")
Wettelijke referentie:	Boek I van het Milieuwetboek (art. D.56. §4)
Voorbereiding van het advies:	Vergadering "Algemeen beleid" (Elektronische raadpleging)
Goedkeuring:	Met eenparigheid van stemmen van de leden Via de elektronische procedure

Korte beschrijving van het dossier:

In het kader van de herziening van het operationeel programma 2021-2027 van het EFRO zal een milieueffectbeoordeling worden uitgevoerd. Een ontwerp van de inhoud van het milieueffectrapport wordt aan de pool voorgelegd voor advies over de reikwijdte en gedetailleerdheid van de informatie die dit rapport moet bevatten.

1. ONTWERPINHOUD VAN HET MER

- De pool merkt op dat de ontwerpinhoud die voor advies is voorgelegd, de punten van de minimale inhoud overneemt die in de wetgeving is vastgesteld (art. D.56. §3 van het Wetboek van het Milieuwetboek - Boek I).
- De pool vestigt de aandacht op de volgende elementen:
  - het belang van de milieubeoordeling (zie punt 2 hieronder);
  - de algemene verwachtingen van de pool (zie punt 3 hieronder);
  - de opmerkingen van de Waalse Milieuraad voor duurzame ontwikkeling (CWEDD) in zijn advies van 2018 over het milieueffectrapport betreffende het operationele programma EFRO 2014-2020 (zie bijgevoegd advies CWEDD/14/AV.808).

2. BELANG VAN DE MILIEUBEOORDELING

> ↳ *Het doel van dit punt is te herinneren aan het belang van de milieubeoordeling, die meer is dan een loutere opgelegde administratieve procedure en die nauwgezet en grondig moet worden uitgevoerd.*

- De effectbeoordeling, zoals bepaald in Boek I van het Milieuwetboek beoogt voornamelijk (artikel D.50):
  - de bescherming en de verbetering van de kwaliteit van het leefklimaat en de leefomstandigheden van de bevolking om haar een gezonde, veilige en aangename omgeving te verschaffen;
  - het beheer van de leefomgeving en de natuurlijke hulpbronnen met het oog op het behoud van de kwaliteiten ervan en op het rationeel en oordeelkundig gebruik van de potentialiteiten ervan;
  - de totstandbrenging van een evenwicht tussen de menselijke behoeften en het leefmilieu, waardoor de gezamenlijke bevolking op lange termijn zal kunnen genieten van een goed leefklimaat en van degelijke leefomstandigheden;
  - een hoog niveau van milieubescherming en het opnemen van milieuoverwegingen bij het uitwerken en aannemen van plannen en programma's die aanzienlijke milieueffecten kunnen hebben, met het oog op de bevordering van de duurzame ontwikkeling.
- In elk beoordelingsdocument moeten de milieueffecten van projecten of plannen en programma's (PP) worden vastgesteld, beschreven en geëvalueerd. Dit document is **meer dan een eenvoudige opgelegde administratieve procedure** en moet de autoriteiten, de instanties en het publiek alle informatie verschaffen die zij nodig hebben om de **milieurelevantie van de voor projecten of plannen en programma's gekozen opties** volledig te kunnen beoordelen.

  Het is immers op basis van deze beoordeling dat elk project moet worden aangepast om de negatieve milieueffecten te vermijden, te beperken en te compenseren en om de positieve effecten te versterken.
- Bij de pool worden alle projecten (huisvesting, infrastructuur, windturbines, industriële processen, enz.) en alle plannen en programma's (plannen voor bosbouwontwikkeling, plattelandsontwikkeling, natuurparken, beheerplannen per stroomgebieddistrict, het Waalse plan voor afval en hulpbronnen, het programma voor duurzaam beheer van stikstof in de landbouw, enz.) geanalyseerd teneinde hun mogelijkheden op het gebied van milieu te bepalen.

Daarom is hij van mening dat de **beoordeling van de belangrijkste milieu-uitdagingen nauwgezet en grondig moeten worden uitgevoerd**.

- Gezien het belang dat de pool hecht aan de milieubeoordeling, beveelt de pool aan het MER te laten opstellen door een op dit gebied gespecialiseerd studiebureau. Aan deze aanbeveling is voldaan aangezien de ontwerpinhoud is opgesteld door de bureaus AUPa, WUA en evalux. De pool benadrukt echter de noodzaak van informatie-uitwisseling tussen het studiebureau en het bestuur om de kwaliteit van het document te waarborgen.
- De milieubenadering moet daarom integraal deel uitmaken van het ontwerpproces van elk plan en programma.

3. ALGEMENE VERWACHTINGEN

- Het MER moet alle belanghebbenden in staat stellen zich uit te spreken over het niveau van de potentiële milieueffecten die met de uitvoering van een plan/programma (PP) gepaard gaan.
- Het MER moet onafhankelijk van het ontwerp van PP kunnen worden gelezen. De belangrijkste elementen van dit laatste moeten bijgevolg terug te vinden zijn in het MER. Er mogen alleen verwijzingen naar het voorontwerp van PP worden gebruikt om de verklaringen te verduidelijken.
- De pool is zich ervan bewust dat de milieubeoordeling van dit soort documenten moeilijkheden oplevert gezien de complexiteit van de contexten en de geïntegreerde analyses. Daarom dringt hij erop aan dat het evaluatieproces als volgt is:
  - interactief > de opstellers van het ontwerp en van het MER vergelijken hun adviezen, informatiebronnen en aanbevelingen;
  - en iteratief > de opstellers van het ontwerp integreren de aanbevelingen uit de analyses van de opstellers van het MER in itinere.
- In de onderstaande tabel verduidelijkt de pool zijn verwachtingen voor elk inhoudelijk punt waarin de wetgeving voorziet.

Wetgeving	*Algemene verwachtingen van de pool*
1° een samenvatting van de inhoud, een omschrijving van de voornaamste doelstellingen van het plan of van het programma en de verbanden met andere relevante plannen en programma's;	o Een algemene **en** beknopte beschrijving van het PP vermelden; o Voorstellen van: - de **voornaamste uitdagingen** van het PP; - de **doelstellingen** van het PP die eruit voortvloeien en de hiërarchische indeling ervan (**hoe beantwoorden deze doelstellingen aan de uitdagingen**); o Een lijst opstellen van de potentieel relevante plannen en programma's; o De **verbanden** uitleggen tussen de doelstellingen van de PP en de **relevante doelstellingen** van de **relevante PP** afhankelijk van hun geografische/administratieve toepassingsgebied. Het doel is tegenstellingen en synergieën tussen de doelstellingen vast te stellen. De milieu-uitdagingen die uit deze verbanden voortvloeien, worden in hoofdstuk 4 "Milieuproblemen" behandeld. Dit punt moet erop gericht zijn vast te stellen hoe de PP het project kunnen beïnvloeden, verzwakken of versterken, en omgekeerd. Ook moet worden aangegeven welke moeilijkheden zich voordoen bij de uitvoering van andere PP indien het project wordt aangenomen. Het moet weliswaar gaan om een onderzoek van de algemene doelstellingen, maar ook van de concrete maatregelen op het betrokken gebied. Relevante plannen en programma's in grensgebieden moeten op dezelfde manier in de beschouwing worden betrokken, volgens dezelfde modaliteiten.
2° de relevante aspecten van de **milieutoestand** en de vermoedelijke ontwikkeling ervan als het plan of het programma niet wordt uitgevoerd;	De milieutoestand: o geeft de milieuthematieken weer waarop het PP betrekking heeft, volgens een aan de territoriale en/of sectorale (landbouw, bosbouw, residentieel, industrieel, enz.) aangepaste schaal; o in de beïnvloede zones wijst op de **grote tendensen en kenmerken**; o houdt rekening met de externe effecten van het PP (grensgebieden, en zelfs andere), maar ook met de **effecten van buitenaf op het grondgebied** die een feitelijke toestand kunnen verklaren; o geeft de evolutie van de sterke elementen van de milieutoestand weer als het PP niet wordt uitgevoerd (**toestand "0"**). De objectivering van de toestand wordt onderbouwd aan de hand van gegevens, statistieken en bestaande trendmodellen.
3° de **milieukenmerken** van de gebieden die behoorlijk getroffen kunnen worden;	De hier opgesomde kenmerken zijn met name gebaseerd op het vorige punt (2° milieutoestand), maar vertonen territoriale nuances die verband houden met de specifieke problemen van het PP. De gebieden die vermoedelijk aanzienlijke gevolgen zullen ondervinden, kunnen positieve of negatieve gevolgen ondervinden.
4° de **bestaande milieuproblemen** i.v.m. het plan of het programma, meer bepaald die betreffende de gebieden die van bijzonder belang zijn voor het milieu, bijv. de gebieden aangewezen overeenkomstig de richtlijnen 79/409/EEG en 92/43/EEG;	Dit onderdeel geeft de **verschillende problematieken/functies/milieugebieden** weer en hun **onderlinge wisselwerking** binnen de gebieden waarvan hierboven sprake (punten 1° en 2°), en geeft bijgevolg aan in welk opzicht het PP negatieve gevolgen kan hebben (zie punt 6°).
5° **de relevante doelstellingen inzake milieubescherming** en de wijze waarop rekening wordt gehouden met die doelstellingen en de milieuoverwegingen bij de voorbereiding van het plan of het programma;	Dit punt: o definieert de **milieudoelstellingen** van het PP; o verduidelijkt de manier waarop deze doelstellingen zijn vastgesteld; o verduidelijkt de keuze voor deze doelstellingen, de **afwegingen die zijn gemaakt** tussen de verschillende milieuproblematieken; o verduidelijkt **in welk opzicht** de vastgestelde doelstellingen een **verschil met de "0"-situatie mogelijk maken** of integendeel, de instandhouding van de "0"-situatie mogelijk maken indien deze reeds aan de milieudoelstellingen voldoet; o verduidelijkt eventueel waarom een milieudoelstelling niet op de voorgrond is geplaatst.

Wetgeving	*Algemene verwachtingen van de pool*
6° de **vermoedelijke aanzienlijke milieueffecten**, meer bepaald de permanente en tijdelijke, **zowel positieve als negatieve**, secundaire, cumulatieve, synergetische milieueffecten op korte, middellange en lange termijn, ook op de biodiversiteit, de bevolking, de gezondheid van de mens, de fauna, de flora, de grond, het water, de lucht, de klimaatfactoren, de materiële goederen, het culturele erfgoed, architectonisch en archeologisch erfgoed inbegrepen, de landschappen en de wisselwerkingen tussen die factoren;	Dit deel: o verduidelijkt de methodologie van de beoordeling en de ontwikkelingen die tot de conclusies hebben geleid; o geeft beknopt (de presentatie in tabelvorm is adequaat) de positieve en negatieve **effecten van de maatregelen van het PP op de verschillende milieuthema's weer;** o zet de **milieu-uitdagingen** uiteen die verband houden met de keuze voor de maatregelen**;** o laat **alleen zien wat er verandert ten opzichte van de "0"-situatie.** Een beschrijving van de positieve effecten is van essentieel belang om de bijdrage van het project aan de bescherming van het milieu aan te tonen. De pool is voorstander van een kwalitatieve analyse, maar beveelt aan dat de kruistabellen goed worden onderbouwd. Voorts moet het MER de kruiseffecten (synergieën of tegenstrijdigheden) tussen doelstellingen/acties onderzoeken.
7° de maatregelen om elk aanzienlijk negatief milieueffect als gevolg van de uitvoering van het plan of programma te voorkomen, te beperken of binnen de mogelijkheden te compenseren;	In dit punt worden de **corrigerende of versterkende maatregelen uiteengezet** (waarom moeten deze maatregelen worden genomen, hoe worden ze toegepast, mogelijke opvolging, enz.). In het algemeen is de pool van mening dat bij het zoeken naar alternatieven moet worden getracht het ideale scenario te identificeren, d.w.z. een programma van maatregelen gericht op een beperkt aantal maatregelen met een aanzienlijke milieuwinst tegen beperkte financiële kosten.
8° een **verklaring** met opgave van de redenen waarom gekozen werd voor de geplande alternatieven en een omschrijving van de wijze waarop de evaluatie is doorgevoerd, met inbegrip van de moeilijkheden ondervonden bij het inzamelen van de vereiste gegevens, zoals technische tekortkomingen of gebrek aan knowhow;	De verklaring: o geeft de **procedure** weer die werd toegepast om het PP en het MER ervan uit te werken; o geeft aan of de **opmerkingen van het MER** in aanmerking werden genomen in het PP; (andere overwegingen dan milieu-overwegingen kunnen ertoe leiden dat een aanbeveling niet is opgenomen, maar in aanmerking had moeten worden genomen; o beschrijft de verschillende **ondervonden moeilijkheden** (te korte uitvoeringstermijn, gebrek aan gegevens, technische deskundigheid, enz.); o vestigt de aandacht op de zelfevaluatie.
9° een omschrijving van de **opvolgingsmaatregelen** gepland overeenkomstig artikel 59;	Dit punt: o definieert de **opvolgingsindicatoren/-maatregelen** op grond waarvan kan worden nagegaan of het PP wordt nageleefd; o omvat **algemene**, maar in voorkomend geval ook **specifieke** opvolgingsindicatoren/-maatregelen; o richt zich op **eenvoudig uit te voeren** opvolgingsmaatregelen.
10° een **niet-technische samenvatting** van bovenbedoelde gegevens.	De niet-technische samenvatting: o is bedoeld voor een **breed publiek** en moet daarom door iedereen kunnen worden gelezen; o presenteert de **sterke punten van het PP**.

Bijlage 5 : Advies van APW over het scopingproject

Geanalyseerd document:

Scopingproject (ontwerpinhoud van het milieueffectenrapport van het ontwerp van het operationele programma) EFRO 2021-2027 *(zie document 210623_ EFRO 2021-2027 SMB-Scoping VF).*

Deze strategische milieubeoordeling (SMB) heeft als doel de milieueffecten te meten die zouden voortvloeien uit de uitvoering van het operationele programma EFRO 2021-2027 voor Wallonië (OP), en ervoor te zorgen dat de bevoegde autoriteiten bij de opstelling van het OP de milieuoverwegingen terdege in aanmerking hebben genomen.

Deze beoordeling wordt uitgevoerd tijdens de uitwerking van het OP, zodat het hieraan een bijdrage kan leveren, en in het licht van de verkregen resultaten verbeteringen kan aanbrengen om de milieueffecten te verminderen.

Opmerkingen en aandachtspunten:

Punt 4.2 *(p. 4/6)*

Het zou raadzaam kunnen zijn in de studie ***aandacht te besteden*** **aan de** ***specificiteiten van de provincies*** **op** ***Waals niveau, en meer in het bijzonder*** **aan** ***de*** **provincie** ***Henegouwen en haar territoriale en menselijke bijzonderheden*** (http:// www.hainautstat.be/hainautstat/).

Punt 4.4 *(p. 5/6)*

Er moet aandacht worden besteed aan milieuproblemen die verband houden met het programma. In het bijzonder wat de gebieden betreft die van bijzonder belang zijn voor het milieu, zoals aangewezen overeenkomstig de richtlijnen, met name: Natura 2000-gebieden, natuurreservaten, natuurparken, gebieden van grote biologische waarde, enz. ***De provincie Henegouwen telt talrijke sites die*** **aan** ***deze criteria voldoen. Het is dus van essentieel belang aandacht te besteden*** **aan de** ***acties die worden ondernomen in*** **deze specifieke gebieden,** ***die cruciaal zijn*** **voor** ***de biodiversiteit van Henegouwen (zie de kaarten*** **in** ***de bijlage).***

Punt 4.5 *(p. 5/6)*

De relevante milieubeschermingsdoelstellingen en de wijze waarop deze doelstellingen en de milieuoverwegingen in aanmerking zijn genomen bij de uitwerking van het programma. *Het* ***zou ook nuttig zijn om de intermediaire bovengemeentelijke en provinciale niveaus in overweging te nemen,*** rekening houdend met het feit dat de uitdagingen en doelstellingen alleen in aanmerking zullen worden genomen op het lokale, Waalse, Belgische, Europese en internationale niveau, zoals beschreven in de voorlopige versie van het programma.

Punt 4.6 & 4.7 *(p. 5/6)*

Systemische benadering, secundaire, cumulatieve en synergetische effecten.

+ voorgenomen maatregelen om alle aanzienlijke negatieve effecten van de uitvoering van het programma op het milieu te vermijden, te beperken en waar mogelijk te compenseren.

Deze **twee** ***hoofdstukken*** **van het** ***toekomstige effectenrapport*** **zijn van cruciaal belang** ***aangezien de vermoedelijke*** **aanzienlijke** ***effecten (secundaire, negatieve, indirecte, enz.) van milieuacties dramatisch zouden kunnen zijn voor de biodiversiteit, de gezondheid, de omwonenden en het erfgoed, indien deze*** **niet gekend zijn,** ***niet voorzien zijn en/of*** **niet** ***vooraf,*** **of** ***althans*** **in een** ***vroeg stadium,*** **in aanmerking** ***worden*** **genomen.**

Sommige maatregelen zijn weliswaar positief voor het milieu, maar kunnen een indirect negatief effect hebben en ook potentieel schadelijk zijn indien niet alle effecten op korte, middellange en lange termijn in overweging worden genomen.

Louter bij wijze van voorbeeld: de installatie van een drijvend zonnepark op de gehele watervlakte van een voormalige ondergelopen steengroeve (braakliggende industrieterreinen) kan door het verduisteringseffect (drijvende dragers en fotovoltaïsche panelen) een impact hebben op het ecosysteem (wijziging/achteruitgang ervan met de productie van organisch materiaal en de opwekking van verschijnselen van decompositie, enz.). In de dichtstbevolkte provincie van het Waals Gewest (de provincie Henegouwen heeft een bevolkingsdichtheid van ongeveer 355 inwoners per km2) is het dus noodzakelijk om

aandacht te hebben voor deze perverse effecten en de risico/batenverhouding van elk project in zijn geheel te bestuderen.

In dezelfde lijn en ter nadere informatie: destijds werden de hagen verwijderd (soms met premies in het vooruitzicht). Hun nut, met name voor de veeteelt, maar ook op het gebied van warmte-eilanden, overstromingen en erosie, heeft ertoe geleid dat er vandaag naar wordt gestreefd 4.000 km opnieuw met hagen te beplanten, hoewel in België tienduizenden kilometers werden gerooid.

Het ecosysteem in een gedefinieerde ruimte is het resultaat van talrijke wisselwerkingen binnen de levende natuur, en tussen de levende natuur en haar omgeving. Deze zijn niet constant in de ruimte en in de tijd. Zij variëren naargelang de omstandigheden van de omgeving (fysisch-chemische factoren) en de identiteit van de aanwezige soorten, maar ook volgens het begrip "kritische massa". Elke soort, ook de mens, beïnvloedt dus de levensomstandigheden van andere soorten in een bepaalde omgeving.

Punt 4.9 *(p. 6/6)*

Met betrekking tot de strategische milieubeoordeling (SMB), moet ook rekening worden gehouden met de ervaringen en elementen die bij vorige projecten aan het licht zijn gekomen.

Dit geeft ons de gelegenheid om ter informatie een *uittreksel van de aantekeningen en opmerkingen met u te delen die zijn geformuleerd in het eindverslag van het project Interreg* V *(Iedereen Eco-burger).*

Algemene beschouwingen over de thema's:

"-De instandhouding van de biodiversiteit is een mondiale uitdaging. De inspanningen die de landen moeten leveren om dit levende erfgoed in stand te houden zijn enorm en moeten op lange termijn worden voortgezet.

Tijdens een project van 3,5 jaar kunnen een aantal acties worden ondernomen, maar dit blijft een vrij korte termijn om tot werkelijk bevredigende resultaten te komen. Om de biodiversiteit in stand te houden, moeten er gedurende ten minste 5-6 jaar acties worden uitgevoerd om te zien of zich al dan niet een positieve tendens aftekent. Voor milieuprojecten zou het derhalve opportuun zijn projecten met een looptijd van 6 jaar te kunnen indienen, of van 5 jaar, met de mogelijkheid tot een bijkomend jaar.

De klimaatverandering manifesteert zich in extremere gebeurtenissen, waaronder perioden van droogte gevolgd door perioden van hevige regenval. Hoe kunnen we omgaan met overstromingen?"

In het kader van het Interreg V-project Trans Agro Forest zijn mogelijke pistes onderzocht en toegepast. Er werd een technische gids over agrobosbouw gepubliceerd, die op ruime schaal kan worden verspreid bij informatiesessies en aan de hand van praktische voorbeelden.

"*Hoe kunnen we regenwater opvangen voor gebruik in tijden van droogte (irrigatie)? Hoe kunnen we komen tot een ecologisch en duurzaam beheer van onze waterlopen en hun omgeving? Hoe kunnen we schadelijke/exotische planten en dieren bestrijden? We zouden kunnen afsluiten met "hoe kan de natuur sterker worden gemaakt in het licht van de klimaatverandering": de natuur beter bestand maken tegen extreme weersomstandigheden, maar haar ook voorbereiden op de vestiging van soorten die naar het noorden trekken. Insectenpopulaties versterken: de achteruitgang van insecten is een groot probleem in West-Europa (-70% in 30 jaar) en heeft gevolgen voor de rest van de voedselketen. Grote bebouwde en ondoordringbare gebieden beter geschikt maken voor de natuur: industriegebieden, luchthavens, grote wegeninfrastructuren, enz."*

(Meerjarige soorten, klimaat- en bodembestendigheid, keuze van de soorten, planttechnieken en -kuilen, demineralisatie van de openbare ruimte in de stad, enz.)

Het is belangrijk voor ogen te houden dat **sociaal-economische belangen geenszins onverenigbaar zijn met milieuvraagstukken; het gaat in wezen om een duurzaam evenwicht.** Het sociaal-economische systeem beïnvloedt het milieu door hulpbronnen te onttrekken en afvalstoffen uit te stoten, waardoor het milieu min of meer onomkeerbaar wordt veranderd. Het milieu dat kwetsbaarder is geworden, verandert op zijn beurt het sociaal-economische systeem.